

**NACIONĀLĀS IDENTITĀTES, PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS UN
INTEGRĀCIJAS POLITIKAS PAMATNOSTĀDŅU 2012. – 2018.GADAM
IETEKMES IZVĒRTĒJUMS**

ZIŅOJUMS

RĪGĀ, 2019

Zināšanas labākai sabiedrībai

Oxford Research Baltics sniedz zināšanas labākai sabiedrībai, apvienojot mūsu kompetenci pētniecībā, stratēģijā un komunikācijā.

Mēs veicam izpēti analizējam dažādas tematiskās jomas, tostarp Eiropas Savienības un valsts politikas instrumentus, reģionālo attīstību, labklājības politiku, darba tirgus un izglītības jautājumus, kā arī pētniecības un inovāciju sistēmas.

Oxford Research ir starptautiska pētniecības uzņēmumu grupa, kas uzsāka darbu 1995.gadā, galvenajā mītnes zemē Dānijā. Šobrīd uzņēmumi aktīvi darbojas Zviedrijā, Norvēģijā, Somijā un Beļģijā. Oxford Research ienāca Baltijas valstīs 2015.gadā, atverot biroju Rīgā.

Oxford Research Baltics, SIA

Kr. Valdemāra iela 23, k 2-37

Rīga, LV-1010

Latvija

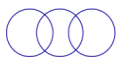
+371 67142503

info@oxfordresearch.lv

www.oxfordresearch.lv

Pasūtītājs

Latvijas Republikas Kultūras ministrija

Venna diagramma ir stilistisks atspoguļojums Oxford Research centieniem apvienot zināšanas pētniecībā, stratēģijā un komunikācijā, sniedzot zināšanas labākai sabiedrībai.

SATURS

Saturs.....	2
Lietotie saīsinājumi un terminu skaidrojumi.....	4
Kopsavilkums.....	10
Ievads	13
1. Pētījuma metodoloģija	15
2. Vispārīgs programmu raksturojums.....	22
3. Mērķis 1.1. Attīstīt pilsonisko izglītību, izmantojot formālās un neformālās izglītības metodes.....	24
4. Mērķis 1.2. Stiprināt tradicionālās un netradicionālās pilsoniskās līdzdalības formas.....	31
5. Mērķis 1.3. Veicināt sociāli atstumto grupu iekļaušanos sabiedrībā un novērst diskrimināciju 53	
6. Mērķis 1.4. Stiprināt kvalitatīvu, demokrātisku informācijas telpu un palielināt plašsaziņas līdzekļu lomu integrācijā.....	71
7. Mērķis 2.1. Nodrošināt latviešu valodas lietošanu Latvijas publiskajā telpā.....	85
8. Mērķis 2.2. Nostiprināt latviešu valodas prasmes ārzemēs dzīvojošiem latviešiem, mazākumtautībām, nepilsoņiem, jaunajiem imigrantiem	95
9. Mērķis 2.3. Nostiprināt latvisko kultūrtelpu kā sabiedrību saliedējošu pamatu un veicināt piederību kultūrtelpai lokālajā, nacionālajā un Eiropas līmenī	111
10. Mērķis 2.4. Nostiprināt ārzemēs dzīvojošo latviešu latvisko identitāti un piederību Latvijai	125
11. Mērķis 3.1. Nostiprināt uz patiesiem faktiem balstītu un demokrātiskām vērtībām atbilstošu izpratni par Otro pasaules karu, kā arī padomju un nacistu okupāciju Latvijā	140
12. Mērķis 3.2. Veicināt Latvijas lokālās un eiropeskās vēstures apzināšanu, izpēti un izpratni	160
13. Sabiedrības vērtējums	170
Secinājumi.....	191
Rekomendācijas	198

Izmantotais datu avotu un literatūras saraksts.....	203
Pielikumi	214

LIETOTIE SAĪSINĀJUMI UN TERMINU SKAIDROJUMI

Saīsinājums	Skaidrojums
ALTUM	Valsts attīstības finanšu institūcija, kas ar finanšu instrumentiem (aizdevumiem, garantijām, ieguldījumiem riska kapitāla fondos u.c.)
AiM	Aizsardzības ministrija
ĀM	Ārlietu ministrija
BISS	Nodibinājums "BISS"
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
CVK	Centrālā vēlēšanu komisija
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
EK	Eiropas Komisija
EM	Ekonomikas ministrija
ES	Eiropas Savienība
EUR	Eiro
FM	Finanšu ministrija
IeM	Iekšlietu ministrija
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
JIC	Jaunsardzes un informācijas centrs
JSPA	Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra
KISC	Valsts aģentūra „Kultūras informācijas sistēmas”
KM	Kultūras ministrija
KNMC	Kultūrizglītības un nemateriālā mantojuma centrs
LAT	Latviski, latviešu valodā
LM	Labklājības ministrija
LM	Labklājības ministrija
LNA	Latvijas Nacionālais arhīvs
LNB	Latvijas Nacionālā bibliotēka
LNKC	Latvijas Nacionālais kultūras centrs
LNT	Latvijas Neatkarīgā televīzija
LNVM	Latvijas Nacionālais vēstures muzejs
LOM	Latvijas Okupācijas muzejs
LR	Latvijas Republika
LTV	Latvijas Televīzija
LU	Latvijas Universitāte
LVA	Latviešu valodas aģentūra
LVK	Latvijas Vēsturnieku komisija
MK	Ministru kabinets
NAP2027	Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam
NEPLP	Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

NIPSIPP	Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes
NKC	Nacionālais kino centrs
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
NVO	Nevalstiskās organizācijas
MK	Ministru kabinets
PBK	Pirmais Baltijas kanāls (Первый балтийский канал)
PLMP	Pilsonības un Migrācijas Lietu Pārvalde
PSRS	Padomju Sociālistisko Republiku Savienība
RU	Krievu valoda
SIF	Sabiedrības integrācijas fonds
SM	Satiksmes ministrija
TM	Tieslietu ministrija
TV	Televīzija
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VISC	Valsts izglītības satura centrs
VK	Valsts kontrole
VKKF	Valsts Kultūrkapitāla fonds
VM	Veselības ministrija

Terminu skaidrojumi

Termins	Skaidrojums
Nacionālā identitāte	Personas identitātes daļa, kas vieno to ar citām personām, kurām ir līdzīgas nacionāli kulturālās pazīmes. Valoda, vērtību, uzvedības modeļu, kultūras simbolu kopums, sociālā atmiņa ir pamats, uz kura tiek veidota un uzturēta cilvēka piederība nācijai, nācijai piederīgo savstarpējā vienotība. Nacionālā identitāte ietver ideju par ikvienas nācijas unikalitāti, bet ne pārākumu, atšķirību no citām nācijām, ideju par nācijai piederīgo cilvēku savstarpējo kopību un ideju par nācijas nepārtrauktību. ¹
Tauta	Kopiena, kas, balstoties uz vienu vai vairākiem nacionāli kulturāliem kritērijiem (it sevišķi tādiem kā valoda, apdzīvotā teritorija, vēsture, dzīvesveids, kultūra), sevi uzskata par patstāvīgu kultūras kopumu. ²
Nācija	Tauta, kurai ir sava nacionāla valsts vai kura cīnās, lai to iegūtu. Latvieši ir nācija kopš 20.gadsimta sākuma, kad latviešu tautā sāka izplatīties latviešu valstiskās pašnoteikšanās ideja. Tā īstenojās 1918.gadā, kad, izmantojot tautu pašnoteikšanās tiesības, tika nodibināta latviešu tautas nacionālā valsts – Latvija. Kā kultūras nācija latvieši izveidojās agrāk – 19.gadsimtā. Kultūras nācijas pazīmes: vienojoša nacionālā kultūra, valoda, kopības apziņa, kopīgas nacionālās intereses un gatavība tās aizstāvēt. ³
Nacionāla valsts	Valsts, kuras nacionāli kulturālo identitāti nosaka tās valstsnācija. Valstsnācijas valoda ir valsts valoda - kopēja visu iedzīvotāju saziņas un demokrātiskās līdzdalības valoda, šīs nācijas kultūra, dzīvesveids, sociālā atmiņa ir kopēja visiem iedzīvotājiem. Tas neizslēdz to, ka nacionālā valstī blakus šiem kopējiem elementiem pastāv mazākumtautību valodas un kultūras. ⁴
Valstsnācija	Nācija, kura izveidojusi savu nacionālo valsti un nosaka tās nacionāli kulturālo identitāti. Latvieši ir valstsnācija Latvijā. ⁵
Latvietis	Cilvēks, kurš pēc vismaz viena nacionāli kulturāla kritērija (it sevišķi valoda, kultūra, izcelsme) un subjektīvās piederības izjūtas identificē sevi kā latviešu nācijai piederīgu. Jēdzieni „latvietis” un „latviešu nācija” ir plašāki nekā jēdziens „Latvijas pilsonis”, jo latviešu nācijai piederīgais var arī nebūt Latvijas pilsonis. ⁶
Mazākumtautības	Latvijas pilsoņi, kuri valodas un kultūras ziņā atšķiras no

¹ Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam (Informatīvā daļa) (2011). Grozītas ar MK rīkojumu Nr.207 (2015). Rīga, 4.lpp.

² Turpat, 4.lpp.

³ Turpat, 4.lpp.

⁴ Turpat, 4.lpp.

⁵ Turpat, 4.lpp.

⁶ Turpat, 4.lpp.

	latviešu valstsnācijas, paaudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši Latvijā, ir piederīgi Latvijas valstij un sabiedrībai, bet vienlaikus vēlas saglabāt un attīstīt savu valodu un kultūru. ⁷
Latvijas pilsonis	persona, kam saskaņā ar likumu ir Latvijas pilsonība. Latvijas pilsoņu kopums, saskaņā ar Satversmes 64.pantu, ir kolektīvs valsts likumdevējs, kas sastāv no pilntiesīgajiem pilsoņiem. ⁸
Latvijas tauta	Latvijas valsts suverēnās varas nesējs Satversmes 2.panta izpratnē. Latvijas tauta sastāv no visiem pilsoņiem, neatkarīgi no tautības, un latviešu nācijai piederīgajiem, neatkarīgi no tā, vai viņi ir pilsoņi. Visiem latviešu nācijas piederīgajiem ir jābūt tiesībām uz savas valsts pilsonību, kuru noformējot viņi iegūst tiesības piedalīties Latvijas valsts demokrātiskajā pārvaldīšanas procesā. ⁹
Imigranti	Ārzemnieki, kas Latvijā dzīvo ar termiņuzturēšanās vai pastāvīgās uzturēšanās atļaujām, kā arī Latvijas nepilsoņi. Lisabonas līguma kontekstā tie ir „trešo valstu pilsoņi”. Latvijā ir trīs imigrantu grupas. Lielākā imigrantu grupa Latvijā ir bijušās PSRS pilsoņi, kas nonāca Latvijā PSRS okupācijas politikas rezultātā, un viņu pēcnācēji, kuriem t.s. Nepilsoņu likums, ir piešķīris īpašas privilēģijas salīdzinājumā ar citām imigrantu grupām (nepilsoņiem nav jāpieprasa uzturēšanās atļaujas vai darba atļaujas kā jaunajiem imigrantiem, nepilsoņiem ir tiesības naturalizēties un pievienoties Latvijas pilsoņu kopumam, tādējādi iegūstot visas tiesības arī vēlēšanu tiesības). Otrā imigrantu grupa ir pastāvīgi (ilglaicīgi) Latvijā dzīvojoši citu valstu pilsoņi, kuriem ir Savienībā (ES, EEZ un Šveices Konfederācija) neietilpstošas valsts pilsonība (visbiežāk Krievijas pilsonība, kas iegūta atsakoties no Latvijas nepilsoņa statusa). Trešā grupa: jaunie imigranti, kas ieradušies Latvijā pēc 1992.gada no valstīm, kuras neietilpst Savienībā (visbiežāk no bijušajām PSRS republikām). ¹⁰
Latvijas nepilsoņi	Bijušie PSRS pilsoņi un viņu pēcteči, kuriem Latvijā saskaņā ar likumu nodrošināts īpašs statuss un kuriem ir tiesības individuālā kārtā naturalizēties. ¹¹
Sabiedrības integrācija	Visu Latvijā dzīvojošo cilvēku iekļaušanās sabiedrībā, neraugoties uz viņu nacionālo piederību un pašidentifikāciju. Integrācijas kopīgais pamats ir latviešu valoda, piederības sajūta Latvijas valstij, un tās demokrātiskajām vērtībām, cieņa pret Latvijas unikālo kultūrtelpu, kopīgas sociālās atmiņas veidošana.

⁷ Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam (Informatīvā daļa) (2011). Grozītas ar MK rīkojumu Nr.207 (2015). Rīga, 4.lpp.

⁸ Turpat, 4.lpp.

⁹ Turpat, 5.lpp.

¹⁰ Turpat, 5.lpp.

¹¹ Turpat, 5.lpp.

	<p>Sabiedrības integrācija veicina pilsonisko līdzdalību, kas ir vērsta uz sabiedrisko problēmu demokrātisku un racionālu risināšanu, stiprina indivīdu savstarpējo sadarbību un uzticību. Integrācija vienlaikus nozīmē valsts nācijas atvērtību un cieņu pret mazākumtautību savpatnību un to tiesībām saglabāt savu atšķirīgo identitāti. Integrācijas uzdevums ir arī veicināt imigrantu iekļaušanos sabiedrībā, piedāvājot motivējošus līdzekļus un iespējas apgūt saliedētas sabiedrības kopējos pamatus.¹²</p>
<p>Pilsoniskā līdzdalība</p>	<p>Darbība sabiedrības labā, interešu aizstāvība un sabiedrības iesaistīšanās pašvaldības, valsts un ES politikas procesos ir svarīgs demokrātijas pamats. Pilsonisko līdzdalību realizē, iesaistoties dažādās organizācijās, politiskās partijās, piedaloties vēlēšanās, sapulcēs, gājienos un piketos, veicot brīvprātīgo darbu un ziedojot u.c.¹³</p>
<p>Pilsoniskā sabiedrība</p>	<p>Demokrātiskas valsts sabiedrības forma, kuru raksturo indivīda atbildība par sabiedrības un valsts kopīgām problēmām, māka sadarboties kopīgu mērķu sasniegšanai un līdzdalība lēmumu pieņemšanā ar demokrātisku institūciju palīdzību. Aktīva pilsoniskā sabiedrība sekmē kopējo valsts attīstību un nācijas saliedētību, līdzdalība tajā palielina katra cilvēka sociālo kapitālu.¹⁴</p>
<p>Latviskā kultūrtelpa</p>	<p>Latviešu valoda, vide, materiālā un nemateriālā kultūra, sociālā atmiņa un dzīvesveids (tradīcijas, simboli, vēsturiskie notikumi, vēstures personāži, kopīgi priekšstati, svinamās dienas, mākslas mantojums un jaunrade, komunikācijas veids, daba un attieksme pret dabu, gadsimtos veidotā kultūrvide, ģeogrāfiskie nosaukumi, būvniecības tradīcijas, krāsu izjūta utt.). Latvisko kultūrtelpu dažādos gadsimtos ir ietekmējušas un papildinājušas arī citu tautu kultūras, sniedzot savu pienesumu. Unikālā kultūrtelpa sekmē nacionālās identitātes nostiprināšanu, globalizācijas apstākļos uztur un stiprina piederības sajūtu Latvijai.¹⁵</p>
<p>Divkopienų sabiedrība</p>	<p>To raksturo nošķirtība starp divām kopienām. Atšķirībā no nacionālās valsts, divkopienų sabiedrībā nav kopīgas valsts valodas, sabiedrības integrācija ir ļoti apgrūtināta, jo nenotiek uz kopīgu vērtību, kultūrtelpas, sociālās atmiņas pamata. Latvijā, okupācijas periodā izveidojoties lielā krievu valodā runājošai iebraucēju kopienai, ir vērojamas divkopienų sabiedrības pazīmes: nošķirtas informācijas telpas, politiskajā vidē vērojamā sašķeltība pēc nacionālajām pazīmēm, atšķirīgas sociālās atmiņas, valodas nošķirtība darba kolektīvos, skolās, bērnudārzos.¹⁶</p>

¹² Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam (Informatīvā daļa) (2011). Grozītas ar MK rīkojumu Nr.207 (2015). Rīga, 5.lpp.

¹³ Turpat, 5.lpp.

¹⁴ Turpat, 5.lpp.

¹⁵ Turpat, 5.lpp.

¹⁶ Turpat, 5.-6.lpp.

Kopīgās vērtības	Latviešu valoda un latviskā kultūrtelpa, uzticība Rietumu demokrātiskajām vērtībām: indivīda brīvība un atbildība, tiesiskums, cilvēka cieņa, cilvēktiesības, iecietība pret atšķirīgo, pilsoniskā līdzdalība, ticība no apgaismības laikmeta mantotajām idejām par progresu un cilvēka spējām uzlabot pasauli. ¹⁷
Sociālā atmiņa	Kopīga izpratne par vēsturi, pagātnes notikumiem un sociālpolitiskajiem procesiem, to interpretācija. Šo izpratni veido gan individuālās atmiņas, gan valsts politika, izglītības saturs, svētku dienas, piemiņas rituāli utt. ¹⁸

¹⁷ Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam (Informatīvā daļa) (2011). Grozītas ar MK rīkojumu Nr.207 (2015). Rīga, 6.lpp.

¹⁸ Turpat, 6.lpp.

Izvērtējuma mērķis bija veikt NIPSIPP 2012. – 2018. gadam ieviešanu ietekmējošo faktoru apkopošanu un analīzi, kā arī veikt pašas politikas ietekmes novērtējumu. Pirmajā izvērtējuma posmā tika novērtēti politikas sasniegtie mērķi un rezultāti. Šajā posmā tika iegūta un analizēta informācija par politikas izpildē iesaistītajām institūcijām, kā arī politikas izpildi veicinošajiem vai traucējošajiem faktoriem. Institūciju iesaiste tika analizēta pēc īstenoto pasākumu skaita, attiecīgajos politikas rīcības virzienos un mērķos. Visvairāk politikas īstenošanā pēc pasākumu skaita bija iesaistījusies KM, tai seko IZM, SIF, ĀM, VK, EM un AiM. Tomēr, pasākumu skaits, tikai netieši un indikatīvi norāda uz institūciju iesaisti, jo vairumā gadījumu, datus ir grūti identificēt kopējā finansējuma un organizatoriskās specifikas dēļ, kā arī, daudzi pasākumi tiek īstenoti esošā budžeta ietvaros vai arī lielāku programmu ietvaros, kur ietekme uz NIPSIPP noteiktajiem mērķiem ir pastarpināta, kas padara praktiski neiespējamu šo pasākumu efektivitātes izvērtējumu. Neskatoties uz to, var secināt, ka vislielāko ieguldījumu politikas mērķu sasniegšanā sniedz tieši KM, kuras paspārnē īstenoti gandrīz 4 reizes vairāk pasākumu nekā nākošajam sekotājam IZM, kas visvairāk iesaistījusies tieši valodas apmācību pasākumos.

Analizējot politikas ieviešanas šķēršļus, kā galvenais, visbiežāk tiek pieminēts informācijas trūkums, pieejamība un kvalitāte. Te gan jāpiezīmē interesants fakts, pētījuma ietvaros veiktā iedzīvotāju aptauja tieši informatīvos pasākumus novērtē kā tos, kas vismazāk veicina sabiedrības integrāciju un pilsoniskās sabiedrības veidošanos. No tā var secināt, ka informatīvie pasākumi (piemēram, informācijas dienu organizēšana vai informācijas nosūtīšana pa pastu tieši mērķa grupas pārstāvjiem u.c.) ir nepieciešami, bet tie nav pietiekams politikas veicināšanas faktors, t.i. informatīvie pasākumi vairāk ir jāsasaista ar citiem pasākumiem, kas tiešā veidā veicina integrāciju, jo autonomi informatīvie pasākumi integrāciju veicinās salīdzinoši nedaudz.

Otrs būtiskākais šķērslis ir juridiskais, kas tiek pieminēts kā nozīmīgs. It īpaši tas attiecas uz jautājumiem, kas ir saistīti ar diasporas noturēšanu Latvijas kultūrtelpā un pilsoniskajās aktivitātēs. Tālāk seko valodas šķērslis, kas būtu izdalāms atsevišķi, jo tas ir saistīts ar vairākām integrācijas dimensijām. Pirmkārt, latviešu valodas apguves un lietošanas veicināšana ir viens no integrācijas mērķiem, bet tai pat laikā valodas zināšanas ir nepieciešams priekšnoteikums sabiedrības integrācijai kopumā. Tādēļ valodas jautājumā ir īpaši svarīgi pielāgot politikas pasākumus konkrētajām mērķa grupām, lai veicinātu valodas

apgūšanu un lietošanu, kas savukārt nodrošinātu veiksmīgu iekļaušanos latviskajā kultūrtelpā. Kā būtisks šķērslis integrācijai tiek minēta arī attieksme. Tomēr attieksme šajā gadījumā būtu jāskata detalizētāk, jo tā ietver arī motivācijas komponenti, kas ir svarīgs priekšnoteikums pārējo integrācijas pasākumu veiksmīgai īstenošanai. Līdz šim motivācija nav bijusi pietiekami akcentēta politikas plānošanā, tomēr var prognozēt, ka nākotnē veiksmīgu integrācijas pasākumu īstenošanai motivācija būs jāskata ciešā sasaistē ar integrācijas šķēršļiem. Kā nākamais visbiežāk pieminētais šķērslis ir resursu trūkums - gan finanšu, gan cilvēkresursu. Integrācijas politika ir komplekss savstarpēji saistītu pasākumu kopums, kur īpaši svarīgi ir plānveida, saskaņoti un savstarpēji papildinoši pasākumi. Tādēļ ir ļoti svarīgi nodrošināt finansējumu visu pasākumu īstenošanai, jo pretējā gadījumā kopējais politikas ietekmes samazinājums būs proporcionāli daudz lielāks nekā finansējuma samazinājums. Analizējot politikas mērķu sasniegšanai paredzētos pasākumus, varēja konstatēt, ka daudzos gadījumos pasākumi netika īstenoti finansējuma un resursu trūkuma dēļ. Tādēļ arī pārējo saistīto pasākumu ietekme, visticamāk, bija ievērojami zemāka.

Visi iepriekš aprakstītie šķēršļi ir uzskatāmi vairāk par iekšējiem, bet pirmā rīcības virziena kontekstā īpaši ir jāpiemin arī ārējie šķēršļi. Pēc būtības, var secināt, ka notiek valstu cīņa par iedzīvotāju iesaisti sabiedriskajos procesos un integrāciju kultūrtelpā. Tādēļ Latvijai ir jāņem vērā arī citu valstu centieni integrēt tajās dzīvojošos Latvijas pilsoņus (diasporu), kā tas notiek, piemēram, Īrijā. Līdzīgi ir jāņem vērā un jāparedz attiecīgas rīcības arī citu valstu centieniem piesaistīt Latvijas iedzīvotājus savai kultūrtelpai, kā tas notiek Krievijas gadījumā, kas intensīvi un masveidīgi cenšas pievērst Latvijas krieviski runājošo iedzīvotāju uzmanību un izraisīt interesi.

Otrais NIPSIPP rīcības virziens ir orientēts uz latviešu valodas lietošanas veicināšanu, valodas un latviskās kultūrtelpas stiprināšanu. Kopumā valodas lietošanas situācija ir uzlabojusies, it īpaši jauniešu vidū. Tomēr politikas attīstības gaitā ir mainījušies kritēriji pēc kuriem tiek vērtēta valodas lietošana, tādēļ valodas lietošanas uzlabojums nav kvantitatīvi novērtējams. Arī piederības sajūta Latvijai ir uzlabojusies, tai skaitā mazākumtautību pārstāvju vidū, kas ir uzskatāma par ļoti svarīgu un pozitīvu tendenci. Neskatoties uz sasniegtajiem uzlabojumiem, joprojām pastāv vai pat pieaug ārējo faktoru riski, kas var negatīvi ietekmēt situāciju nākotnē. Īpaši šeit ir jāpiemin Krievijas aktīvā mediju darbība un propaganda, kam ir paredzēts ievērojams finansējuma pieaugums 2020. gadā, kā rezultātā var prognozēt arvien aktīvākus Krievijas centienus piesaistīt Latvijā dzīvojošo mazākumtautību pārstāvju uzmanību. Attiecīgi, lai saglabātu līdzsvaru šajā jomā, Latvijai ir

nepieciešams veikt pretpasākumus, lai nodrošinātu pilnvērtīgu un kvalitatīvu mediju satura radīšanu un nodrošināšanu visiem Latvijas iedzīvotājiem.

Vienotas sociālās atmiņas un piederības veicināšana bija politikas trešais rīcības virziens, kuras izpilde ir uzskatāma par daļēji sekmīgu. Arī šeit var konstatēt straujāku uzlabojumu tieši jauniešu vidū, kas ir uzskatāms par īpaši svarīgu aspektu, jo nākotnē tas ļaus konsolidēt arī kopējo sabiedrības nostāju vēstures jautājumos. Tomēr kopumā, izvirzītie politikas mērķi netika sasniegti pilnā apjomā, jo resursu trūkuma dēļ netika īstenoti visi paredzētie pasākumi.

Izvērtējuma ietvaros veiktās sekundārās un primārās izpētes rezultātā tika izstrādātas rekomendācijas gan pašas politikas uzlabojumiem, gan politikas uzraudzības rādītāju pilnveidošanai. Būtiskākās atziņas par uzlabojumiem attiecas uz politikas pielāgošanu konkrētām mērķa grupām. Nākotnē būtu ieteicams visus politikas pasākumus grupēt atbilstoši mērķa grupu vajadzībām un vēlamajiem rezultātiem, t.i. paredzēt, piemēram, mazākumtautībām valodas apguves pasākumus integrēt ar pilsoniskās sabiedrības aktivitātēm utt. Nākotnē arī būtu ieteicams, organizējot politikas plānošanu vairāk ņemt vērā tās komplekso un horizontālo struktūru. Tā, piemēram, būtu ieteicams apsvērt nepieciešamību politikas intervences loģikas ietekmes shēmu veidot tīklveidā, jau pašā sākumā paredzot katras iesaistītās institūcijas aktivitātes un darbību, izvērtējot mijiedarbību starp iesaistītajām institūcijām un potenciālo pārklāšanos un/vai sinerģiju.

Viena no būtiskākajām politikas izvērtēšanas problēmām bija nepietiekami dati vai arī datu salīdzināmības ierobežojumi. Tādēļ nākotnē ir nepieciešams izveidot vienotu pieeju un principus datu iegūšanai un apkopošanai dažādu institūciju organizētajos pasākumos. Politikas ietekmes izvērtējuma stūrakmens ir cilvēks jeb pasākumu dalībnieks. Šobrīd visos politikas īstenotajos pasākumos tikai nelielā daļā ir pieejami dati par to, cik daudz dalībnieku piedalījās. Vēl mazāk ir pasākumu, par kuriem ir pieejama informācija par to ilgumu, piemēram, dienās vai stundās. Tādēļ nākotnē būtu ieteicams visām iesaistītajām institūcijām precīzāk mērīt sasniegtās mērķauditorijas lielumu un kopējo ietekmes ilgumu (dienas vai stundas). Vēl precīzāku informāciju par sasniegtajiem rezultātiem varētu iegūt tad, ja tiktu uzskaitīti unikālie apmeklētāji. Tas radītu iespēju daudz precīzāk novērtēt kopējo sasniegto rezultātu un ietekmi. Šie dati būtu tālāk salīdzināmi ar uzraudzības rādītāju izmaiņām. Tas ļautu izdarīt daudz precīzākus secinājumus par pasākumu lietderību un/vai efektivitāti. Tāpat, būtu ieteicama iegūstamo un salīdzināmo datu lielāka integrācija ar citiem valsts politikas dokumentiem, piemēram, NAP.

Latvija visā savā pastāvēšanas laikā vienmēr ir bijusi multikulturāla valsts, kurā dzīvo dažādu tautību pārstāvji. Tā ir viena no Latvijas bagātībām, tomēr tā rada arī virkni izaicinājumu, lai saglabājot visas dažādu nāciju kultūras vērtības, tiktu nodrošināta arī pamatnācijas kultūras saglabāšana un ilgtspēja. Lai to nodrošinātu, izstrādāti valsts līmeņa dokumenti, kas paredz konkrētus mērķus un uzdevumus, lai tiktu saglabāta latviešu valoda, attīstīta kultūra, novērsta jebkura veida diskriminācija un attīstīta pilsoniskā sabiedrība. Šobrīd spēkā esošais un arī svarīgākais politiskais dokuments, kas nosaka konkrētus rīcības virzienus, mērķus un uzdevumus integrācijas politikas jomā ir NIPSIPP 2012. - 2018. gadam, tas tika apstiprināts MK, 2011. gada 20. oktobrī. Saskaņā ar šīm pamatnostādņēm, galvenā atbildīgā iestāde ir KM, kuras uzdevumā tika veikts izvērtējums par visu politikas pamatnostādņu izpildi to darbības laikā.

Izvērtējuma mērķis ir sagatavot NIPSIPP 2012. – 2018.gada ietekmes izvērtējumu, t.sk. izvērtējot mērķu un rezultātu sasniegšanu, politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus, iesaistītās puses, resursu izlietojumu un noskaidrojot Latvijas valstspiederīgo vērtējumu un viedokli par sabiedrības integrācijas procesiem, un to ietekmējošiem faktoriem. Pamatojoties uz NIPSIPP izvērtējumu, aktualitātēm, tendencēm un jaunām iniciatīvām, tiek izstrādātas rekomendācijas turpmākās sabiedrības integrācijas politikas pilnveidei, tai skaitā sniedzot ieteikumus par nākotnē sasniedzamajiem rezultātiem, ieteicamajiem rādītājiem šo rezultātu novērtēšanā un ietekmes noteikšanā.

NIPSIPP gala izvērtējums (Ex-Post) tika paredzēts kā turpinājums vidustermiņa izvērtējumam, kas tika veikts 2015. gadā pēc KM pasūtījuma. Izvērtējuma pamatuzdevums bija novērtēt politikas rīcības virzienu un mērķu izpildi, un to ietekmējošos faktorus.

Izvērtējums sastāv no vairākām daļām. Vispirms ir sniegts neliels ieskats izvērtējuma metodoloģijā. Otrajā nodaļā sniegts vispārīgs NIPSIPP programmu raksturojums. Turpinājumā, katrs NIPSIPP mērķis ir apskatīts atsevišķā nodaļā, attiecīgi, no 3.nodaļas līdz 12.nodaļai. Šajās nodaļās, mērķu griezumos ir aprakstīta pastāvošā situācija uzsākot politikas plānošanu un ieviešanu, aprakstīta politikas īstenošana, identificētas īstenošanā iesaistītās institūcijas, apskatīti veiktie pasākumi un to rezultāti, identificētas sasniegtās mērķauditorijas, raksturota situācija 2018.gadā un politikas īstenošanas ietekme, noteikts un aprēķināts NIPSIPP rezultatīvo rādītāju sniegums, analizēti rezultatīvie rādītāji un situāciju raksturojošie vērtējumi, sniegts efektivitātes un lietderības vērtējums, kā arī, kur iespējams – veikts identificēto problēmu un izaicinājumu apkopojums. Izvērtējuma 13.nodaļā analizēti veiktās

iedzīvotāju aptaujas rezultāti. Visbeidzot, izvērtējuma beigu daļā ir apkopoti secinājumi un sniegtas rekomendācijas turpmākajai integrācijas politikas attīstībai.

Darba ietvaros, tika izmantoti šobrīd pieejamie iepriekš veiktie pētījumi par sabiedrības integrācijas aspektiem, kā arī primārie dati, kas tika iegūti no KM, iedzīvotāju aptaujas, fokusa grupas diskusijām un intervijām. Šis ziņojums ir visu iepriekš minēto informācijas avotu apkopojums un analītisks izvērtējums.

Par izvērtējuma saturu pilnībā atbildīgi to sagatavojušie eksperti, un tas nav uzskatāms par pētījuma pasūtītāja – KM viedokli.

1. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA

Izvērtējuma mērķis ir NIPSIPP 2012. – 2018.gadam ietekmes izvērtējums, kura rezultātā identificēti veiksmīgie un mazāk veiksmīgie politikas instrumenti gan attiecībā uz plānoto rezultātu sasniegšanu, gan īstenošanas efektivitāti un kopējo lietderību, kā rezultātā izvirzītas pamatotas rekomendācijas gan par kopējo politikas plānošanas un ieviešanas procesu, gan atsevišķu politikas jomu un instrumentu uzlabošanas iespējām, kā arī politikas īstenošanas rezultātu mērīšanas uzlabošanu.

Izvērtējums organizēts, balsoties uz katra atsevišķā NIPSIPP rīcības virziena un mērķa analīzi, papildinot ar savstarpējo sasaisti NIPSIPP ietvaros un citās politikās, ja tādas ir identificētas kā attiecināmas.

Sākotnējo problēmu un uzstādīto politikas mērķu analīze

Lai raksturotu NIPSIPP īstenošanas sākumpunktu, apkopotas un analizētas nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas problēmas 2012. gadā un galvenie NIPSIPP izvēlētie rīcības virzieni uzstādīto mērķu sasniegšanai. Strukturēts NIPSIPP informatīvajā ziņojumā ietvertais risināmo problēmu klāsts, kas papildināts ar tā laika pētījumos identificētajiem integrācijas šķēršļiem un politiskajiem kontekstiem. Problēmu un šķēršļu raksturojums pretnostatīts NIPSIPP izvēlētajiem aktivitāšu virzieniem un uzdevumiem.

Pielietotās metodes: dokumentu analīze un piesaistīto ekspertu vērtējumi.

Informācijas avoti: NIPSIPP 2012. – 2018.gadam; atbilstošie pētījumi, kas Latvijā veikti 2011.-2015. gada periodā; piesaistītie jomas eksperti. Pētījumu sākotnējā atlase tika veikta pamatojoties uz KM sniegto sarakstu, kas vēlāk tika papildināts arī ar citiem NIPSIPP tematiskajā jomā veiktajiem pētījumiem. Veicot pētījumu atlasī, tika ņemta vērā gan to piemērotība, gan arī ticamība, piemēram, autoru zinātniskais grāds, kopējais publikāciju skaits izvēlētajā tēmā, kā arī citējamība. Papildus, tika veikta avotu savstarpējā salīdzināšana, kas ļāva iegūt lielāku pārlicību par literatūrā minēto argumentu ticamību. Lai uzlabotu kvalitatīvo datu analīzes iespējas un iegūtu labāku analīzes kontroli, kvalitatīvie dati par pasākumiem, šķēršļiem, mērķa grupām utt., tika ievadīti excel tabulās un nepieciešamības gadījumā tie tika kodēti analīzes vienkāršošanai.

Iesaistīto pušu un īstenoto aktivitāšu novērtējums

Šajā sadaļā novērtēti NIPSIPP ietvaros īstenotie uzdevumi, galvenie pasākumi, to uzraudzības rādītāji, aktivitāšu īstenošanā iesaistītās institūcijas, to ietekme uz mērķu un rezultātu sasniegšanu, tostarp identificējot pasākumos iesaistīto mērķa grupu profilus, to iesaistes apmēru, kā arī mērķa grupas, kuras pasākumi nerasniedza. Tomēr, kopumā veikt precīzu un ticamu aktivitāšu ietekmes novērtējumu bija ļoti sarežģīti un daudzos gadījumos pat neiespējami. Tam par iemeslu ir ļoti dažādās aktivitātes, kā arī mērvienības, kas tiek izmantotas aktivitāšu uzskaitē, piemēram, dažos gadījumos tiek uzskaitīti pasākumi, citos tie ir pasākumu dalībnieki. Tomēr, neskatoties uz ļoti lielo aktivitāšu un to mērīšanas instrumentu dažādību, iespēju robežās, tika veikta šo aktivitāšu ietekmes analīze.

Nemot vērā lielo pasākumu skaitu, kurš īstenots NIPSIPP ietvaros, datu bāzes veidā tika izstrādāts aktivitāšu īstenošanu, pašu aktivitāšu un to mērķauditoriju strukturālais kartējums. Kartējums izstrādāts balstoties uz plānošanas posmā definētajiem mērķa grupu profiliem, NIPSIPP īstenošanas plāniem, pasākumu aprakstiem, kas papildināti ar ekspertu novērtējumiem. Ekspertu vērtējums šajā gadījumā tika izmantots situācijās, kad dažādi dati nebija savstarpēji matemātiski salīdzināmi.

Par pamatu iesaistīto pušu un īstenoto aktivitāšu novērtējumam, izmantoti apkopotie pasākumu uzraudzības rādītāju sniegumi, kur vien iespējams, attēlojot sniegumu kvantitatīvi – procentos no plānotā.

Balstoties uz pasākumu uzraudzības rādītāju analīzi, kas attiecināma uz mērķauditorijas sasniegšanas mērogu, kā arī aktivitāšu pārskatu dokumentāciju, novērtēts līmenis, kādā plānotās mērķauditorijas ir sasniegtas, kā arī identificētas nerasnietās, ja tādas bija. Tomēr precīzi, skaitliski izmērīt nerasnietās mērķa grupas nebija iespējams.

Iesaistīto pušu novērtējums balstās uz pasākumu skaitu iestādes atbildībā, atbilstības līmeni plānotajam pasākumu uzraudzības rādītāju sniegumam, finansējuma sadalījumam mērķa ietvaros pa institūcijām un, ja iespējams nodalīt – pa mērķauditorijām. Dažos gadījumos, ja bija pieejami dati, tika arī veikta apmeklētāju skaita analīze. Arī šajā gadījumā izpilde tika rēķināta kā proporcija procentos.

Pielietotās metodes: dokumentu apkopošana un analīze; uzraudzības rādītāju snieguma un mērķauditorijas seguma īpatsvara aprēķini.

Informācijas avoti: NIPSIPP 2012. – 2018.gadam; tās rīcības plāni; KM sagatavotie apkopojumi par pasākumu uzraudzības rādītāju sniegumu. Mērķauditoriju sasniegtā īpatsvara aprēķiniem – CSP, ĀM u.c. avoti, kur pieejama kvantitatīvā informācija par mērķauditoriju kopējo apmēru.

Politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju novērtējums

Rezultātu analīze veikta par NIPSIPP izvirzīto politikas rezultatīvo rādītāju izpildi un atbilstību politikas rezultātiem un mērķiem, ņemot vērā veikto NIPSIPP vidustermiņa izvērtējuma rezultātus un politikas rādītāju korekcijas politikas attīstības plānā 2014.–2016.gadam, 2017.–2018.gadam.

Novērtējums veikts trijās fāzēs:

- 1) Rezultatīvo rādītāju vērtību identifikācija pēc iespējas tuvāk 2018. gadam.
- 2) Datu novērtējums un interpretācija, ja sasniegtās vērtības dati un to ieguves metode nav tieši atbilstoša bāzes vērtībai vai tās iegūšanas metodei.
- 3) Alternatīvu rādītāju apkopošana un analīze, ja nav pieejami salīdzināmi dati par sasniegtajiem uzraudzības rādītājiem.

Rādītāji analizēti, ņemot vērā plašāku kontekstu - situācijas izmaiņas 2012.-2018. gada periodā, kā arī identificējot būtiskākos politikas īstenošanu veicinošos un traucējošos faktorus. Atsevišķa uzmanība tiek pievērsta procesiem citu politiku ietvaros, kas varēja norisināties pateicoties NIPSIPP pasākumu īstenošanai.

Pielietotās metodes: no atbildīgajām institūcijām saņemto datu analīze, dokumentu analīze; uzraudzības rādītāju snieguma aprēķini.

Informācijas avoti: NIPSIPP 2012. – 2018.gadam; tās rīcības plāni; katram rādītājam atbilstošākie veiktie pētījumi vai statistiskā informācija. Primārie dati, kas saņemti no attiecīgajām institūcijām, piemēram, Tiesībsargs, PMLP, IZM u.c.

Efektivitātes novērtējums

Novērtēta finanšu resursu un to izlietojuma efektivitāte, pamatojoties uz KM sniegto informāciju par NIPSIPP īstenošanā ieguldītajiem finanšu resursiem, kā arī politikas un pasākumu uzraudzības rādītāju sniegumu.

Plānotā efektivitāte pret faktisko novērtēta, noskaidrojot, cik lielā mērā plānotais uzraudzības rādītāju sniegums pret resursu ieguldījumu, atbilst faktiski sasniegtajai rādītāju snieguma/resursu ieguldījuma attiecībai. Šajā sadaļā iespēju robežās ņemtas vērā arī strukturālās izmaiņas plānoto politikas instrumentu ieviešanas procesā.

Vērtējums selektīvi papildināts ar datiem no pasākumu īstenošanas pārskatiem un citiem avotiem, lai identificētu būtiskākos efektivitāti veicinošos un mazinošos faktorus - analizējot plānošanas, administratīvajā, ieviešanas un rezultātu ilgtspējas kontekstā. Tomēr kopumā, iespējas novērtēt politikas efektivitāti ir salīdzinoši ierobežotas, jo NIPSIPP ir

ilgtermiņa politika un attiecīgi īsākā laika periodā novērtēt sasniegto ietekmi ir salīdzinoši grūti.

Pielietotās metodes: dokumentu analīze; finanšu un uzraudzības rādītāju snieguma aprēķini.

Informācijas avoti: NIPSIPP 2012. – 2018.gadam; tās rīcības plāni; KM apkopotie finanšu un pasākumu uzraudzības rādītāju dati; citi tematiski specifiski avoti.

Mērķa grupu viedokļa analīze

Lai padziļināti izvērtētu NIPSIPP ietvaros īstenoto pasākumu lietderību, tika veikta sabiedrības aptauja.

Aptauja veikta ar mērķi noskaidrot Latvijas valstspiederīgo vērtējumu un viedokli par sabiedrības integrācijas procesiem.

Aptaujas tehniskā informācija:

Aptaujas ģenerālā mērķa grupa:	Latvijas valstspiederīgie vecumā no 15 līdz 74 gadiem.
Aptaujas specifiskās mērķa grupas:	Latvijas pilsoņi/nepilsoņi/trešo valstu pilsoņi; latvieši/cittautieši, t.sk. krievi, romi, ebreji; diasporas pārstāvji, kā arī profilējot pēc vecuma, dzimuma, dzīves vietas, ģimenes stāvokļa, ienākumiem, valodas lietojuma mājās.
Ģeogrāfiskais pārklājums:	(1) visa Latvija; (2) Latvijas diaspora ārvalstīs.
Aptaujas veikšanas metode:	(1) elektroniskā tiešsaistes aptauja latviešu valodā; (2) elektroniskā tiešsaistes aptauja krievu valodā; (3) elektroniskā tiešsaistes aptauja angļu valodā.
Aptaujas veikšanas periods:	2019.gada 19.augusts – 2019.gada 6.septembris.
Plānotās izlases apjoms:	1000 derīgas Latvijas valstspiederīgo aptaujas anketas.
Sasniegtās izlases apjoms:	1365 derīgas Latvijas valstspiederīgo aptaujas anketas.

Aptaujas anketa sastāvēja no vairākām daļām. Pirmajā daļā tika lūgts novērtēt kā dažādi pasākumi vecina (1) Latvijas iedzīvotāju pilsonisko līdzdalību; (2) dažādu iedzīvotāju grupu iekļaušanos Latvijas sabiedrībā; (3) vēlmi ikdienā mācīties un aktīvi lietot latviešu valodu; (4) vēlmi iekļauties latviskajā kultūrtelpā; (5) dažādu sabiedrības grupu vēlmi tiekties uz vienotu vēstures un pagātnes notikumu izpratni (sociālo atmiņu), kā arī lūgts novērtēt sociālo tīklu nozīmi iekļaušanās Latvijas sabiedrībā veicināšanā. Otrajā daļā tika uzdoti daži jautājumi par pašu respondentu, lai noskaidrotu kurai mērķa grupai viņš/viņa pieder.

Aptauja bija daļēji strukturēta, t.i. galvenokārt sastāvēja no jautājumiem ar gataviem atbilžu variantiem, tādējādi nodrošinot datu salīdzināmību. Tai pat laikā respondentiem tika piedāvāta virkne atvērto jautājumu, dodot iespēju komentēt un/vai izteikt papildus viedokli, kas nav iepriekš bijis paredzēts. Katrs vērtēšanai piedāvātais pasākums tika skaidrots, tādējādi novēršot interpretācijas iespējas, kā arī samazinot jautājuma neizpratnes risku. Jautājumu

vienotai izpratnei, anketā izmantoti termini no NIPSIPP 2012. - 2018. gadam un iekļauti to skaidrojumi. Aptaujas pirmajā daļā, jautājumos, kuri paredzēja pasākumu vērtēšanu, respondentam tika lūgts novērtēt katru no deviņiem piedāvātajiem pasākumiem ar vienu no vērtējumiem: (1) neveicina; (2) veicina daļēji; (3) veicina; (4) ļoti veicina un (5) grūti pateikt. Aptaujas anketas struktūra un jautājumi tika saskaņoti ar Pasūtītāju.

Aptaujas apraksts, sasniegtās mērķa grupas un aptaujas anketas iekļautas pielikumā Nr. 5.

Lietderības novērtējums

Balstoties uz iepriekšējās sadaļās veikto analīzi, tika veikts integrēts vērtējums, par mērķu sasniegšanas līmeni un īstenoto aktivitāšu lietderību, kā arī par NIPSIPP prioritāšu, mērķu, rīcības virzienu, uzdevumu un galveno pasākumu savstarpējo sasaisti un būtiskākajiem izpildi sekmējošiem un kavējošiem faktoriem.

Metodoloģija balstīta uz politikas plānošanas dokumentu intervences loģikas analītisko novērtējumu, ko pamatā veido šādi bloki:

- Politikas ietekmes rādītāju sniegums;
- Pasākumu uzraudzības un ietekmes rādītāju sniegums;
- Sasniegtās mērķauditorijas lielums;
- Pasākumu atbilstība mērķa grupu prioritātēm;
- Efektivitātes sniegums;
- Ietekmes savstarpējā sasaiste politikas ietvaros un saistībā ar citām politikām.

Integrēts novērtējums ietver iepriekšējās sadaļās iegūtos rezultātus, kas papildināti ar sasaistes vērtējumu – gan pārklāšanos, gan papildinātību ar citu mērķu vai citu politiku ietvaros veiktajām aktivitātēm.

Ņemot vērā NIPSIPP mērķu formulējumu kvalitatīvo raksturu, mērķu sasniegšanas līmenis vērtēts sasaistē ar īstenoto aktivitāšu lietderības vērtējumu un sākotnējo problēmu atrisināšanas līmeni.

Padziļināta analīze veikta tām jomām, kurās politikas uzraudzības rādītāju sniegums būtiski atšķiras no plānotā:

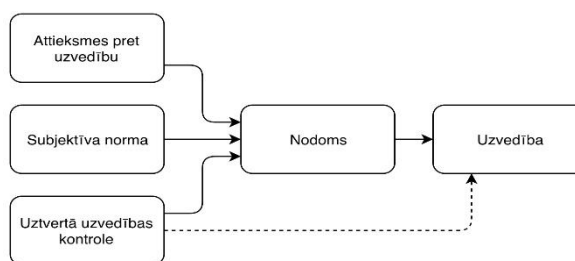
- Pirmkārt, vērtētas situācijas izmaiņas, kas nebija tiešā veidā atkarīgas no NIPSIPP īstenošanas.
- Otrkārt, vērtēti potenciālie iemesli NIPSIPP īstenošanas gaitā – pasākumu uzraudzības rādītāju atbilstība plānotajam. Tad, balstoties uz pieejamo informāciju, analizēts,

vai nesasniedzamiem rādītājiem ir tehniska vai administratīva rakstura iemesli (īstenošanas termiņi, neattiecināmi izdevumi un tml.).

- Treškārt, vērtēta mērķauditoriju sasniegšana un atbilstība sabiedrības viedoklim par prioritārajiem pasākumiem.

Situācijās, kad minētie soļi nesniedza viennozīmīgu atbildi, vērtēti politiskie un sociāli ekonomiskie aspekti, veicot teorijā balstītu cēloņu meklēšanu un meklējot atbilstošus pamatojuma datus. Analīzē izmantoti metodoloģiskie paņēmieni no pārmaiņu un motivācijas teorijām: Plānotās Uzvedības Teorija (Theory of Planned Behavior. Ajzen I., 1991), kas izskaidro cilvēka uzvedību ietekmējošos faktoros (skatīt attēlu Nr.1.1.).

Attēls Nr. 1.1. Plānotās Uzvedības Teorija

Avots: autoru veidots

Šī teorija skaidri un uzskatāmi parāda potenciālos faktoros, kas var ietekmēt politikas mērķu grupu uzvedību un attiecīgi - arī politikas sasniegtos mērķus. Tā, piemēram, ir jābūt precīzai informācijai par mērķa grupas attieksmi pret noteiktu aktivitāti, t.i. - vai situācija uzlabosies gadījumā, ja šajā aktivitātē iesaistīšos? Subjektīvā normas uztvere, savukārt, novērtē vai cilvēks uzskata par sabiedriski pieņemamu (normālu) to rezultātu, kas tiks sasniegts aktivitātes rezultātā. Savukārt pēdējais faktors nosaka, ka cilvēkam ir svarīgi kontrolēt plānoto uzvedību. Gadījumā, ja cilvēkam ir pārliecība par iespēju kontrolēt situāciju un uzvedību, pieaug varbūtība, ka radīsies nodoms rīkoties un tam sekos uzvedība. Visi trīs iepriekš minētie aspekti ietekmē gatavību rīkoties - nodomu, kas tālāk noved pie konkrētas rīcības.

Šīs teorijas pieejas izmantotas situācijās, kad uzraudzības rādītāji būtiski atšķiras no plānotā un nav novēroti iemesli, kuri būtu pietiekoši saistīti ar NIPSIPP īstenošanu vai ārējiem iemesliem. Teorētiskās pieejas izmantotas vērtējot mērķauditoriju iesaisti integrācijas procesos – trešo valstu pilsoņu un mazākumtautību pārstāvju motivāciju integrēties, palielinot pilsonisko līdzdalību, apgūstot latviešu valodu un kultūru, tiecoties uz vienotu sociālo atmiņu, kā arī diasporas motivāciju saglabāt un kopt latvisko identitāti, uzturēt latviešu valodas prasmes un pilsoniski līdzdarboties.

2. VISPĀRĪGS PROGRAMMU RAKSTUROJUMS

Latvijas nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas virsmērķis ir stipra, saliedēta Latvijas tauta: nacionāla un demokrātiska kopiena, kura nodrošina tās vienojošā pamata – latviešu valodas, kultūras un nacionālās identitātes, eiropesko demokrātisko vērtību, unikālās kultūrtelpas saglabāšanu un bagātināšanos Latvijas nacionālas un demokrātiskas valsts līdzsvarotai attīstībai, politikas pamatnostādņēs noteiktie mērķi un rīcības virzieni nav nošķirami, bet gan savstarpēji saistīti.

Svarīga loma šo mērķu sasniegšanā ir izglītībai. Formālā un neformālā izglītība gan tiešā veidā, gan pastarpināti ietekmē indivīda uztveri par savu nacionālo identitāti un sociālo atmiņu, arī valodas zināšanas un prasmes to pielietojot ļauj veiksmīgāk integrēties sabiedrībā, tāpat svarīgi šajā mērķu sasaistē vairot izpratni par piederību Latvijas valstij, tās vērtībām, tradīcijām un vēsturi, attīstot cilvēka kultūrpratību. Visi trīs politikas vidējā līmeņa mērķi ir savstarpēji saistīti un pakārtoti, jo tos vieno vairāki būtiski aspekti – valoda, informācija, izglītība, tradīcijas, saliedētība, nacionālās vērtības, to izpratne, vēsture un iekļaušana. Tas ir pamats, uz kuru ikviens Latvijas iedzīvotājs var balstīt savu nacionālo identitāti, vai arī to veidot, apgūstot zināšanas un prasmes veiksmīgai integrācijai Latvijas sabiedrībā.

Politikas pirmais rīcības virziens - pilsoniskā sabiedrība un integrācija, kas sevī ietver tādus apakšmērķus kā - attīstīt pilsonisko izglītību, izmantojot formālās un neformālās izglītības metodes; stiprināt tradicionālās un netradicionālās pilsoniskās līdzdalības formas; veicināt sociāli atstumto grupu iekļaušanos sabiedrībā un novērst diskrimināciju; kā arī stiprināt kvalitatīvu, demokrātisku informācijas telpu un palielināt plašsaziņas līdzekļu lomu integrācijā – pamatmērķis, kurš kalpo par abu tālāko mērķu sasniegšanas vadmotīvu. Attīstot pilsonisko izglītību, stiprinot pilsoniskās līdzdalības formas, novēršot diskrimināciju un veidojot kvalitatīvu un demokrātisku informācijas telpu, iespējams strādāt pie vienotas nacionālās identitātes un saliedētas sociālās atmiņas īstenošanas.

Otrais rīcības virziens - nacionālā identitāte: valoda un kultūrtelpa, sevī ietver vairākus apakšmērķus. Pirmais no tiem: nodrošināt latviešu valodas lietošanu Latvijas publiskajā telpā, tas nav iedomājams bez latviešu valodas prasmju nostiprināšanas Latvijas iedzīvotāju un valstij piederīgo vidū. Lai latviskā kultūrtelpa, kā sabiedrību saliedējošs pamats, spētu veicināt piederību kultūrtelpai lokālajā, nacionālajā un Eiropas līmenī, nepieciešams attīstīt un nostiprināt gan nepilsoņu, gan imigrantu, gan mazākumtautību, gan ārvalstīs dzīvojošo latviešu latvisko identitāti un piederību Latvijai. Piemēram, diasporas latviešu vidū svarīgi veicināt latvisko identitāti un piederību latviskajai kultūrtelpai, motivējot

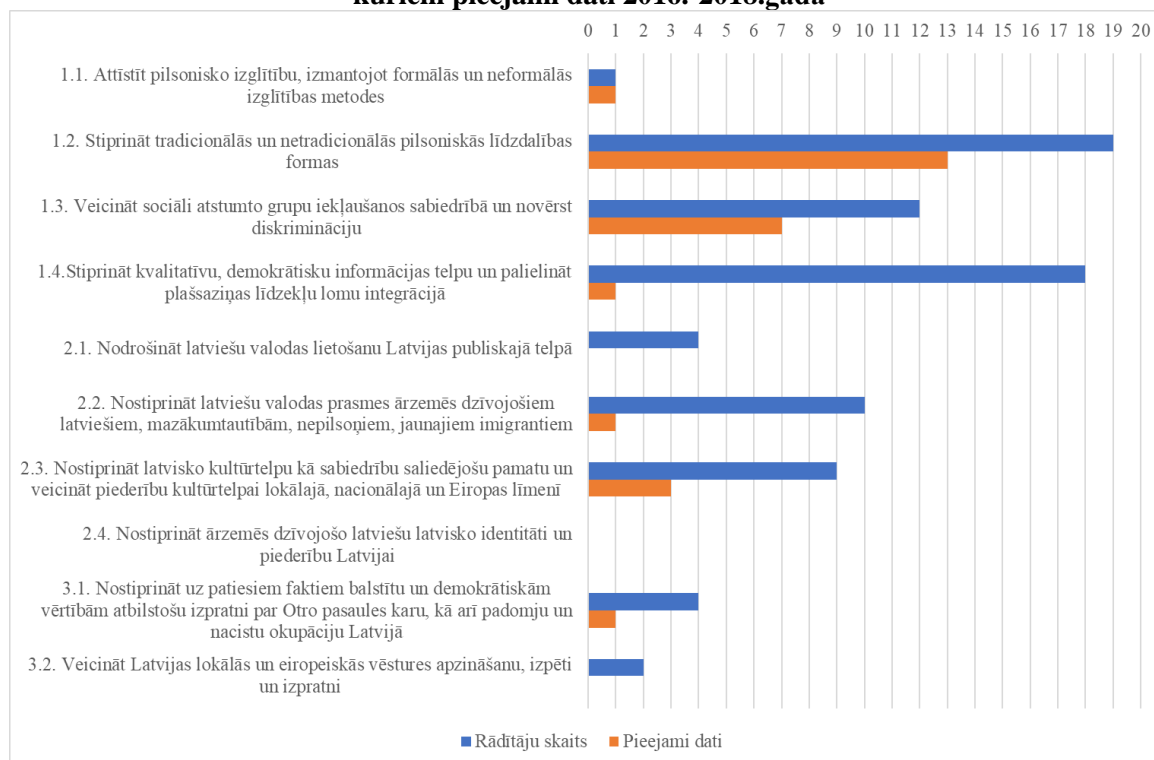
gan ar izglītojošajām aktivitātēm, gan ar kultūras un izklaides pasākumiem, kas palīdzētu saglabāt saikni un raisītu interesi par atgriešanos Latvijā.

Sociālā atmiņa, kas veidota no zināšanām un attieksmēm pret svarīgākajiem vēsturiskajiem notikumiem, atkarībā no zināšanām, pieredzes, vērtībām un uzskatiem, var vai nu vienot, vai šķelt sabiedrību. Kā nereti var vērot Latvijas sabiedrībā - sašķelta sociālā atmiņa veido arī sašķeltu sabiedrību, kurā nepastāv vienotas vēsturiskās izpratnes, pieredzes sajūtas, jo trūkst kopīgu vērtību un tradīciju.

Saliedēta sociālā atmiņa nav nošķirama no saliedētas izglītības sistēmas, zināšanām, vienotas mediju vides un vienotas informatīvās telpas, saliedētas publiskās un politiskās vides, saliedētas sabiedrības ar vienotu kultūras un vēsturisko izpratni, kā arī vienotām nacionālajām vērtībām.

NIPSIPP politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju struktūra ir apjomīga un plaša, taču lielai daļai no sākotnēji noteiktajiem rādītājiem nav pieejami aktuāli dati (skatīt attēlu Nr.2.1.). Taču ir pieejama virkne citu raksturojošo datu pētījumos, kas veikti pēdējos gados. 2017.-2018. gada posmam, rādītāju bāze tika modificēta, daļu rādītāju nomainot. Rādītāju modifikācija tālāk ir atspoguļota katrā attiecīgajā mērķa apraksta nodaļā.

Attēls Nr. 2.1. Politikas rezultatīvo rādītāju skaits pa vidējā termiņa mērķiem un rādītāju skaits, kuriem pieejami dati 2016.-2018.gadā

Avots: autoru apkopots

3. MĒRĶIS 1.1. ATTĪSTĪT PILSONISKO IZGLĪTĪBU, IZMANTOJOT FORMĀLĀS UN NEFORMĀLĀS IZGLĪTĪBAS METODEDES

Situācija, uzsākot politikas plānošanu un ieviešanu

1.1. Attīstīt pilsonisko izglītību, izmantojot formālās un neformālās izglītības metodes

NIPSIPP formulētā risināmā problēma: Latvijas bērniem un jauniešiem ir nepietiekams pilsoniskās izglītības līmenis, tāpēc nepietiekamas savstarpējās sadarbības un līdzdalības prasmes.

NIPSIPP minētā problēma, kas risināma NIPSIPP uzdevuma Nr. 1.1. ietvaros, saistīta ar nepietiekamo pilsoniskās izglītības līmeni bērnu un jauniešu vidū. Veicot sekundāro avotu analīzi, netika identificētas problēmas, kuras būtu attiecināmas uz šo uzdevumu.

Politikas īstenošana un iesaistīto institūciju veikto pasākumu rezultāti

Saturiski, visi mērķa 1.1. uzdevumi iedalāmi četros īstenojamo pasākumu kopumos:

1. Bērnu un jauniešu pilsonisko zināšanu un prasmju pilnveide, to monitorings un pedagogu profesionālās pilnveides kursi pilsoniskās izglītības jautājumos.
2. Pasākumi publiskā un nevalstiskā sektora pārstāvjiem par izmaiņām sabiedrības līdzdalības kārtībā.
3. Pilsoniskās izglītības attīstība mūžizglītības programmā.
4. Iedzīvotājiem pieejamas un saprotamas informācijas, un komunikācijas infrastruktūras nodrošināšana, efektīvai līdzdalībai politikas veidošanā.

Pasākumu īstenošanā bija 4 galvenās atbildīgas iestādes:

- KM īstenoto pasākumu galvenās mērķa grupas bija bērni, jaunieši, skolēni un sabiedrība kopumā;
- VK pasākumi bija paredzēti publiskā sektora pārstāvjiem un sabiedrībai kopumā;
- IZM atbildībā esošie pasākumi bija vērsti uz skolēniem, skolotājiem un NVO;
- SIF pasākumi bija vērsti uz plašāko mērķa grupu skaitu 1.1. mērķa ietvaros, tie paredzēja bērnu, jauniešu, skolēnu, skolotāju, NVO, mazākumtautību, diasporas, sociālās atstumtības riskam pakļauto, kā arī visas sabiedrības iesaisti.

Pilnais visu NIPSIPP pasākumu apkopojums un atsevišķi - KM pasākumu apkopojums, pielikumos Nr. 1 un Nr. 2.

Pasākumi starp minētajām iestādēm ir sadalīti diezgan vienmērīgi, KM un VK katrai paredzēti 29% no visa pasākumu skaita, savukārt, IZM un SIF katrai 21% no visa pasākumu skaita.

Attēls Nr. 3.1. Mērķa 1.1. pasākumu īstenošanā iesaistītās galvenās atbildīgās institūcijas

Avots: KM dati

Pasākumi bērnu, jauniešu, skolēnu un skolotāju mērķa grupām

Pasākumus, kuros par gala labuma guvējiem uzskatāmi bērni, jaunieši un skolēni, var iedalīt vairākās grupās:

- Informatīvie un izglītojošie pasākumi skolotājiem – seminārs par pilsoniskās audzināšanas jautājumiem un pasākumi par vērtībizglītības jautājumiem, kuros piedalījās arī NVO. Pasākumi paredzēti arī audzināšanas darba koordinatoriem, skolu vadībai, izglītības speciālistiem, metodiķiem u.c. Galvenā atbildīgā iestāde šo pasākumu īstenošanā ir IZM, līdzatbildīgs ir VISCS;
- Informatīvie un izglītojošie pasākumi bērniem, jauniešiem un skolēniem – neformālie pasākumi par pilsonisko sabiedrību, pilsoniskajām iniciatīvām un sabiedrības integrāciju, kas paredzēja filmu demonstrēšanu un diskusijas. Kā arī, radošās darbnīcas, nometnes, zinātniski pētniecisko darbu izstādes, forumus, debašu klubus, konkursus, viktorīnas un akcijas. Minētie pasākumi paredzēja arī mazākumtautību, diasporas un sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu un jauniešu iesaisti. Formālais pasākums paredzēja pilsonisko zināšanu novērtēšanu. Primāri atbildīgas par pasākumiem bērniem, jauniešiem un skolēniem bija KM, IZM un SIF, līdzatbildīgas – LNB, NKC, LU, VK un VARAM.

Filmu demonstrēšanas pasākumi paredzēja arī visas sabiedrības iesaisti.

Pasākumi NVO sektoram iekļāva sevī aktivitātes NVO sektora attīstībai, tādējādi attīstot pilsoniskās prasmes, kā arī informatīvos pasākumus par līdzdalības iespējām lēmumu

pieņemšanas procesos. Galvenās atbildīgās iestādes bija IZM, SIF un KM, līdzatbildīgās – VISC un VK.

Pasākumi publiskajā sektorā strādājošajiem paredzēja informatīvus pasākumus par sabiedrības līdzdalības lomu lēmumu pieņemšanā - izmaiņām normatīvajā regulējumā, kas bija VK atbildībā esoši pasākumi, iesaistoties arī KM.

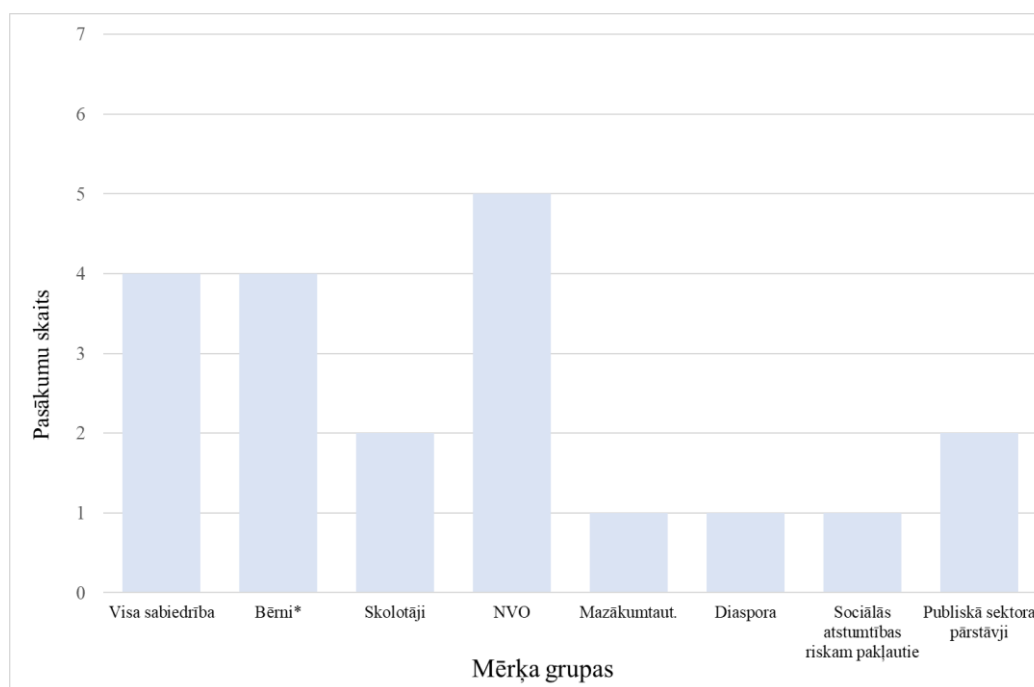
Visai sabiedrībai kopumā izveidota MK mājaslapas sadaļa „Viegli lasīt”, par sabiedrības līdzdalības iespējām lēmumu pieņemšanas procesā. Par mājaslapas izveidi atbildīgas bija KM un VK, iesaistot LNB un NKC.

Sasniegtās mērķauditorijas

Kopumā pasākumi sasniedza 7 specifiskās mērķa grupas, kā arī, daudzi pasākumi bija domāti visai sabiedrībai. Analizējot mērķa grupu profilus, secināms, ka lielākais pasākumu skaits bija domāts NVO un paredz tiešu NVO iesaisti (skatīt attēlu Nr. 3.2.).

Otra lielākā mērķa grupa ir sabiedrība kopumā un bērni, mērķa grupa “bērni” sevī iekļauj arī jauniešus un skolēnus.

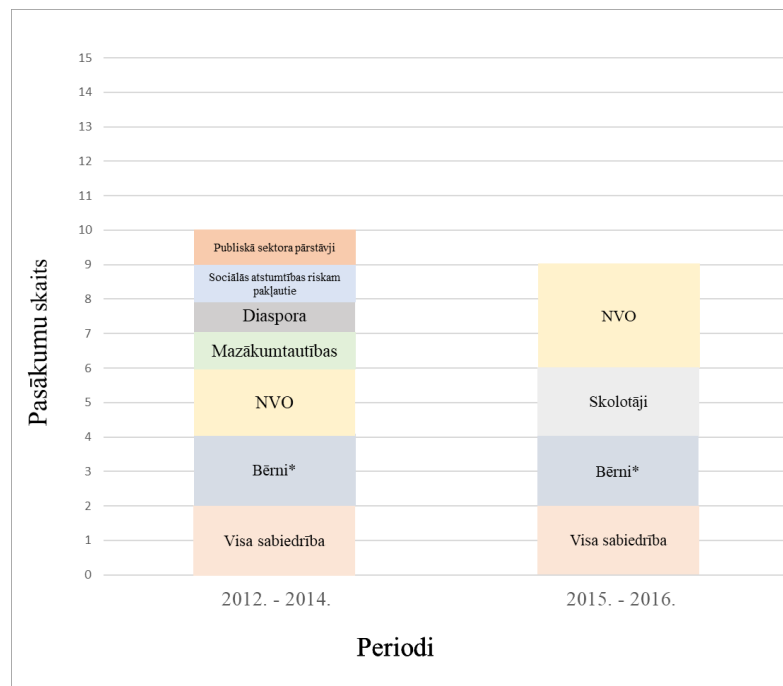
Attēls Nr. 3.2. Mērķa 1.1. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils

Avots: autoru veidots

Mērķa 1.1. ietvaros pasākumi tika īstenoti pirmajos divos NIPSIPP periodos jeb laikā no 2012. – 2014.gadam un no 2015. – 2016.gadam. Pirmajā periodā (2012. – 2014.) mērķa grupu profils ir krietni plašāks nekā otrajā periodā (2015. – 2016.) (skatīt attēlu Nr. 3.3.).

Attēls Nr. 3.3. Mērķa 1.1. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils, dalījuma pa periodiem

Avots: autoru veidots

Mērķa grupas, kuras abos periodos pārklājas ir – bērni (kas ietver arī jauniešus un skolēnus), NVO un visa sabiedrība. Pirmajā periodā bija pasākums, kurš paredzēja aktivitātes vienlaikus gan mazākumtautību, gan diasporas, gan sociālās atstumtības riskam pakļautajiem bērniem un jauniešiem. Pirmajam periodam specifiskas bija apmācības publiskā sektora pārstāvjiem. Savukārt otrajam periodam specifiski bija pasākumi skolotājiem, šī mērķa grupa ietver sevī arī citus izglītības iestāžu speciālistus un vadību.

Situācija 2018. gadā un politikas īstenošanas ietekme

NIPSIPP noteiktie politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai neietver tādus rādītājus, kas tiešā veidā raksturotu pilsonisko izglītību. NIPSIPP politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju pasēs attiecībā uz rādītāju “Iedzīvotāju īpatsvars, kas uzskata, ka spēj ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu Latvijā” pie saistītiem darbības rezultātiem, norādīts uzdevums Nr. 1.1.4 “Attīstīt pilsonisko izglītību mūžizglītības programmā īstenošana”. 2015.gada dati rāda, ka izpilde bija 65.7% no mērķa vērtības (skatīt tabulā 4.1. nākamajā sadaļā). NIPSIPP sadaļā “Citi īstentās politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai” norādīts - “jauniešu īpatsvars, kuri nepieciešamo informāciju par savām tiesībām, pienākumiem, atbildību un iespējām iegūst no izglītības iestādes”. Šim rādītājam nav tieši salīdzināmu datu.

Citi rādītāji un situāciju raksturojošie vērtējumi

Pētījumā “Pilsoniskās izglītības problēmas un izaicinājumi¹⁹” identificēti vairāki rādītāji un novērojumi, kas raksturo pilsonisko izglītību skolēnu vidū:

- Latvijas skolēnu sasniegumi pilsoniskās izglītības testā ir salīdzinoši zemi, rezultāti ir zemāki par visu Eiropas valstu skolēnu sasniegumiem, izņemot Maltu un Bulgāriju. Līdzīga aina paveras arī, aplūkojot skolēnu sadalījumu pa pilsoniskās izglītības kompetenču līmeņiem. Augstākajā līmenī Latvijā ir tikai 19% skolēnu, kas ir viszemākais rādītājs Eiropas valstu salīdzinājumā.

- Rīgas un Pierīgas skolēnu sasniegumi (pilsoniskās izglītības testā) ir augstāki nekā citur Latvijā. Augstākie sasniegumi ir skolēniem valsts centrālajā daļā, tālāko reģionu (Latgalē un Kurzemē) skolēniem sasniegumi ir zemāki.

- Vidēji Latvijā, skolās ar latviešu un krievu mācību valodu, skolēnu sasniegumi (pilsoniskajā izglītībā) neatšķiras. Tomēr, aplūkojot atsevišķi Rīgu un pilsētas, skolēniem skolās ar latviešu mācību valodu, vidējie sasniegumi ir augstāki.

Attiecībā uz pilsoniskās izglītības saturu un skolotāju sagatavotību, pētījumā identificēts:

- Skolēni Latvijā kā pilsoniskās izglītības satura pamattēmu izceļ dabas aizsardzību (84%), taču tēmas par balsošanu dažāda līmeņa vēlēšanās, likumdošanas procesu, problēmu risināšanu sabiedrībā, ārpolitikas jautājumus un ekonomiku kā nozīmīgus min tikai 40-50%, kas sastāda mazāk nekā pusi aptaujātajiem skolēniem.

- Pēc skolēnu atbildēm par iespēju apgūt pilsoniskās izglītības saturu, var secināt, ka mācību saturā maza uzmanība tiek veltīta ekonomikas darbības principiem un vietējās sabiedrības problēmu risināšanai.

- Vismazāko vērību mācību procesā skolotāji Latvijā pievērš skolēnu sagatavošanai aktīvai pilsoniskai līdzdalībai (8%) un rasisma mazināšanai (12%). Latvijas skolotāji minētos divus aspektus norādījuši kā mazsvarīgus pilsoniskās izglītības mērķus.

Attiecībā uz mazākumtautībām, pētījumā “Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana”²⁰ secināts:

¹⁹ Čekse, I., Geske, A., Pole, O. (2017). Pilsoniskās izglītības problēmas un izaicinājumi. Rīga: Izglītības pētniecības institūts.

²⁰ LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.

- Pilsoniskajai izglītībai ir zema efektivitāte mazākumtautību skolēnu vidē: Latvijas jaunieši gan uz Baltijas valstu, gan uz citu Eiropas valstu fona izceļas ar vājākām zināšanām par pilsoniskās sabiedrības sistēmu un principiem, kā arī par pilsonisko līdzdalību, savstarpējās sadarbības māku, tas izpaužas negatīvā attieksmē pret politikas norisēm un valsts iestādēm. Latvijas vēsturi mazākumtautību skolēni uzskata drīzāk par propagandas, ne izziņas un patiesas pētniecības disciplīnu.

Pētījuma “Pilsoniskās izglītības problēmas un izaicinājumi”²¹, rezultāti liecina, ka tikai 19% skolēnu ir pilnīga izpratne par pilsoniskumu. Arī pētījumā “Latvijas Pilsoniskās Sabiedrības Ilgtspējas indekss 2017.gadā”²² un ziņojumā „Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas veidošanu”²³ norādīts, ka skolēnu pilsoniskās izglītības rādītāji ir vāji.

Efektivitātes un lietderības vērtējums

Skolēnu pilsonisko izglītību raksturojošo rādītāju relatīvi zemais sniegums norāda, ka īstermiņā nav iespējams vērtēt aktivitāšu efektivitāti, ņemot vērā, ka ietekmei plānojama zināma laika nobīde pēc skolotāju kompetences un kapacitātes celšanas pasākumu īstenošanas. Taču īstenotajām aktivitātēm paredzama rezultātu ilgtspēja, jo sociālā un pilsoniskā kompetence ir iekļautas jaunajā kompetencēs balstītajā mācību saturā, kā viena no septiņām pamata kompetenču jomām.

Attiecībā uz pieaugušo pilsonisko izglītību, ietekmes novērtēšanai nebija pieejami precīzi rezultātu rādītāji, taču iznākuma rādītāji norāda uz nozīmīgu aktivitāšu kopumu pateicoties NVO atbalstam.

Citi lietderības aspekti aplūkoti nākamajā nodaļā, kopā ar mērķa 1.2. novērtējumu.

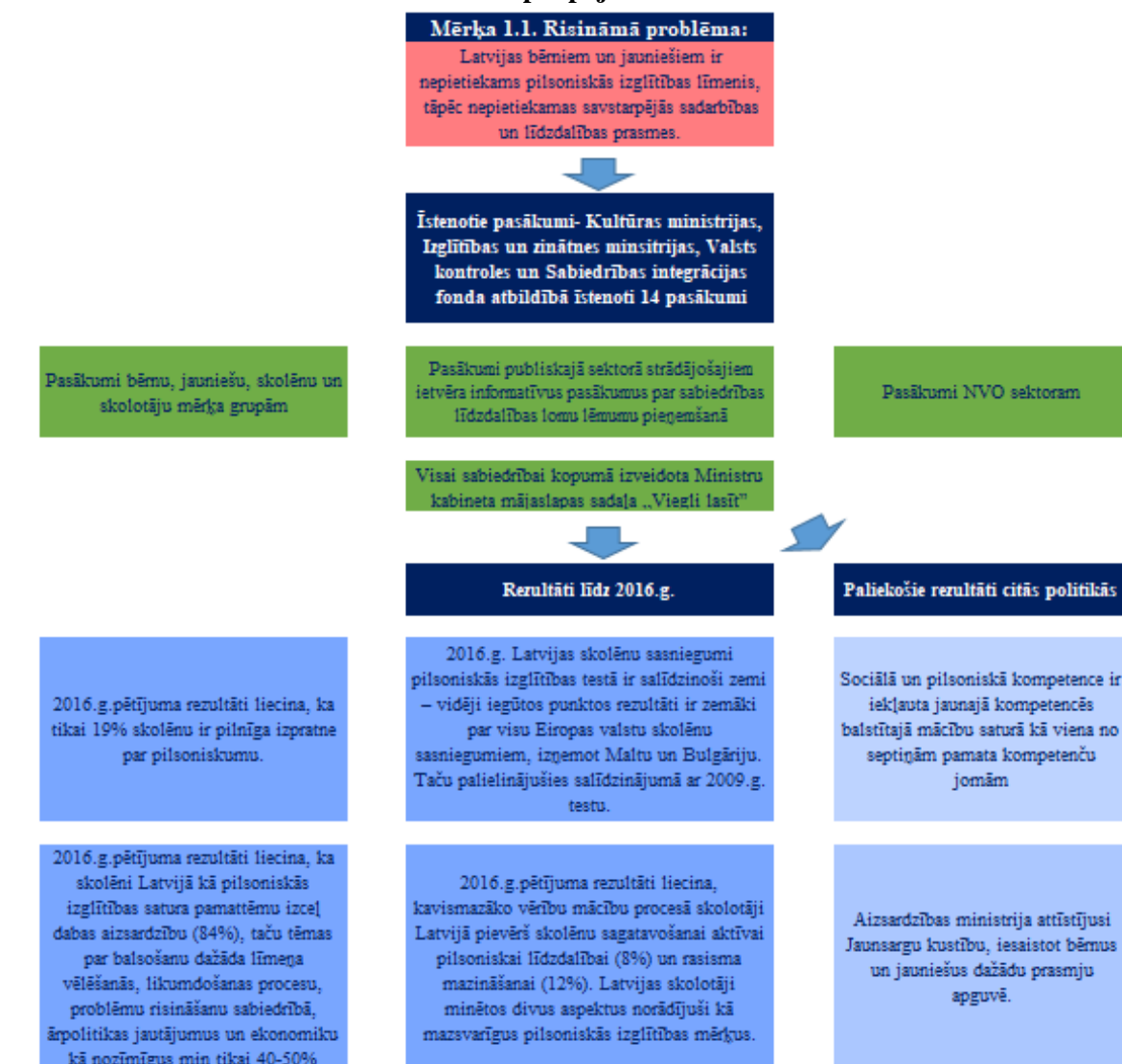
Galvenie pasākumu veidi un ietekmes apkopoti attēlā Nr. 3.4.

²¹ Čekse, I., Geske, A., Pole, O. (2017). Pilsoniskās izglītības problēmas un izaicinājumi. Rīga: Izglītības pētniecības institūts.

²² Latvijas Pilsoniskās Sabiedrības Ilgtspējas indekss 2017.gadā (2017). Latvija.

²³ KM (2019). Informatīvais ziņojums „Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas veidošanu” Rīga.

Attēls Nr. 3.4. Mērķa 1.1. politikas uzstādīto problēmu, īstenoto aktivitāšu un rezultātu apkopojums

Avots: autoru veidots

4. MĒRKIS 1.2. STIPRINĀT TRADICIONĀLĀS UN NETRADICIONĀLĀS PILSONISKĀS LĪDZDALĪBAS FORMAS

Situācija, uzsākot politikas plānošanu un ieviešanu

1.2. Stiprināt tradicionālās un netradicionālās pilsoniskās līdzdalības formas

NIPSIPP formulētās risināmās problēmas:

Nepilsoņiem samazinās motivācija iegūt Latvijas pilsonību, naturalizācijas tempi palēninās, politiskās līdzdalības iespējas, kuras sniedz Latvijas pilsonība, nav pietiekama motivācija, lai naturalizētos.

Liela Latvijas iedzīvotāju daļa netic savām spējām ietekmēt sociālos un politiskos procesus.

Latvijas nevalstiskās organizācijas nav pietiekami finansiāli un administratīvi nostiprinātas un ilgtspējīgas.

NIPSIPP uzdevums Nr. 1.2. risina trīs definētās problēmas, tās saistītas ar naturalizācijas tempu palēnināšanos un motivāciju iegūt pilsonību, Latvijas iedzīvotāju neticību savai spējai ietekmēt valstī notiekošo, kā arī ar NVO kapacitāti un ilgtspēju.

Sekundāro avotu analīzes rezultātā identificēti daudzi juridiskie šķēršļi (pielikums Nr. 3). Tie lielā mērā sasaucas ar NIPSIPP definētajām problēmām un saistās ar naturalizāciju – specifisku politikas plānošanas dokumentu neesamību un pilsonības iegūšanas vajadzības un motivācijas trūkumu, kā arī – NVO kapacitāti un iesaisti lēmumu pieņemšanā. Papildus NIPSIPP definētajiem, sekundāro avotu analīze izceļ juridiskos šķēršļus, kas saistīti ar diasporu un remigrācijas jautājumiem.

Starp identificētajiem šķēršļiem, otrs būtiskākais ir informācijas šķērslis, piemēram, emigrantiem trūkst informācijas par konkrētiem atbalsta pasākumiem atgriežoties Latvijā. Informācijas pieejamība šajā gadījumā ir uzskatāma par nepieciešamu, bet ne pietiekamu priekšnoteikumu veiksmīgai politikas īstenošanai, t.i. tā pati par sevi neuzlabos politikas īstenošanu, bet pozitīvi ietekmēs pārējo pasākumu īstenošanu, ja par tiem būs pieejama pilnīga un saprotama informācija. Tāpat, tika identificēts, ka Latvijas iedzīvotājiem trūkst informācijas par brīvprātīgo darbu. Iesaistes šķērslis norāda uz gadījumiem, kad arvien biežāk NVO netiek iesaistītas lēmumu pieņemšanā un pakalpojumu sniegšanā, kā arī liecina par cilvēku pasīvu iesaisti NVO darbībā. Attieksmes šķērslis saskan ar pirmo NIPSIPP formulēto problēmu – nepilsoņi biežāk izvēlas citas valsts pilsonību. Būtībā šeit var runāt par integrācijas centieni savstarpējo cīņu. Līdzīgi kā Latvijā, visās Eiropas valstīs imigrantu integrācija tiek uzskatīta par svarīgu politisko prioritāti, kam tiek pievērsta uzmanība visaugstākajā līmenī²⁴.

²⁴ European Commission (2016). The Action Plan on the integration of third-country nationals.

Politikas īstenošana un iesaistīto institūciju veikto pasākumu rezultāti

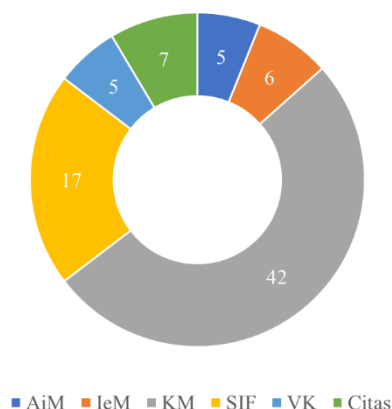
Mērķa 1.2. uzdevumi pēc to satura iedalāmi piecos īstenojamo pasākumu kopumos:

1. Atbalsta pasākumi, kuri veicina iedzīvotāju politisko līdzdalību.
2. Vairākums mērķa 1.2. uzdevumu vērsti uz specifisku iedzīvotāju grupu pilsoniskās līdzdalības veicināšanu - jauniešiem un mazākumtautībām. Trešo valstu pilsoņu un imigrantu līdzdalības atbalstam bija paredzēta koordinējošas sistēmas izveide.
3. Tradicionālo un netradicionālo pilsoniskās līdzdalības formu attīstība, situācijas analīze par pilsoniskās līdzdalības procesu un atbalsts brīvprātīgo darbam. NVO darbības apstākļu uzlabošana un sadarbības veicināšana.
4. Atbalsta pasākumi, kuri sekmē pilsoņu īpatsvara pieaugumu Latvijā un nepilsoņu motivāciju iegūt Latvijas pilsonību.
5. Informācijas sistēmu un elektronisko pakalpojumu attīstība.

Pasākumu īstenošanā bija 5 galvenās atbildīgas iestādes:

- Lielākais pasākumu skaits jeb 50% visu pasākumu, mērķa 1.2. ietvaros, bija KM atbildībā, pasākumi bija vērsti uz visām mērķa ietvaros identificētajām mērķa grupām (skatīt attēlu Nr.4.1.);
- SIF atbildībā bija piektā daļa visu pasākumu un tie bija vērsti uz bērniem, jauniešiem, skolēniem, NVO, mazākumtautībām, trešo valstu pilsoņiem un visu sabiedrību kopumā;
- IeM pasākumi bija vērsti uz nepilsoņiem, diasporu, starptautiskās aizsardzības personu bērniem un sabiedrību kopumā;
- AiM atbildībā esošie pasākumi bija vērsti uz bērniem, jauniešiem un skolēniem, t.sk. mazākumtautību bērniem;
- VK īstenoto pasākumu galvenās mērķa grupas bija NVO un bērni, jaunieši, skolēni;
- Citi pasākumi bija ĀM, FM, IZM, LM, PLMP, VARAM un ministriju/pašvaldību atbildībā. ĀM pasākumi paredzēja diasporas iesaisti, FM – NVO iesaisti, IZM – bērnu, jauniešu, skolēnu iesaisti, t.sk. skolēnu nepilsoņu, LM - bērnu, jauniešu, skolēnu un NVO, PMLP – nepilsoņu, VARAM – visas sabiedrības, savukārt, pasākumi ministrijām un pašvaldībām bija vērsti uz NVO.

Attēls Nr. 4.1. Mērķa 1.2. pasākumu īstenošanā iesaistītās galvenās atbildīgās institūcijas

Avots: KM dati

Pasākumi bērnu, jauniešu, skolēnu un skolotāju mērķa grupām, paredzēja:

- Atbalstu formālajai un neformālajai līdzdalībai sabiedriskajos procesos, veicināja pilsonisko līdzdalību (t.sk. mazākumtautību bērniem un jauniešiem), stiprinot Jaunsargu kustību, kā arī atbalstu starpvalstu un starpskolu iniciatīvām pilsoniskās izglītības, interešu izglītības un mācību pieredzes jomās.
- Iesaisti brīvprātīgajā darbā caur NVO, t.sk. jauniešiem bezdarbniekiem;
- Pilsoniskās un patriotiskās līdzdalības un audzināšanas pasākumus, paredzot atbalstu pasākumiem, kas veicina Latvijas eiropeiskās identitātes apzināšanos;
- Centralizētā eksāmena vēsturē pielīdzināšanu naturalizācijas eksāmenam, Latvijas vēstures zināšanu pārbaudes prasībām, kas atviegloja pilsonības iegūšanu skolēniem nepilsoņiem;
- Skolēnu pašpārvalžu darbības stiprināšanu;
- Apmaiņas programmas latviešu un mazākumtautību bērniem;
- Integrācijas pasākumus bērniem, kuriem piešķirts starptautiskās aizsardzības personas statuss, t.i. bēgļa vai alternatīvais statuss.

Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija ĀM, JSPA, JIC, PMLP, NVA, NVO un VISC.

Pasākumi NVO:

- NVO līdzfinansējuma programmas īstenošana, programmas “Latvijas NVO fonds” izveide, īstenošana un darbības novērtēšana, t.sk. “Latvijas NVO fonds” ietvaros atbalstot mazākumtautību un diasporas NVO. Atbalstīta NVO attīstība, ilgtspējas nodrošināšana, kapacitātes celšana, stiprināšana un administrēšanas pasākumi;
- NVO iesaistes mehānismu lēmumu pieņemšanas procesā valsts pārvaldē audits un vadlīniju izstrāde rīcībpolitikai, kas sekmē pilsonisko līdzdalības formu attīstību, NVO labās prakses izvērtēšana;
- Paredzēja sabiedrības līdzdalību politikas veidošanas un īstenošanas procesā pašvaldību, valsts pārvaldes un ES līmenī;
- Veicināja NVO savstarpējo sadarbību un sadarbību ar publisko pārvaldi, organizēta NVO diskusiju platforma;
- Veicināja pilsonisko līdzdalību, atbalstot pilsonisko zināšanu, prasmju un attieksmju attīstību, pilsonisko līdzdalības formu attīstību, t.sk. ģeogrāfisko kopienu attīstību, atbalstot iedzīvotāju pašiniciatīvas, kā arī atbalstot aktivitātes, kas sekmē iecietību un mazina diskrimināciju. Pasākumos iesaistot arī sabiedrību kopumā;
- Veicināja mazākumtautību pilsonisko līdzdalību caur atbalstu mazākumtautību NVO un NVO starptautiskajiem/starpkultūru sadarbības projektiem, un NVO sadarbības tīkla izveidi. Veicināta sabiedrības iesaiste pilsoniskās sabiedrības attīstībā, mazākumtautību pārstāvju līdzdalībā un starpkultūru dialogā;
- Aktualizēta rokasgrāmata sabiedriskā labuma organizāciju darbam, pilnveidots biedrību un nodibinājumu reģistrs, nodrošinot informāciju par to darbības jomām, izveidota NVO monitoringa sistēma;
- Veikti pētījumi par pilsoniskās līdzdalības attīstību Latvijā, par administratīvo šķēršļu identificēšanu un mazināšanu NVO darbībā, un pētījums par NVO sektoru Latvijā. Pētījumi paredzēti visai sabiedrībai;
- Dalība nacionāla līmeņa konsultatīvā padomē ar imigrantu un viņu organizāciju pārstāvju līdzdalību.

Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija TM, PMLP, VM, pašvaldības, NVA un NVO.

Pasākumi nepilsoņiem paredzēja:

- Naturalizācijas procesa kvalitātes pilnveidi;

- Visaptverošas informācijas sniegšanu par naturalizāciju, izglītojošus, izpratni veicinošus pasākumus par pilsonības iegūšanas iespējām dažādām vecuma grupām;
- Diskusijas par pilsonības jautājumiem, t.sk. attiecībā uz nepilsoņu bērniem, centralizētā eksāmena vēsturē pielīdzināšanu naturalizācijas eksāmenam, Latvijas vēstures zināšanu pārbaudes prasībām;
- Aptaupu un pētījumu par pilsonības statusu Latvijā, kas attiecas arī uz sabiedrību kopumā.
Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija PMLP.

Pasākumi diasporai paredzēja atbalstu pilsonības un dubultpilsonības kārtošanā, atbalstu diasporas NVO, kā arī pētījumus par pilsonības statusu Latvijā, t.sk. dubultpilsonību.

Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija PMLP.

Pasākumi mazākumtautību mērķa grupai paredzēja:

- Veicināt pilsonisko līdzdalību, t.sk. jaunatnes, eiropeskās identitātes apzināšanos un veicināt sabiedrības saliedētību;
- Atbalstīt mazākumtautību NVO;
- Pētījuma veikšanu par mazākumtautību līdzdalību sabiedrības procesos;
- Izveidot informatīvo platformu mazākumtautību līdzdalības veicināšanai, portālu mazākumtautībām. Attīstīt informatīvo sistēmu un elektroniskos pakalpojumus, sniedzot iespēju ikvienu mājaslapu pārtulkot no latviešu valodas uz angļu un krievu valodu.
- Rīkot mazākumtautību forumu.

Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija JIC, NVO un KISC.

Trešo valstu pilsoņiem bija paredzēts izveidot integrācijas centru tiešam imigrantu līdzdalības atbalstam un līdzdalībai nepieciešamās informācijas pieejamībai, izveidot nacionāla līmeņa konsultatīvo padomi, piesaistot trešo valstu pilsoņus. Paredzēta konsultāciju sniegšana, tulku un tulkošanas pakalpojumu nodrošināšana, viegli uztveramas, labi strukturētas informācijas sniegšana par valsti, tiesībām, kultūru, vēsturi un tradīcijām. Iesaiste Latvijas sabiedriskajā dzīvē, atbalstot mazaizsargātu personu (sieviešu, bērnu un vecu cilvēku) līdzdalību. Paredzēta, tiesiskā regulējuma izvērtēšana un nepieciešamo tiesību aktu izstrāde trešo valstu pilsoņu pamattiesību nodrošināšanai.

Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija IeM (PMLP), VM, IZM, LM, ĀM un pašvaldības.

Starptautiskās aizsardzības personām paredzēta sociālekonomiskās iekļaušanas ievadkursa programma par Latviju, integrāciju veicinoši pasākumi, kā arī tiesiskā regulējuma izvērtēšana un nepieciešamo tiesību aktu izstrāde, kas paredzēja virkni jaunu likumu un MK noteikumu, to starp:

- Jauns likumprojekts „Patvēruma likums” (pieņemts Saeimā 17.12.2015.);
- Patvēruma meklētāju izmitināšanas centra iekšējās kārtības noteikumi un Patvēruma meklētāju reģistra noteikumi;
- Noteikumi par tādas personas pārvietošanas dokumenta paraugu, kurai piešķirta pagaidu aizsardzība, pārvietošanas dokumenta izsniegšanas kārtību un apmaiņai starp dalībvalstīm nepieciešamās informācijas apmaiņu;
- Kārtība, kādā Latvijas Republikā notiek bēgļa, alternatīvo statusu vai pagaidu aizsardzību ieguvušās personas ģimenes atkalapvienošana;
- Noteikumi par pabalstu bēglim un personai, kurai piešķirts alternatīvais statuss;
- Noteikumi par uztura, higiēnas un pirmās nepieciešamības preču iegādei un dienasnaudas izmaksai paredzēto izdevumu apmēru patvēruma meklētājam un šo izdevumu segšanas kārtību.²⁵

Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija LM, TM, VM un NVO.

Pasākumi, kuri bija paredzēti **visai sabiedrībai kopumā**:

- Elektroniskā Saeimas vēlētāju reģistra izveide, ieviešana un pilnveide, likumprojekta "Grozījumi "Pilsonības likumā"" pieņemšana;
- Iespēja pilsoņu kopumam ierosināt Saeimas un domes sēžu darba kārtību;
- Atbalsts pasākumiem, kas sekmē sabiedrības izpratni par brīvprātīgo darba būtību un vērtību;
- Vairāki pētījumi, t.sk. par pilsoniskās līdzdalības attīstību Latvijā, monitorings par pilsoniskās līdzdalības procesu attīstību, šķēršļiem un izaicinājumiem.

Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija SM, TM, VK, FM, PMLP, CVK, NVO un pašvaldības.

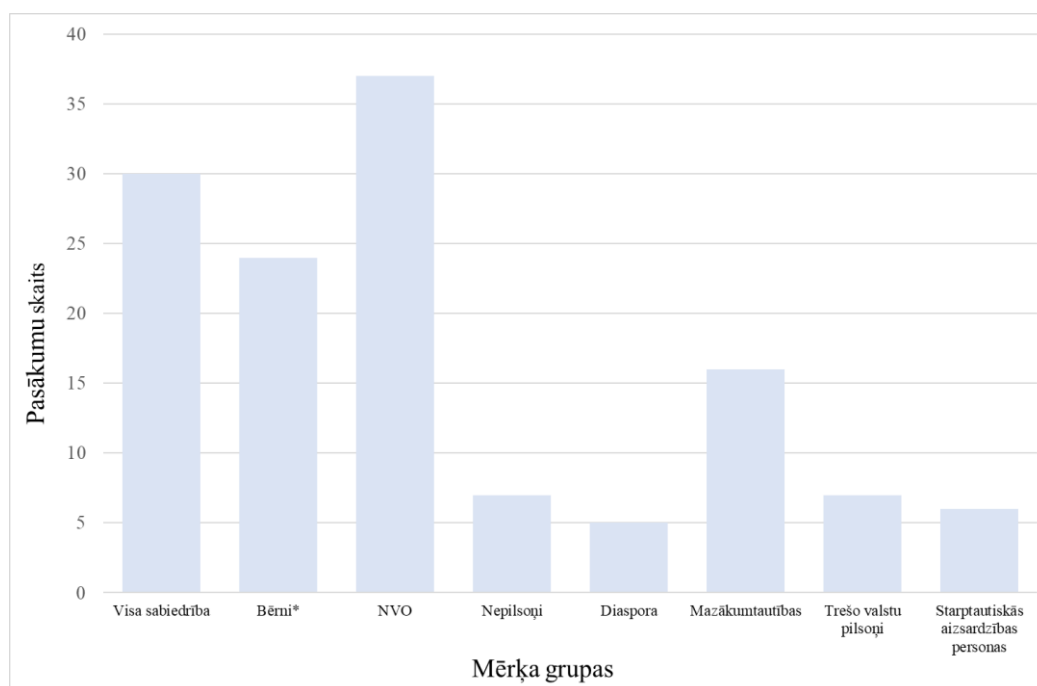
²⁵ KM sniegtā informācija.

Sasniegtās mērķauditorijas

Pasākumi sasniedza 7 specifiskās mērķa grupas, kā arī daudzi pasākumi bija domāti visai sabiedrībai kopumā, t.i. netieši iekļāva arī specifiskās mērķa grupas. Papildus attēlā Nr.4.2. norādītajām mērķa grupām, pasākumi paredzēja tādu specifisku mērķa grupu iesaisti kā: jaunieši bezdarbnieki un trešo valstu pilsoņu mazaizsargātās grupas (sievietes un bērni).

Apskatot mērķa grupu profilus, secināms, ka lielākais pasākumu skaits bija paredzēts NVO (skatīt attēlu Nr. 4.2.). Otrā lielākā mērķa grupa ir sabiedrība kopumā, bet trešā – bērni, kas iekļauj sevī arī jauniešus un skolēnus.

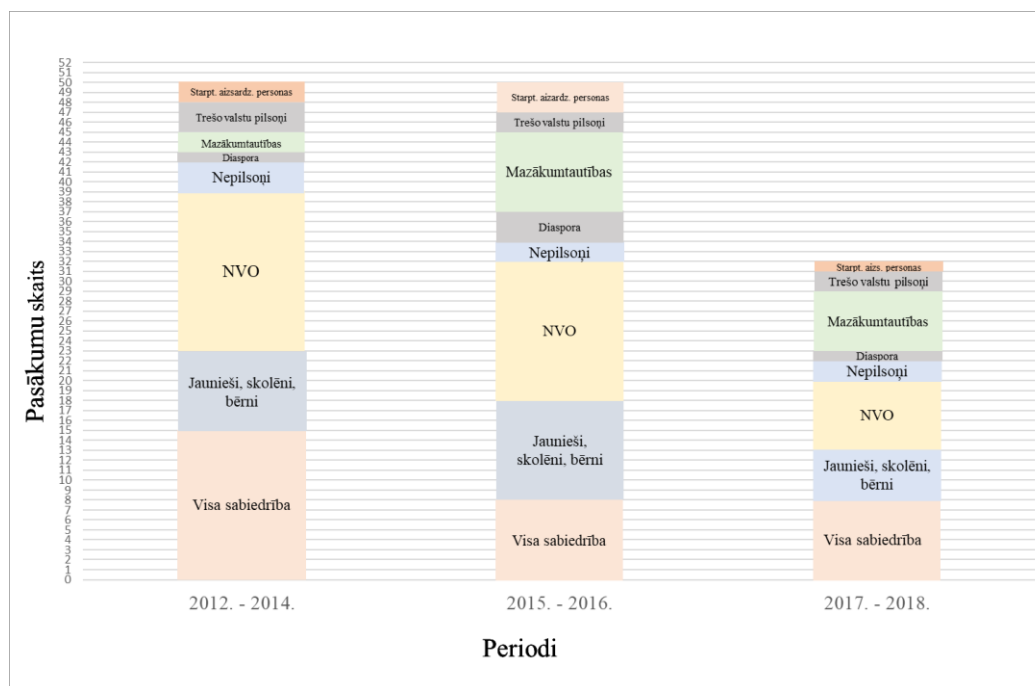
Attēls Nr. 4.2. Mērķa 1.2. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils

Avots: autoru veidots

Mērķa 1.2. pasākumos visu trīs periodu ietvaros, mērķa grupu profils palika nemainīgs, pasākumi bija paredzēti visām identificētajām mērķa grupām, tomēr 2017. – 2018. gada periodā pasākumu skaits ievērojami samazinājās (skatīt attēlu Nr. 4.3.).

Attēls Nr. 4.3. Mērķa 1.2. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils, daļējuma pa periodiem

Avots: autoru veidots

Situācija 2018. gadā un politikas īstenošanas ietekme

Lielākā daļa NIPSIPP noteikto rezultatīvo rādītāju uzrāda mērķa vērtību daļēju sasniegšanu (skatīt Tabulu Nr. 4.1.). Daļa politikas rezultātu “Plašāka iedzīvotāju iesaistīšanās pilsoniskās līdzdalības formās” raksturojošo rādītāju plānotā pieauguma vietā uzrāda kritumu – gan Saeimas vēlēšanu aktivitāte, gan iedzīvotāju īpatsvars, kas uzskata, ka spēj ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu Latvijā.

NVO vidējais skaits uz 1000 iedzīvotājiem Latvijā gandrīz sasniedz mērķa vērtību, taču, neraugoties uz to, ka ievērojami palielinājies NVO skaits, iedzīvotāju dalība šajās organizācijās turpina sarukt.²⁶ Jauniešu īpatsvars, kuri ir iesaistīti kādās brīvprātīgā darba aktivitātēs, uzrāda augstu līmeni, salīdzinājumā ar mērķa vērtību, taču datu avotā²⁷ pielietotā metodoloģija atšķiras no mērķa vērtībai noteiktās. Piemēram, tiek mainīti jautājumu formulējumi, tiek izmantotas atšķirīgas vērtējumu skalas utt. Nepilsoņu skaita samazinājums un naturalizācijas rādītāji arī atpaliiek no NIPSIPP mērķa vērtībās noteiktā. Ārpus Latvijas vēlējušo skaits ir ievērojami palielinājies, taču pagaidām vēl nesasniedz mērķa vērtību.

²⁶ LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.

²⁷ SIA “Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija” (2015). Jaunatnes politikas monitorings 2015. Rīga: SIA “Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”.

Tabula Nr. 4.1. NIPSIPP noteiktie rezultāti un rezultatīvie rādītāji, kas attiecināmi uz mērķi 1.2. Stiprināt tradicionālās un netradicionālās pilsoniskās līdzdalības formas

Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Mērķa vērtība (2018.)	Bāzes vērtība (2007.-2011.)	Sasniegts 2012. – 2014.	Sasniegts 2015. – 2018.	Sasniegts (%) 2015. – 2018. no mērķa vērtības
Sākotnējā NIPSIPP ietvertie rādītāji						
Plašāka iedzīvotāju iesaistīšanās pilsoniskās līdzdalības formās	Saeimas vēlēšanās piedalījušos vēlētāju īpatsvars	68%	63.12% ²⁸ (2010.)	58.85% ²⁹ (2014.)	54.56% ³⁰ (2018.)	80.3%
	Iedzīvotāju īpatsvars, kas uzskata, ka spēj ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu Latvijā	21%	15.30% ³¹ (2011.)	17% ³² (2013.)	13.8% ³³ (2015.)	65.7%
	Jauniešu īpatsvars, kuri ir iesaistīti kādās brīvprātīgā darba aktivitātēs.	35%	12% ³⁴ (2007.) Koriģētais rādītājs ³⁵ : 55% ³⁶ (2011.)	52% (alternatīvais rādītājs) ³⁷	62% ³⁸ (2015., alternatīvais rādītājs)	N/a
	NVO vidējais skaits uz 1000 iedzīvotājiem Latvijā	10.6	6.60 ³⁹ (2011.)	9.70 ⁴⁰ (2014.)	12 ⁴¹ (2018.)	113%

²⁸ Vēlētāju aktivitāte, derīgo vēlēšanu aploksņu un vēlēšanu zīmju skaits administratīvajās teritorijās. Centrālā vēlēšanas komisija.

²⁹ CVK (2014). 12. Saeimas vēlēšanas. Aktivitāte. Centrālā vēlēšanas komisija. Pieejams: <http://sv2014.cvk.lv/index.html>

³⁰ CVK (2018). 13. Saeimas vēlēšanas. Aktivitāte. Centrālā vēlēšanas komisija. Pieejams: <https://sv2018.cvk.lv/pub/ElectionResults>

³¹ Latvijas Fakti (2011). Sabiedrības viedoklis par NVO sektoru Latvijā. Rīga: Latvijas Fakti, 7. lpp.

³² Šimanska, I., Neilande J., Bite K., Pīpiķe R. (2014). Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2013. Rīga: Latvijas pilsoniskā alianse, 120. lpp.

³³ Caune, E., Neilande J., Krieviņa-Sutora B., Pīpiķe R. (2016). Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2015. Rīga: Latvijas pilsoniskā alianse, 51.lpp.

³⁴ The Gallup Organization (2007). Young Europeans. A survey among young people aged between 15-30 in the European Union. Flash Eurobarometer 202, p.28.

³⁵ Bāzes rādītājs attiecas uz mērķa grupu vecumā no 15 līdz 30 gadiem. Šādā vecuma griezumā dati par Latvijas jauniešiem nav pieejami. Situācijas novērtējumam var tikt izmantoti alternatīvie risinājumi. Mērījumi par jauniešu iesaisti brīvprātīgā darba veikšanā tiek veikti Jaunatnes likuma definētās vecuma grupas 13 līdz 25 gadi ietvaros.

³⁶ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 6.lpp.

³⁷ Turpat, 6.lpp.

³⁸ SIA “Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija” (2015). Jaunatnes politikas monitorings 2015. Rīga: SIA “Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”, 29.lpp.

³⁹ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 8.lpp.

⁴⁰ Turpat, 8.lpp.

⁴¹ CSP dati. ISG010. Iedzīvotāju skaits, tā izmaiņas un dabiskās kustības galvenie rādītāji.; Lursoft dati: Sabiedrisko organizāciju, to apvienību, biedrību un nodibinājumu dibināšanas dinamika pa gadiem.

Palielinājusies ārpus Latvijas esošo Latvijas pilsoņu politiskā līdzdalība	Ārpus Latvijas vēlejušo skaits (personas)	45 000	13 917 ⁴² Koriģētais rādītājs ⁴³ : 14 273	231 116 ⁴⁴ (2014.)	31 946 ⁴⁵ (2018.)	71%
Palielinājusies mazākumtautību pārstāvju līdzdalība publiskajā sektorā, pieaudzis Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kas uzticas citām Latvijā dzīvojošajām tautībām	Publiskajā sektorā nodarbināto īpatsvars (%), t.sk.: mazākumtautību pārstāvji	26%	24% ⁴⁶ (2007.)	23.4% ⁴⁷ (2013.)	N/d	N/a
Samazinājies nepilsoņu skaits un paaugstinājies iedzīvotāju informētības un izpratnes līmenis par pilsonības jautājumiem	Nepilsoņu īpatsvars starp Latvijas iedzīvotājiem	9.80%	14.61% ⁴⁸ (2009.)	12.67% ⁴⁹ (2014.)	11.07% ⁵⁰ (2018.)	-12%
	Naturalizācijas kārtībā Latvijas pilsonībā uzņemto personu skaits (personas gadā)	1 000	2 336 ⁵¹ (2010.)	939 ⁵² (2014.)	930 ⁵³ (2018.)	93%
Radīti apstākļi visaptverošai imigrantu integrācijas politikai	Integrācijas programmu apguvē, t.sk. dažādu līmeņu valsts valodas apguves programmās, iesaistījušos cilvēku skaits (personas) ⁵⁴ .	1 700	150 ⁵⁵ (2010.)	4 768 ⁵⁶ (2009.-2013.)	N/d	N/a

⁴² CVK (2010). Vēlētāju aktivitāte, derīgo vēlēšanu aploksņu un vēlēšanu zīmju skaits ārzemēs.

⁴³ Bāzes rādītāja vērtība atbilstoši aktuālajiem pieejamajiem datiem ir noteikta kļūdaini, tāpēc tā ir koriģēta.

⁴⁴ CVK (2014). 12. Saeimas vēlēšanas. Ārzemēs nobalsojušie. Pieejams: <http://sv2014.cvk.lv/Result-8.html>

⁴⁵ CVK (2018). 13. Saeimas vēlēšanas. Ārzemēs nobalsojušie. Pieejams: <https://sv2018.cvk.lv/pub/Activities?locationId=OsZ8k8LdxvFTNYno4Tf1Ww%3D%3D>

⁴⁶ LU SZF Sociālo un politisko pētījumu institūts (2010). Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 159.lpp.

⁴⁷ Hazans, M., Kļave, E., Zepa, B. (2014). Pētījums par pretdiskriminācijas politikas uzraudzības sistēmas izstrādi. Rīga: SIF, 73.lpp.

⁴⁸ CSP (2011). Pastāvīgo iedzīvotāju valstiskā piederība (01.01.2011.) IS09.

⁴⁹ CSP (2014). Pastāvīgo iedzīvotāju valstiskā piederība (01.01.2014.) IS09.

⁵⁰ CSP (2018). Pastāvīgo iedzīvotāju valstiskā piederība gada sākumā (01.01.2018.). Pieejams:

https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/iedz/iedz_iedzrakst/IRG109.px/table/tableViewLayout1/

⁵¹ PMLP dati (2019). Aktuālā statistika par naturalizācijas procesu (līdz 2019.gada 30.septembrim). Naturalizācija. Pieejams:

<https://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/statistika/naturalizacija.html>

⁵² Turpat.

⁵³ Turpat.

⁵⁴ MK rīkojums Nr. 268 (2017). Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam īstenošanas plānu 2017.–2018. gadam. Latvijas Vēstnesis, 108.

	Aktīvi darbojošos imigrantu NVO un NVO, kas pārstāv viņu intereses, skaits (NVO skaits).	55	15 ⁵⁷	N/d	N/d	N/a
	Alternatīvais rādītājs: Eiropas TVVP fonda 2013. gada programmā noslēgto līgumu saraksts.			11 ⁵⁸		N/a
Izveidota atbalsta sistēma latviskās identitātes saglabāšanai un latviešu valodas apguvei	Ārvalstīs dzimušo bērnu skaits, kuriem piešķirta Latvijas pilsonība (skaits).	2 500	2 326 ⁵⁹ (2010.)	5 154 ⁶⁰ (2014.)	4924 ⁶¹	200%

⁵⁵ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 13.lpp.

⁵⁶ Turpat, 13.lpp.

⁵⁷ Turpat, 14.lpp.

⁵⁸ KM dati.

⁵⁹ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 19.lpp.

⁶⁰ Turpat, 14.lpp.

⁶¹ PMLP sniegtie dati 04.07.2019. Dati iegūti pēc pieprasījuma.

NIPSIPP sadaļa "Citi īstenotās politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai"							
Uzlabojusies jauniešu izpratne par demokrātiju un līdzdalības prasmes	Mazākumtautību izglītības programmas apgūstošo skolēnu īpatsvars, kas uzskata, ka ir svarīgi iesaistīties politiskās un sabiedriskās aktivitātēs, aizstāvēt savas intereses un viedokļus.		45	27% ⁶² (2010.)	N/d	N/d.	N/a
	Alternatīvais rādītājs ⁶³ : Jaunieši, kas pēdējā laikā ir iesaistījušies sabiedriskās aktivitātēs:	latvieši			68 %	N/d	N/a
		krievi			60 %	N/d	N/a
	Jaunieši kas pēdējā laikā iesaistījušies politiskās aktivitātēs ⁶⁴	latvieši			24 %	N/d	N/a
		krievi			12 %	N/d	N/a
Sekmēta plašāka iedzīvotāju iesaistīšanās pilsoniskās līdzdalības formās	Emocionālā piederības sajūta Latvijai atkarībā no tautības:	latvieši	80%	70.50% Koriģētais rādītājs: 82,8% ⁶⁵	84.40% ⁶⁶ (2013.)	84% ⁶⁷ (2017.)	N/a
		krievi	55%	44.40% Koriģētais rādītājs: 71,9% ⁶⁸	68.80% ⁶⁹ (2013.)	83% ⁷⁰ (2017.) (cittautieši)	N/a

⁶² BISS (2010). Vidusskolēnu pilsoniskās un lingvistiskās attieksmes, apgūstot mazākumtautību izglītības programmas. Rīga: BISS, 16.lpp.

⁶³ SIA "Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija" (2015). Jaunatnes politikas monitorings 2015. Rīga: SIA "Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija", 25.lpp.

⁶⁴ Turpat, 25.lpp.

⁶⁵ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 23.lpp.

⁶⁶ Turpat, 23.lpp.

⁶⁷ LU Filozofijas un socioloģijas institūts (2017). Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā. Rīga: LU.

⁶⁸ Baltic Institute of Social Sciences (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga, 23.lpp.

⁶⁹ Turpat, 23.lpp.

⁷⁰ LU Filozofijas un socioloģijas institūts (2017). Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā. Rīga: LU, 17.lpp.

	Iedzīvotāju īpatsvars, kas pēdējo trīs gadu laikā ziedojuši drēbes, mēbeles, pārtiku u.c. labdarības organizācijām	20%	17% ⁷¹ (2011.)	9.30% ⁷² (2013.)	14.2% ⁷³ (2015.)	71%
	Iedzīvotāju īpatsvars, kas pēdējo trīs gadu laikā veikuši brīvprātīgo darbu	15%	10.20% ⁷⁴ (2011.)	2.90% ⁷⁵ (2013.)	7.1% ⁷⁶ (2015.)	47,3%
Palielinājusies mazākumtautību pārstāvju līdzdalība publiskajā sektorā	Publiskās pārvaldes darbinieku īpatsvars, kas uzskata, ka valsts iestādēm jātiecas piesaistīt darbiniekus no mazākumtautību vidus	60%	49% ⁷⁷ (2011.)	N/d	N/d	N/d

⁷¹ Latvijas Fakti (2011). Sabiedrības viedoklis par NVO sektoru Latvijā. Rīga: Latvijas Fakti.

⁷² Šimanska, I., Neilande J., Bite K., Pīpiķe R. (2014). Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2013. Rīga: Latvijas pilsoniskā alianse, 37.lpp.

⁷³ Caune, E., Neilande J., Krieviņa-Sutora B., Pīpiķe R. (2016). Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2015. Rīga: Latvijas pilsoniskā alianse, 52.lpp.

⁷⁴ Latvijas Fakti (2011). Sabiedrības viedoklis par NVO sektoru Latvijā. Rīga: Latvijas Fakti, 11.lpp.

⁷⁵ Šimanska, I., Neilande J., Bite K., Pīpiķe R. (2014). Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2013. Rīga: Latvijas pilsoniskā alianse, 37.lpp.

⁷⁶ Caune, E., Neilande J., Krieviņa-Sutora B., Pīpiķe R. (2016). Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2015. Rīga: Latvijas pilsoniskā alianse, 52.lpp.

⁷⁷ Golubeva, M., Kažoka, I., Rastrigina, O. (2011). Dažādības vadība publiskajā sektorā: attīstīto valstu pieredze un Latvijas situācijas novērtējums. Rīga: Sabiedriskās politikas centrs Providus, 22.lpp.

Citi rādītāji un situāciju raksturojošie vērtējumi

Eiropas Sociālā pētījuma rezultāti liecina, ka tikai 9% Latvijas iedzīvotājus var uzskatīt par pilsoniski aktīviem (Rietumeiropas valstīs - aptuveni 25%, Skandināvijas valstīs - vismaz 30%). Saskaņā ar Eurobarometer standarta pētījumu, iedzīvotāju uzticēšanās īpatsvars valsts pārvaldei Latvijā ir 31%, kas ir ceturtais sliktākais rādītājs ES, salīdzinājumā ar 50% vidēji ES.⁷⁸

Aptuveni 1/3 iedzīvotāju paši nepiedalās ne kultūras, ne sabiedriskās aktivitātēs.⁷⁹

Signāli, kuri liecina, ka ir jāizvērtē jaunās nodokļu politikas ietekme uz NVO, ir sekojoši – 2018.gadā pēc Latvijas Pilsoniskās alianses datiem, ziedojumu apmērs ir krities par 38% (~914 621 EUR). Piemēram, lielāko ziedojumu kritumu izjuta šādas jomas: kultūra (samazinājums par 62%), sports (samazinājums par 51%), pilsoniskās sabiedrības attīstība (samazinājums par 42%).⁸⁰ Tomēr, ziedojumu kritumu nevar saistīt tikai ar pilsonisko aktivitāti. 2018. gadā tika veikta ievērojama nodokļu reforma, kas samazināja gan iedzīvotāju, gan uzņēmumu motivāciju veikt ziedojumus.

Attiecībā uz trešo valstu pilsoņiem, identificēts, ka 81% trešo valstu pilsoņu nav piedalījušies nekāda veida sabiedriskajos pasākumos (piemēram, talkās, labdarības pasākumos u.tml.).⁸¹ Tas ir uzskatāms par ļoti zemu rādītāju un norāda uz to, ka šeit pastāv ievērojams uzlabojuma potenciāls, iesaistot trešo valstu pilsoņus dažādās aktivitātēs.

POLITIKAS ĪSTENOŠANAS EFEKTIVITĀTE

Efektivitātes un lietderības vērtējums

1.1. Attīstīt pilsonisko izglītību, izmantojot formālās un neformālās izglītības metodes un

1.2. Stiprināt tradicionālās un netradicionālās pilsoniskās līdzdalības formas

Neskatoties uz atzīstamiem rezultātiem pasākumu īstenošanā, pilsoniskās līdzdalības veicināšanai informatīvajos pasākumos, likumdošanas un administratīvās sistēmas sakārtošanā un tiešā līdzdalības veicināšanā, kopumā Latvijas sabiedrības pilsoniskās līdzdalības rādītāji ir neapmierinoši vai pat ar negatīvu tendenci. Par galveno iemeslu tam uzskatāmi nevis ārējie šķēršļi, kurus NIPSIPP lielā mērā risināja, bet motivācijas trūkums, kas balstās trīs aspektos. Pirmkārt, zemais materiālās labklājības līmenis, kas nozīmē, ka mazāk laika un individuālo

⁷⁸ Latvijas Pilsoniskā alianse (2019). Komentāri un priekšlikumi par NAP2027. 27.01.2019. vēstule Nr. LPA 1.8. – 1 Pārresoru koordinācijas centram.

⁷⁹ Latvijas Kultūras akadēmija, Pētījumu centrs SKDS, Biedrība Culturelab (2018). Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums.

⁸⁰ KM (2019). Informatīvais ziņojums „Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas veidošanu” Rīga.

⁸¹ BISS: Trešo valstu pilsoņu situācijas izpēte Latvijā 2017. (2017). Rīga: BISS.

resursu var ieguldīt sabiedrības kopējā labuma attīstīšanā. Otrkārt, zemais iedzīvotāju īpatsvars, kas uzskata, ka spēj ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu Latvijā, kas saistīts ar uzticību politiķiem un politiskajai sistēmai. Treškārt, nepietiekama izpratne par potenciālajiem uzlabojumiem nākotnē, ko nodrošinātu iesaiste pilsoniskās līdzdalības aktivitātēs.

NIPSIPP pēc paredzētajām funkcijām nevar tiešā veidā mazināt nevienu no minētajiem pirmcēloņiem. Tādēļ vērtējams, ka daļēji nesasniegto rādītāju iemesls sakņojas motivācijas cēloņos, kas atrodas ārpus NIPSIPP tiešās ietekmes.

Pastāv iespējas attīstīt NIPSIPP instrumentus, kas netieši vai selektīvi spēj veicināt iepriekš norādīto motivāciju. NIPSIPP ietvaros tika īstenots unikāls un efektīvs pasākums NVO interešu pārstāvībai Saeimā, nodrošinot stabilu administratīvo kapacitāti pārstāvībai. Minēto problēmu kontekstā, nākotnē ieteicams izvērst šī instrumenta pielietojumu. Turklāt, kontekstā ar sabiedrības ticību spējai ietekmēt lēmumus, būtiski minētās aktivitātes papildināt ar intensīvu informatīvo kampaņu, lai liela daļa Latvijas iedzīvotāju spēj nosaukt vairākus lēmumus, kas panākti tieši pateicoties NVO interešu pārstāvībai. Šādas zināšanas pakāpeniski iesakņotu izpratni, ka jebkuram Latvijas iedzīvotājam ar NVO starpniecību ir iespēja ietekmēt lēmumus, pakāpeniski radot vēlmi un tradīcijas iesaistīties arī citās pilsoniskajās aktivitātēs.

Būtiskas ir arī pilsoniskās izglītības aktivitātes gan jauniešu, gan pieaugušo vidū, kas nodrošinātu iespēju pārzināt esošās pilsoniskās un politiskās līdzdalības iespējas. Izvērtējuma ietvaros netika identificēti specifiski trūkumi līdzšinējās pilsoniskās izglītības atbalsta aktivitātēs, taču secināts, ka ietekme nav paredzama tūlītēja, izglītības sistēmas inerces un paradumu dēļ, kā arī līdzšinējā aktivitāšu intensitāte var būt nepietiekoša nozīmīgiem uzraudzības rādītāju uzlabojumiem.

Šī novērtējuma ietvaros organizētajā ekspertu diskusijā⁸² tika identificēts, ka daļai sabiedrības pastāv motivācijas trūkums ieinteresētībai formālajos pilsoniskās izglītības risinājumos. Tādēļ būtiski ir nodrošināt neformālās izglītības attīstīšanu. Kā viens no efektīvākajiem risinājumiem izvēlēts labās prakses popularizēšana par pilsoniskās līdzdalības iespējām un sasniegtajiem rezultātiem. Potenciāli efektīvs risinājums būtu vienotas marķējuma sistēmas ieviešana pilsonisko iniciatīvu rezultātu popularizēšanai.

Vērtējamajā periodā, novērojams biedrību un nodibinājumu skaita pieaugums. Taču pētījumi norāda, ka tas aug neproporcionāli pilsoniskās aktivitātes pieaugumam, atzīmējot to, ka daļa NVO tika dibināti tikai lai iegūtu konkrētās atbalsta programmas finansējumu, šī finansējuma apgūšana nenodrošina jaunu sadarbību veidošanu, biedrošanos un pilsoniskās

⁸² Novērtējuma ietvaros organizētā ekspertu diskusija par kopienu attīstību 10.09.2019., kurā piedalījās Iveta Reinholde, Vita Zelče, Aivars Timofejevs, Mārtiņš Knite.

aktivitātes palielināšanos. Tādēļ nākotnē būtu svarīgi izvērtēt iespēju uzskaitīt unikālos NVO biedrus, lai varētu apzināt, cik bieži viens cilvēks formāli piedalās vairāku NVO darbā. Līdzīgi būtu nepieciešams apkopot detalizētāku informāciju par NVO darbības veidu un mērķiem, lai varētu nošķirt NVO, kas vairāk orientēti uz saimniecisko mērķu sasniegšanu, piemēram, īpašuma apsaimniekošanas biedrībā.

Nozīmīga ir kopienu attīstības dinamika vērtējuma periodā. Kaut gan NIPSIPP ietvaros sniegts atbalsts kopienu iniciatīvām (caur NVO atbalstu, piemēram, Kopienu iniciatīvu fondam), tas nav bijis aktivitāšu fokusā. Kopienu attīstību reģionos lielā mērā veicinājuši 9 kopienu iniciatīvu fondi, atsevišķās pašvaldībās un LEADER programma. Līdz 2022. gadam kopienu fondi plāno piesaistīt vairāk nekā pusotru miljonu EUR, lai īstenotu vismaz 500 dažādus labdarības projektus.

Taču gadījumu izpēte norāda uz specifiskām problēmām šajā jomā:

- nepietiekoši izmantoti piedāvātie resursi un zināšanas sadarbību stiprināšanai, līdz ar to, neveidojas jaunas sadarbības;
- netiek iesaistīti jauni sadarbības partneri, jo kopienas līderi sadarbības veido pēc savstarpējas pazīšanās principa;
- kopienas projekti nav balstīti uz rīcībspējas un sadarbības sasaisti, tāpēc izstrādātajos projektos nepietiekoši tiek uzsvērta rīcībspējas nozīme, lai veicinātu sadarbību.

Kopienu iniciatīvas tiek atbalstītas arī lielāko pašvaldību ietvaros. Kā pozitīvu piemēru var minēt Rīgu, kur papildus atbalstam tiek organizēti arī sadarbības forumi, piemēram, Rīgas iedzīvotāju forums “Rīga dimd – iedzīvotāji runā, domā, dara!”. Taču šāda atbalsta un sadarbības būtiskākā problēma saistīta ar politiskajiem aspektiem – pašvaldību un iedzīvotāju attīstības interešu saskaņošanu.

Lai risinātu šāda veida problēmas, NIPSIPP ietvaros nākotnē ieteicams pilnveidot administratīvo un informatīvo infrastruktūru sadarbības un caurspīdīguma veicināšanai kopienu iniciatīvu atbalstam. Kā iespējama risinājums varētu būt vienas pieturas aģentūra – informatīva platforma, kas ļauj ātri un vienkārši ideju īstenošanā piesaistīt vairāk partnerus un, iespējams, palīdzēt sadarbības administrēšanā. Papildpartneru piesaiste esošajās iniciatīvās risinātu “šaurā aktīvistu loka” problēmu un “politiskā caurspīdīguma” problēmu. Te par piemēru varētu izmantot ES administrētās pārrobežu sadarbības programmas, kurās tiek prasīta partneru iesaiste no citām valstīm. Attiecīgi, Latvijā atbalstot papildpartneru projektus, par obligātu varētu izvirzīt prasību iesaistīt vismaz 3 partnerus no citiem reģioniem.

Pozitīva dinamika novērojama arī pilsoniskās līdzdalības formās, ko var raksturot kā “mikrokopienas”, kuru dalībnieki relatīvi aktīvi iesaistās pilsoniskajā līdzdalībā, jo viņi spēj

personiski identificēt to sabiedrības daļu, kurai pilsoniskās līdzdalības aktivitātes uzlabos dzīves kvalitāti. Šīs kopienas balstītas gan uz ģeogrāfiskiem, gan specifisku interešu saskarsmes punktiem fiziskajā un virtuālajā sadarbības telpā. Bieži tās izveidojušās, pateicoties specifiskiem pievilksanas faktoriem (piemēram, kopīgs pagalms, bērnudārzs vai sociālā tīkla grupa u.tml.), taču attīstās formas, kurās cilvēki tieši vai netieši kļūst pilsoniski aktīvāki un dod lielāku (neformālo) ieguldījumu sabiedrības labklājības attīstībā. Atšķirībā no biedrībām un nodibinājumiem, iesaistes sliekšnis ir ievērojami zemāks – nav jābūt specifiskās jomas entuziastam, lai iesaistītos. Tas var notikt nepiespiesti un neregulāri, tādējādi dodot iespēju lielākam iedzīvotāju skaitam kļūt pilsoniski aktīvākiem. Šajā kontekstā būtu jāpievērš īpaša uzmanību digitālo platformu un rīku izveidei, kas atvieglotu un veicinātu kopienu dibināšanu un darbību.

Ņemot vērā šo sabiedrisko veidojumu neformālo raksturu, ir sarežģīti kvantitatīvi novērtēt to attīstības dinamiku. Taču šī izvērtējuma ietvaros, ekspertu diskusijas⁸³ rezultātā identificēts, ka, salīdzinot ar NIPSIPP sākuma posmu 2012.gadā, šādu “mikrokopienų” popularitāte un attīstības dinamika strauji augusi, gan pateicoties materiālās labklājības līmeņa pieaugumam, gan individuālo aktivitāšu transformācijas pieredzei, pēc 2008. gada krīzes, gan tās paaudzes aktivitātēm, kas dzimuši pēc 1990.gada, kā arī komunikācijas transformācijai, pateicoties sociālajiem tīkliem.

NIPSIPP īstenoto pasākumu kontekstā, galvenais šķērslis “mikrokopienų” attīstībai ir to neformālais raksturs, kas rada administratīvus šķēršļus finansiāla atbalsta saņemšanai. Daļēji šo problēmu risina veiksmīgi darbojošies kopienu fondi. Taču aktīvo fondu skaits un lokācija liecina, ka šī kapacitāte Latvijas mērogam vērtējama kā nepietiekoša. Būtiska loma Latvijā ir Borisa un Ināras Teterevu fondam, kas nozīmīgā mērogā iesaistās arī dažādās kopienu fondu aktivitātēs.

Tādēļ nākotnē, NIPSIPP ietvaros, ieteicams attīstīt informatīvu un administratīvu sistēmu, kas atbalsta pašvaldību, privātā un cita finansējuma piesaistes iespējas neformālo kopienu iniciatīvām.

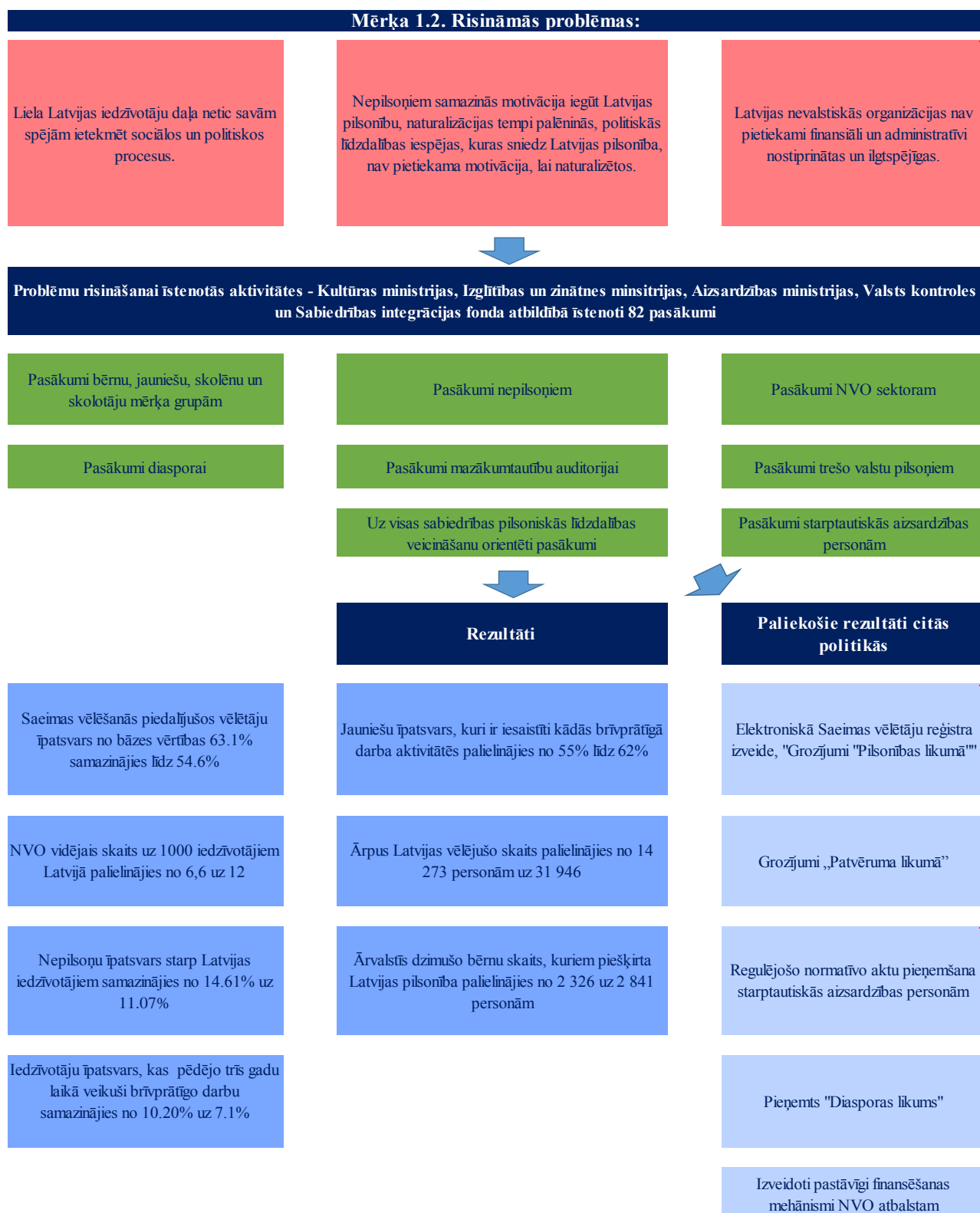
Kā otra būtiskākā problēma minama neformālo kopienu ideju administratīvā nesagatavotība, iesaistīto cilvēkresursu kapacitātes un kompetences ierobežojums, kā arī organizatorisko stimulu trūkums.

Šī problēma ir ļoti līdzīga radošo industriju biznesa ideju attīstības problemātikai. Taču biznesa ideju atbalsta infrastruktūras tīkls Latvijā vērtējams kā attīstītāks par pilsoniskās

⁸³ Novērtējuma ietvaros organizētā ekspertu diskusija par kopienu attīstību 10.09.2019., kurā piedalījās Iveta Reinholde, Vita Zelče, Aivars Timofejevs, Mārtiņš Knite.

līdzdalības ideju atbalsta infrastruktūru, piemēram, Latvijā pastāv virkne uzņēmējdarbības inkubatoru (LIAA paspārnē, kā arī pašvaldību dibināti) un citu struktūru, kas sniedz atbalstu uzņēmējdarbības attīstīšanā.

Attēls Nr. 4.4. Mērķa 1.2. politikas uzstādīto problēmu, īstenoto aktivitāšu un rezultātu apkopojums

Specifisko šķēršļu, motivācijas un perspektīvu apkopojums

Tabulā apkopotas citos pētījumos atlasītās specifiskās iekšējās un ārējās problēmas un izaicinājumi, kas raksturo situāciju 2017. - 2018.gadā.

Tabula Nr. 4.2. Identificētās problēmas un izaicinājumi

1.1. Attīstīt pilsonisko izglītību, izmantojot formālās un neformālās izglītības metodes	
Identificētās problēmas un izaicinājumi	Avots
Vāji skolēnu pilsoniskās izglītības rādītāji.	KM (2019). Informatīvais ziņojums „Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas veidošanu” Rīga.
Vismazāko vērtību mācību procesā skolotāji Latvijā pievērš skolēnu sagatavošanai aktīvai pilsoniskai līdzdalībai (8%) un rasisma mazināšanai (12%). Latvijas skolotāji minētos divus aspektus norādījuši kā mazsvarīgus pilsoniskās izglītības mērķus.	Čekse, I., Geske, A., Pole, O. (2017). Pilsoniskās izglītības problēmas un izaicinājumi. Rīga: Izglītības pētniecības institūts.
Skolēni Latvijā kā pilsoniskās izglītības satura pamattēmu izceļ dabas aizsardzību (84%), bet tēmas par balsošanu dažāda līmeņa vēlēšanās, likumdošanas procesu, problēmu risināšanu sabiedrībā, ārpolitikas jautājumus un ekonomiku kā nozīmīgus min tikai 40-50% jeb mazāk nekā puse aptaujāto skolēnu.	Turpat.
Latvijas skolēnu sasniegumi pilsoniskās izglītības testā ir salīdzinoši zemi – vidēji iegūtos punktos rezultāti ir zemāki par visu Eiropas valstu skolēnu sasniegumiem, izņemot Maltu un Bulgāriju. Līdzīga aina paveras arī aplūkojot skolēnu sadalījumu pa pilsoniskās izglītības kompetenču līmeņiem. Augstākajā līmenī Latvijā ir tikai 19% skolēnu, kas ir viszemāk Eiropas valstu salīdzinājumā.	Turpat.
Pēc skolēnu atbildēm par iespēju apgūt pilsoniskās izglītības saturu var secināt, ka mācību saturā uzmanība maz tiek veltīta ekonomikas darbības principiem un vietējās sabiedrības problēmu risināšanai.	Turpat.
Mazākumtautību pārstāvjiem zema iesaiste neformālajā pilsoniskajā līdzdalībā, zema sociālā aktivitāte.	Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts (2017). Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā. Rīga: Latvijas Universitāte.
Pilsoniskajai izglītībai ir zema efektivitāte mazākumtautību skolēnu vidē: Latvijas jaunieši gan uz Baltijas, gan uz citu Eiropas valstu fona izceļas ar vājākām zināšanām par pilsoniskās sabiedrības sistēmu un principiem, kā arī par pilsonisko līdzdalību, savstarpējās sadarbības māku, un tas	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības

izpaužas negatīvā attieksmē pret politiku un valsts iestādēm. Latvijas vēsturi mazākumtautību skolēni uzskata drīzāk par propagandas, ne izzinas un patiesas pētniecības disciplīnu	integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.
Bērniem un jauniešiem nav pietiekamu zināšanu par pilsonisko sabiedrību, kas turpmāk ierobežos organizatorisko kapacitāti, samazinot potenciālo darbinieku un brīvprātīgo skaitu.	Latvijas Pilsoniskās Sabiedrības Ilgtspējas indekss 2017.gadā (2017). Latvija.

Avots: autoru apkopots, balstoties uz norādītajiem avotiem

Tabula Nr. 4.3. Tradicionālo un netradicionālo pilsonisko līdzdalības formu izaicinājumi

1.2. Stiprināt tradicionālās un netradicionālās pilsoniskās līdzdalības formas	
Identificētās problēmas un izaicinājumi	Avots
Trešo valstu pilsoņi	
Trešo valstu pilsoņu politiskās līdzdalības iespējas – tiesības kandidēt un piedalīties pašvaldību vēlēšanās, tiesības kļūt par politisko partiju un asociāciju biedriem, kā arī dibināt politisku partiju – ir ierobežotas.	BISS: Trešo valstu pilsoņu situācijas izpēte Latvijā 2017. (2017). Rīga: BISS.
Pilsoniskās un politiskās līdzdalības ierobežojumi. Personas bez Latvijas pilsonības neapzinās dažādos veidus, kā iespējams iesaistīties lēmumu pieņemšanā informācijas trūkuma dēļ vai informācijas pieejamības svešvalodā dēļ. Konsultatīvajā padomē trešo valstu pilsoņu integrācijai ir vāja mērķa grupas interešu pārstāvniecība. ES/EEZ pilsoņi nav informēti par iespējam vēlēšanu un balotēties pašvaldību vēlēšanās. Nav jauniebraucēju dibinātu nevalstisko organizāciju vai arī tās nav aktīvas politikas un aktivitāšu veidošanas procesā, un esošajām mazākumtautību organizācijām nav nepieciešamo zināšanu un prasmju, lai veiksmīgi pārstāvētu jauniebraucēju intereses.	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.
Mazākumtautības	
Mazākumtautību pārstāvjiem zema iesaiste neformālajā pilsoniskajā līdzdalībā, zema sociālā aktivitāte.	Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts (2017). Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā. Rīga: Latvijas Universitāte.
Mazākumtautību pārstāvjiem zema motivācija apmeklēt mazākumtautību pasākumus.	Turpat.
Pastāvošās mazākumtautību nevalstiskās organizācijas nav gatavas vai arī nevēlas atbalstīt 'nesenos' imigrantus	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.
Diaspora	

Tikai neliela daļa diasporas pārstāvju iesaistījušies diasporas dzīvē.	Turpat.
Grūtības diasporas pārstāvju efektīvā sasniegšanā un informēšanā.	Turpat.
Ierobežotas diasporas politiskās ietekmes iespējas.	Turpat.
Administratīvi un birokrātiski šķēršļi, kas kavē diasporas atgriešanos.	Turpat.
Nepietiekama izpratne Latvijas sabiedrībā un lēmumu pieņēmēju aprindās par diasporas lomu un nozīmi.	Turpat.
Valsts finansējuma diasporas politikai nepastāvīgums, diasporai pieejamo programmu un pasākumu neprognozējamība.	Turpat.
NVO	
Pozitīvi, ka Latvijā darbojas NVO fonds, bet joprojām birokrātiskais slogs piešķirumu saņēmējiem ir par lielu.	Turpat.
Valsts finansējums gan NVO kapacitātei, gan darbībai Latvijā joprojām nav pietiekams, it īpaši kapacitātes atbalstam. NVO nevar plānot dzīvi ilgtermiņā.	Turpat.
Negatīva attieksme pret NVO pilsoniskās līdzdalības procesā ir tiešs šķērslis līdzdalības un integrācijas veicināšanai.	Latvijas Pilsoniskās Sabiedrības Ilgtspējas indekss 2017.gadā (2017). Latvija.
Daudzas NVO paļaujas uz valsts vai pašvaldību institūciju finansējumu, tādēļ tās ir kļuvušas ļoti birokrātiskas, lai apmierinātu finansētāju prasības, papildus NVO lojalitātei saviem finansējuma avotiem. Nozaru eksperti ir nobažījušies, ka ilgtermiņā tas var kaitēt nozarei.	Turpat.
Finansiālā ilgtspēja ir pasliktinājusies 2017. gadā. Lielākā daļa Latvijas NVO turpina cīnīties par finansiālo ilgtspēju, un pastāv nopietnas bažas par to, ka 2017. gadā pieņemtās nodokļu reformas nākamajos gados samazinās korporatīvos ziedojumus	Turpat.
Vairākamam Parlamenta deputātu ir negatīva attieksme pret NVO, kas apgrūtina savlaicīgu pārmaiņu veicināšanu, pārredzamību un labu pārvaldību.	Turpat.

Avots: autoru apkopots, balstoties uz norādītajiem avotiem

Tabula Nr. 4.4. Lietderību raksturojošo vērtējumu kopsavilkums mērķiem 1.1. Attīstīt pilsonisko izglītību, izmantojot formālās un neformālās izglītības metodes un 1.2. Stiprināt tradicionālās un netradicionālās pilsoniskās līdzdalības formas

Aspekts	Vērtējums	Komentāri
Politikas ietekmes rādītāju sniegums	Atbilstošs/zems	Politiskā līdzdalība – zems; sabiedriskās aktivitātes – atbilstošs.
Pasākumu uzraudzības un ietekmes rādītāju sniegums	-	Nav pieejami pietiekoši dati par pasākumu rādītājiem.
Sasniegtās mērķauditorijas apjoms	Atbilstošs	Atbilstošs sākotnēji iecerētajam.
Pasākumu atbilstība mērķa	Daļēja	Liela daļa pasākumu vērsti uz

grupu prioritātēm		formālu atbalstu, bet sabiedrība uzsver neformālu un kultūras aktivitāšu nozīmību.
Efektivitātes sniegums	-	Nav pieejami pietiekoši dati par pasākumu rādītājiem.
Lietderības kopvērtējums kvalitatīvā skalā	Vidējs	Daļēja atbilstība plānotajiem uzraudzības rādītājiem un sabiedrības prioritārajiem pasākumiem.

Avots: autoru veidots

5. MĒRKIS 1.3. VEICINĀT SOCIĀLI ATSTUMTO GRUPU IEKĻAUSĀNOS SABIEDRĪBĀ UN NOVĒRST DISKRIMINĀCIJU

Situācija, uzsākot politikas plānošanu un ieviešanu

1.3. Veicināt sociāli atstumto grupu iekļaušanos sabiedrībā un novērst diskrimināciju

NIPSIPP formulētā risināmā problēma: Nav izveidota visaptveroša diskriminācijas pārraudzības un novēršanas sistēma. Trūkst regulāru pētījumu un informatīvo kampaņu par sociālo atstumtību un diskriminācijas problēmām Latvijas sabiedrībā.

Diskriminācijas un sociālās atstumtības problēmas paredzēts risināt NIPSIPP uzdevuma Nr. 1.3. ietvaros. Vairākos pētījumos kā, piemēram, Migrācijas atspoguļojums un rāmējums Latvijas medijos 2015. – 2016.⁸⁴; „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultātīvos rādītājus⁸⁵” un 2015.gada mediju monitoringa rezultātu apkopojums par romu atspoguļojumu Latvijas medijos⁸⁶: ir identificēts informācijas šķērslis – romi un bēgļi medijos tiek atspoguļoti neobjektīvi, pastiprinot sabiedrības negatīvos priekšstatus par šīm mērķa grupām un dezinformējot sabiedrību par šīm grupām.

Viens no būtiskākajiem šķēršļiem ir aizspriedumainas attieksmes problēma pret tādām minoritāšu grupām kā romi un imigranti. Identificētie informatīvie un attieksmes šķēršļi korelē ar NIPSIPP formulēto risināmo problēmu – informatīvo kampaņu trūkums par sociālo atstumtību un diskriminācijas problēmām Latvijas sabiedrībā.

Identificētie juridiskie šķēršļi norāda uz izaicinājumiem pretdiskriminācijas politikas jomā, ka valdības līmenī nav noformulēts šīs politikas nacionālais ietvars, kā arī politikas jautājumi ir institucionāli sadrumstaloti un nav iespējams identificēt atbildīgo institūciju, kas izveidotu un koordinētu visaptverošu diskriminācijas pārraudzības un novēršanas sistēmu.

Finanšu šķēršļi saistāmi ar salīdzinoši nelieliem sociālo pabalstu apmēriem un daudz bērnu ģimeņu sociālo un ekonomisku situāciju, taču šie šķēršļi nav tiešā veidā

⁸⁴ Rožukalne, A., Kruks, S., Skulte, I., Lūse, A., Stakle A. (2016). Migrācijas atspoguļojums un rāmējums Latvijas medijos (2015 – 2016).

⁸⁵ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultātīvos rādītājus. Rīga: BISS.

⁸⁶ Zankovska-Odiņa, S. (2015). Romu atspoguļojums Latvijas Medijos: 2013.-2014.gada monitoringa rezultātu apkopojums. Latvijas Cilvēktiesību centrs.

ietekmējami ar NIPSIPP politiku, jo skar vispārīgus sociālā nodrošinājuma jautājumus. Aprūtināta NVO pieeja dažādu sociālo pakalpojumu un programmu īstenošanai pašvaldībās norāda uz pilsoniskās sabiedrības iesaistes trūkumu. Savukārt izglītības trūkums ir viens no cēloņiem augstajam romu bezdarbam un sociālajām problēmām.

Politikas īstenošana un iesaistīto institūciju veikto pasākumu rezultāti

Mērķa 1.3. uzdevumi NIPSIPP īstenošanas gaitā ir kombinēti, taču pēc būtības tos var nodalīt trijās grupās:

- iekļaut sabiedrībā sociālās atstumtības riskam pakļautās personas;
- veicināt sabiedrības un palīdzošo profesiju pārstāvju informētību par iecietību un sociālo atstumtību;
- atbalstīt romu integrāciju.

Līdz 2015.gadam, papildus tika īstenota pretdiskriminācijas pārraudzības un novērtēšanas sistēmas attīstība un starpkultūru dialoga prasmju attīstības veicināšana izglītībā, kā arī regulāri tika organizēti izglītojoši un informatīvi pasākumi par imigrāciju un trešo valstu pilsoņu integrāciju. Joma, kas lielā mērā pārklājas ar 1.2. un 2.2. mērķu aktivitātēm ir trešo valstu pilsoņu integrācija.

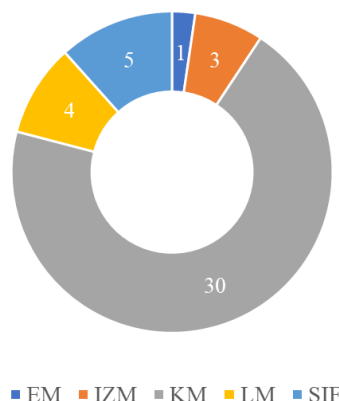
Informatīvs un konsultatīvs atbalsts 1.3. mērķa ietvaros tika sniegts īstenojot ESF projektu “Dažādības veicināšana”, kā arī 1.2.5. uzdevuma ietvaros, pasākumā “Izveidot koordinējošu sistēmu imigrantiem/trešo valstu pilsoņiem līdzdalības atbalstam”. Savukārt atbalsts valodas apgūvē sniegts 2.2.2. uzdevuma ietvaros.

Pasākumu īstenošanā bija 5 galvenās atbildīgas iestādes:

- lielākais pasākumu skaits jeb 70% visu pasākumu, 1.3. mērķa ietvaros bija KM atbildībā, pasākumi bija vērsti uz visām mērķa ietvaros identificētajām mērķa grupām, tādām kā NVO, diskriminācijas un sociālās atstumtības riskam pakļautajām personām, romiem, trešo valstu pilsoņiem un migrantiem, mazākumtautībām, kā arī valsts un pašvaldību vadītājiem un speciālistiem (skatīt attēlu Nr. 5.1.);
- SIF atbildībā esošie pasākumi bija vērsti uz bērniem, jauniešiem, NVO, diskriminācijai un sociālās atstumtības riskam pakļautām personām, romiem, mazākumtautībām, trešo valstu pilsoņiem/imigrantiem, dažādu jomu speciālistiem un visu sabiedrību kopumā;
- LM pasākumi bija vērsti uz diskriminācijai un sociālās atstumtības riskam pakļautām personām, t.sk. romiem;

- IZM atbildībā esošie pasākumi bija vērsti uz bērniem, jauniešiem, diskriminācijai un sociālās atstumtības riskam pakļautām personām, t.sk. romiem;
- EM īstenotā pasākuma galvenā mērķa grupa bija romi.

Attēls Nr. 5.1. Mērķa 1.3. pasākumu īstenošanā iesaistītās galvenās atbildīgās institūcijas

Avots: KM dati

Diskriminācijai un sociālās atstumtības riskam pakļautām personām domātie pasākumi paredzēja:

- atbalstu NVO, bibliotēkām, kultūras/tautas namiem kā sociālā atbalsta centriem;
- motivācijas paaugstināšanas un atbalsta pakalpojumus diskriminācijas riskam pakļautajām personām, t.sk. romiem, tādējādi palielinot sociālo iekļaušanu sabiedrībā un darba tirgū;
- atbalsta pasākumus, lai nodrošinātu sociālo pakalpojumu un veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām, t.sk. romiem;
- atbalstu sociāli atstumtajiem jauniešiem, īstenojot pasākumus jauniešu centros, kā arī dažādus atbalsta pasākumus bērniem un jauniešiem par iecietību un nediskrimināciju;
- diskriminācijas novēršanas situācijas izvērtējumu un pretdiskriminācijas pārraudzības sistēmas pilnveidi, t.sk. diskriminācijas novēršanas tiesiskā regulējuma novērtējumu un pretdiskriminācijas pārraudzības un novērtēšanas sistēmas attīstību, kurā tika iesaistīti arī NVO. Minētie pasākumi paredzēti arī sabiedrībai kopumā.
- informatīvi izglītojošus pasākumus par nediskrimināciju, toleranci un dažādību speciālistiem (augsta līmeņa vadītājiem, tiesnešiem, prokuroriem un advokātiem), kā arī visai sabiedrībai. Piemēram, semināru un apmācību organizēšana par Latvijas pretdiskriminācijas tiesību aktiem.

- statistikas datu vākšanas sistēmas izveidi par diskriminācijas izpausmēm pret dažādām sabiedrības grupām, t.sk. romiem, kā arī pētījumus par diskriminācijas atpazīšanu un dažādības vadības pieejām, sabiedrības aptaujas par Latvijas iedzīvotāju zināšanām, prasmēm un attieksmēm diskriminācijas novēršanas un iecietības jomā.

Līdzatbildīgās valsts institūcijas par šo pasākumu īstenošanu bija VARAM, JSPA, TM, Tiesībsarga birojs un LNB.

Vairāki pasākumi, kas vērsti uz diskriminācijas un sociālās atstumtības riskam pakļautajām personām, vienlaikus paredzēti arī **romiem** kā personām, kuras pakļautas diskriminācijas riskam etniskās piederības dēļ, tomēr 1.3. mērķa ietvaros tika paredzēta virkne pasākumu, kuri bija mērķēti tieši uz romiem. Šajā jomā galvenie pasākumi paredzēja:

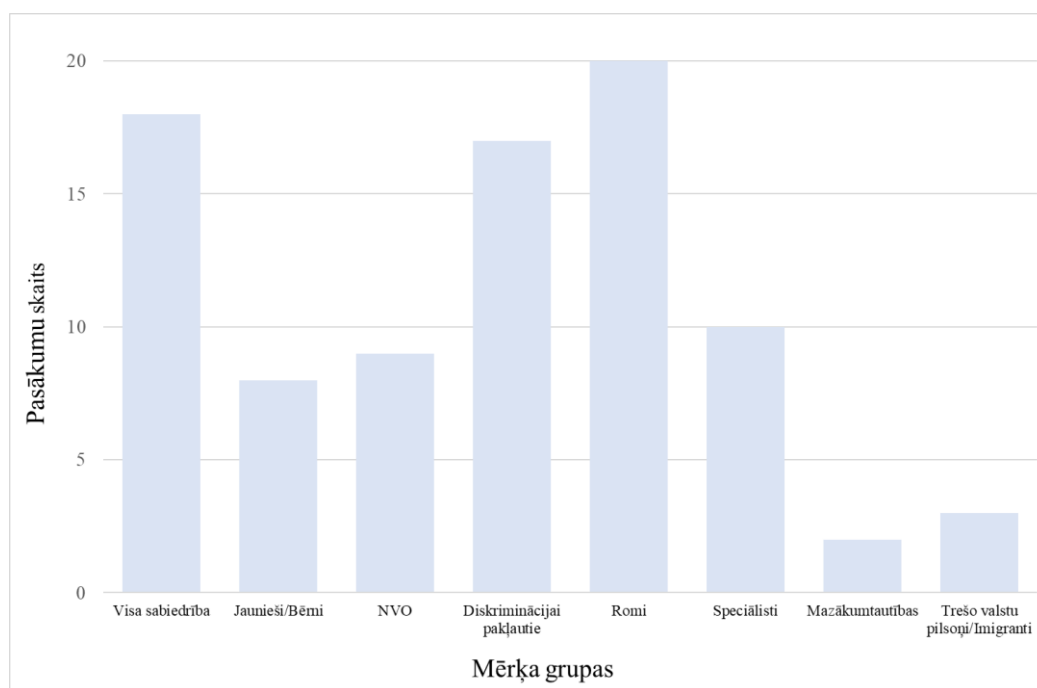
- izglītības līmeņa paaugstināšanu gan romu bērniem, gan personām, kuras pārsniegušas obligātās izglītības ieguves vecumu.
- atsevišķus atbalsta pasākumus dzīvokļa jautājuma risināšanā;
- atbalstu sadarbības projektiem romu integrācijai, līdzdalībai un pilsoniskās sabiedrības attīstībai, lai uzlabotu dialogu un sadarbību starp romu kopienas pārstāvjiem un pašvaldību iestāžu speciālistiem, sociālajiem partneriem un NVO, izglītotu minētās grupas par romu sociālo iekļaušanu, stiprinātu romu NVO kapacitāti un darba spēju, kā arī informētu romus par līdzdarbības iespējām iesaistīties sociālās iekļaušanas un nabadzības mazināšanas pasākumos;
- nacionāla līmeņa konsultatīvās padomes izveidi, kurā darbojas ar romu integrāciju saistītās NVO, romu biedrības un nodibinājumi, ministrijas un pašvaldību pārstāvji, un eksperti.
- atbalsta pasākumus sabiedrības iecietības veicināšanai un negatīvo stereotipu pret romiem mazināšanai;
- romu integrācijas politikas pasākumu un romu kopienas situācijas monitoringu Latvijā, pētījumu par romu kopienu un cilvēktiesībām Latvijā.

Līdzatbildīgās valsts institūcijas par šo pasākumu īstenošanu bija ĀM, IeM, VARAM, VM, NVO, NVA, pašvaldības, pilsētu un novadu izglītības pārvaldes, Latvijas Cilvēktiesību centrs.

Trešo valstu pilsoņiem un imigrantiem domātie pasākumi paredzēja izglītojošus un informatīvus pasākumus par imigrāciju un trešo valstu pilsoņu integrāciju, īstenots apmācību kurss valsts pārvaldes, pašvaldību un NVO darbiniekiem veiksmīgam darbam ar imigrantu mērķauditoriju. Līdzatbildīgās valsts institūcijas par šo pasākumu īstenošanu bija IeM, ĀM un VK.

Vairāki pasākumi bija saistīti ar **mazākumtautību** integrācijas politikas jautājumiem, piemēram, paredzēts pētījums par Latvijas nacionālo minoritāšu līdzdalību publiskajā sektorā un par Latvijas nacionālo minoritāšu etniskās identitātes saglabāšanas izaicinājumiem, ņemot vērā Eiropas Padomes Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību īstenošanu. Līdzatbildīgā valsts institūcija šo pasākumu īstenošanā bija LM.

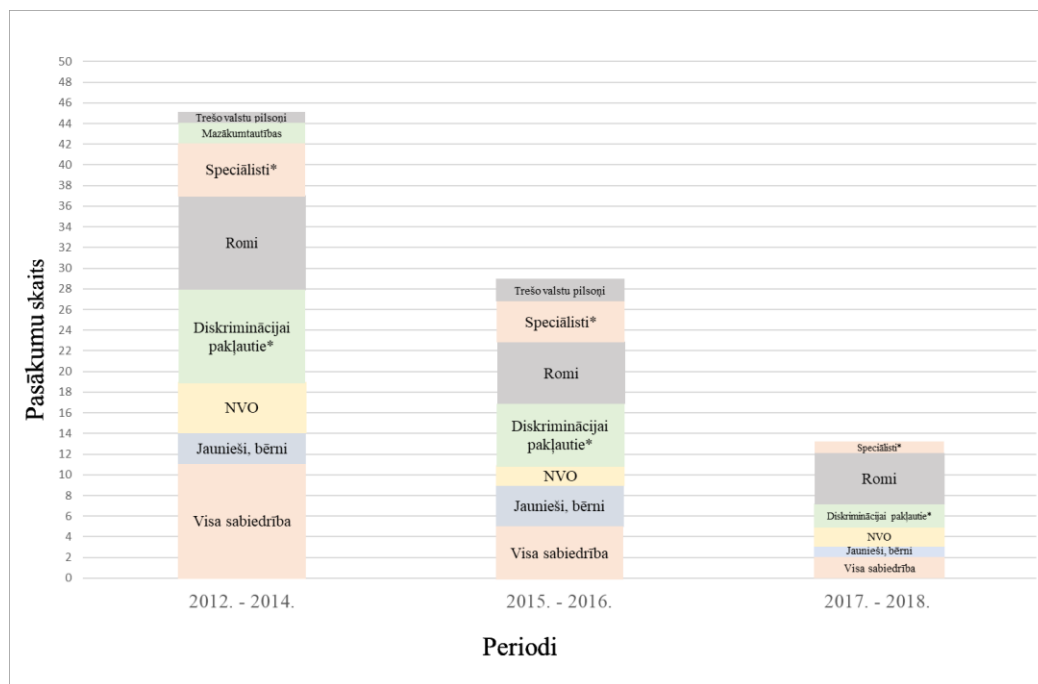
Attēls Nr. 5.2. 1.3. mērķa pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils

Avots: autoru veidots

Mērķa grupas, kuras starp visiem trīs periodiem atšķiras, ir – mazākumtautības un trešo valstu pilsoņi. Uz mazākumtautību mērķa grupu vērstie pasākumi bija paredzēti tikai 2012. – 2014.gada periodā, plašāks mazākumtautību integrācijai paredzētais pasākumu klāsts ir attiecināms uz citiem NIPSIPP mērķiem. Savukārt trešo valstu pilsoņiem un imigrantiem domātie pasākumi paredzēti pirmajos divos periodos jeb laikā no 2012. – 2014. un no 2015. – 2016.gadam.

Attēls Nr. 5.3. 1.3. mērķa pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils, dalījuma pa periodiem

Avots: autoru veidots

Situācija 2018. gadā un īstenotās politikas ietekme

Kaut arī pēdējos trīs gados nav veikti pētījumi šajā jomā, iepriekšējo pētījumu dati norāda, ka iedzīvotāju īpatsvars, kuri ar diskrimināciju saskārušies personīgi, nav samazinājies. Tiesībsarga saņemto iesniegumu skaits par iespējamo diskrimināciju ir saglabājies bāzes rādītāja līmenī.⁸⁷

Attiecībā uz romu integrāciju izglītības jomā var secināt, ka pašu romu skatījumā uzskats, ka obligāti jāiegūst vismaz 9 klašu izglītība ir sasniedzis NIPSIPP paredzēto mērķa vērtību.

Savukārt sabiedrības attieksmē vērojami nelieli uzlabojumi. 41% iedzīvotāju nebūtu iebildumu dzīvot kaimiņos ar kādu no aptaujā norādītajām tautībām/izcelsmēm⁸⁸. Savukārt 36% iedzīvotāju būtu iebildumi, ja kaimiņos dzīvotu romu tautības pārstāvis un 33% negribētu romu tautības pārstāvi sev par kolēģi.⁸⁹

⁸⁷ Kaut gan politikas īstenošanā bija plānots divkārtš rādītāja pieaugums, šis rādītājs viennozīmīgi neatspoguļo situāciju – vai iesniegumu skaits norāda uz diskriminācijas pieauguma tendencēm vai uz pretdiskriminācijas aktivitāšu skaita pieaugumu.

⁸⁸ Aptaujā iekļauti – romi, afgāņi, pakistāņi, sīrieši, afrikāņi, indieši, kaukāzieši, ķīnieši, ebreji, krievi, ukraiņi un latvieši.

⁸⁹ SKDS (2019). Latvijas iedzīvotāju viedoklis par etniskajām attiecībām Latvijā.

Ir nedaudz pasliktinājušies romu tautības pārstāju bezdarba rādītāji, tomēr šo nevar tieši attiecināt uz diskrimināciju, jo bezdarbu ietekmē virkne citu faktoru, kā, piemēram, izglītība, darba pieredze u.c.

Tabula Nr. 5.1. NIPSIPP noteiktie rezultāti un rezultatīvie rādītāji, kas attiecināmi uz mērķi 1.3. Veicināt sociāli atstumto grupu iekļaušanos sabiedrībā un novērst diskrimināciju

Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Mērķa vērtība (2018.)	Bāzes vērtība (2007.-2011.)	Sasniegts 2012. – 2014.	Sasniegts 2015. – 2018.	Sasniegts (%) 2015. – 2018. no mērķa vērtības	
Sākotnējā NIPSIPP ietvertie rādītāji							
Samazinājušās atšķirības dažādu etnisko grupu nodarbinātības līmeņos	Etnisko grupu īpatsvari starp ilgtermiņa bezdarbniekiem	krievi	27.4	31.6% ⁹⁰ (2011.)	26.40% ⁹¹ (2014.)	37% ⁹² (2018.)	Pieaugums 65%
		romi	0.4	0.8% ⁹³ (2011.)	0.80% ⁹⁴ (2014.)	1.50% ⁹⁵ (2018.)	Pieaugums 175%
Paaugstinājies Latvijas iedzīvotāju informētības un izpratnes līmenis par diskriminācijas un iecietības jautājumiem	Tiesībsarga saņemto iesniegumu skaits par iespējamo diskrimināciju (iesniegumu skaits)	200	91 ⁹⁶ (2010.)	111 ⁹⁷ (2013.)	90 ⁹⁸	45%	
Nodrošināta efektīva romu bērnu iekļaušanas sistēma vispārīgajās skolās	Romu tautības cilvēku īpatsvars, kas uzskata, ka romiem obligāti jāiegūst vismaz 9 klašu izglītība	90%	80% ⁹⁹ (2011.)	N/d	N/d	N/a	

⁹⁰ NVA dati (01.01.2011.). Bezdarba rādītāji un NVA aktivitātes 2011. gadā. Pieejams: <http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=6&mid=635>

⁹¹ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 10.lpp.

⁹² NVA dati (2018). NVA sniegtie dati par NVA uzskaitē esošo ilgstošo bezdarbnieku skaitu uz 2018.gada 31.decembri un to dalījumu pēc tautībām. Dati iegūti pēc pieprasījuma.

⁹³ NVA dati (01.01.2011.). Bezdarba rādītāji un NVA aktivitātes 2011. gadā. Pieejams: <http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=6&mid=635>

⁹⁴ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 10.lpp.

⁹⁵ NVA dati (2018). NVA sniegtie dati par NVA uzskaitē esošo ilgstošo bezdarbnieku skaitu uz 2018.gada 31.decembri un to dalījumu pēc tautībām. Dati iegūti pēc pieprasījuma.

⁹⁶ LR Tiesībsargs (2010). LR Tiesībsarga 2010. gada pārskats, 142.lpp.

⁹⁷ LR Tiesībsargs (2014). Latvijas Republikas Tiesībsarga 2013. gada ziņojums. Rīga, 198.lpp.

⁹⁸ LR Tiesībsarga sniegtie dati par 2018. gadu. Dati iegūti pēc pieprasījuma.

⁹⁹ Tertats, A., Kraukle, S., Liepiņa, K., Zaķe, D. (2011). Romu tiesības un izglītību: īstenošanas situācija Latvijā. Rīga: Izglītības iniciatīvu centrs, 33.lpp.

Paaugstinājies Latvijas iedzīvotāju informētības un izpratnes līmenis par diskriminācijas un iecietības jautājumiem	Iedzīvotāju īpatsvars, kuri ar diskrimināciju saskārušies personīgi	13%	15% ¹⁰⁰ (2009.)	18% ¹⁰¹ (2012.)	16% ¹⁰²	123%
	Iedzīvotāju īpatsvars, kuri ir bijuši liecinieki diskriminācijas gadījumam	23%	23% ¹⁰³ (2009.)	44% ¹⁰⁴ (2012.)	N/d	N/a
	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kas zina savas tiesības diskriminācijas gadījumā (%)	40%	24% ¹⁰⁵	25% ¹⁰⁶	40% ¹⁰⁷	100%
	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kas atzīst, ka jūtas nekomfortabli, dzīvojot kaimiņos ar romu tautības pārstāvjiem	50%	59% ¹⁰⁸ (2008.)	N/d	N/d	N/a
	Alternatīvais rādītājs: Cik komfortabli jūs justos ja jūsu darba kolēģis ar ko ikdienā kontaktējaties būtu romu tautības pārstāvis				14 % ¹⁰⁹ (2019)	N/a

¹⁰⁰ Special Eurobarometer 317. Discrimination in the EU in 2009, p.23.

¹⁰¹ Special Eurobarometer 393. Discrimination in the EU in 2012. p.64.

¹⁰² Special Eurobarometer 437. Discrimination in the EU in 2015, p.71.

¹⁰³ Special Eurobarometer 317. Discrimination in the EU in 2009, p.27.

¹⁰⁴ Special Eurobarometer 393. Discrimination in the EU in 2012. p.67.

¹⁰⁵ Special Eurobarometer 317. Discrimination in the EU in 2009, p.27.

¹⁰⁶ Special Eurobarometer 393. Discrimination in the EU in 2012. p.73.

¹⁰⁷ Special Eurobarometer 437. Discrimination in the EU in 2015, p.73.

¹⁰⁸ Special Eurobarometer 296. Discrimination in the EU in 2008, p.121.

¹⁰⁹ Īpašais Eurobarometrs 493, Diskriminācija Eiropas Savienībā, Maijs 2019., 2.lpp.

	Alternatīvais rādītājs: Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kas nejūtas komfortabli par to, ka viņu bērnu klases biedri ir romi.			26% ¹¹⁰	N/d	N/a
	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kas uzskata, ka romiem ir mazas iespējas tikt pieņemtiem darbā.	17%	27% ¹¹¹ (2006.)	N/d	N/d.	N/a
	Alternatīvais rādītājs: Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kas uzskata, ka romi ir diskriminācijas riskam pakļauta grupa			64% ¹¹² (2012.)	Nav tieši salīdzināmu datu.	N/a
Nodrošināta efektīva romu bērnu iekļaušanas sistēma vispārizglītojošās skolās	Romu tautības skolēnu īpatsvars, kas pamet mācības vispārizglītojošajās skolās līdzekļu trūkuma dēļ	20%	39% ¹¹³ (2011.)	N/d	N/d	N/a
	Alternatīvais rādītājs: Romu tautības skolēniem, kas pamet mācības vispārizglītojošajās skolās.			15,9% ¹¹⁴ (2013.)	N/d	N/a
Attīstīts starpkultūru dialogs un tajā iesaistās visas sabiedrības integrācijas politikas mērķa	Iedzīvotāju īpatsvars, kam ir labvēlīga attieksme pret citu tautību pārstāvjiem	65%	51% ¹¹⁵ (2008.)	N/d	N/d	N/a

¹¹⁰ Special Eurobarometer 393. Discrimination in the EU in 2012, p. 223.

¹¹¹ Muižnieks, N., Tabuns, A. (2007). Nacionālo minoritāšu konvencija – diskriminācijas novēršana un identitātes saglabāšana Latvijā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 21.lpp.

¹¹² Special Eurobarometer 393. Discrimination in the EU in 2012., p. 224.

¹¹³ Tertats, A., Kraukle, S., Liepiņa, K., Zaķe, D. (2011). Romu tiesības uz izglītību: īstenošanas situācija Latvijā. Rīga: Izglītības iniciatīvu centrs, 30.lpp.

¹¹⁴ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultātīvos rādītājus. Rīga: BISS, 29.lpp.

¹¹⁵ SIA “AC Konsultācijas” (2008). Kvantitatīvs un kvalitatīvs pētījums par sabiedrības integrācijas un pilsonības aktuālajiem aspektiem, 28.lpp.

grupas	Alternatīvais rādītājs ¹¹⁶ : Iedzīvotāju īpatsvars, kam ir labvēlīga attieksme pret citu tautību pārstāvjiem - To atbildes, kas kā intervijas valodu izvēlējās latviešu valodu.		50,4% ¹¹⁷ (2008.)	54,4% ¹¹⁸ (2014.)	N/d	N/a
	- To atbildes, kas kā intervijas valodu izvēlējās krievu valodu.		86,3% (2008.) ¹¹⁹	84,4% ¹²⁰ (2014.)	N/d	N/d
NIPSIPP 2019-2020 rīcības plānā papildinātie rādītāji						
	SAP (sociāli atstumto personu) īpatsvars, kas apmeklējuši kultūrorientācijas un integrācijas kursus				77% (2017.)	N/a
	Palielinājies iedzīvotāju īpatsvars, kas zina kā rīkoties, tieši vai pastarpināti saskaroties ar diskriminācijas situācijām				38% (2015)	N/a
	Mazinājies iedzīvotāju īpatsvars, kas nevēlas strādāt kopā ar citu tautību pārstāvjiem (Eurobarometrs 2015)				12%; 21%; 24% (2015.)	N/a

¹¹⁶ Piekrīt apgalvojumam „Man patīk, ja apkārt ir dažādu tautību cilvēki un skan gan latviešu, gan krievu valoda”.

¹¹⁷ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 30.lpp.

¹¹⁸ Turpat, 30.lpp.

¹¹⁹ Turpat, 30.lpp.

¹²⁰ Turpat, 30.lpp.

POLITIKAS ĪSTENOŠANAS EFEKTIVITĀTE

Efektivitātes vērtējums

1.3. Veicināt sociāli atstumto grupu iekļaušanos sabiedrībā un novērst diskrimināciju

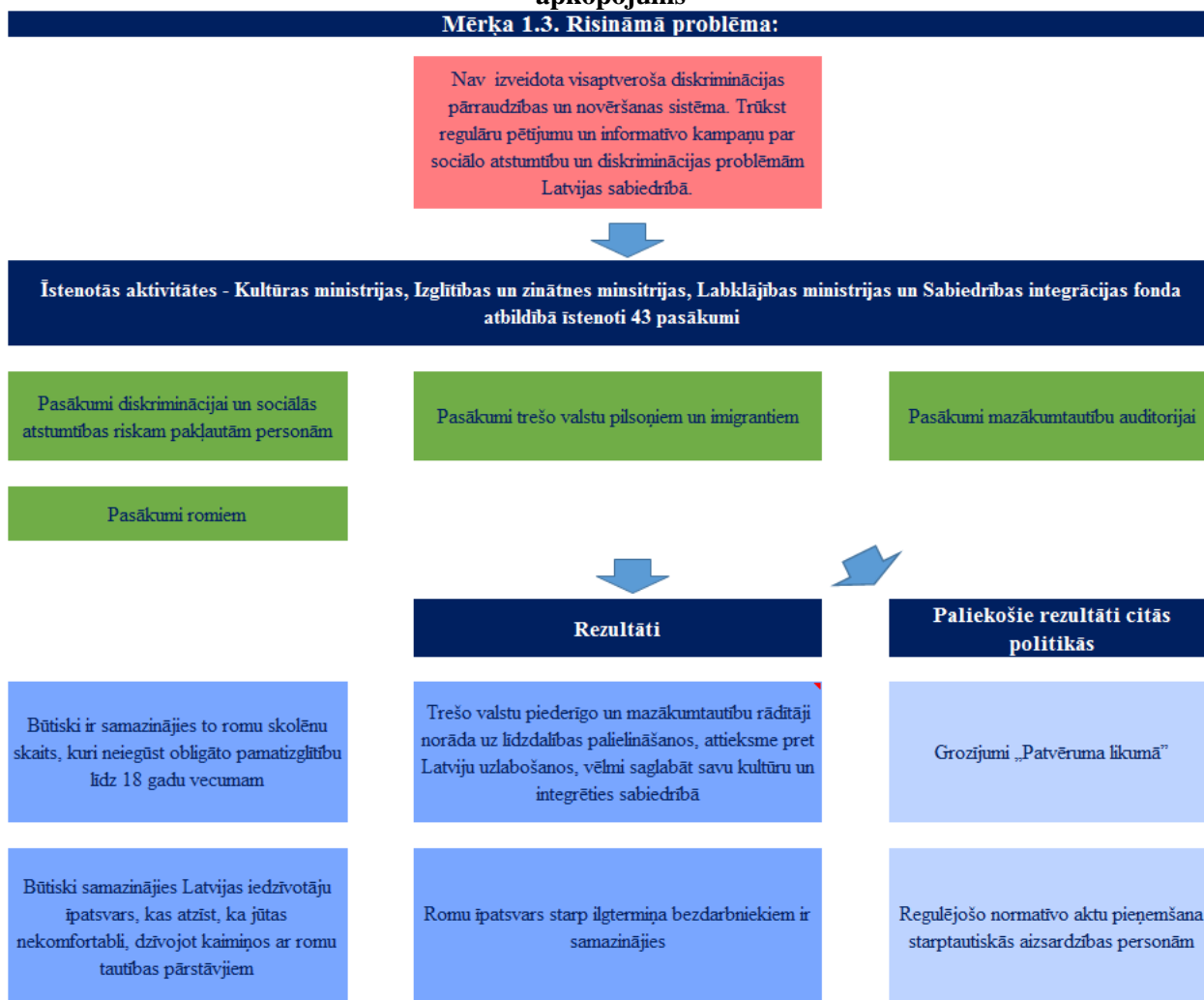
NIPSIPP ietvaros veiktie pasākumi pamatā veidoja trīs grupas:

- iekļaut sabiedrībā sociālās atstumtības riskam pakļautās personas;
- veicināt sabiedrības informētību par iecietību un sociālo atstumtību un
- atbalstīt romu integrāciju.

Attiecībā uz informatīvajiem pasākumiem novērojams, ka NIPSIPP uzsākšanas periodā pētījumos identificēti virkne šķēršļu un problēmu saistībā ar pilnvērtīgu sabiedrības attiecībā uz sociāli atstumtajām un diskriminētajām grupām. NIPSIPP ietvaros tika veikti atbilstoši pasākumi. Savukārt, šī pētījuma ietvaros veiktajās sabiedrības aptaujas rezultāti rāda, ka informatīvajiem pasākumiem piešķirta salīdzinoši neliela nozīmība (skatīt Pielikumu Nr. 6 Aptaujas rezultāti). Taču tas var būt skaidrojams ar respondentu pašvērtējuma īpatnībām – iespējams, ka viņi neuzskata, ka labāka informētība spētu uzlabot viņu viedokli par sociāli atstumtajām grupām, kuru paši uzskata par gana pamatotu.

Īstenoto pasākumu līmenī atzinīgi tiek novērtēti ESF projekta „Dažādību veicināšana” pasākumi un pētījumu rezultāti, kas paredzēja nodrošināt mērķa grupām, t.sk. romiem, motivācijas paaugstināšanas un atbalsta pakalpojumus, pasākumus darba devējiem iekļaujošas darba vides veicināšanai un dažādības vadībai, kā arī sabiedrības izpratnes paaugstināšanas pasākumus par sociālās iekļaušanas veicināšanas un diskriminācijas novēršanas jautājumiem. Projektā ietvaros tika īstenoti motivācijas paaugstināšanas un atbalsta pakalpojumi ietver pārmaiņu aģentu un citus profesionāļus, individuālās un grupu konsultācijas, atbalsta un pašpalīdzības grupas, sociālās atstumtības un diskriminācijas riskam pakļautajām mērķa grupām pēc vecuma, dzimuma, invaliditātes un etniskās piederības, veicinot to integrāciju sabiedrībā, iekļaušanos sociālajā dzīvē, veidojot izpratni savu tiesību aizstāvībā, palīdzot iesaistīties izglītībā/ apmācībā, kvalifikācijas ieguvē vai nodarbinātībā.

Attēls Nr. 5.4. Mērķa 1.3. politikas uzstādītās problēmas, īstenoto aktivitāšu un rezultātu apkopojums

Avots: autoru veidots

Specifisko šķēršļu, motivācijas un perspektīvu apkopojums

Tabulā apkopotas citos pētījumos atlasītās specifiskās iekšējās un ārējās problēmas un izaicinājumi, kas raksturo situāciju 2017. - 2018.gadā.

Tabula Nr. 5.2. Identificētās problēmas un izaicinājumi

1.3. Veicināt sociāli atstumto grupu iekļaušanos sabiedrībā un novērst diskrimināciju	
Identificētās problēmas un izaicinājumi	Avots
Sabiedrībā pastāvoši aizspriedumi un neiecietības izpausmes apgrūtina sociāli atstumto grupu līdzdalību un savstarpēju sadarbības attīstību. ir.	MK rīkojums Nr. 345 (2018). Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas īstenošanas plānu 2019.-2020. gadam. Latvijas Vēstnesis, 143.
Skolēnu sagatavošanai aktīvai pilsoniskai līdzdalībai (8%) un rasisma mazināšanai (12%) ir pievērta nepietiekama uzmanība mācību procesā.	Čekse, I., Geske, A., Pole, O. (2017). Pilsoniskās izglītības problēmas un

	izaicinājumi. Rīga: Izglītības pētniecības institūts.
To respondentu vidū, kas ir vismaz vienā no situācijām piedzīvojuši diskriminējošu attieksmi, trīs visbiežāk nosauktas situācijas ir, pirmkārt, uz ielas, sabiedriskajā transporta (24%), otrkārt, valsts institūcijās vai kontaktos ar valsts institūciju pārstāvjiem (PMLP, robežsardze, policija u.tml.) (12%) un, treškārt, veselības aprūpes iestādes (9%).	BISS: Trešo valstu pilsoņu situācijas izpēte Latvijā 2017. (2017). Rīga: BISS.
Dažādu kultūras jomu patēriņā aktīvās sociāli demogrāfiskās grupas ir vienas un tās pašas – 15-34 gadīgie, augstāko izglītību ieguvušie, ar augstākiem ienākumiem, pilsētās (galvenokārt Rīgā) dzīvojošie. Savukārt kultūras patēriņā mazaktīvi biežāk ir 55-74 gadīgie, ar zemiem ienākumiem, laukos dzīvojošie, cittautieši un tie, kas dzīvo vieni (vientuļie un tie, kam nav kompānijas pasākumu apmeklēšanai).	Latvijas Kultūras akadēmija, Pētījumu centrs SKDS, Biedrība Culturelab (2018). Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums.
Vērojams starpkultūru kompetences trūkums 448 praktizējošu skolotāju vidē un nepietiekama skolotāju sagatavošana darbam etniski daudzveidīgā vidē augstskolu pedagoģijas bakalaura programmās.	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.
Tikai aptuveni 1/3 publisko ēku ir pilnvērtīgi pieejamas personām ar funkcionāliem traucējumiem.	Latvijas Kultūras akadēmija, Pētījumu centrs SKDS, Biedrība Culturelab (2018). Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums.
Romi	
Sabiedrības attieksmes mērījumi liecina par sabiedrības vēlmi distancēties no romu tautības pārstāvjiem.	KM (2019). Informatīvais ziņojums „Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas veidošanu” Rīga.
Romi ir uzskatāmi par sociālās atstumtības un nabadzības riskam pakļautu iedzīvotāju grupu, kurai ir ierobežota pieeja dažādām publiskajiem pakalpojumiem.	SIF, Latvijas Fakti (2015). Romi Latvijā.
Romu tautības iedzīvotāju līdzvērtīgas iespējas iesaistīties darba tirgū kavē zemais izglītības līmenis, kas vairāk nekā divas trešdaļas romu praktiski izslēdz ne tikai no darba tirgus, bet arī ierobežo viņu piekļuvi nodarbinātības veicināšanas atbalsta pasākumiem, jo NVA piedāvātajiem profesionālās izaugsmes un prasmju apguves kursiem kvalificējas tikai bezdarbnieki ar izglītības līmeni, kas ir augstāks par pabeigtām septiņām klasēm. Trūkst romu izglītības līmenim atbilstošu programmu	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.

nodrošinājuma. Netiek piedāvāti lasīt un rakstīt prasmju apguves kursi analfabētiem. Tāpat trūkst “otrās iespējas” izglītības risinājumi tiem, kuriem izglītības līmenis ir zemāks par pabeigtām sešām klasēm (piemēram, praktisku iemaņu apguves kursi),.	
Romu skolēnu skaits, ka mācās speciālās pamatzglītības programmās ir palielinājies (2017.gadā tas veidoja 34,2% no kopējā romu bērnu skaita izglītības iestādēs).	KM (2018). Informatīvais ziņojums par Latvijas romu integrācijas pasākumu īstenošanu 2017. gadā. Rīga: KM, 9.lpp.
Aizspriedumi un noraidoša attieksme pret dažādām sociāli atstumtām un diskriminācijas pakļautajām grupām, īpaši romu tautības iedzīvotājiem, liecina, ka sabiedrībai trūkst objektīvās informācijas par šīm grupām un savstarpēji saliedējošo un sadarbības pasākumu	SKDS (2019). Latvijas iedzīvotāju viedoklis par etniskajām attiecībām Latvijā.
Trešo valstu pilsoņi, bēgļi, personas ar alternatīvo statusu	
Visu Trešo valstu valstspiederīgo integrāciju ierobežo tas, ka tādi primārie integrācijas pasākumi kā ievadkursi un valodas kursi ir pieejami tikai kā atsevišķas iniciatīvas, piemēram: 1) Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda projektu ietvaros. 2) Latviešu valodas kursus bez maksas piedāvā dažas pašvaldības, piemēram, Rīgas, Daugavpils, Jūrmala. 3) SIF latviešu valodas programma pieaugušajiem, kura darbojās 2017. un 2018.gadā	KM (2019). Informatīvais ziņojums „Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas veidošanu” Rīga.
81% trešo valstu pilsoņu nav piedalījušies nekāda veida sabiedriskajos pasākumos (piemēram, talkās, labdarības pasākumos u.tml.).	BISS: Trešo valstu pilsoņu situācijas izpēte Latvijā 2017. (2017). Rīga: BISS.
Trešo valstu pilsoņu nodarbinātībai pastāv vairāki ierobežojumi: pirmkārt, daļai ārzemnieku ir vajadzīga darba atļauja, otrkārt, daudzās profesijās ir nepieciešamas latviešu valodas zināšanas, kas joprojām ir viens no būtiskākajiem šķēršļiem nodarbinātības jomā, treškārt, ierobežots skaits darba vietu ir pieejams tikai Latvijas pilsoņiem.	Turpat.
Papildus starptautiskās aizsardzības personu intervijās identificētajām problēmām nodarbinātības jomā NVO pārstāvji norādīja, ka šai mērķa grupai problēmas atrast darbu ir saistītas arī ar vietējo darba devēju noraidošo attieksmi pret bēgļiem un alternatīvo statusu ieguvušām personām.	Turpat.
Trešo valstu pilsoņu situācijas kvalitatīvās izpētes rezultāti izglītības jomā liecina, ka vecākiem ir bijušas grūtības ar viņu bērnu uzņemšanu valsts un pašvaldību vispārizglītojošajās skolās. Vairākos gadījumos skolu administrācija ir atteikusies uzņemt bērnus skolā, aizbildinoties ar to, ka bērniem būs grūtības mācīties latviešu valodas zināšanu trūkuma dēļ.	Turpat.
Starptautiskās aizsardzības personas, kuru ģimenēs aug skolas vecuma bērni, kā galvenās problēmas intervijās minēja šādas: • skolas atrašanās vieta (tālu no ģimenes uzturēšanās vai dzīves vietas; mācību iestādi izvēlas nevis ģimene, bet tā	Turpat.

<p>tiekot ieradīta);</p> <ul style="list-style-type: none"> • bērnu grūtības iekļauties skolas vidē, kas ir saistīts gan ar bērnu vizuālajām atšķirībām, gan saziņas valodu zināšanu trūkumu (bērni, kas nāk no Tuvo Austrumu valstīm, bieži nezina nedz latviešu, nedz krievu, nedz angļu valodu); • bērnu grūtības iekļauties mācību procesā. 	
Trūkst speciālu programmu vai pasākumu tieši no pašvaldības puses trešo valstu pilsoņiem un starptautiskās aizsardzības personām.	Turpat.
Mazākumtautību pārstāvjiem, trešo valstu pilsoņiem biežāk tiek veidots atsevišķs kultūras piedāvājums, nepietiekami veicināta integrācija kopējā kultūras telpā.	Latvijas Kultūras akadēmija, Pētījumu centrs SKDS, Biedrība Culturelab (2018). Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums.
Neskatoties uz to, ka Latvijas sabiedrība kļūst arvien daudzveidīgāka, pieaugot gan ES/EEZ, gan trešo valstu pilsoņu, gan starptautiskās aizsardzības personu skaitam valstī, sabiedrības attieksme pret imigrāciju arvien ir negatīva. Latvijas iedzīvotāji bieži neapzinās imigrācijas pienesumu valsts ekonomiskajai izaugsmei.	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.
Integrācijas kursu un atbalsta pasākumu pieejamība. Līdzīgi kā valodu kursu pieejamība, arī integrācijas kursu pieejamība ir balstīta projektu finansējumā, kas ierobežo to pēctecību un nepārtrauktību. Papildus, integrācijas kursu saturs ne vienmēr atbilst jauniebraucēju vajadzībām un interesēm un ir drīzāk informatīvs, nevis interaktīvs. ES/EEZ pilsoņiem šāda veida atbalsts nav pieejams.	Turpat.
Pilsoniskās un politiskās līdzdalības ierobežojumi. Personas bez Latvijas pilsonības neapzinās dažādos veidus, kā iespējams iesaistīties lēmumu pieņemšanā informācijas trūkuma dēļ vai informācijas pieejamības svešvalodā dēļ. Konsultatīvajā padomē trešo valstu pilsoņu integrācijai ir vāja mērķa grupas interešu pārstāvniecība. ES/EEZ pilsoņi nav informēti par iespējam vēlēties un balotēties pašvaldību vēlēšanās. Nav jauniebraucēju dibinātu nevalstisko organizāciju vai arī tās nav aktīvas politikas un aktivitāšu veidošanas procesā, un esošajām mazākumtautību organizācijām nav nepieciešamo zināšanu un prasmju, lai veiksmīgi pārstāvētu jauniebraucēju intereses.	Turpat.
Pastāv zems izpratnes un tolerances līmenis gan sabiedrībā kopumā, gan arī to cilvēku vidū, kas ikdienā strādā ar mērķa grupu. Sabiedrībā joprojām pastāv aizspriedumi par dažādām citu valstu pilsoņu grupām, ir zema izpratne par imigrantu pienesumu sabiedrībai un ekonomiskajai izaugsmei, Latvijas sabiedrība kopumā ir negatīvi noskaņota pret imigrāciju un pret dažādību valstī. Tāpat pakalpojumu sniedzēji nav gatavi	Turpat.

strādāt ar dažādiem klientiem, trūkst informatīvs un izglītojošs atbalsts par starpkultūru komunikāciju un pretdiskrimināciju tieši darbā ar jauniebraucējiem.	
Valsts sniegtais finansiālais atbalsts starptautiskās aizsardzības saņēmējiem nav pietiekošs pamatvajadzību nodrošināšanai, turklāt tiek izmaksāts tikai īsu laiku (saskaņā ar pēdējiem grozījumiem Patvēruma likumā, vien septiņus līdz deviņus mēnešus), kas ietekmē personas motivāciju iesaistīties sociālekonomiskās iekļaušanās aktivitātes, tajā skaitā valodas apguvē, kā arī rada grūtības mājokļa nodrošināšanā. Ja persona saskaras ar augstu trauksmes līmeni un grūtībām pamatvajadzību sasniegšanā, iesaiste valodu apmācībā vai pilsoniskās līdzdalības aktivitātēs ir sekundāra.	Turpat.
Starptautiskās aizsardzības saņēmēji saskaras ar diskrimināciju, īpaši meklējot mājokli, kā arī cenšoties iekārtoties darbā. Turklāt, šīs grupas pārstāvji ne vienmēr apzinās savas tiesības vai izprot, ka saskārušies ar diskrimināciju. Dažādu pakalpojumu saņemšanu, tajā skaitā izglītības vai veselības aprūpes pakalpojumus, tieši ietekmē pakalpojumu sniedzēju starpkultūru komunikācijas prasmju trūkums.	Turpat.
Jauniebraucēji saskaras ar grūtībām mājokļu iegādes un īres tirgū diskriminējošas attieksmes dēļ, tādēļ nozīmīgākais rīks piekļuves mājoklim veicināšanai būtu diskriminācijas novēršanas un sabiedrības izpratnes paaugstināšanas un informēšanas aktivitātes, tā atvieglojot jauniebraucēju līdzdalību mājokļu tirgū.	Turpat.
Samērā augsts aizspriedumu līmenis Latvijas sabiedrībā pret cilvēkiem ar citu etnisko piederību.	SKDS (2019). Latvijas iedzīvotāju viedoklis par etniskajām attiecībām Latvijā.

Avots: autoru apkopots, balstoties uz norādītajiem avotiem

Tabula Nr. 5.3. Lietderību raksturojošo vērtējumu kopsavilkums mērķim 1.3. Veicināt sociāli atstumto grupu iekļaušanos sabiedrībā un novērst diskrimināciju

Aspekts	Vērtējums	Komentāri
Politikas ietekmes rādītāju sniegums	Atbilstošs/ pozitīvs	Uzlabojumi sabiedrības attieksmē.
Pasākumu uzraudzības un ietekmes rādītāju sniegums	-	Nav pieejami pietiekoši dati par pasākumu rādītājiem.
Sasniegtās mērķauditorijas apjoms	Daļējs	Daļa diskriminēto grupu nav tieši iekļauti politikā.
Pasākumu atbilstība mērķa grupu prioritātēm	Daļēja	NIPSIPP pasākumu apjoms un sabiedrības prioritātes daļēji pārklājas.
Efektivitātes sniegums	-	Nav pieejami pietiekoši dati par pasākumu rādītājiem.
Lietderības kopvērtējums kvalitatīvā skalā	Vidējs/pozitīvs	Pasākumu un mērķauditoriju prioritātes daļēji atbilst sabiedrības

		prioritātēm un diskriminēto grupu īpatsvaram sabiedrībā.
--	--	--

Avots: autoru veidots

6. MĒRĶIS 1.4. STIPRINĀT KVALITATĪVU, DEMOKRĀTISKU INFORMĀCIJAS TELPU UN PALIELINĀT PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU LOMU INTEGRĀCIJĀ

Situācija uzsākot politikas plānošanu un ieviešanu

1.4. Stiprināt kvalitatīvu, demokrātisku informācijas telpu un palielināt plašsaziņas līdzekļu lomu integrācijā

NIPSIPP formulētā risināmā problēma: Nav.

NIPSIPP uzdevumam Nr. 1.4. nav precīzi formulēta risināmā problēma. Analizējot pētījumus, tika identificēts ievērojams skaits informācijas šķēršļu, kas norāda uz to būtisko ietekmi politikas ieviešanā. Latvijas kontekstā, uzsvērta vairāku informatīvo telpu un sašķeltas mediju vides pastāvēšana. Vēl joprojām pastāv izteikts dalījums latviešu un krievu informācijas un mediju telpās. Sašķeltas mediju vides rezultātā krītas uzticēšanās dažādiem medijiem, radot veiksmīgas integrācijas šķērslī. Arī Latvijas diaspora ārvalstīs saskaras ar informācijas šķērslī – ierobežotu pieejamību Latvijas televīzijas programmām, aktuālai un objektīvai informācijai, informācijas telpa ir sadrumstalota.

Juridiskie un vienlaikus arī drošības šķēršļi norāda uz arvien biežāku interneta vietņu izmantošanu prettiesiskām darbībām, t.sk. naida kurināšanai, kas norāda uz nepieciešamību pēc striktāka tiesiskā regulējuma, lai ierobežotu šāda veida informācijas izplatīšanu.

Politikas īstenošana un iesaistīto institūciju veikto pasākumu rezultāti

NIPSIPP mērķa 1.4. ietvaros paredzēts pietiekami plašs uzdevumu klāsts. Trešajā periodā (2017. – 2018.) izteikts uzsvars ir likts uz plašsaziņas līdzekļu pieejamību, uzdevumi paredz nodrošināt plašsaziņas līdzekļu pieejamību diasporai, reģionālo plašsaziņas līdzekļu produktu pieejamību nacionālajos plašsaziņas līdzekļos, sabiedriskā mediju satura pieejamību visā Latvijā un īpaši Latgalē. Uz Latgales reģionu trešajā periodā ir vērsti vēl viens uzdevums, kurš paredz nodrošināt komerciālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu un producentu grupu veidotās televīzijas programmas. Tomēr, trešajā periodā nav paredzēts neviens konkrēts pasākums mērķa sasniegšanai.

Pirmajā un otrajā periodā, NIPSIPP mērķa 1.4. uzdevumi paredzēja paaugstināt plašsaziņas līdzekļu jomā strādājošo kapacitāti un profesionālo kvalifikāciju, trešajā periodā šis uzdevums tika modificēts, paredzot plašsaziņas līdzekļu jomā strādājošajiem apmācības par trešo valstu pilsoņu integrācijas jautājumiem. Saistītais uzdevums ir koordinētas iesaistīto institūciju komunikācijas nodrošināšana jautājumos par saliedētu sabiedrību.

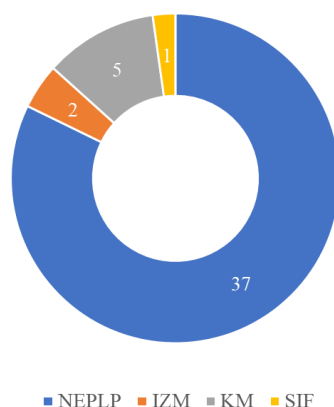
Daļa uzdevumu bija vērsta uz sabiedrisko plašsaziņas līdzekļu saturu, tā kvalitāti, daudzveidību, pieejamību, t.sk. sabiedrisko pasūtījumu nodošanu reģionālajiem un vietējiem elektroniskajiem plašsaziņu līdzekļiem, satura radīšanai mērķauditorijai reģionos.

Mērķa 1.4. ietvaros, paredzēts veicināt Latvijas informatīvās telpas attīstību, kā arī veidot sabiedrību vienojošu informācijas telpu.

Pasākumu īstenošanā bija 4 galvenās atbildīgas iestādes:

- Lielākais skaits jeb 82% visu pasākumu bija NEPLP atbildībā (skatīt attēlu Nr. 6.1.) un bija paredzēti visām mērķa ietvaros identificētajām mērķa grupām;
- KM īstenoto pasākumu galvenās mērķa grupas bija krievvalodīgie un sabiedrība kopumā;
- IZM atbildībā esošie pasākumi bija vērsti uz skolēniem, studentiem un sabiedrību kopumā;
- SIF pasākumi bija vērsti uz visas sabiedrības iesaisti.

Attēls Nr. 6.1. Mērķa 1.4. pasākumu īstenošanā iesaistītās galvenās atbildīgās institūcijas

Avots: KM dati

Tikai **krievvalodīgo mērķa grupai** domātie pasākumi paredzēja ziņu dienesta un analītiskā satura apjoma palielināšanu krievu valodā, programmā "Latvijas Radio 4 - Doma laukums", radio "Brīvā Eiropa" retranslēšanu krievu valodā - Latvijas Radio 4.kanālā, papildus ziņu un aktuālās informācijas raidījumu apjoma krievu valodā palielināšanu un iknedēļas ziņu pētnieciska raidījuma izveidi Latvijas Televīzijā, Latvijas Radio 4.kanāla apraides nodrošināšanu Latgalē un LSM.ru interneta portāla uzturēšanu un operatīvās informācijas plūsmas nodrošināšanu.

Vienlaikus gan krievvalodīgajiem, gan sabiedrībai kopumā domātie pasākumi paredzēja informatīva un izklaidējoša rakstura programmu veidošanu vairākās valodās, kā arī raidījumu –

seriālu izstrādi, uzņemšanu, tulkošanu un pārraidi sabiedriskajā TV un radio, par Latvijas vēsturi un konstitucionālajiem pamatjautājumiem.

Vienlaikus gan krievvalodīgajiem, gan latviski runājošajiem bija paredzēts izveidot vienotu sabiedrisko mediju ziņu portālu latviešu un krievu valodā, palielināt operatīvas un objektīvas informācijas apjomu Latvijas Radio 1.kanālā un Latvijas Radio 4.kanālā, raidījumiem latviešu un krievu valodā.

Latviski, krieviski un angļiski runājošajiem paredzēta sabiedrisko mediju vienota ziņu portāla attīstīšana latviešu, krievu un angļu valodās, nodrošinot vienotu informācijas telpu Latvijas iedzīvotājiem (lsm.lv), t.sk. diasporai.

Pasākumi **izglītības iestāžu audzēkņiem un skolotājiem** paredzēja apmācības medijpratībā un izvērtējumu par medijpratību Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija IZM, KM un SIF.

Liels uzsvars pasākumos likts uz plašsaziņas līdzekļu produktu pieejamību **reģionu iedzīvotājiem**, jo īpaši **Latgales**, bija paredzēts, konkursa kārtībā, sabiedrisko pasūtījumu, nodot reģionālajiem un vietējiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem un iekļaut reģionālo plašsaziņas līdzekļu produktus nacionālajos plašsaziņas līdzekļos. Specifiski Latgales iedzīvotājiem, bija paredzēts izveidot Latgales reģionālo radio studiju, nodrošināt Latvijas Radio 4.kanāla apraidi Latgalē, kā arī pētījums par medijpratību Latgales reģionā. Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija SM un KM.

Pasākumi paredzēja **mazākumtautībām un imigrantiem**, kā arī **latviešiem ārzemēs** domātu programmu un raidījumu izveidi, Latvijas sabiedrisko plašsaziņas līdzekļu pieejamību visā Latvijā, t.sk. pierobežā un ārpus Latvijas. Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija KM un SM.

Visai sabiedrībai domātie pasākumi paredzēja:

- Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma un citu saistīto tiesību aktu piemērošanas izvērtēšanu, Mediju politikas pamatnostādņu izstrādi, Audiovizuālo plašsaziņas līdzekļu satura subtitrēšanas un tulkošanas politikas izvērtēšanu un pilnveidošanu;
- Pētījuma veikšanu par plašsaziņas līdzekļu produktu piedāvājumu un to saturu, ietekmi uz iedzīvotāju attieksmi pret Latviju, dažādām sabiedrības grupām, identitāti, vēsturi, pilsonību u.c. jautājumiem, veikt sabiedriskā pasūtījuma novērtējumu;
- Pasākumi paredzēja NEPLP Monitoringa centra administratīvās kapacitātes paaugstināšanu, apmācības par sabiedrības integrāciju, diskriminācijas novēršanu, iecietību, dažādības jautājumiem un profesionālo ētiku plašsaziņas līdzekļu profesionāļiem, sadarbības sistēmas izveidi starp NEPLP un augstākās izglītības iestādēm. Latvijas Radio 4.kanāla

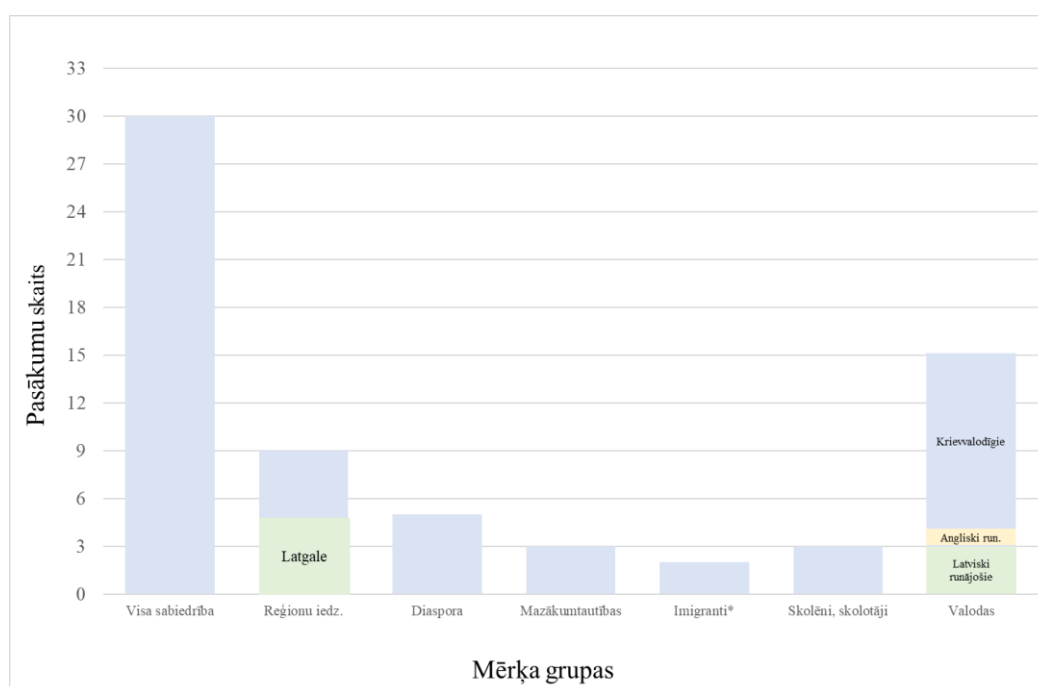
personāla kapacitātes stiprināšanu. NEPLP un Latvijas Radio 4.kanāla personāls netika izdalīts ka atsevišķa mērķa grupa, gala labuma guvējs ir visa sabiedrība;

- Sabiedrisko plašsaziņas līdzekļu pašreklāmas un to veidotās produkcijas attīstību un reklamēšanu citos plašsaziņas līdzekļos;
- Medijpratības seminārus pieaugušajiem.

Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija TM, SM, LM un nozares profesionālās organizācijas.

Lielākais pasākumu skaits, mērķa 1.4. ietvaros, bija paredzēts visai sabiedrībai kopumā (skatīt attēlu Nr.6.2.).

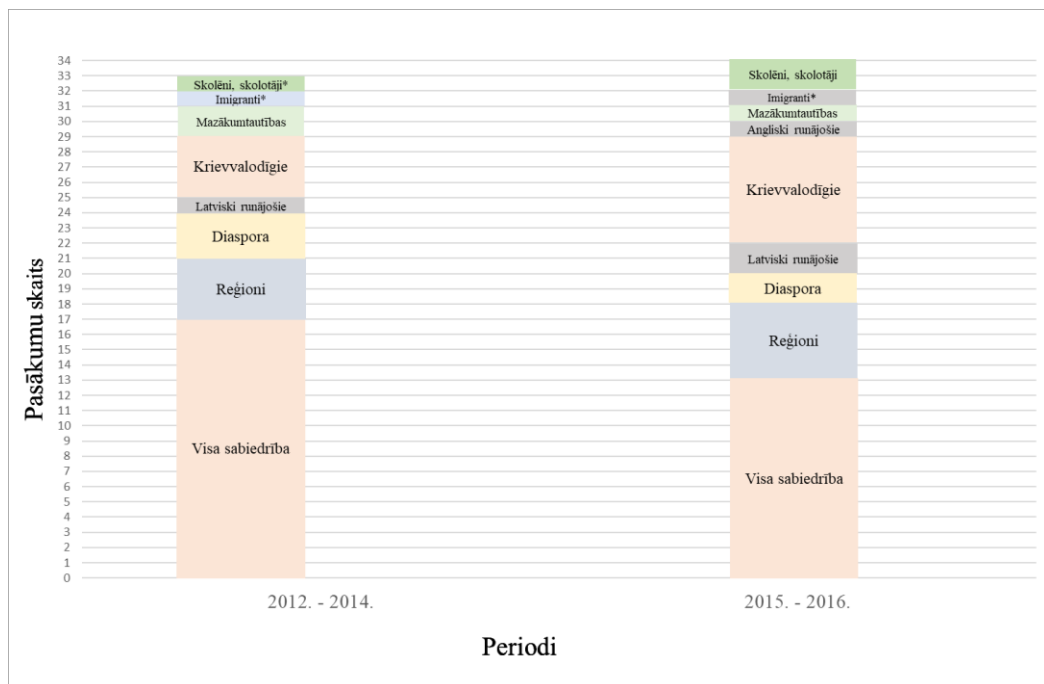
Attēls 6.2. Nr. Mērķa 1.4. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils

Avots: autoru veidots

Pasākumi mērķa 1.4. ietvaros īstenoti pirmajos divos NIPSIPP periodos, t.i. laikā no 2012. – 2014. un laikā no 2015. – 2016. Vienīgā atšķirība, kura vērojama starp mērķa grupām abos periodos ir pasākums angļiski runājošajiem 2015. – 2016. gada periodā (skatīt attēlu Nr.6.3.).

Attēls Nr. 6.3. Mērķa 1.4. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils, daļējuma pa periodiem

Avots: autoru veidots

Situācija 2018. gadā un politikas īstenošanas ietekme

Dati par uzraudzības rādītājiem tādā griezumā, kā noteikts NIPSIPP, nebija pieejami pilnā apjomā, lai būtu iespējams veikt salīdzināšanu. Vienīgais rādītājs, kuram daļēji pieejami dati par 2017. gadu ir “Citu Latvijā dzīvojošo etnisko grupu uzticēšanās līmenis informācijas avotiem”, kur sadaļā “krievu valodā runājošo uzticības līmenis PBK” bija paredzēts samazinājums no bāzes līmeņa 62% līdz 45% 2018.gadā. Aptaujas dati uzrāda 15% līmeni 2017. gadā, taču tas mērīts visiem cittautiešiem kopā. Situācijas raksturošanai pieejami citi rādītāji, kas aplūkoti nākamajā sadaļā.

Tabula Nr. 6.1. NIPSIPP noteiktie rezultāti un rezultatīvie rādītāji, kas attiecināmi uz mērķi 1.4. Stiprināt kvalitatīvu, demokrātisku informācijas telpu un palielināt plašsaziņas līdzekļu lomu integrācijā.

Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Mērķa vērtība (2018.)	Bāzes vērtība (2007.-2011.)	Sasniegts 2012. – 2014.	Sasniegts 2015. – 2018.	Sasniegts (%) 2015. – 2018. no mērķa vērtības
Sākotnējā NIPSIPP ietvertie rādītāji						
Pieaudzis Latvijas iedzīvotājiem kopējo informācijas avotu daudzums, liela daļa Latvijas iedzīvotāju regulāri saņem informāciju no Latvijas sabiedriskajiem plašsaziņas līdzekļiem un uzticas tiem	Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kuri skatās latviski raidošos Latvijas televīziju kanālus: LTV1, LTV7, LNT, TV3. Koriģēts nosaukums: Latvijas iedzīvotāju skatīšanās laika daļa, kura veltīta latviski raidošajiem Latvijas televīziju kanāliem: LTV1, LTV7, LNT, TV3.	48%	41,1% ¹²¹ (2010.)	33,9% ¹²² (2014.)	Dati nav publiski pieejami.	N/a
	Ziņu raidījumu vidējā auditorija tautību griezumā latviski raidošajiem Latvijas televīziju kanāliem: LTV1, LTV7, LNT, TV3, t.sk.: - latviešu	44%	36,7% ¹²³ (2010.) Koriģēts rādītājs: 8,4% ¹²⁴	5,7% ¹²⁵ (2014.)	Dati nav publiski pieejami.	N/a
	- citu tautību skatītāji	15%	8,3% ¹²⁶ (2010.) Koriģēts rādītājs: 1,7% ¹²⁷	0,8% ¹²⁸ (2014.)	Dati nav publiski pieejami.	N/a

¹²¹ BISS (2011). Situācijas izpēte elektronisko plašsaziņas līdzekļu nozares attīstības nacionālās stratēģijas 2012.-2017.gada izstrādei. Rīga: BISS, 9.lpp.

¹²² BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 11.-12.lpp.

¹²³ BISS (2011). Situācijas izpēte elektronisko plašsaziņas līdzekļu nozares attīstības nacionālās stratēģijas 2012.-2017.gada izstrādei. Rīga: BISS, 14.lpp.

¹²⁴ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 12.lpp.

¹²⁵ Turpat, 12.lpp.

¹²⁶ BISS (2011). Situācijas izpēte elektronisko plašsaziņas līdzekļu nozares attīstības nacionālās stratēģijas 2012.-2017.gada izstrādei. Rīga: BISS, 14.lpp.

¹²⁷ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 12.lpp.

¹²⁸ Turpat, 12.lpp.

NIPSIPP sadaļa "Citi īstenotās politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai"						
Pieaudzis Latvijas iedzīvotājiem kopējo informācijas avotu daudzums, lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju regulāri saņem informāciju no Latvijas sabiedriskajiem plašsaziņas līdzekļiem un uzticas tiem	Citu tautību skatītāju īpatsvars, kuri skatās latviski raidošos kanālus: LTV1, LTV7, LNT, TV3. Koriģētais nosaukums: citu tautību skatītāju skatīšanās laika daļa, kura veltīta latviski raidošajiem Latvijas televīziju kanāliem: LTV1, LTV7, LNT, TV3	20%	13,0% ¹²⁹ (2011.)	7,1% ¹³⁰ (2014.)	Dati nav publiski pieejami.	N/a
	Citu Latvijā dzīvojošo etnisko grupu uzticēšanās līmenis informācijas avotiem:					
	Latvijas sabiedriskajai televīzijai:	90%	88% ¹³¹ (2008.)	62% ¹³² (2014.)	N/d	N/a
	- Latvieši					
- Krievi	70%	58% ¹³³ (2008.)	32% ¹³⁴ (2014.)	N/d	N/a	

¹²⁹ BISS (2011). Situācijas izpēte elektronisko plašsaziņas līdzekļu nozares attīstības nacionālās stratēģijas 2012.-2017.gada izstrādei. Rīga: BISS, 9.lpp.

¹³⁰ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 31.lpp.

¹³¹ LU SZF Sociālo un politisko pētījumu institūts (2010). Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 231.lpp.

¹³² Turpat, 32.lpp.

¹³³ LU SZF Sociālo un politisko pētījumu institūts (2010). Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 231.lpp.

¹³⁴ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 32.lpp.

	Pirmajam Baltijas kanālam: - Latvieši	20%	27,6% ¹³⁵ (2008.)	N/d Precizēts rādītājs ¹³⁶ : 17% ¹³⁷ (2014.)	N/d	N/a
	- Krievi	45%	62% ¹³⁸ (2008.)	N/d Precizēts rādītājs ¹³⁹ : 59% ¹⁴⁰ (2014.)	15% ietverti visi cittaunieši	N/a
	Citiem Latvijā pieejamiem Krievijas kanāliem: Latvieši	24%	33% ¹⁴¹ (2008.)	17% ¹⁴² (2014.) Precizēts rādītājs ¹⁴³ : 12% ¹⁴⁴ (2014.)	N/d	N/a

¹³⁵ LU SZF Sociālo un politisko pētījumu institūts (2010). Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 231.lpp.

¹³⁶ Latvijā pieejamiem Krievijas kanāliem (NTV Mir, RTR Planeta, REN TV).

¹³⁷ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 32.lpp.

¹³⁸ LU SZF Sociālo un politisko pētījumu institūts (2010). Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 231.lpp.

¹³⁹ Latvijā pieejamiem Krievijas kanāliem (NTV Mir, RTR Planeta, REN TV).

¹⁴⁰ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 32.lpp.

¹⁴¹ LU SZF Sociālo un politisko pētījumu institūts (2010). Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 231.lpp.

¹⁴² BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 32.lpp.

¹⁴³ Krievijas neatkarīgajiem medijiem (Радиостанция Эхо Москвы, Телеканал ДОЖДЬ, Радио Свобода u.c.).

¹⁴⁴ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 32.lpp.

	Krievi	55%	73% ¹⁴⁵ (2008.)	59% ¹⁴⁶ (2014.) Precizēts rādītājs ¹⁴⁷ : 21% ¹⁴⁸ (2014.)	N/d	N/a	
	Sabiedriskajam radio:	Latvieši	88%	73% ¹⁴⁹ (2008.)	57% ¹⁵⁰ (2014.)	N/d	N/a
		Krievi	60%	49,5% ¹⁵¹ (2008.)	32% ¹⁵² (2014.)	N/d	N/a
NIPSIPP 2017-2018 rīcības plānā papildinātie rādītāji							
	Latvijas iedzīvotāju skatīšanās laika daļa, kura veltīta latviski raidošajiem LTV kanāliem	48%		33,1% (2014.)	N/d	N/a	

¹⁴⁵ LU SZF Sociālo un politisko pētījumu institūts (2010). Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 231.lpp.

¹⁴⁶ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 32.lpp.

¹⁴⁷ Krievijas neatkarīgajiem medijiem (Радиостанция Эхо Москвы, Телеканал ДОЖДЬ, Радио Свобода u.c.).

¹⁴⁸ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 32.lpp.

¹⁴⁹ LU SZF Sociālo un politisko pētījumu institūts (2010). Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 231.lpp.

¹⁵⁰ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 32.lpp.

¹⁵¹ LU SZF Sociālo un politisko pētījumu institūts (2010). Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 231.lpp.

¹⁵² BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 32.lpp.

NIPSIP 2019-2020 rīcības plānā papildinātie rādītāji						
	Palielinājusies uzticēšanās sabiedriskajiem medijiem (no kopējā lietotāju skaita)				LTV (2018.: 72%) LR (2018.: 82%) LSM.LV (2018.: 56%)	N/a
	Palielinājies vai saglabājies nemainīgs elektronisko plašsaziņas līdzekļu skaits Latgales plānošanas reģionā (vietējo un reģionālo audiālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu skaits)				6 (2018.)	N/a
	Palielinājies vai saglabājies nemainīgs elektronisko plašsaziņas līdzekļu skaits Latgales plānošanas reģionā (vietējo un reģionālo audiovizuālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu skaits)				2 (2018.)	

Citi rādītāji un situāciju raksturojošie vērtējumi

Mazākumtautību līdzdalības pētījumā¹⁵³ identificēta virkne rādītāju, kas raksturo esošo situāciju. Vērtējot attieksmi dalītās informācijas telpas kontekstā, pētījumā identificēts, ka Latvijas mazākumtautību viedoklis par Krieviju lielākoties ir “drīzāk pozitīvs” (49%). Kopumā pozitīvu attieksmi pret Krieviju izjūt 62%, bet negatīvu – 21% mazākumtautību pārstāvju. Pārsvarā pozitīvs ir arī mazākumtautību viedoklis par ES (53%), tomēr trešdaļa (33%) no viņiem to vērtē drīzāk vai ļoti negatīvi. Viedoklis par Latvijas dalību NATO vairumā gadījumu ir drīzāk (30%) negatīvs vai ļoti (25%) negatīvs. Tikai 23% to vērtē pozitīvi, bet 22% nav varējuši novērtēt savu attieksmi pret NATO. Jauniešu priekšstati par ES ir daudz pozitīvāki nekā vecāku cilvēku priekšstati. Vispozitīvākais priekšstats par Krieviju ir mazākumtautību pārstāvjiem Zemgalē, Vidzemē un Rīgā, savukārt mazāk pozitīvs – Kurzemē un Pierīgā.

Minētajā pētījumā veiktā aptauja arī atklāj attieksmi pret mediju saturu Latvijas mazākumtautību vidū. Lielākais vairums (86%) pilnībā vai drīzāk piekrīt, ka apkārt ir tik daudz dažādu viedokļu un informācijas, ka grūti pateikt, kur ir patiesība, turklāt 89% piekrīt vai drīzāk piekrīt, ka, lai labi orientētos sabiedriski politiskajos notikumos, būtu nepieciešams sekot dažādiem informācijas avotiem.

Lielākā daļa mazākumtautību pārstāvju dod priekšroku informācijai krievu valodā, īpaši, skatoties televīzijas pārraides: 45% skatās šādas pārraides galvenokārt vai tikai krievu valodā. Tikai 18–20% pārsvarā izmanto medijus latviešu valodā. Daudzi skatās arī Latvijas televīzijas kanālus (57% vismaz reizi nedēļā). Ziņas internetā ir populārākas nekā radiostacijas vai drukāti laikraksti: 41% vismaz reizi nedēļā lasa Latvijas nacionālos ziņu portālus, 40% – Krievijas nacionālos ziņu portālus. 35% mazākumtautību pārstāvju regulāri (vismaz reizi nedēļā) klausās Latvijas radio pārraides un tikpat (34%) – Krievijas radio stacijas. Latvijas drukātie laikraksti mazākumtautību vidū nav populāri, arī citu valstu medijus izmanto tikai neliela daļa mazākumtautību pārstāvju.

Savā ziņā katalītisks dalītās informatīvās telpas raksturotājs ir viedoklis par situāciju Ukrainā, kas ir ietverts minētā pētījuma aptaujā. Attiecībā uz Krievijas - Ukrainas konfliktu, lielākā daļa Latvijas mazākumtautību ieņem neitrālu pozīciju: viņu simpātijas nav ne vienā, ne otrā pusē (40%) vai arī ir grūti pateikt, kurā pusē ir viņu simpātijas (17%). 27% pauduši atbalstu Krievijai, bet 16% – Ukrainai.

¹⁵³ LU Filozofijas un socioloģijas institūts (2017). Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā. Rīga: LU, 66.lpp.

POLITIKAS ĪSTENOŠANAS EFEKTIVITĀTE

Efektivitātes un lietderības vērtējums

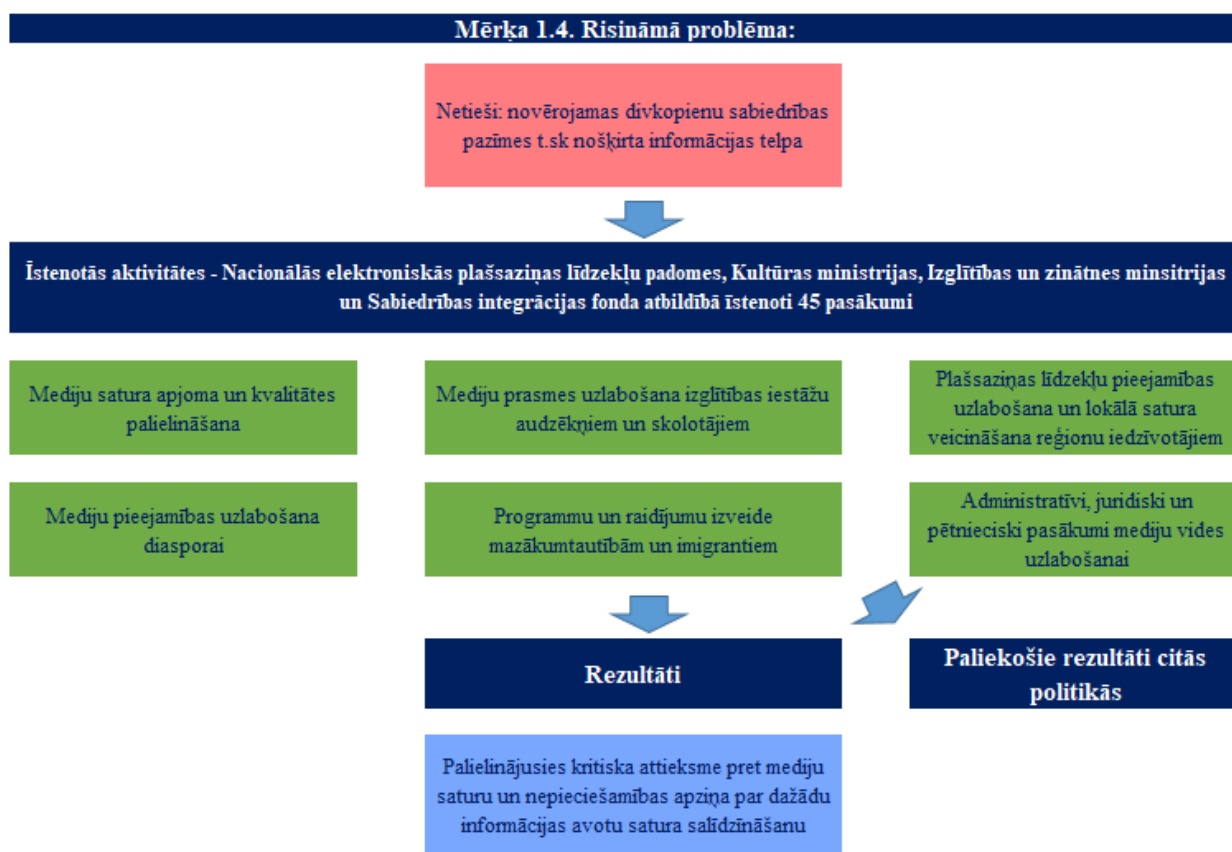
1.4. Stiprināt kvalitatīvu, demokrātisku informācijas telpu un palielināt plašsaziņas līdzekļu lomu integrācijā

NIPSIPP noteiktajos uzraudzības rādītājos gandrīz nav pieejami aktuāli dati, taču pētījumā par mazākumtautību līdzdalību¹⁵⁴, veikta aptauja, kas raksturo esošo situāciju. Pētījumā secināts, ka *“kopumā mazākumtautību vidū ir līdzīgi populāras gan Latvijas, gan Krievijas Interneta un radio ziņas, taču Televīzijas kanālu popularitātes ziņā Krievijas kanāli izteikti dominē un Latvijas televīzijas kanāli nespēj ar tiem konkurēt. Kopumā aptauja atklāj lielu skepsi un neuzticēšanos Latvijas mazākumtautību vidū attiecībā uz mediju saturu. Viedokļi par to, vai Krievijas federālie masu mediji objektīvi atspoguļo informāciju, atšķiras.. Kvalitatīva, Latvijas krievvalodīgajiem saistoša satura nodrošināšana televīzijā varētu mazināt atkarību no Krievijas televīzijas programmām.”*

Šī, NIPSIPP izvērtējuma ietvaros veiktajā aptaujā tika ietverts jautājums par sociālajiem tīkliem, kuriem ir nozīme iekļaušanās Latvijas sabiedrībā veicināšanā, tika secināts, ka sabiedrības skatījumā, lielākā nozīme ir sociālajiem tīkliem Facebook un Instagram, kam seko Draugiem un Twitter. Sīkāk par aptaujas rezultātiem skatīt 13.nodaļā “Sabiedrības vērtējums.”

¹⁵⁴ LU Filozofijas un socioloģijas institūts (2017). Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā. Rīga: LU.

Attēls Nr. 6.4. Mērķa 1.4. politikas uzstādīto problēmu, īstenoto aktivitāšu un rezultātu apkopojums

Avots: autoru veidots

Specifisko šķēršļu, motivācijas un perspektīvu apkopojums

Tabulā apkopotas citos pētījumos atlasītās specifiskās iekšējās un ārējās problēmas un izaicinājumi, kas raksturo situāciju 2017. - 2018.gadā.

Tabula Nr. 6.2. Identificētās problēmas un izaicinājumi

1.4. Stiprināt kvalitatīvu, demokrātisku informācijas telpu un palielināt plašsaziņas līdzekļu lomu integrācijā	
Identificētās problēmas un šķēršļi	Avots
Latvija neatrodas izolētā informatīvajā telpā, bet gan ir viegli sasniedzama arī citu valstu medijiem un to izplatītajam saturam. Šo situāciju tikai ļoti ierobežoti iespējams mainīt ar regulatīvām metodēm un jaunās tendences skar visas pasaules valstis. Izrietoši no mediju globalizācijas procesiem, vietējiem medijiem pastiprināti nākas konkurēt ar pārrobežu medijiem. Pārrobežu mediji, jo īpaši par tādiem funkcionāli uzskatāmie sociālie mediji, piedalās Latvijas reklāmas tirgū un to daļa tajā nepārtraukti pieaug. Attiecīgie reklāmas tirgus līdzekļi vairs nav pieejami satura veidošanai Latvijas izcelsmes medijos, kas noved pie apdraudējuma nacionālajai mediju videi un kultūras daudzveidībai.	KM (2017). Informatīvais ziņojums „Par scenārijiem sabiedrisko mediju izešanai no reklāmas tirgus, kā arī scenāriju, ja izešana no reklāmas tirgus nenotiek”. Rīga: KM.
Latvijā pastāvošā sabiedriskā pasūtījuma sadales kārtība nav uzskatāma par labai starptautiskai praksei atbilstošu un	Turpat.

neveicina sabiedriskā pasūtījuma sadales caurskatāmību, bet rada spriedzi starp sabiedriskajiem un privātajiem medijiem.	
Krievijas mediji	
Latvijas gadījumā īpašu lomu spēlē Krievija, kuras mediju patēriņš Latvijā konstanti palielinās.	KM (2017). Informatīvais ziņojums „Par scenārijiem sabiedrisko mediju iziešanai no reklāmas tirgus, kā arī scenāriju, ja iziešana no reklāmas tirgus nenotiek”. Rīga: KM.
Latviešu un krievu valodu informācijas telpu nošķirums jau ilgstoši rada arvien nozīmīgākus draudus nacionālajai drošībai: Latvijas mediju vidē sastopama Krievijas valdošo aprindu iniciēta dezinformācija, kas šķeļ sabiedrību, kultivē šaubas par valsts suverenitāti un vairo nedrošības sajūtu visā Latvijas sabiedrībā.	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.

Avots: autoru apkopots, balstoties uz norādītajiem avotiem

Tabula Nr. 6.3. Lietderību raksturojošo vērtējumu kopsavilkums mērķim 1.4. Stiprināt kvalitatīvu, demokrātisku informācijas telpu un palielināt plašsaziņas līdzekļu lomu integrācijā

Aspekts	Vērtējums	Komentāri
Politikas ietekmes rādītāju sniegums	Atbilstošs/ pozitīvs	Alternatīvie rādītāji uzrāda pozitīvas tendences objektīvā sabiedrības vērtējumā par dalītās informatīvās telpas atšķirībām.
Pasākumu uzraudzības un ietekmes rādītāju sniegums	-	Nav pieejami pietiekoši dati par pasākumu rādītājiem.
Sasniegtās mērķauditorijas apjoms	Atbilstošs	Izriet no ietekmes, ko uzrāda alternatīvie rādītāji.
Pasākumu atbilstība mērķa grupu prioritātēm	-	Netika tiešā veidā vērtēts.
Efektivitātes sniegums	-	Nav pieejami pietiekoši dati par pasākumu rādītājiem.
Lietderības kopvērtējums kvalitatīvā skalā	Vidējs/ augsts	Vērtējums atbilst salīdzinājumam ar sākotnēji plānoto NIPSIPP, taču vērtējums var būt citāds attiecībā uz aktuālo politisko situāciju.

Avots: autoru veidots

7. MĒRĶIS 2.1. NODROŠINĀT LATVIEŠU VALODAS LIETOŠANU LATVIJAS PUBLISKAJĀ TĒLPĀ

Situācija, uzsākot politikas plānošanu un ieviešanu

2.1. Nodrošināt latviešu valodas lietošanu Latvijas publiskajā telpā

NIPSIPP formulētā risināmā problēma: Lai gan latviešu valodas prasmes ir nozīmīgi pieaugušas, tomēr vairākas tendences norāda, ka latviešu valodas lietošana publiskajā telpā neuzrāda līdzīgus panākumus. Krievu valodas pašpietiekamība publiskajā telpā, jo īpaši pilsētās, kurās ir liels mazākumtautību īpatsvars, ir acīmredzama. Sabiedrības integrāciju uz latviešu valodas pamata ietekmē arī latviešu pasivitāte komunikācijā ar cittautiešiem runāt latviski.

NIPSIPP formulētā risināmā problēma un sekundārajos avotos identificētais valodas šķērslis norāda uz krievu valodas pašpietiekamību publiskajā telpā, kas rada nepieciešamību pēc aktivitātēm, kuras veicamas NIPSIPP mērķī Nr. 2.1. - nodrošināt latviešu valodas lietošanu Latvijas publiskajā telpā. Minētā NIPSIPP formulētā risināmā problēma attiecināma arī uz NIPSIPP mērķi Nr. 2.2.

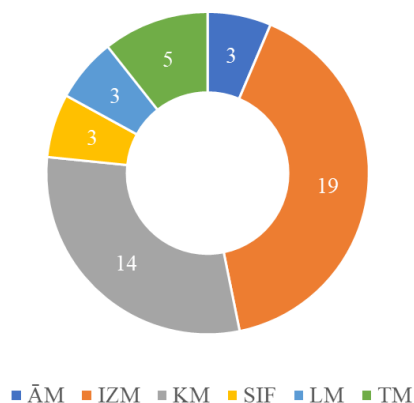
Politikas īstenošana un iesaistīto institūciju veikto pasākumu rezultāti

Mērķa 2.1. uzdevumi ir vērsti uz latviešu valodas prasmju sabiedrībā novērtēšanu, un nozīmes celšanu, kā arī valsts valodas politikas ieviesējainstitūciju kapacitātes stiprināšanu. Laika gaitā uzdevumu skaits šajā mērķī ir sarucis, vienīgais uzdevums, kurš tiek turpināts visus trīs periodus ir motivēšana lietot latviešu valodu publiskajā telpā.

Pasākumu īstenošanā bija 6 galvenās atbildīgas iestādes:

- Lielākais skaits jeb 40% visu pasākumu bija IZM atbildībā un paredzēja bērnu, jauniešu un skolēnu iesaisti, t.sk. bērnu, jauniešu un skolēnu no Latgales, diasporas, mazākumtautību, remigrantu iesaisti, skolotāju un akadēmiskā personāla iesaisti, kā arī sabiedrību kopumā;
- KM īstenoto pasākumu galvenās mērķa grupas bija notiesātās personas, diasporas pārstāvji, mazākumtautības, nepilsoņi, imigranti, bērni, jaunieši, skolēni, augstskolu akadēmiskais personāls, publiskās pārvaldes darbinieki, skolotāji un sabiedrība kopumā;
- TM atbildībā esošie pasākumi bija vērsti uz Latgales iedzīvotājiem, notiesātām personām un sabiedrību kopumā;
- SIF īstenotie pasākumi bija vērsti uz remigrantiem;
- LM īstenoto pasākumu galvenās mērķa grupas bija bezdarbnieki un sabiedrība kopumā;
- ĀM īstenoto pasākumu galvenā mērķa grupa bija diaspora.

Attēls Nr. 7.1. Mērķa 2.1. pasākumu īstenošanā iesaistītās galvenās atbildīgās institūcijas

Avots: KM dati

Bērnu, jauniešu un skolēnu mērķa grupai domātie pasākumi paredzēja:

- latviešu valodas lietošanas popularizēšanas pasākumus, lasīšanas veicināšanas programmu, olimpiādes latviešu valodā un literatūrā, pasākumus mazākumtautību un diasporas bērniem;
- pirmsskolas mazākumtautību izglītības iestāžu bērnu (5 un 6 gadus vecu) latviešu valodas prasmju līmeņa pārbaudi un metodikas izstrādi valodas apmācībai. Latviešu valodas apmācības mazākumtautību pirmsskolas vecuma bērniem un viņu vecākiem, kas paredzēja arī aktivitātes skolotājiem;
- nodrošināt atbalstu remigrējušajiem bērniem iekļaujoties Latvijas izglītības sistēmā, atbalstot skolu administrāciju, pedagogus, skolēnus un vecākus;
- aktivitātes motivācijas celšanai skolām (t.sk. skolotājiem) ar latviešu mācību valodu uzņemt mazākumtautību un trešo valstu pilsoņu bērnus, un atbalstīt papildu apmācības programmas latviešu valodā bērniem, kuriem latviešu valoda nav dzimtā;
- monitoringu par remigrantu skolēniem.

Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija LVA, SIF un pašvaldības.

Iespēju apgūt latviešu valodu bija paredzēts nodrošināt plašām mērķa grupām: Latvijā dzīvojošām mazākumtautībām un nepilsoņiem, mazākumtautību skolotājiem, augstskolu akadēmiskajam personālam, publiskās pārvaldes darbiniekiem, bezdarbniekiem, cilvēkiem Latgales reģionā (t.sk. skolotājiem), notiesātām personām ieslodzījuma vietās (t.sk. Latgalē), imigrantiem, remigrantiem un viņu ģimenes locekļiem. Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija Ieslodzījuma vietu pārvalde, SIF, LVA, IeM, ĀM un pašvaldības.

Plašs atbalsts bija paredzēts **diasporas pārstāvjiem**, tas paredzēja latviešu valodas skolotāju darbavietu izveidi, diasporas nedēļas nogales skolu skolotāju darba atzīšanu kopējā darba stāžā, latviešu valodas apmācības iespējas vietējiem latviešiem vispārizglītojošajās skolās, kā arī veicināt diasporas pārstāvju iesaistīšanos latviešu valodas studiju programmās ārvalstu augstskolās. Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija LM, IZM, LNB, VISC un diasporas organizācijas.

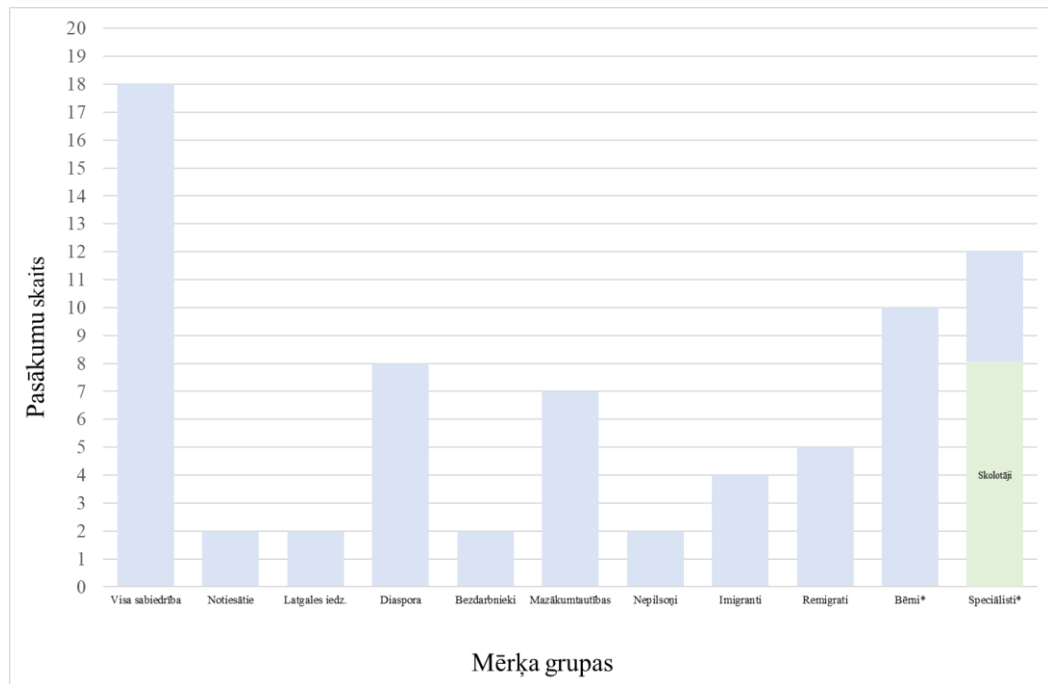
Bez jau minētajiem pasākumiem, skolotāju mērķa grupai bija paredzēta mācību līdzekļu izveide latviešu valodaskā svešvalodas apguvei, tālmācības sistēmas izveide pedagogu tālākizglītībai, profesionālās kompetences pilnveide latviešu valodas skolotājiem, kas strādā ar pieaugušajiem visos Latvijas reģionos. Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija ĀM, LM, LVA un pašvaldības.

Lielākais pasākumu skaits bija paredzēts **visai sabiedrībai** (skatīt attēlu Nr.7.2.), specifiski neizdalot mērķa grupas, šie pasākumi pamatā bija vērsti uz:

- latviešu valodas lietošanas publiskajā telpā veicināšanu: uzņēmējdarbības un izglītības jomās, darba tirgū, latviešu valodai draudzīga darba vide, draudzīga skola, kas paredz arī Valsts valodas centra un LVA kapacitātes stiprināšanu;
- darba devējiem un darba ņēmējiem, imigrantiem u.c. grupām, informējot par latviešu valodas politikas pamatprincipiem un latviešu valodu reglamentējošiem normatīvajiem aktiem;
- mācību līdzekļu latviešu valodas apguvei un prasmju pilnveidei attīstību, funkcionālo līmeņu aprakstu izveidi un izdošanu;
- pētījumu veikšanu par Latvijas valodas situāciju un lingvistisko attieksmi teritoriālā, demogrāfiskā, sociālā aspektā un citu valstu pieredzi valodas politikas īstenošanā, pētījums par ārzemēs dzīvojošo latviešu latviskās identitātes saglabāšanu; pētījumu par tādu bērnu, kuriem nav pietiekams latviešu valodas prasmes līmenis, ienākšanu un adaptēšanos skolās ar latviešu mācību valodu; pētījumu par latviešu valodas lietošanu plašsaziņas līdzekļos.

Līdzatbildīgas šo pasākumu īstenošanā bija Valsts valodas centrs, LVA un NEPLP.

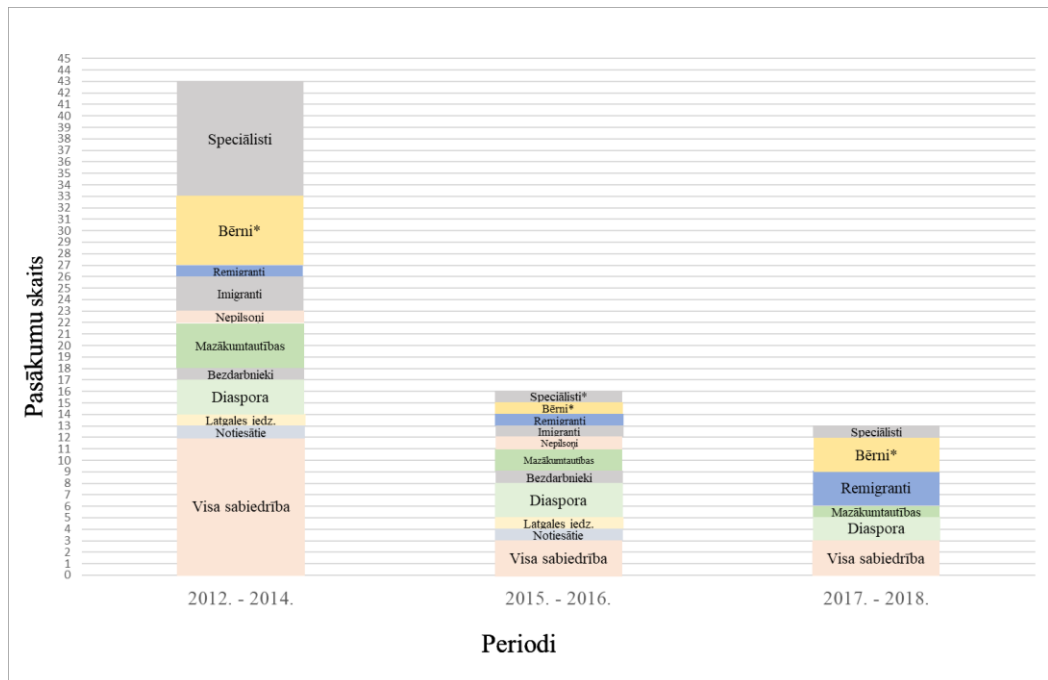
Attēls Nr. 7.2. Mērķa 2.1. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils

Avots: autoru veidots

Laikā no 2012. – 2014. un no 2015. – 2016., tika aptvertas identiskas mērķa grupas, tomēr samazinoties pasākumu skaitam, trešajā periodā būtiski saruka arī aptverto mērķa grupu skaits, vairs neparedzot specifiskas aktivitātes notiesātajiem, Latgales iedzīvotājiem, bezdarbniekiem un imigrantiem (skatīt attēlu Nr. 7.3.).

Attēls Nr. 7.3. Mērķa 2.1. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils, dalījumā pa periodiem

Avots: autoru veidots

Situācija 2018. gadā un politikas īstenošanas ietekme

Nevienam no NIPSIPP noteiktajiem uzraudzības rādītājiem nav tiešu datu par situāciju pēc 2016. gada. 2017. gada ekspertu ziņojumā "Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana" novērtēts, ka kopš 2012. gada ir pieaudzis latviešu valodas lietotāju īpatsvars, un visizteismīgāk tas redzams jaunākajās vecuma grupās.

Tabula Nr. 7.1. NIPSIPP noteiktie rezultāti un rezultatīvie rādītāji, kas attiecināmi uz mērķi 2.1. Nodrošināt latviešu valodas lietošanu Latvijas publiskajā telpā.

Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Mērķa vērtība (2018.)	Bāzes vērtība (2007.-2011.)	Sasniegts 2012. – 2014.	Sasniegts 2015. – 2018.	Sasniegts (%) 2015. – 2018. no mērķa vērtības	
NIPSIPP sadaļa “Citi īstenotās politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai”							
Latvijas iedzīvotāji publiskajā vidē (uz ielas/darbā) izmanto latviešu vai galvenokārt latviešu valodu	Latviešu respondentu īpatsvars, kuri lieto tikai latviešu vai, galvenokārt, latviešu valodu	Uz ielas	75%	65% ¹⁵⁵ (2008.)	43% ¹⁵⁶	N/d	N/a
		Darbā	65%	57% ¹⁵⁷ (2008.)	59% ¹⁵⁸	N/d	N/a
	Strādājošo nelatviešu respondentu īpatsvars, kuri publiskajā telpā (darbā, ar draugiem, veikalā, uz ielas) lieto tikai krievu valodu		15%	20% ¹⁵⁹ (2018.)	N/d	N/d	N/a
	Alternatīvais rādītājs: saziņas valodas izvēle respondentiem kuru dzimtā valoda ir krievu				Darbā: 32% Ar draugiem: 57% ¹⁶⁰		

¹⁵⁵ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 32.lpp.

¹⁵⁶ Turpat, 32.lpp.

¹⁵⁷ Turpat, 32.lpp.

¹⁵⁸ Turpat, 32.lpp.

¹⁵⁹ Turpat, 33.lpp.

¹⁶⁰ Druvieta, I., Ernštreits, V., Kibermane, K. Kļave, G., Kļave, E., Lapinska, I. Et al. (2016). Valodas situācija Latvijā: 2010-2015. Sociolingvistisks pētījums. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 95.lpp.

	Alternatīvais rādītājs: iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda un Kuri valsts iestādēs/pašvaldības iestādēs lieto galvenokārt vai tikai latviešu valodu, īpatsvars (%)					29%/27% ¹⁶¹	
NIPSIPP 2017-2018 rīcības plānā papildinātie rādītāji							
	Latviešu valodas lietojums saziņas situācijās	Latvieši	96%		96%	N/d	N/a
		Cittautieši	38%		32%	N/d	N/a
NIPSIPP 2019-2020 rīcības plānā papildinātie rādītāji							
	Palielinājies to trešo valstu pilsoņu īpatsvars, kas ikdienas situācijās lieto latviešu valodu					33% (2017.)	N/a
	Palielinājies mazākumtautību pārstāvju skaits, kas labprāt izvēlas runāt latviski					46% (2017.)	N/a

¹⁶¹ Dynamic University (2018). Valsts Valodas politikas attīstības 2015-2017. gadā novērtējums. Rīga: IZM, 70. lpp.

Citi rādītāji un situāciju raksturojošie vērtējumi

CSP apkopotie dati liecina, ka latviešu valodu kā galveno valodu mājās izmanto 62% Latvijas iedzīvotāju. Vislatviskākā ir Vidzeme, kur latviešu valodā runā 91% iedzīvotāju, savukārt, Rīgā, latviski mājās sazinās vien 44% iedzīvotāju. Otrs kultūrvēsturiskais novads, kurā ir vislielākais latviski runājošo īpatsvars, ir Kurzeme - tur mājās latviešu valodā sazinās 78% iedzīvotāju, bet Zemgalē - 76%. Otra populārākā saziņas valoda ir krievu, kuru visvairāk lieto Latgalē (60%) un Rīgā (56%).¹⁶²

POLITIKAS ĪSTENOŠANAS EFEKTIVITĀTE

Efektivitātes un lietderības vērtējums

2.1. Nodrošināt latviešu valodas lietošanu Latvijas publiskajā telpā

Salīdzinot NIPSIPP īstenoto pasākumu (piemēram, motivējošo, izglītojošo vai informatīvo u.c.) skaitu ar izvērtējumā veiktās aptaujas rezultātiem, novērojams, ka ar sabiedrības prioritātēm sakrīt izglītības pasākumi un atbalsts tiešai līdzdalībai, taču sabiedrība izceļ neformālās starpkultūru komunikācijas un kultūras pasākumu prioritātes, kam NIPSIPP ietvaros mērķa 2.1 ietvaros īpaši pasākumi nebija paredzēti. Sīkāk iedzīvotāju aptaujas rezultāti tiek analizēti 13. nodaļā.

¹⁶² CSP Preses relīze (02.08.2019). Par Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju dzimtās valodas datiem. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/iedzivotaji/meklet-tema/2747-608-latvijas-iedzivotaju-dzimta-valoda-ir-latviesu>

Attēls Nr. 7.4. Mērķa 2.1. politikas uzstādītās problēmas, īstenoto aktivitāšu un rezultātu apkopojums

Mērķa 2.1. Risināmā problēma:

Lai gan latviešu valodas prasmes ir nozīmīgi pieaugušas, tomēr vairākas tendences norāda, ka latviešu valodas lietošana publiskajā telpā neuzrāda līdzīgus panākumus. Krievu valodas pašprietiekamība publiskajā telpā, jo īpaši pilsētās, kurās ir liels mazākumtautību īpatsvars, ir acīmredzama. Sabiedrības integrāciju uz latviešu valodas pamata ietekmē arī latviešu pasivitāte komunikācijā ar cittauniešiem runāt latviski.

Īstenotās aktivitātes - Kultūras ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Labklājības ministrijas, Ārlietu ministrijas, Tieslietu ministrijas un Sabiedrības integrācijas fonda atbildībā īstenoti 47 pasākumi

Pasākumi Bērnu, jauniešu un skolēnu mērķa grupai

Pasākumi skolotāju kompetences un kapacitātes celšanai

Pasākumi latviešu valodas lietošanas publiskajā telpā veicināšanai

Pasākumi diasporas pārstāvjiem

Avots: autoru veidots

Specifisko šķēršļu, motivācijas un perspektīvu apkopojums

Tabulā apkopotas citos pētījumos atlasītās specifiskās iekšējās un ārējās problēmas un izaicinājumi, kas raksturo situāciju 2017. - 2018.gadā.

Tabula Nr. 7.2. Identificētās problēmas un izaicinājumi

2.1. Nodrošināt latviešu valodas lietošanu Latvijas publiskajā telpā	
Identificētās problēmas un izaicinājumi	Avots
Joprojām augsts krievu valodas pašprietiekamības līmenis neformālajā publiskajā telpā.	Informatīvais ziņojums „Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un sabiedrības integrācijas politikas veidošanu” 2019
Vissliktākie latviešu valodas prasmes rādītāji vēl aizvien ir Latgalē un Rīgā, kur lingvistiskā vide ir vismazāk latviska. Salīdzinoši vājākās valsts valodas pozīcijas šajos Latvijas reģionos veicina krievvalodīgo lingvistisko pašizolēšanos.	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.
Lingvistisko attieksmi pasliktina arī Latvijas augstākās valsts amatpersonas, kas ar mazākumtautībām, tostarp ar krievvalodīgajiem medijiem, sazinās krievu, nevis latviešu	Turpat.

valodā. Tas publiskajā telpā palīdz uzturēt krievu valodas pašpietiekamību, kas veicina arī diskriminējošus apstākļus Latvijas darba tirgū, īpaši attiecībā uz tiem latviešu jauniešiem, kas neprot krievu valodu.	
Latviešu valodas lietošanas intensitāte publiskajā telpā un neformālajās attiecībās nepieaug atbilstoši nozīmīgajam valodas prasmju līmeņa kāpumam. Latvijas vadošie sociāllingvisti norāda, ka šādu situāciju veicina pozitīvas lingvistiskās attieksmes trūkums pret latviešu valodu.	Turpat.
Izaicinājumi: Nodrošināt latviešu valodas vides funkcionalitāti pieaugošas imigrācijas apstākļos.	KM (2019). Informatīvais ziņojums „Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas veidošanu” Rīga.

Avots: autoru apkopots, balstoties uz norādītajiem avotiem

Tabula Nr. 7.3. Lietderību raksturojošo vērtējumu kopsavilkums mērķim 2.1. Nodrošināt latviešu valodas lietošanu Latvijas publiskajā telpā

Aspekts	Vērtējums	Komentāri
Politikas ietekmes rādītāju sniegums	Vidējs	Kopumā tendence ir pozitīva, taču alternatīvie rādītāji uzrāda dažādus rezultātus.
Pasākumu uzraudzības un ietekmes rādītāju sniegums	-	Nav pieejami pietiekoši dati par pasākumu rādītājiem.
Sasniegtās mērķauditorijas apjoms	-	Nav pieejami pietiekoši dati.
Pasākumu atbilstība mērķa grupu prioritātēm	Daļēja	Sabiedrība izceļ neformālās starpkultūru komunikācijas un kultūras pasākumu nozīmību.
Efektivitātes sniegums	-	Nav pieejami pietiekoši dati par pasākumu rādītājiem.
Lietderības kopvērtējums kvalitatīvā skalā	Vidēja	Izriet no alternatīvajiem rādītājiem, atbilstības sabiedrības prioritātēm un identificētajām problēmām vēl pēc 2017.gada.

Avots: autoru veidots

8. MĒRĶIS 2.2. NOSTIPRINĀT LATVIEŠU VALODAS PRASMES ĀRZEMĒS DZĪVOJOŠIEM LATVIEŠIEM, MAZĀKUMTAUTĪBĀM, NEPILSOŅIEM, JAUNAJIEM IMIGRANTIEM

Situācija uzsākot politikas plānošanu un ieviešanu

2.2. Nostiprināt latviešu valodas prasmes ārzemēs dzīvojošiem latviešiem, mazākumtautībām, nepilsoņiem, jaunajiem imigrantiem

NIPSIPP formulētās risināmās problēmas: Mazākumtautību pedagogu centieni latviešu valodas prasmes pilnveidē ir atšķirīgi. Savukārt vispārējās izglītības iestādēs un augstākās izglītības iestādēs ar latviešu mācību valodu, pedagogiem nav pieredzes darbam ar dažādas etniskās izcelsmes izglītojamajiem.

Nostiprinās prakse nepamatoti pieprasīt krievu valodas prasmes, kur tas nav attaisnojams darba specifikas dēļ. Tas latviešiem darba tirgū rada diskriminējošus apstākļus.

Lai gan latviešu valodas prasmes ir nozīmīgi pieaugušas, tomēr vairākas tendences norāda, ka latviešu valodas lietošana publiskajā telpā neuzrāda līdzīgus panākumus. Krievu valodas pašpietiekamība publiskajā telpā, jo īpaši pilsētās, kurās liels mazākumtautību īpatsvars, ir acīmredzama. Sabiedrības integrāciju uz latviešu valodas pamata ietekmē arī latviešu pasivitāte komunikācijā ar cittautiešiem runāt latviski.

Paredzēts, ka NIPSIPP uzdevums Nr. 2.2. risina trīs NIPSIPP formulētās problēmas, tās saistītas ar pedagogiem – to latviešu valodas zināšanām un darba pieredzi etniski daudzveidīgā vidē, nepamatotu krievu valodas pieprasījumu darba tirgū un nepietiekamu latviešu valodas lietošanu publiskajā telpā. Starp pētījumos apkopotajiem šķēršļiem, lielākais skaits ir valodas šķēršļu un tie ir attiecināmi gan uz Latvijā dzīvojošajiem, gan Latvijas diasporu (skatīt attēlu Nr.8.1.).

Attēls Nr. 8.1. Pētījumos apkopoto šķēršļu sadalījums pa veidiem, uzdevumam 2.2.

Avots: autoru veidots

Visvairāk pieminētais šķērslis ir valoda, t.i. latviešu valodas sliktais zināšanu līmenis, kā arī citas valodas lietošana. Tomēr pastāv arī virkne citu šķēršļu, kurus ir jāņem vērā veicinot latviešu valodas lietošanu, t.i. juridiskie, izglītības, iesaistes un finanšu šķēršļi.

Pētījumi liecina, ka pastāv problēmas valodas kursu pēctecībā imigrantiem, cittautieši kā saziņas valodu aizvien biežāk izvēlas krievu valodu, kas sasaucas ar formulēto risināmo problēmu. Kā arī, Latvijas diasporā latviešu valodas lietojums būtiski samazinās, kas sasaucas ar identificētajiem finanšu un iesaistes šķēršļiem, kuri norāda uz ierobežojumiem valodas apguvē diasporas bērniem, joprojām aktuāli ir latviešu nedēļas nogales skolu uzturēšanas un skolēnu skaita jautājumi.

Juridiskie šķēršļi liecina par to, ka vairāku valsts politiku un politikas plānošanas dokumentu neesamība apgrūtina trešo valstu pilsoņu integrāciju sabiedrībā un naturalizācijas tempus.

Par to, ka Latvijas izglītības iestāžu darbiniekiem nav pieredzes darbā ar dažādas etniskās izcelsmes izglītojamajiem liecina ne tikai NIPSIPP formulētā risināmā problēma, bet arī sekundārie avoti. Papildus minētajam izglītības šķērslim, pastāv problēmas integrācijas un valodas kursu pēctecībā.

Politikas īstenošana un iesaistīto institūciju veikto pasākumu rezultāti

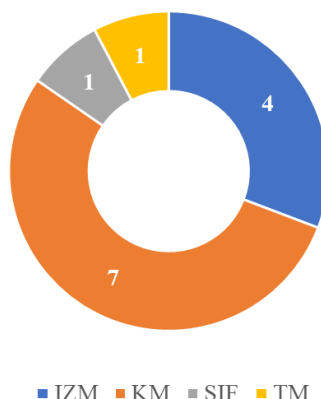
Viens no NIPSIPP mērķa 2.2. uzdevumiem paredzēja nodrošināt latviešu valodas apguvi un attīstīt valodas apguves sistēmu dažādām mērķa grupām, kas ietvēra sevī arī inovatīvu mācību metožu attīstību un metodisko mācību materiālo izstrādi, šis uzdevums bija paredzēts pirmajiem diviem plānošanas periodiem. Trešajā (2017. – 2018. gada) periodā tika izdalīti divi atsevišķi uzdevumi valsts valodas apguves veicināšanai - diasporai, remigrantiem, mazākumtautībām un trešo valstu pilsoņiem, kā arī valsts valodas apguves sistēmas izveidei diasporas mītnes zemē. Interesanti, ka paralēli minētajam uzdevumam, pirmajā periodā bija uzdevums, kurš arī paredzēja attīstīt daudzveidīgas pieejas latviešu valodas mācīšanā, otrajā periodā tas tika modificēts un paredzēja attīstīt daudzveidīgas pieejas valodas apguvē.

Pasākumu īstenošanā bija 4 galvenās atbildīgas iestādes:

- lielākais pasākumu skaits jeb 54% visu pasākumu, mērķa 2.2. ietvaros bija KM atbildībā, pasākumi bija vērsti uz diasporu, trešo valstu pilsoņiem, bērniem un jauniešiem, skolotājiem, kā arī sabiedrību kopumā;
- SIF atbildībā esošie pasākumi bija vērsti uz mazākumtautībām un nepilsoņiem;
- IZM pasākumi bija vērsti uz skolotājiem, bērniem un jauniešiem, t.sk. romu bērniem;

- TM atbildībā esošie pasākumi bija vērsti uz bērniem, jauniešiem un skolēniem, t.sk. mazākumtautību bērniem;
- VK īstenoto pasākumu galvenā mērķa grupas bija notiesātie.

Attēls Nr. 8.2. Nr. Mērķa 2.2. pasākumu īstenošanā iesaistītās galvenās atbildīgās institūcijas

Avots: KM dati

Mērķa 2.2. ietvaros bija paredzēts nodrošināt iespēju apgūt latviešu valodu **notiesātajiem** ieslodzījuma vietā, pasākuma izpilde bija paredzēta laikā no 2017. – 2018.gadam jeb NIPSIPP trešajā periodā. Identisks pasākums bija paredzēts mērķa 2.1. ietvaros, periodā no 2012. līdz 2016.gadam jeb pirmajos divos NIPSIPP periodos. Līdzatbildīga šī pasākuma īstenošanā bija IVP.

Latgales iedzīvotājiem un **skolotājiem** bija paredzēts nodrošināt latviešu valodas apguves pieejamību Latgales reģionā un pilnveidot latviešu valodas skolotāju, kas strādā ar pieaugušajiem, profesionālo kompetenci. Pasākuma izpilde bija paredzēta NIPSIPP trešajā periodā, identisks pasākums bija paredzēts mērķa 2.1. pirmajā periodā. Līdzatbildīga šī pasākuma īstenošanā bija LVA.

Pasākumi **diasporas** pārstāvjiem, tostarp bērniem, paredzēja vasaras skolas programmu atbalstīšanu un attīstīšanu. Līdzatbildīgas šī pasākuma īstenošanā bija IZM un ĀM.

Trešo valstu pilsoņiem bija paredzēts rīkot latviešu valodas apmācības un izstrādāt latviešu valodas mācību materiālu specifiskām valodu grupām, pasākums attiecas uz trešo periodu. Savukārt mērķa 2.1. ietvaros, pirmajā periodā, bija paredzēta latviešu valodas apguves sistēmas izveide personām, kuras vēlas iecelt. Līdzatbildīga šī pasākuma īstenošanā bija IeM.

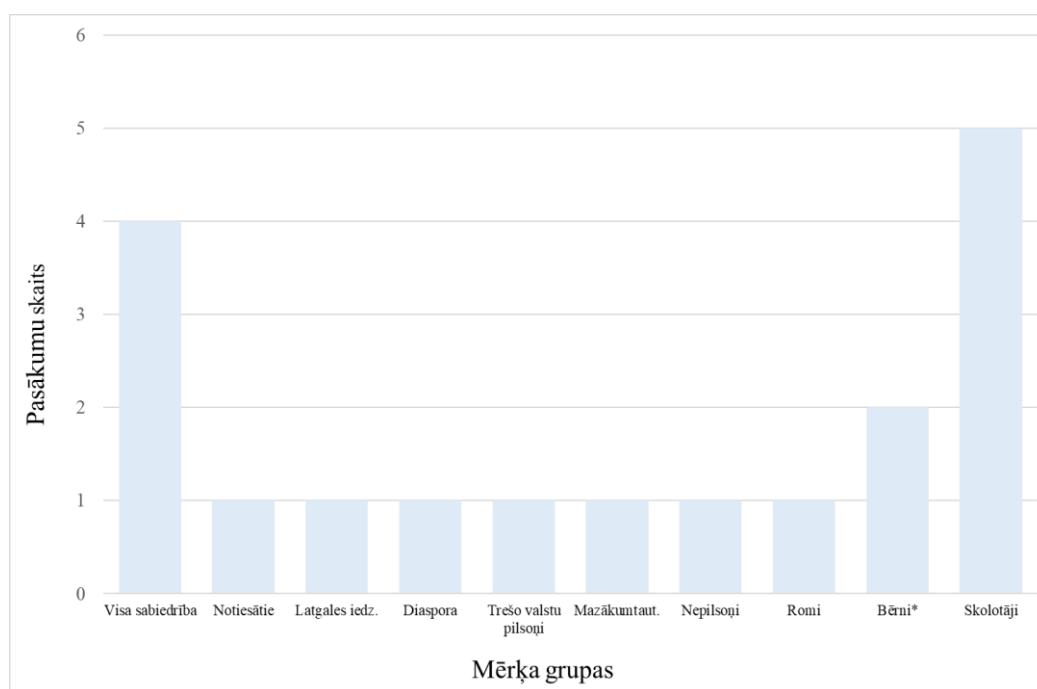
Trešajā periodā bija paredzēts nodrošināt latviešu valodas apguves pieejamību **mazākumtautību pārstāvjiem un nepilsoņiem**. Līdzatbildīga šī pasākuma īstenošanā bija IeM.

Mērķa 2.2. pirmajā periodā bija paredzēts nodrošināt metodisko atbalstu **skolotājiem**, kuri strādā ar **romu bērniem** un **skolēniem** ar nepietiekamām latviešu valodas prasmēm. Pasākumi romu bērnu izglītības līmeņa paaugstināšanai un nodrošināšanai ar atbilstošu mācību atbalsta programmu, bija paredzēti mērķa 1.3. ietvaros, otrajā un trešajā periodā. Papildus minētajam, bija paredzēts atbalsts **skolotājiem**, kuri strādā ar bērniem, kuriem ir atšķirīgs latviešu valodas prasmes līmenis (t.sk. latviešu skolu pedagogiem) un brīvprātīgo latviešu valodas skolotāju tīkla attīstība. Līdzatbildīgas šī pasākuma īstenošanā bija KM, SIF, ĀM un LVA.

Pasākumi, kuri bija domāti visai sabiedrībai, paredzēja valodas mācīšanas kursu apraidi sabiedriskajos medijos, televīzijā, radio, studentu radio; latviešu valodas runātāju klubu izveides veicināšanu un to darbības atbalstīšanu. Līdzatbildīgas šī pasākuma īstenošanā bija IZM, SIF un ĀM.

Lielākais pasākumu skaits mērķa 2.2. ietvaros bija paredzēts skolotājiem (skatīt attēlu Nr. 8.3.).

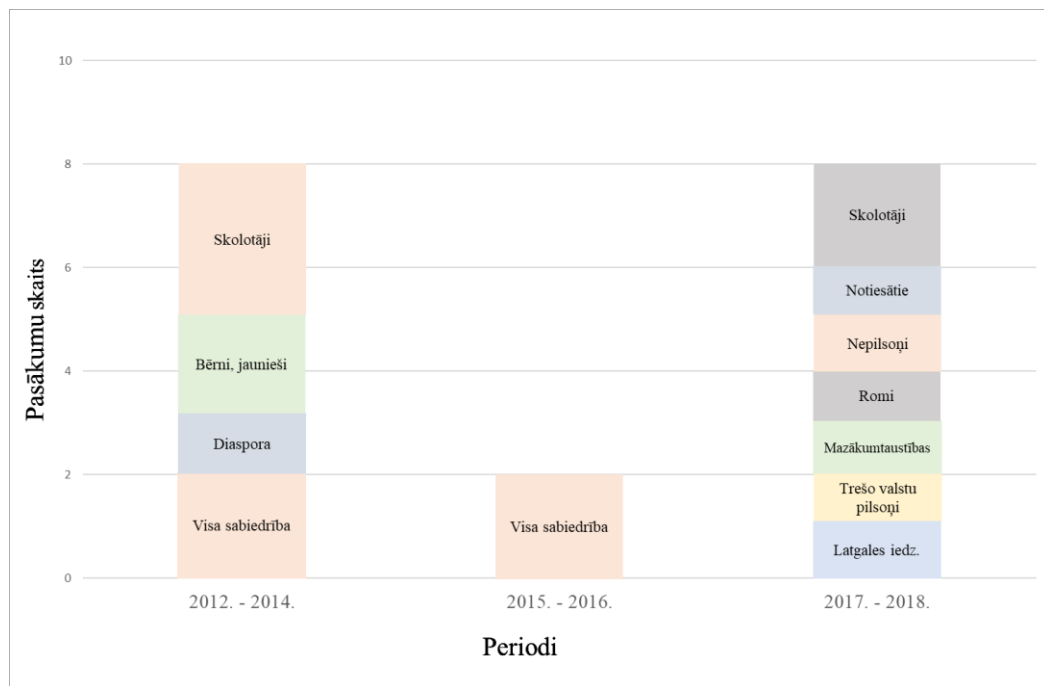
Attēls Nr. 8.3. Mērķa 2.2. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils

Avots: autoru veidots

Sasniedzamās mērķa grupas, periodu griezumos, būtiski atšķiras, periodu griezumos būtiski mainījies arī sasniegto mērķa grupu skaits (skatīt attēlu Nr. 8.4.).

Attēls Nr. 8.4. Mērķa 2.2. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils, dalījumā pa periodiem

Avots: autoru veidots

Situācija 2018. gadā un politikas īstenošanas ietekme

Tabula Nr. 8.1. NIPSIPP noteiktie rezultāti un rezultatīvie rādītāji, kas attiecināmi uz mērķi 2.2. Nodrošināt latviešu valodas prasmes ārzemēs dzīvojošiem latviešiem, mazākumtautībām, nepilsoņiem, jaunažiem imigrantiem.

Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Mērķa vērtība (2018.)	Bāzes vērtība (2007.-2011.)	Sasniegts 2012. – 2014.	Sasniegts 2015. – 2018.	Sasniegts (%) 2015. – 2018. no mērķa vērtības
Sākotnējā NIPSIPP ietvertie rādītāji						
Uzlabojušās to iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda, latviešu valodas prasmes	Pilsonības saņemšanai latviešu valodas eksāmenu sekmīgi nokārtojušo īpatsvars pret eksāmenu kārtojušo skaitu.	75%	57,1% ¹⁶³	59.1% ¹⁶⁴ (2013.)	64% ¹⁶⁵ (2018.)	89%

¹⁶³ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 13.lpp.

¹⁶⁴ Turpat.

¹⁶⁵ PMLP dati (2019). Informācija par naturalizācijas gaitu no 2013.gada 1.janvāra līdz 2019.gada 30.aprīlim. Pieejams: https://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/Naturaliz%C4%81cija_maijs_2019/stat_latv.pdf

Pieaugusi latviešu valodas prasme dažādās vecuma grupās un izglītības sistēmas līmeņos	Centralizētā valsts (latviešu valoda un literatūra) valodas eksāmena rezultāti 9.klasē pēc līmeņiem	B līmenis		12,93% ¹⁶⁶ (2011.)	6,2% ¹⁶⁷ (2014.)	N/d	N/a
		C līmenis	-	38,65% ¹⁶⁸ (2011.)	33,1% ¹⁶⁹ (2014.)	N/d	N/a
		D līmenis	-	27,34% ¹⁷⁰ (2011.)	36,4% ¹⁷¹ (2014.)	N/d	N/a
	Alternatīvie rādītāji:	C2 līmenis				0,51% ¹⁷² (2014.-2018.)	N/a
		C1 līmenis				8,13% ¹⁷³ (2014.-2018.)	N/a
		B2 līmenis				36,28% ¹⁷⁴ (2014.-2018.)	N/a
	Centralizētā valsts (latviešu valoda) valodas eksāmena rezultāti 12.klasē pēc	B1 līmenis				34,46% ¹⁷⁵ (2014.-2018.)	N/a

¹⁶⁶ VISC (2011). Centralizēto eksāmenu rezultātu sadalījums līmeņos. Pieejams:

https://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/statistika/2011/dokumenti/ce_rezult_sadalijums_limenos.pdf

¹⁶⁷ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 15.lpp.

¹⁶⁸ VISC (2011). Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/statistika/2011/dokumenti/ce_rezult_sadalijums_limenos.pdf

¹⁶⁹ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 15.lpp.

¹⁷⁰ VISC (2011). Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/statistika/2011/dokumenti/ce_rezult_sadalijums_limenos.pdf

¹⁷¹ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 15.lpp.

¹⁷² VISC (2018). Metodiskais materiāls: Par centralizētā eksāmena latviešu valodā mazākumtautību izglītības programmās 9. klasei mutvārdu daļu 2018./2019. mācību gadā, 9.lpp.

¹⁷³ Turpat.

¹⁷⁴ Turpat.

¹⁷⁵ Turpat.

līmeņiem (%). Koriģētais rezultatīvais rādītājs: Latviešu valodas eksāmena rezultāti 12.klasē: kopējais procentuālais vērtējums un tam atbilstošais novērtējuma līmenis (%).	A2 līmenis				17,71% ¹⁷⁶ (2014.-2018.)	N/a
	A1 līmenis				2,91% ¹⁷⁷ (2014.-2018.)	N/a
	B līmenis	18,80% ¹⁷⁸ (2011.)	7,9% ¹⁷⁹ (2014.)		25% ¹⁸⁰	N/a
	C līmenis	31,19% ¹⁸¹ (2011.)	22,0% ¹⁸² (2014.)		13%	N/a
	D līmenis	26,30% ¹⁸³ (2011.)	33,8% ¹⁸⁴ (2014.)		N/d	N/a
Izveidota atbalsta sistēma latviskās identitātes saglabāšanai un latviešu valodas apguvei	Latviešu „nedēļas nogales (svētdienas) skolu” skaits ārpus Latvijas (skaits)	45	30 ¹⁸⁵ (2010.)	100 ¹⁸⁶ (2014.)	106 ¹⁸⁷ (2017.)	235%

¹⁷⁶ VISC (2018). Metodiskais materiāls: Par centralizētā eksāmena latviešu valodā mazākumtautību izglītības programmās 9. klasei mutvārdu daļu 2018./2019. mācību gadā, 9.lpp.

¹⁷⁷ Turpat.

¹⁷⁸ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 16.lpp.

¹⁷⁹ Turpat.

¹⁸⁰ Aprēķini norādīti 2018. gada eksāmenu rezultātiem no pieejamajiem rādītājiem, kas atšķiras pēc intervāliem: B-60-79%, C-50-59%, D-30-49%.

¹⁸¹ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 16.lpp.

¹⁸² Turpat.

¹⁸³ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 16.lpp.

¹⁸⁴ Turpat.

¹⁸⁵ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 18.lpp.

¹⁸⁶ ĀM (2014). Rīcības plāns Par sadarbību ar Latvijas diasporu 2015.-2017.gadam, 15.lpp.

¹⁸⁷ ĀM (2017). Diasporas nedēļas nogales skolas (30.06.2017.). Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/tautiesiem-arzemes/latviesu-valodas-apguve/diasporas-nedelas-nogales-skolas>

NIPSIPP sadaļa "Citi īstenotās politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai"						
Pieaugusi latviešu valodas prasme dažādās vecuma grupās un izglītības sistēmas līmeņos	Respondentu īpatsvars, kuru dzimtā valoda nav latviešu, latviešu valodas prasmes (prot valodu labi un viduvēji).	80%	75% ¹⁸⁸ (2009.)	77% ¹⁸⁹ (2014.)	N/d	N/a
Uzlabojušās to iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda, latviešu valodas prasmes	Mazākumtautību pārstāvju īpatsvars, kuri latviešu valodu prot vidējā un augstākajā līmenī	78%	72% ¹⁹⁰ (2008.)	44% ¹⁹¹ (2014.)	N/d	N/a
Uzlabojušās to iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda, latviešu valodas prasmes	Alternatīvais rādītājs: Mazākumtautību pārstāvju īpatsvars, kuri latviešu valodas zināšanas ir novērtējuši kā labas un ļoti labas				56% ¹⁹² (2015.)	N/a
	Alternatīvais rādītājs: Mazākumtautību pārstāvju īpatsvars, kuri latviešu valodas zināšanas ir novērtējuši kā labas un ļoti labas				44% ¹⁹³ (2017.)	N/a

¹⁸⁸ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 17.lpp.

¹⁸⁹ Turpat.

¹⁹⁰ Turpat, 34.lpp.

¹⁹¹ Turpat.

¹⁹² LU Filozofijas un socioloģijas institūts (2017). Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā. Rīga: LU.

¹⁹³ Turpat, 50.lpp.

Citi rādītāji un situāciju raksturojošie vērtējumi

Mazākumtautību līdzdalības pētījumā¹⁹⁴ identificēts, ka aplūkojot iepriekšējo aptauju datus, redzams, ka 2012. gadā 78% iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda nav latviešu, novērtēja savas latviešu valodas prasmes kā ļoti labas, labas un viduvējas, 2014. gadā šis rādītājs bija 77%, 2015. gadā – 83%, savukārt 2017. gadā tas nokrities līdz 69%. Daļēji tas ir saistīts arī ar izlases veidošanas atšķirībām un lielāku nepilsoņu skaitu 2017. gada izlasē, salīdzinājumā ar 2015. gadu (30% pret 22%), kas precīzāk atbilst reālajai situācijai. Mazākumtautību vidū vērojama polarizēšanās attiecībā uz runāšanu latviešu valodā: gandrīz puse (46%) mazākumtautību pārstāvju labprāt runā latviešu valodā, kas ir vairāk nekā 2015. gadā (36%). 19% latviski runā bez īpašas patikas vai nelabprāt, kas arī ir vairāk nekā 2015. gadā (12%). Jautāti par iemesliem, kādēļ viņi nelabprāt runā latviešu valodā, 38% respondentu min, ka ikdienā nav nepieciešamības runāt latviski, 33% uzskata, ka viņiem nav pietiekoši labas latviešu valodas zināšanas, bet 28% baidās kļūdīties un nepareizi izteikties.

POLITIKAS ĪSTENOŠANAS EFEKTIVITĀTE

Efektivitātes un lietderības vērtējums

2.2. Nostiprināt latviešu valodas prasmes ārzemēs dzīvojošiem latviešiem, mazākumtautībām, nepilsoņiem, jaunajiem imigrantiem

Salīdzinot NIPSIPP īstenoto pasākumu (piemēram, valodas mācīšanas atbalsts dažādām mērķa grupām, mācību materiālu izstrāde un valodas lietošanas veicināšanas pasākumi) skaitu ar izvērtējumā veiktās aptaujas rezultātiem, novērojams, ka ar sabiedrības prioritātēm sakrīt izglītības pasākumi un atbalsts tiešai līdzdalībai, taču sabiedrība izceļ neformālās starpkultūru komunikācijas un kultūras pasākumu prioritātes, kam NIPSIPP ietvaros ir šī mērķa pasākumos ir pievērsta salīdzinoši maza uzmanība

Attiecībā uz trešo valstu pilsoņiem, pētījumā “Trešo valstu pilsoņu situācijas izpēte Latvijā 2017”¹⁹⁵ apkopotas atziņas no trešo valstu pilsoņu mērķa grupas pieredzes par latviešu valodas apguvi:

- trešo valstu pilsoņiem kopumā ir pozitīva attieksme pret valsts valodu un raksturīga pārliedība par valsts valodas zināšanu nepieciešamību;
- vāja latviešu valodas apguves motivācija ir tiem trešo valstu pilsoņiem, kuri neplāno Latvijā uzturēties ilgstoši (piemēram, studentiem);

¹⁹⁴ LU Filozofijas un socioloģijas institūts (2017). Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā. Rīga: LU, 49.lpp

¹⁹⁵ BISS: Trešo valstu pilsoņu situācijas izpēte Latvijā 2017. (2017). Rīga: BISS.

- augsti kvalificētajiem un nodarbinātajiem trešo valstu pilsoņiem ir grūtības ar laika resursiem latviešu valodas apguvei (tehniskajās nozarēs strādājošie trešo valstu pilsoņi, kuriem dzimtā valoda ir krievu, atzīst, ka latviešu valodas nezināšana nerada būtiskus šķēršļus iekļauties Latvijas vidē un sabiedrībā);
- informācijas pieejamība par bezmaksas latviešu valodas apmācībām tiek vērtēta neviennozīmīgi: no vienas puses, kā liecina NVO un pašvaldību pārstāvju sniegtā informācija, tiek izmantoti daudzveidīgi informācijas izplatīšanas kanāli, valodas apguves grupas tiek ātri nokomplektētas, no otras puses, respondenti, kuri Latvijā uzturas neilgu laiku, atzina, ka nezina, kur meklēt informāciju par latviešu valodas kursiem;
- esošais stundu skaits (120 h) viena valodas zināšanu līmeņa apguvei mēdz būt nepietiekams;
- daļa respondentu pauda neapmierinātību par latviešu valodas apmācību grupu komplektēšanu ar jauktām starpniekvalodām, kas pedagogiem prasa papildu laiku resursus, lai izskaidrotu mācību vielu divas reizes;
- neapmierinātība ar etniski nošķirtām latviešu valodas apmācības grupām (šī atziņa balstīta uz kāda Ķīnas pilsoņa gadījumu, kad viņš bijis spiests ilgstoši gaidīt valodas apmācību sākumu, jo viņam tika atteikta iespēja mācīties kopā ar trešo valstu pilsoņiem no citām valstīm);
- daļā gadījumu mērķa grupas pārstāvji pauda neapmierinātību ar bezmaksas latviešu valodas kursu kvalitāti, skaidrojot to ar pedagoga profesionalitāti un izmantoto pieeju valodas apmācībā;
- veidojot valodas apmācības grupas, vēlams ņemt vērā kursu dalībnieku vajadzības: respondentu vērtējumā, valodas mācīšanas veids būtiski atšķiras gatavojoties valsts valodas eksāmenam, lai pretendētu uz pastāvīgās uzturēšanas atļauju vai apgūstot valodu ar mērķi to lietot ikdienas saziņā;
- nozīmīga problēma tiem, kas apgūst latviešu valodu ir valodas prakses trūkums: pirmkārt, Latvijas sabiedrībā joprojām dominē tendence pāriet uz kādu no starpniekvalodām – biežāk krievu, retāk – angļu (šīs valodas izvēle raksturīgāka gados jauniem cilvēkiem), kas kavē gan valodas apguvi, gan ārvalstnieku motivāciju kopumā mācīties un runāt latviešu valodā; otrkārt, daļā gadījumu trešo valstu pilsoņiem veidojas savas nošķirtās kopienas, kurās viņi sarunājas sava dzimtajā valodā vai kādā no plašāk zināmām starpniekvalodām;
- daži no intervētajiem trešo valstu pilsoņiem uzskata, ka vērtīgāk ir mācīties krievu valodu, nevis latviešu valodu, kā argumentu minot to, ka krievu valodai kopumā pasaulē ir

plašāks pielietojums (šāda nostāja raksturīga tiem respondentiem, kuri neplāno Latvijā dzīvot pastāvīgi).

Fokusgrupu un padziļināto interviju galvenie rezultāti skatāmi pielikumā Nr.4.

Attēls Nr. 8.5. Mērķa 2.2. politikas uzstādīto problēmu, īstenoto aktivitāšu un rezultātu apkopojums

Avots: autoru veidots

Specifisko šķēršļu, motivācijas un perspektīvu apkopojums

Tabulā apkopotas citos pētījumos atlasītās specifiskās iekšējās un ārējās problēmas un izaicinājumi, kas raksturo situāciju 2017. - 2018.gadā.

Tabula Nr. 8.2. Identificētās problēmas un izaicinājumi

2.2. Nostiprināt latviešu valodas prasmes ārzemēs dzīvojošiem latviešiem, mazākumtautībām, nepilsoņiem, jaunajiem imigrantiem	
Identificētās problēmas un izaicinājumi	Avots
Salīdzinot ar 2015. gadu ir palielinājies to mazākumtautību pārstāvju skaits, kuri latviešu valodu nezina vai kuriem ir tikai latviešu valodas pamatzināšanas.	LU Filozofijas un socioloģijas institūts (2017). Mazākumtautību

	līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā. Rīga: LU.
Trešo valstu pilsoņi ir norādījuši, ka valodas barjera patiesi ir lielākais šķērslis līdzdalībai gan vietējā, gan nacionālā līmenī, pat tad, ja ir apgūtas latviešu valodas pamatzināšanas.	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.
Iepriekšējo gadu nepilsoņu aptauju dati rāda, ka viens no būtiskākajiem naturalizācijas šķēršļiem ir nepilsoņu nepietiekamas latviešu valodas zināšanas.	PMLP Naturalizācijas pārvalde (2017). Latvijas nepilsoņu attieksme pret Latvijas pilsonības iegūšanu. Rīga: PMLP.
Apmācības pieaugušajiem	
Mazākumtautību pārstāvjiem un Trešo valstu piederīgajiem nav sistēmiska piekļuve latviešu valodas kursiem valsts valodas prasmju uzlabošanai.	KM (2019). Informatīvais ziņojums „Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas veidošanu” Rīga.
Latviešu valodas apguves pieejamība un pēctecība. Pašreizējais mācību stundu apjoms nav pietiekošs, ir pārāk ilgi pārtraukumi starp kursiem, ilgs gaidīšanas laiks kursu uzsākšanai, turklāt bez maksas praktiski iespējams apgūt vien pirmos divus valodas prasmju līmeņus. ES/EEZ pilsoņiem bezmaksas valodu kursi nav pieejami, ārvalstu studentiem latviešu valodas apguve netiek veicināta. Tā kā valodas zināšanas ir cieši saistītas ar piekļuvi visiem citiem pakalpojumiem un nodarbinātībai, šī vajadzība caurvij citas problēmas, kā arī ir attiecināma uz visiem jauniebraucējiem.	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.
Pieejamie atbalsta pasākumi nodarbinātības veicināšanai, tajā skaitā latviešu valodas apmācības un profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanas vai papildināšanas pasākumi, mērķētā veidā pieejami vien starptautiskās aizsardzības saņēmējiem, turklāt visu jauniebraucēju piekļuve šiem pasākumiem ir ierobežota arī valodas barjeras dēļ. Liela daļa trešo valstu pilsoņu savā darba vidē sarunājas krieviski un neizjūt nepieciešamību pēc latviešu valodas apguves, kā arī pašreizējais valodu kursu piedāvājums ne vienmēr ir viegli pieejams jau strādājošajiem. Piekļuvi nodarbinātībai kavē arī grūtības ārvalstīs iegūtas izglītības vai profesionālās kvalifikācijas atzīšanā Latvijā.	Turpat.
Valsts valodas kursu piedāvāto stundu apjoms nav pietiekošs, lai atbalsts starptautiskās aizsardzības saņēmēji maksimāli īsā laikā apgūtu latviešu valodas pamatzināšanas. Joprojām pastāv problēmas ar kursu pieejamību, grupu nokomplektēšanu un to pēctecību, kā arī trūkst šai mērķa grupai pielāgotas mācību programmas.	Turpat.

Apmācības bērniem	
<p>Trešo valstu pilsoņu situācijas kvalitatīvās izpētes rezultāti izglītības jomā liecina, ka vecākiem ir bijušas grūtības ar viņu bērnu uzņemšanu valsts un pašvaldību vispārizglītojošajās skolās. Vairākos gadījumos skolu administrācija ir atteikusies uzņemt bērnus skolā, aizbildinoties ar to, ka bērniem būs grūtības mācīties latviešu valodas zināšanu trūkuma dēļ.</p>	<p>BISS: Trešo valstu pilsoņu situācijas izpēte Latvijā 2017. (2017). Rīga: BISS.</p>
<p>Padziļinātajās intervijās trešo valstu pilsoņiem, kuriem ir nepilngadīgi bērni, kuri apmeklē vispārizglītojošas skolas Latvijā, tika minētas šādas galvenās problēmas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nepietiekamas latviešu valodas zināšanas bērniem un vecākiem (vecākiem ir grūtības palīdzēt bērniem ar mājas darbiem vai vielas apguvi); • nepieciešams lielāks papildu atbalsts latviešu valodas apguvei; • neapmierinoša izglītības kvalitāte; • pedagogu pārāk augstās prasības, neņemot vērā jauniebraucēju bērnu grūtības integrēties mācību procesā; • nepieciešamība algot mājskolotājus vairāku iemeslu dēļ: neapmierinoša izglītības kvalitāte, nepietiekamas bērnu latviešu valodas zināšanas, grūtības apgūt mācību vielu, kas tiek pasniegta latviski vai bilingvāli; • vispārējās izglītības pieejamība angļu valodā. 	<p>Turpat.</p>
<p>Starptautiskās aizsardzības personas, kuru ģimenēs aug skolas vecuma bērni, kā galvenās problēmas intervijās minējā šādas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • skolas atrašanās vieta (tālu no ģimenes uzturēšanās vai dzīves vietas; mācību iestādi izvēlas nevis ģimene, bet tā tiek ierādīta); • bērnu grūtības iekļauties skolas vidē, kas ir saistīts gan ar bērnu vizuālajām atšķirībām, gan saziņas valodu zināšanu trūkumu (bērni, kas nāk no Tuvo Austrumu valsītim, parasti nezina nedz latviešu, nedz krievu, nedz angļu valodu); • bērnu grūtības iekļauties mācību procesā. 	<p>Turpat.</p>
Pedagogi	
<p>Latviešu mācībvalodas PII darbiniekiem ir nepieciešams metodiskais atbalsts darbam etniski neviendabīgā vidē. Galvenās grūtības ir saistītas ar bērnu vecāku vai pašu bērnu vajajām latviešu valodas zināšanām, kas apgrūtina savstarpējo komunikāciju un pirmsskolas skolotāju ikdienas darbu.</p>	<p>LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.</p>
<p>Latviešu valodas zināšanas un prasmes krievu mācību valodas PII skolotājiem ir nepietiekamas.</p>	<p>Turpat.</p>

Avots: autoru apkopots, balstoties uz norādītajiem avotiem

Tabula 8.3. Lietderību raksturojošo vērtējumu kopsavilkums mērķiem 2.2. Nostiprināt latviešu valodas prasmes ārzemēs dzīvojošiem latviešiem, mazākumtautībām, nepilsoņiem, jauniešiem imigrantiem

Aspekts	Vērtējums	Komentāri
Politikas ietekmes rādītāju sniegums	Vidējs	Daļa alternatīvo rādītāju uzrāda pozitīvu, daļa negatīvu tendenci.
Pasākumu uzraudzības un ietekmes rādītāju sniegums	Atbilstošs/ vidējs	Kopumā atbilstoši rādītāji, izņemot atsevišķu īstenotāju sniegumu.
Sasniegtās mērķauditorijas apjoms	Atbilstošs	Kopumā tuvs iecerētajam, taču pieprasījums joprojām pārsniedz piedāvājumu.
Pasākumu atbilstība mērķa grupu prioritātēm	Daļēja	Sabiedrība izceļ neformālās starpkultūru komunikācijas un kultūras pasākumu nozīmību.
Efektivitātes sniegums	Vidējs	Atšķiras atkarībā no īstenotāja.
Lietderības kopvērtējums kvalitatīvā skalā	Vidēja/ augsta	Ietekmes rādītāju un sabiedrības prioritāšu atšķirību dēļ lietderību nevar vērtēt kā izteikti augstu.

Avots: autoru veidots

9. MĒRĶIS 2.3. NOSTIPRINĀT LATVISKO KULTŪRTELPU KĀ SABIEDRĪBU SALIEDĒJOŠU PAMATU UN VEICINĀT PIEDERĪBU KULTŪRTELPAI LOKĀLAJĀ, NACIONĀLAJĀ UN EIROPAS LĪMENĪ

Situācija, uzsākot politikas plānošanu un ieviešanu

2.3. Nostiprināt latvisko kultūrtelpu kā sabiedrību saliedējošu pamatu un veicināt piederību kultūrtelpai lokālajā, nacionālajā un Eiropas līmenī

NIPSIPP formulētā risināmā problēma: Formālās un neformālās izglītības programmās latviskā kultūrtelpa neparādās tās daudzveidībā, kur cittautieši var atrast savu piesaisti Latvijai. Iedzīvotāju piederības sajūtas veidošanos un integrāciju vienotā kultūrtelpā kavē arī etniskie aizspriedumi.

NIPSIPP formulētā problēma, kuru risina mērķis Nr. 2.3., norāda uz pastāvošajiem etniskajiem aizspriedumiem un šķēršļiem cittautiešiem atrast piesaisti Latvijai caur atšķirīgām izglītības programmām. Pētījumos identificēti divi šķēršļu veidi – iesaistes un attieksmes šķēršļi. Iesaistes šķērslis norāda uz Latvijas diasporas ierobežojumiem daļbāi diasporas organizētajos pasākumos. Savukārt attieksmes šķērslis norāda uz grūtību Latvijas krievvalodīgajiem emigrantiem saglabāt piederību Latvijai.

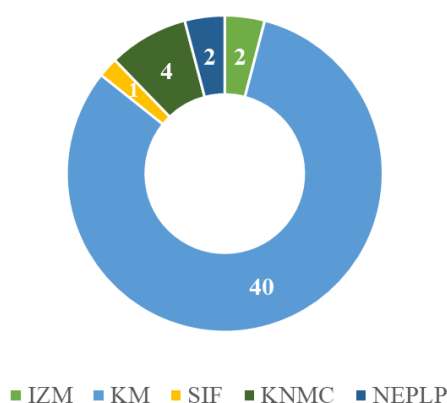
Politikas īstenošana un iesaistīto institūciju veikto pasākumu rezultāti

NIPSIPP mērķa 2.3. uzdevumos konstatēta tikai viena būtiska modifikācija. Sākotnēji, pirmajos divos periodos, viens no uzdevumiem paredzēja veicināt visas sabiedrības līdzdalību tautas mākslas kustībā, Dziesmu un deju svētku procesā un paredzēja atbalstu mazākumtautību māksliniecisko kolektīvu darbībai, trešajā periodā tas tika papildināts ar atbalstu diasporas māksliniecisko kolektīvu darbībai. Visos periodos paredzēti uzdevumi izpratnes veidošanai par Latvijas kultūrtelpu, par papildinošu var uzskatīt uzdevumu mazākumtautību un romu etniskās, lokālās un Eiropas identitātes un kultūras saglabāšanai un attīstībai. Pirmajā periodā bija vairāki specifiski uzdevumi, kuri nākamajos periodos netika turpināti, piemēram, latgaliešu rakstu valodas lomas stiprināšana Latgales kultūrtelpā. Līdz 2016.gadam vēl bija paredzēti uzdevumi Eiropas dimensijas stiprināšanai Latvijas kultūrtelpā, kā arī tradicionālās kultūras lomas stiprināšana.

Pasākumu īstenošanā bija 5 galvenās atbildīgas iestādes:

- lielākais pasākumu skaits jeb 82% visu pasākumu, mērķa 2.3. ietvaros bija KM atbildībā (skatīt attēlu Nr.9.1.), pasākumi bija vērsti uz visām mērķa ietvaros identificētajām mērķa grupām;
- KNMC atbildībā esošie pasākumi bija vērsti uz diasporu, mazākumtautībām un visu sabiedrību kopumā;
- NEPLP pasākumi bija vērsti uz sabiedrību kopumā;
- IZM atbildībā esošie pasākumi bija vērsti uz bērniem, jauniešiem un skolēniem, t.sk. mazākumtautību un no Latgales reģiona;
- SIF īstenoto pasākumu galvenās mērķa grupas bija bērni un jaunieši.

Attēls Nr. 9.1. Mērķa 2.3. pasākumu īstenošanā iesaistītās galvenās atbildīgās institūcijas

Avots: KM dati

Pasākumi **mazākumtautībām** paredzēja:

- Latviskās kultūrtelpas vēstnieku (dažādas etniskas izcelsmes izcilu radošo personību un sportistu, kas jūtas piederīgi latviskajai kultūrtelpai) piesaistīšanu latviskās kultūrtelpas popularizēšanai dažādās auditorijās;
- atbalstu mazākumtautību savpatnības saglabāšanai, starpkultūru dialoga attīstībai, līdzdalībai, kultūras aktivitātēm un tradīcijām. Ikgadējas mazākumtautību dienas tradīcijas iedibināšanu un attīstīšanu, mazākumtautību festivāla iedibināšanu, atbalsta programmu mazākumtautību organizācijām kultūras un etniskās identitātes saglabāšanai, starpkultūru dialoga ar latviešiem veidošanu, dažādu tautību sadarbības un kultūras sapratnes sekmēšanu. Radošās nometnes mazākumtautību kolektīvu vadītājiem, vasaras nometnes novados, kursus un

seminārus, mazākumtautību māksliniecisko kolektīvu folkloras kopu sagatavošanu Dziesmu un deju svētkiem;

- atbalstu latviešu un mazākumtautību folkloras kolektīvu aktivitātēm;
- mazākumtautību kopienas motivēšanu nemateriālās kultūras mantojuma saglabāšanā, tālāknoodošanā un popularizēšanā, kā arī iekļaušanā nemateriālās kultūras mantojuma sarakstā;
- atbalstu mazākumtautību bērnu un jauniešu aktivitātēm, t.sk. atbalstu aktivitātēm, kas apzina un popularizē mazākumtautību kultūras pienesumu latviskajā kultūrtelpā. Kopīgas kultūras aktivitātes dažādas etniskās piederības bērniem un jauniešiem, formālās un neformālās izglītības ietvaros;
- mazākumtautību portāla izveidi.

Līdzatbildīgas pasākumu īstenošanā bija LNKCC, Latvijas Nacionālo Kultūras Biedrību Asociācija, KNMC, pašvaldības un NVO.

Pasākumi **Latgales iedzīvotājiem** paredzēja:

- veicināt kultūras pieejamību Latgales plānošanas reģionā;
- atbalstu latgaliešu rakstu valodas izplatībai reģiona kultūrtelpā;
- Latvijas Radio un Latvijas Televīzijā izveidot raidījumus latgaliešu valodā par Latgali, tās kultūru un sociālekonomiskiem jautājumiem;
- iespēju apgūt latgaliešu rakstu valodu reģiona skolās (metodiskais atbalsts, pedagogu un mācību materiālu sagatavošana, u.c.).

Līdzatbildīgas pasākumu īstenošanā bija VKKF un LVA.

Bērniem, jauniešiem un skolēniem domātie pasākumi paredzēja īstenot Latvijas Kultūras kanona vērtību popularizēšanas pasākumus, apkopojot Latvijas kultūru raksturojošās vērtības un atspoguļojot nācijas sasniegumus kultūrā, tādējādi veicinot piederības izjūtu Latvijai un kopējas kultūras atmiņas radīšanu un izplatīšanu. Pasākums paredzēts arī plašākai sabiedrībai. Līdzatbildīgas minēto pasākumu īstenošanā bija LNB un LKA.

Pasākumi **romu** mērķa grupai paredzēja atbalsta mehānisma izveidi romu kultūras identitātes (tradīcijas, dzīvesveids, etnogrāfija) saglabāšanai un popularizēšanai. Līdzatbildīgs pasākumu īstenošanā bija SIF.

Pasākumi **diasporai** paredzēja metodiskā atbalsta pasākumus māksliniecisko kolektīvu un tradicionālo kultūras grupu vadītājiem, kā arī dalībniekiem Latvijā un diasporas mītnes

zemēs, atbalstu latviešiem ārzemēs dalībai Dziesmu un deju svētkos Latvijā. Līdzatbildīgas pasākumu īstenošanā bija ĀM un LNKČ.

Papildus minētajiem, **latviski runājošajai** mērķa grupai, paredzēts pasākums filmu un izrāžu titrēšana latviešu valodā M.Čehova Rīgas Krievu teātrī, Latvijas Nacionālajā operā u.c. Līdzatbildīgs pasākumu īstenošanā bija NKC.

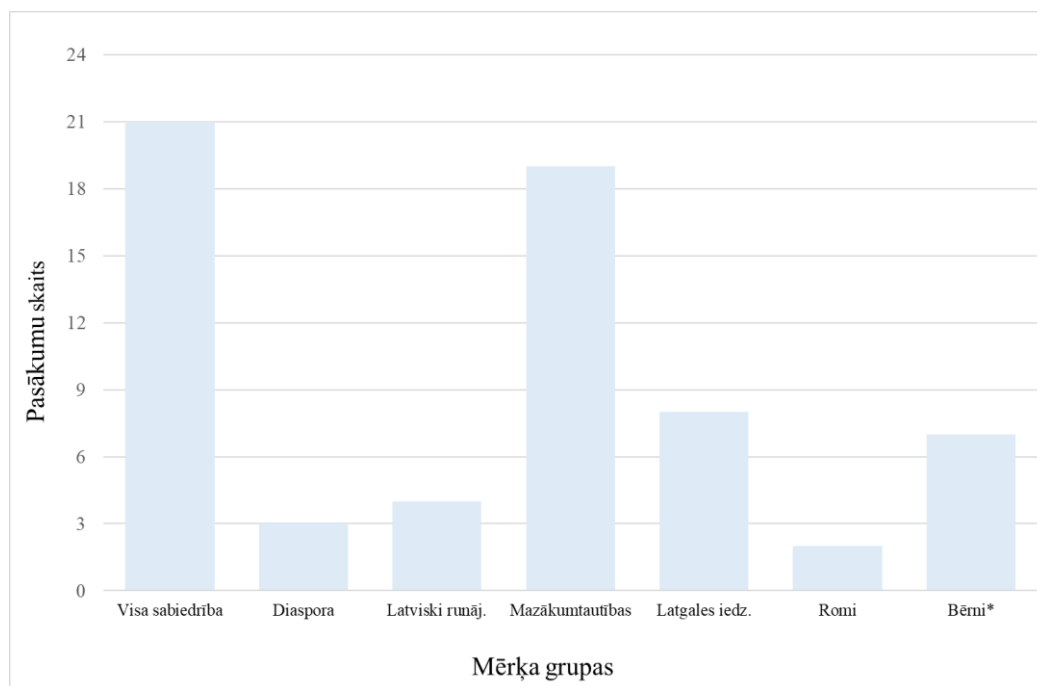
Pasākumi, kuri bija domāti **sabiedrībai kopumā** paredzēja:

- izglītojoši informatīvu materiālu par latvisko kultūrtelpu izstrādi un latviskās kultūrtelpas popularizēšanas pasākumus, akcentējot latviskās kultūrtelpas daudzveidību, atvērtību citu kultūru pienesumam pagātnē un mūsdienās;
- diskusijas par izvēles brīvību ierakstīt pasē tautību, saskaņā ar atvērtās latvietības principu;
- īpašu programmu un pasākumu piedāvājumu muzejos, teātros, koncertorganizācijās, LNB, jaunu grāmatu un citu izdevumu iegādi pašvaldību publiskajām bibliotēkām, tradicionālās kultūras meistardarbnīcas;
- Latvijas nemateriālā kultūras mantojuma saraksta izveidi, motivējot un izglītojot vietējās pašvaldības savu tradicionālo vērtību saglabāšanā un tradicionālās kultūras lietpratēju zināšanu un prasmju tālāknodošanā.
- Eiropas kultūras mantojuma un laikmetīgās kultūras daudzveidības aktīvāku reprezentāciju latviskajā kultūrtelpā, līdzdalību Eiropas kultūras sadarbības tīklos un norisēs. Starptautiskā folkloras festivāla "Baltica" norises nodrošināšanu;
- pētījumu par kultūrizglītības sistēmas potenciālu integrācijas veicināšanai.

Līdzatbildīgas pasākumu īstenošanā bija IZM, IeM, TM, pašvaldības, LNB, VKKF un NEPLP.

Lielākais pasākumu skaits, mērķa 2.3. ietvaros, vērts uz sabiedrību kopumā un uz mazākumtautību pārstāvjiem (skatīt attēlu Nr. 9.2.).

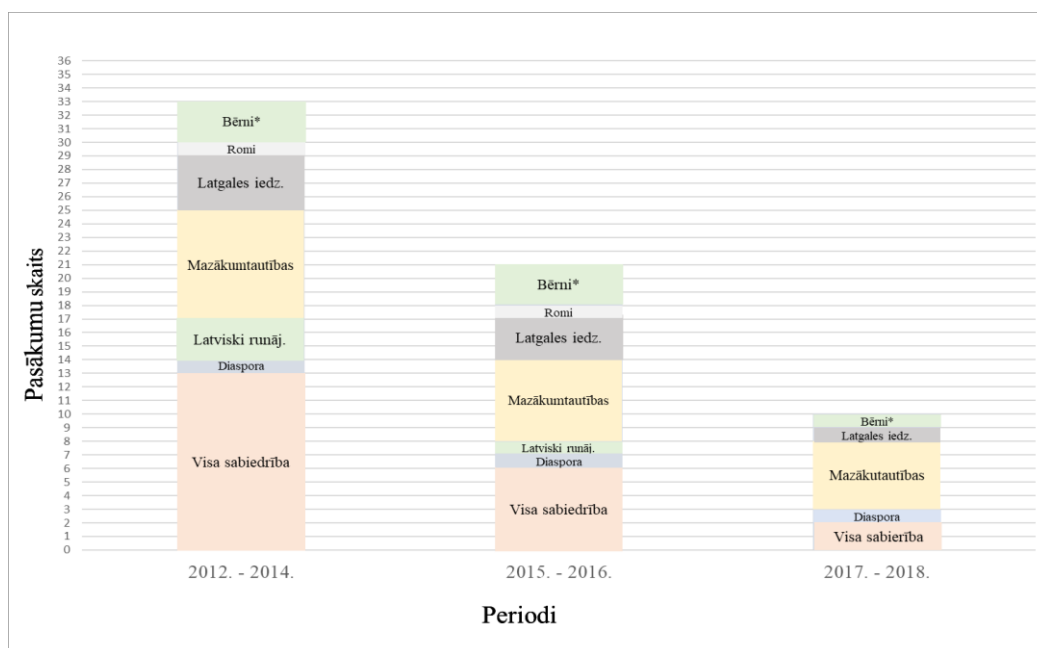
Attēls Nr. 9.2. Mērķa 2.3. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils

Avots: autoru veidots

Mērķa grupu profils pirmā (2012. – 2014.) un otrā (2015. – 2016.) perioda griezumos neatšķirās, abos periodos paredzēti pasākumi visām, mērķa 2.3. ietvaros, identificētajām mērķa grupām, būtiski atšķiras tikai pasākumu skaits katrai no mērķa grupām. Samazinoties pasākumu skaitam, trešajā periodā (2017. – 2018.) būtiski saruka arī aptvertu mērķa grupu profils, vairs neparedzot specifiskas aktivitātes latviski runājošajiem un romiem (skatīt attēlu Nr. 9.3.).

Attēls Nr. 9.3. Mērķa 2.3. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils, dalījumā pa periodiem

Avots: autoru veidots

Situācija 2018. gadā un politikas īstenošanas ietekme

Tabula Nr. 9.1. NIPSIPP noteiktie rezultāti un rezultatīvie rādītāji, kas attiecināmi uz mērķi 2.3. Nostiprināt latvisko kultūrtelpu kā sabiedrību saliedējošu pamatu un veicināt piederību kultūrtelpai lokālajā, nacionālajā un Eiropas līmenī.

Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Mērķa vērtība (2018.)	Bāzes vērtība (2007.-2011.)	Sasniegts 2012. – 2014.	Sasniegts 2015. – 2018.	Sasniegts (%) 2015. – 2018. no mērķa vērtības
Sākotnējā NIPSIPP ietvertie rādītāji						
Veicināta pašdarbības loma kultūrtelpas veidošanā un identitātes stiprināšanā, saglabājot pašdarbības māksliniecisko kolektīvu skaitu	Pašdarbības kolektīvu skaits uz 1000 iedzīvotājiem (skaits).	1,7	1,7 ¹⁹⁶ (2011.)	1,4 ¹⁹⁷ (2014.)	1,9 ¹⁹⁸ (2017.)	112%
Palielinājusies Latvijas mazākumtautību iedzīvotāju piederības sajūta Latvijai un iesaistīšanās kultūrtelpā	Mazākumtautību kolektīvu skaits, kas piedalās Dziesmu un deju svētku procesā (skaits).	100	52 ¹⁹⁹ (2008.)	96 ²⁰⁰ (2013.)	81 ²⁰¹ (2018.)	81%
	Alternatīvais rādītājs: Mazākumtautību pārstāvji, kas cieši vai ļoti cieši piederīgi Eiropai				26% ²⁰² (2017.)	N/a
Palielinājusies Latvijas mazākumtautību iedzīvotāju piederības sajūta Latvijai un iesaistīšanās kultūrtelpā	Krievvalodīgo apmeklētāju īpatsvars latviešu teātra apmeklētāju skaitā	30%	25% ²⁰³ (2014.)	N/d	N/d	N/a

¹⁹⁶ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 17.lpp.

¹⁹⁷ Turpat.

¹⁹⁸ Rādītāja iegūšanai izmantoti dati no Kultūras ministrijas datu bāzes “Latvijas digitālā kultūras karte” un CSP dati: visu pašdarbības kolektīvu skaits attiecināts pret Latvijas iedzīvotāju skaitu.

¹⁹⁹ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 18.lpp.

²⁰⁰ Turpat.

²⁰¹ Latvijas Nacionālais kultūras centrs (2018). Par nozari. Mazākumtautību kolektīvi. Pieejams: <https://www.lnkc.gov.lv/nozares/mazakumtautibu-kolektivi/>

²⁰² LU Filozofijas un socioloģijas institūts (2017). Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā. Rīga: LU, 18.lpp.

²⁰³ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 35.lpp.

Latvijas iedzīvotāji sajūt ciešāku piederību Eiropas vēsturei un palielinās piederības sajūtu	Samazinās respondentu īpatsvars, kas nemaz nejūtas piederīgi Eiropas Savienībai	10%	21,9% ²⁰⁴ (2008.)	27% ²⁰⁵	N/d	N/a
	Alternatīvais rādītājs: Latvijas iedzīvotāji vecumā no 18 līdz 74 gadiem, kas nejūtas piederīgi Eiropai			26,8% ²⁰⁶ (2013.)	N/d	N/a
	Palielinās respondentu īpatsvars, kas jūtas piederīgi Eiropas Savienībai	30%	20,6% ²⁰⁷ (2010.)	24,1% ²⁰⁸ (2013.)	67% ²⁰⁹ (2018.)	270%
Palielinās mazākumtautību iedzīvotāju skaits, kas sevi identificē ar 1918.gadā nodibināto demokrātisko Latvijas Republiku	Krievvalodīgo respondentu īpatsvars, kas lepojas ar demokrātiskas Latvijas Republikas izveidi	40%	13,1% ²¹⁰ (2008.)		N/d	N/a
	Alternatīvais rādītājs: krievvalodīgo respondentu īpatsvars, kas pozitīvi vērtē to, ka 1918. gada 18. novembrī tika nodibināta Latvijas Republika			73,2% ²¹¹ (2012.)	N/d	N/a
	Alternatīvais rādītājs: krievvalodīgie iedzīvotāji, kuri pauž pozitīvu attieksmi pret Latvijas valsts dibināšanu				71,5% ²¹² (2017.)	

²⁰⁴ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 37.lpp.

²⁰⁵ Turpat.

²⁰⁶ Turpat.

²⁰⁷ Turpat, 38.lpp.

²⁰⁸ Turpat.

²⁰⁹ Eiropas Komisija (2018). Standarta Eurobarometrs 90: Nacionālais ziņojums. Latvija, 2018. gada rudens, 7. lpp.

²¹⁰ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 39.lpp.

²¹¹ Turpat.

²¹² Kaprāus, M., Sautiņš, A. (2017.) Latvijas sociālās atmiņas monitorings. Ziņojums Nr. 2. Rīga: Latvijas sociālās atmiņas pētniecības centrs, 16.lpp.

NIPSIPP 2019-2020 rīcības plānā papildinātie rādītāji						
	Palielinājies iedzīvotāju īpatsvars, kam ir pozitīva attieksme pret Eiropu				64% (2017.)	
	Palielinājies iedzīvotāju (ctt) īpatsvars, kam ir pozitīva attieksme pret NATO				50% (2017.)	
	Palielinājies iedzīvotāju īpatsvars, kas uzskata sevi par Latvijas patriotu				77% (2017.)	
	Palielinājies aktīvi darbojošos mazākumtautību biedrību skaits				98 (2017.)	
Stiprināta Eiropas dimensija Latvijas kultūrtelpā, līdzdarbojoties Eiropas kultūras tīklos un norisēs	Atbalstīti projekti ES programmu „Kultūra” un „Eiropa pilsoņiem” ietvaros (skaits).	20	22 ²¹³ (2010.)	25 ²¹⁴ (2013.)	Atbalstīti projekti ES programmas „Eiropa pilsoņiem” ietvaros: 6 ²¹⁵ (2016.)	
Nodrošinātas iespējas Latvijas mazākumtautībām saglabāt viņu etnisko identitāti	Aktīvi darbojošos mazākumtautību kultūras biedrību skaits (skaits)	118	55 ²¹⁶ (2011.)	N/d	98 ²¹⁷ (2017.)	83%
<i>NIPSIPP sadaļa “Citi īstenotās politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai”</i>						

²¹³ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 18.lpp.

²¹⁴ Turpat, 18.lpp.

²¹⁵ KM (2016). ES programmas “Eiropa pilsoņiem” (2014-2020) atbalstītie projekti no Latvijas 2016.gadā. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/fondi-un-es-politika/es-programma-eiropa-pilsoņiem-2014-2020/rezultati/atbalstītie-projekti-no-latvijas>

²¹⁶ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 26.lpp.

²¹⁷ MK noteikums Nr. 345 (2018). Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas īstenošanas plānu 2019.-2020. gadam.

Pieaugusi skolēnu piederības sajūta Latvijai	Skolēnu īpatsvars vispārizglītojošo skolu mazākumtautību izglītības programmās, kas jūtas cieši vai ļoti cieši saistīti:	- ar Latviju	-	30% (2010.)			
		Alternatīvais rādītājs:			57,6% ²¹⁸ (2014.)	83% ²¹⁹ (2017.)	
		- ar Eiropu	-	51%	31,30% (2014.)		

²¹⁸ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 5.lpp.

²¹⁹ Mazākumtautību piederības sajūta Latvijai. LU Filozofijas un socioloģijas institūts (2017). Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā. Rīga: LU, 73.lpp.

POLITIKAS ĪSTENOŠANAS EFEKTIVITĀTE

Efektivitātes un lietderības vērtējums

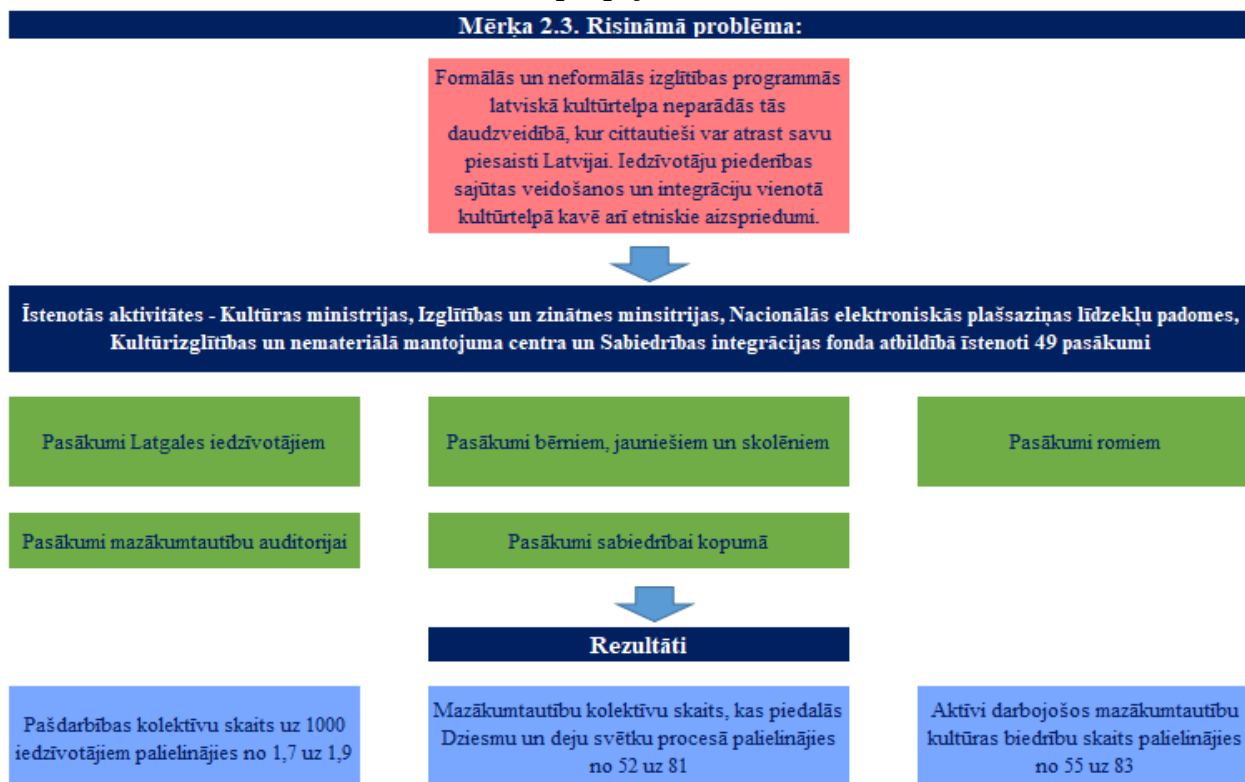
2.3. Nostiprināt latvisko kultūrtelpu kā sabiedrību saliedējošu pamatu un veicināt piederību kultūrtelpai lokālajā, nacionālajā un Eiropas līmenī

Pašdarbības kolektīvu skaits uz 1000 iedzīvotājiem, NIPSIPP paredzēto mērķa vērtību sasniedzis 112% apjomā. Mazākumtautību kolektīvu skaits, kas piedalās Dziesmu un deju svētku procesā, mērķa vērtību sasniedzis 81% apjomā. Aktīvi darbojošos mazākumtautību kultūras biedrību skaits mērķa vērtību sasniedzis 83% apjomā. Pētījuma “Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā²²⁰” aptauju dati liecina, ka palielinājusies mazākumtautību pārstāvju piederības sajūta Latvijai. 83% mazākumtautību pārstāvju 2017. gadā izjuta ļoti ciešu vai ciešu piederību Latvijai, kas ir par 4% vairāk nekā 2016. gadā un par 16% vairāk nekā 2015. gadā.

Salīdzinot NIPSIPP īstenoto pasākumu (piemēram, Latviskās kultūrtelpas attīstīšana un stiprināšana, kopīgas aktivitātes dažādas etniskās piederības bērniem u.c.) skaitu ar izvērtējumā veiktās aptaujas rezultātiem, novērojams, ka ar sabiedrības prioritātēm sakrīt atbalsts kultūras pasākumiem, taču sabiedrība izceļ neformālās starpkultūru komunikācijas un tiešās līdzdalības atbalsta pasākumu prioritātes.

²²⁰ LU Filozofijas un socioloģijas institūts (2017). Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā. Rīga: LU.

Attēls Nr. 9.4. Mērķa 2.3. politikas uzstādīto problēmu, īstenoto aktivitāšu un rezultātu apkopojums

Avots: autoru veidots

Specifisko šķēršļu, motivācijas un perspektīvu apkopojums

Tabulā apkopotas citos pētījumos atlasītās specifiskās iekšējās un ārējās problēmas un izaicinājumi, kas raksturo situāciju 2017. - 2018.gadā.

Tabula Nr. 9.2. Identificētās problēmas un izaicinājumi

2.3. Nostiprināt latvisko kultūrtelpu kā sabiedrību saliedējošu pamatu un veicināt piederību kultūrtelpai lokālajā, nacionālajā un Eiropas līmenī	
Identificētās problēmas un izaicinājumi	Avots
Latvijas iedzīvotāju skaits un līdz ar to esošā un potenciālā kultūras auditorija samazinās. Eurostat demogrāfiskās prognozes liecina, ka iedzīvotāju skaits Latvijā turpinās samazināties arī ilgtermiņā, 2080. gadā sasniedzot 1,35 milj., par gandrīz trešdaļu mazāk nekā 2018. gadā.	Latvijas Kultūras akadēmija, Pētījumu centrs SKDS, Biedrība Culturelab (2018). Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums.
Palielinās to iedzīvotāju īpatsvars, kuri neapmeklē kultūras pasākumus un aktivitātes.	Turpat.
Kultūras pasākumu apmeklēšanas biežums un regularitāte ilgtermiņā samazinās.	Turpat.
Latvijas kultūras iestādes vēl nav pilnvērtīgi adaptējušās interneta iespējām.	Turpat.
Aptuveni katram trešajam valsts iedzīvotājam pieejamība	Turpat.

kultūrai ir ierobežota.	
Brīvā laika un finanšu līdzekļu nepietiekamība ir būtiskākie kultūras patēriņa ierobežotāji.	Turpat.
Daļa iedzīvotāju nav pietiekami informēti par kultūras piedāvājumu.	Turpat.
Kultūras pieejamība sociāli mazaizsargātām iedzīvotāju mērķa grupām ir nepietiekami aktualizēta. Maz pētīta ir konkrētu mērķa grupu integrācijas pakāpe dažādās sabiedriskās aktivitātēs un sabiedrisko, t.sk. kultūras pakalpojumu pieejamība kopumā.	Turpat.
Aptuveni 1/3 iedzīvotāju paši nepiedalās ne kultūras, ne sabiedriskās aktivitātēs.	Turpat.
Iedzīvotāju skaita samazināšanās ārpus lielajām pilsētām arvien izteiktāk radīs būtiskus izaicinājumus lokālās, vietējās pašvaldību kultūras infrastruktūras uzturēšanā. Mazāku pašvaldību izaicinājums būs esošā kultūras institūciju tīkla pārstrukturizēšana.	Turpat.
Dažādu kultūras jomu patēriņā aktīvās sociāli demogrāfiskās grupas ir vienas un tās pašas – 15-34 gadīgie, augstāko izglītību ieguvušie, ar augstākiem ienākumiem, pilsētās (galvenokārt Rīgā) dzīvojošie. Savukārt kultūras patēriņā mazaktīvi biežāk ir 55-74 gadīgie, ar zemiem ienākumiem, laukos dzīvojošie, cittautieši un tie, kas dzīvo vieni (vientuļie un tie, kam nav kompānijas pasākumu apmeklēšanai).	Turpat.
Lielākais šķērslis piedalīties dziesmu un deju svētkos, papildus grūtībām nokomplektēt kolektīvu, ir līdzekļu trūkums, lai segtu ceļu uz svētkiem.	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.
Romi ir uzskatāmi par nabadzības riskam pakļautu iedzīvotāju grupu, līdz ar to var pieņemt, ka arī kultūras pakalpojumu pieejamība varētu būt ierobežota.	Latvijas Kultūras akadēmija, Pētījumu centrs SKDS, Biedrība Culturelab (2018). Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums.
Integrācijas kursu un atbalsta pasākumu pieejamība. Līdzīgi kā valodu kursu pieejamība, arī integrācijas kursu pieejamība ir balstīta projektu finansējumā, kas ierobežo to pēctecību un nepārtrauktību. Papildus, integrācijas kursu saturs ne vienmēr atbilst jauniebraucēju vajadzībām un interesēm un ir drīzāk informatīvs, nevis interaktīvs. ES/EEZ pilsoņiem šāda veida atbalsts nav pieejams.	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.

Avots: autoru apkopots, balstoties uz norādītajiem avotiem

Tabula Nr. 9.3. Lietderību raksturojošo vērtējumu kopsavilkums mērķiem 2.3. Nostiprināt latvisko kultūrtelpu kā sabiedrību saliedējošu pamatu un veicināt piederību kultūrtelpai lokālajā, nacionālajā un Eiropas līmenī

Aspekts	Vērtējums	Komentāri
Politikas ietekmes rādītāju sniegums	Pozitīvs	Kaut gan kultūras biedrību un kolektīvu rādītāji daļēji sasniedz mērķa vērtību, stabili pieaug mazākumtautību piederības sajūta Latvijai.
Pasākumu uzraudzības un ietekmes rādītāju sniegums	-	Nav pieejami pietiekoši dati par pasākumu rādītājiem.
Sasniegtās mērķauditorijas apjoms	-	Nav pieejami pietiekoši dati.
Pasākumu atbilstība mērķa grupu prioritātēm	Daļēja	Sabiedrība izceļ neformālās starpkultūru komunikācijas un tiešās līdzdalības atbalsta pasākumu prioritātes, kas neveidoja apjomīgāko pasākumu daļu.
Efektivitātes sniegums	-	Nav pieejami pietiekoši dati par pasākumu rādītājiem.
Lietderības kopvērtējums kvalitatīvā skalā	Vidējs	Daļēja ietekmes rādītāju sasniegšana un atbilstība sabiedrības prioritātēm.

Avots: autoru veidots

10. MĒRĶIS 2.4. NOSTIPRINĀT ĀRZEMĒS DZĪVOJOŠO LATVIEŠU LATVISKO IDENTITĀTI UN PIEDERĪBU LATVIJAI

Situācija, uzsākot politikas plānošanu un ieviešanu

2.4. Nostiprināt ārzemēs dzīvojošo latviešu latvisko identitāti un piederību Latvijai

NIPSIPP formulētās risināmās problēmas:

Nav mērķtiecīgas valsts programmas, kas atbalstītu ārzemēs dzīvojošo latviešu iespējas apgūt un saglabāt latviešu valodu, kultūru un tradīcijas. Ierobežota pieejamība Latvijas profesionālajai mākslai.

Pašreizējais pilsonības tiesiskais regulējums rada šķēršļus valstiskās saiknes saglabāšanai ar ārzemēs dzīvojošajiem latviešiem.

Politikas īstenošana un iesaistīto institūciju veikto pasākumu rezultāti

NIPSIPP ietvertais problēmu formulējums, kuru risināšanai nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku, ietver trīs aspektus: mērķtiecīgas valsts programmas trūkums, ierobežota pieejamība Latvijas profesionālajai mākslai un nepilnīgs tiesiskais regulējums.

Pētījumos identificētas vairākas specifisku problēmu tēmu grupas: informācijas šķēršļi, kas ierobežo informācijas apmaiņu starp diasporu un Latviju, traucē diasporai operatīvi piekļūt un detalizēti izprast nepieciešamo oficiālo un cita rakstura informāciju. Informācijas šķērslis saistāms arī ar Latvijas mediju ierobežoto pieejamību diasporai (skatīt attēlu Nr.10.1.).

Attēls Nr. 10.1. Pētījumos apkopoto šķēršļu sadalījums pa veidiem, uzdevumam 2.4.

Avots: autoru veidots

Finanšu šķēršļi pamatā saistāmi ar diasporas skolu uzturēšanu un attīstīšanu, kā arī kultūras pasākumu finansēšanu, kas balstīti uz birokrātiskās kultūras atšķirībām Latvijā un Rietumeiropā, un tiešā veidā sasaucas ar NIPSIPP formulētajām risināmajām problēmām. Tāpat arī identificētie juridiskie šķēršļi sasaucas ar NIPSIPP formulētajām risināmajām problēmām un

saistāmi ar specifisku politikas plānošanas dokumentu neesamību un tiesiskajiem šķēršļiem valstiskās saiknes saglabāšanai.

Iesaistes un attieksmes šķēršļi izceļ pēdējo desmitgažu emigrantu problēmas kā specifisku jomu, galvenokārt šie šķēršļi saistāmi ar zemu motivāciju, jo šī mērķauditorija neizjūt izteiktu nepieciešamību pēc diasporas organizētajām aktivitātēm. Tāpat arī jaunākajai emigrantu paaudzei saikne ar Latviju ir mazāk izteikta.

Salīdzinot pētījumos identificētās problēmas un šķēršļus, novērojams, ka diasporas integrācijai NIPSIPP īstenošanas sākumposmā bija gan ārējie šķēršļi, gan problēmas, kas saistītas ar zemu motivāciju integrēties. Ārējie šķēršļi saistīti ar finanšu, cilvēkresursu, informācijas pieejamību, kā arī juridiskajiem un administratīvajiem aspektiem. Problēmas, kas saistītas ar motivāciju integrēties, attiecas uz piederības sajūtas, laika, attāluma un citiem iesaistes šķēršļiem, kā arī komunikācijas traucējumiem. Kaut gan ārējie šķēršļi identificēti skaitliski nedaudz vairāk, nevar viennozīmīgi apgalvot, ka ārējo šķēršļu novēršana būtu būtiskāka par pasākumiem, kas veicina motivāciju pilnvērtīgākai diasporas integrācijai. Vislabāko rezultātu šeit varētu sasniegt nodrošinot pietiekamus resursus, dažādu pasākumu īstenošanai, bet tai pat laikā paredzēt aktivitātes motivācijas celšanai.

Salīdzinot NIPSIPP uzstādījumus problēmām ar pētījumos identificētajām, secināms, ka formulējums “Nav mērķtiecīgas valsts programmas, kas atbalstītu ārzemēs dzīvojošo latviešu iespējas apgūt un saglabāt latviešu valodu, kultūru un tradīcijas” teorētiski ietver pētījumos minētās specifiskās problēmas. Kā trūkums NIPSIPP problēmu, kā arī mērķu un uzdevumu uzstādījumā vērtējams tas, ka netiek nošķirtas vēsturiskās diasporas un jauno emigrantu mērķauditorijas, jo to vajadzības, motivācija un latviskās identitātes raksturs atšķiras.

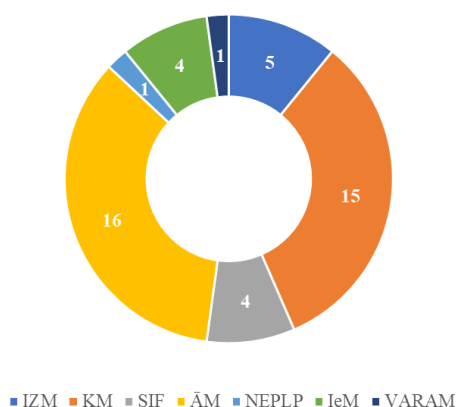
Politikas īstenošana un iesaistīto institūciju veikto pasākumu rezultāti

Trīs atsevišķi NIPSIPP mērķa 2.4. uzdevumi, pirmajos divos periodos paredzēja stiprināt ārzemju latviešu saikni ar Latviju un uzturēt dialogu starp Latviju un ārzemju latviešiem, bet otrā perioda uzdevums paredzēja veicināt Latvijas un diasporas sadarbību kultūras un mākslas nodrošināšanā, trimdas kultūras mantojuma saglabāšanā un diasporas kultūras kolektīvu mobilitātē (šis uzdevums savukārt ir modificēts no pirmā perioda uzdevuma – Latviešu kultūras pieejamība diasporas centros). Trešajā periodā tikai izveidots viens uzdevums no trīs iepriekš minēto apkopojuma. Papildinošs ir uzdevums 2.4.1., kurš paredz veicināt diasporas bērnu un jauniešu piederību Latvijai un tradīciju apguvi. Mērķa ietvaros tika pētīta arī situācija par iedzīvotāju migrāciju.

Pasākumu īstenošanā bija 7 galvenās atbildīgas iestādes (skatīt attēlu Nr.10.2.):

- ĀM un KM atbildībā esošie pasākumi bija vērsti uz diasporu, diasporas bērniem un jauniešiem, kā arī sabiedrību kopumā;
- IZM atbildībā esošie pasākumi bija vērsti uz diasporu, diasporas skolotājiem un diasporas bērniem, jauniešiem un skolēniem;
- IeM pasākumi bija vērsti uz diasporu un sabiedrību kopumā, kā arī uz repatriantiem;
- NEPLP un VARAM atbildībā esošie pasākumi bija vērsti uz diasporu kopumā;
- SIF īstenoto pasākumu galvenās mērķa grupas bija diasporas NVO, kā arī bērni un jaunieši no Latvijas un no diasporas.

Attēls Nr. 10.2. Mērķa 2.4. pasākumu īstenošanā iesaistītās galvenās atbildīgās institūcijas

Avots: KM dati

Mērķa grupai repatrianti bija paredzēti atbalsta pasākumi, t.sk. materiālās palīdzības sistēmas pārskatīšana, iespēju izvērtēšana paplašināt repatriantiem sniegtā atbalsta apjomu un Repatriācijas likuma pieņemšana.

Uz **diasporas NVO** vērstie pasākumi paredzēja diasporas NVO darbības sekmēšanu programmas „Latvijas NVO fonds” ietvaros, pasākums bija paredzēts NIPSIPP otrajā periodā, vienlaikus, mērķa 1.2. ietvaros bija paredzēta programmas "Latvijas NVO fonds" īstenošana, t.sk. atbalsta programma diasporas NVO finansēšanai. Mērķa 2.4. ietvaros bija paredzēts atbalsts diasporas NVO projektiem, lai uzlabotu diasporas pārstāvju pilsonisko līdzdalību, uzturētu un stiprinātu piederības sajūtu Latvijai, nacionālo identitāti un kultūru. Bija paredzēts veicināt jaunu biedrību veidošanos un diasporas pašorganizēšanos. Līdzatbildīgas pasākumu īstenošanā bija KM, NVO un diasporas organizācijas pasaulē.

Būtisks atbalsts mērķa 2.4. ietvaros bija plānots izglītības aktivitātēm un tieši - latviešu nedēļas nogales skolu izveidei un darbībai. Pasākumi, kuri bija paredzēti **diasporas skolotājiem**:

- atbalsta pasākumi diasporas latviešu valodas un kultūras apguvei, kas paredzēja mācību materiālu izstrādi un pieejamības nodrošināšanu diasporas nedēļas nogales skolām, diasporas nedēļas nogales skolu pedagogu tālākizglītības pasākumus un konsultatīvo atbalstu skolēnu vecākiem, un atbalstu izglītojošu pasākumu organizēšanai;
- nedēļas nogales skolu pedagogu profesionālās kompetences pilnveide un pedagoģiskās pieredzes apmaiņas pasākumi.

Līdzatbildīgas pasākumu īstenošanā bija LVA, KM, SIF un ĀM.

Diasporas bērniem, jauniešiem un skolēniem domātie pasākumi paredzēja:

- kultūras tradīciju un pilsoniskās audzināšanas metodikas izstrādi ārzemju latviešu bērniem, kuri dzīvo jauktās ģimenēs un/vai latviešu valodu apgūst kā otro valodu;
- konkursa īstenošanu ar galveno balvu – braucienu uz Latviju;
- atbalstu diasporas un Latvijas bērnu kopējām nometnēm Latvijā, atbalstu starpvalstu skolēnu/studentu viesģimeņu apmaiņas programmām;
- diasporas latviešu jauniešu iesaisti praksēs Latvijas valsts institūcijās un nodarbinātības veicināšanu vasaras periodā Latvijā;
- atbalstu diasporas jauniešu aktivitātēm un diasporas jauniešu pašorganizēšanās veicināšanai.

Līdzatbildīgas pasākumu īstenošanā bija ĀM un IZM.

Visai diasporai domātie pasākumi paredzēja:

- atbalstu diasporas organizāciju iedibinātajiem pasākumiem (saieti, semināriem, vasaras skolām u.tml.) Latvijā, Eiropā un citos lielākajos latviešu diasporas centros. Atbalstu diasporas kultūras kolektīvu līdzdalībai citās latviešu diasporas mītņu zemēs un Latvijā organizētajos pasākumos;
- atbalstu Dziesmu un deju svētku tradīciju stiprinošu reģionālo notikumu organizēšanai dažādās pasaules daļās, kā arī Latvijas profesionālo mākslinieku koncertu un teātra izrāžu rīkošanu diasporas mītņu valstīs, kā arī atbalstu latviešu filmu rādīšanai;
- komunikācijas platformas izveidi un uzturēšanu ārzemju latviešiem;
- „Vienas pieturas” principa ieviešanu elektroniski pieejamās informācijas nodrošināšanai ārvalstīs dzīvojošajiem Latvijas valsts piederīgajiem, pilnveidojot diasporai domātās sadaļas valsts un pašvaldību portālā www.latvija.lv;

- izvērtēt iespējas un noteikt par valsts un ārzemju latviešu organizāciju dialoga uzturēšanu un veicināšanu atbildīgo institūciju;
- memorandu noslēgšanu starp Latvijas valdību un latviešu diasporas valstu valdībām par atbalstu ārzemju latviešu kultūras un izglītības attīstībai;
- Ministru prezidenta un nozaru ministru darba vizītes uz valstīm, kurās ir liels nodarbināto latviešu skaits, lai tiktos ar Latvijas diasporu.

Līdzatbildīgas pasākumu īstenošanā bija diasporas organizācijas un VK.

Pasākumi, kuri vienlaikus bija domāti gan **visai diasporai**, gan **visai sabiedrībai Latvijā**, paredzēja:

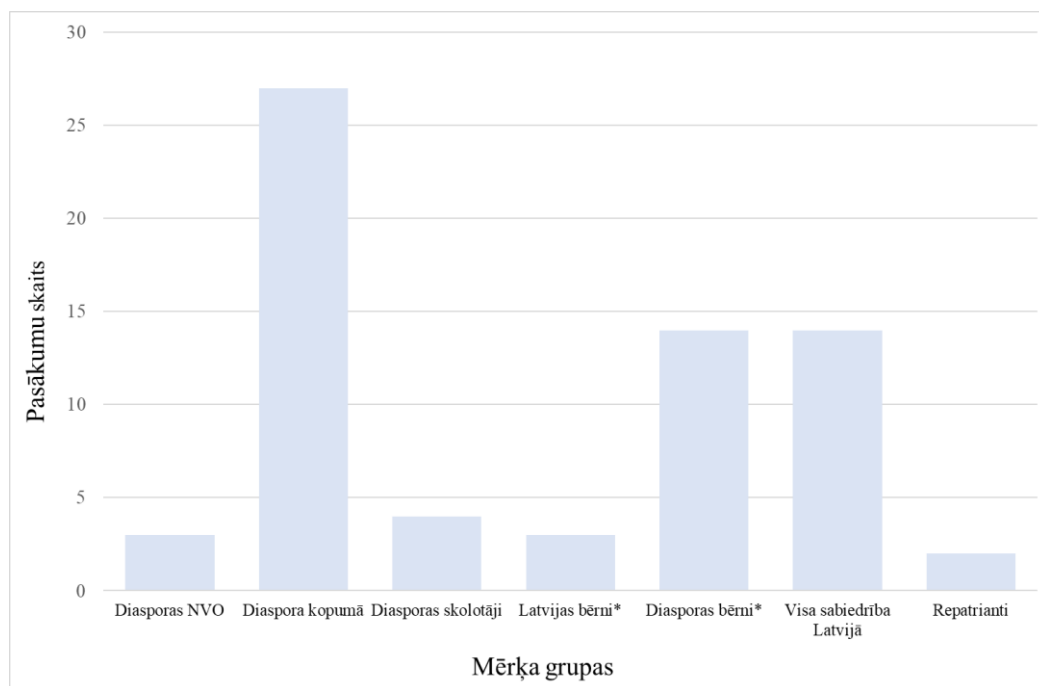
- trimdas latviešu kultūras mantojuma apzināšanu, saglabāšanu un izpēti, kā arī izpētes uzsākšanu Latvijas valstspiederīgo nesenās emigrācijas valstīs, atbalstu latviešu diasporas vizuālās mākslas darbu saglabāšanai un izstādīšanai Latvijā, projektus diasporas trimdas latviešu kultūras mantojuma apzināšanai, saglabāšanai un izpētei;
- izveidot un uzturēt komunikācijas platformu ārzemju latviešiem, t.sk. atbalstīt mītnes zemēs veidotos sižetus un raidījumus par diasporu, padarīt pieejamus diasporai un Latvijas sabiedrībai;
- organizēt un atbalstīt dažāda mēroga, dažādu nozaru konferences un forumus ar diasporas piedalīšanos;
- atbalstīt pētījumus par diasporu, situācijas izpēti un priekšlikumu sagatavošanu par iedzīvotāju uzskaiti migrācijas procesos, kā arī diasporas un migrācijas studiju centra izveidi un tā darbības sekmēšanu.

Līdzatbildīgas pasākumu īstenošanā bija NEPLP, Pasaules Brīvo latviešu apvienība, IZM, LU, LIAA un diasporas organizācijas.

Mērķa 2.1. ietvaros paredzēti dažāda veida atbalsta pasākumi diasporas skolotājiem, latviešu valodas apmācības iespējas diasporas skolās. Piebilstams, ka mērķa 2.4. ietvaros, atbalsts paredzēts nedēļas nogales skolām, bet mērķa 2.1. ietvaros - vispārizglītojošajām. Mērķa 2.2. ietvaros bija paredzēts atbalstīt un attīstīt vasaras skolu programmas Latvijā un Eiropā, kā arī citos lielākajos latviešu diasporas centros. Savukārt mērķa 2.3. ietvaros bija paredzēts atbalsts diasporai dalībai Dziesmu un deju svētkos Latvijā.

Mērķa 2.4. ietvaros, lielākais pasākumu skaits vērts uz diasporu (skatīt attēlu Nr. 10.3.).

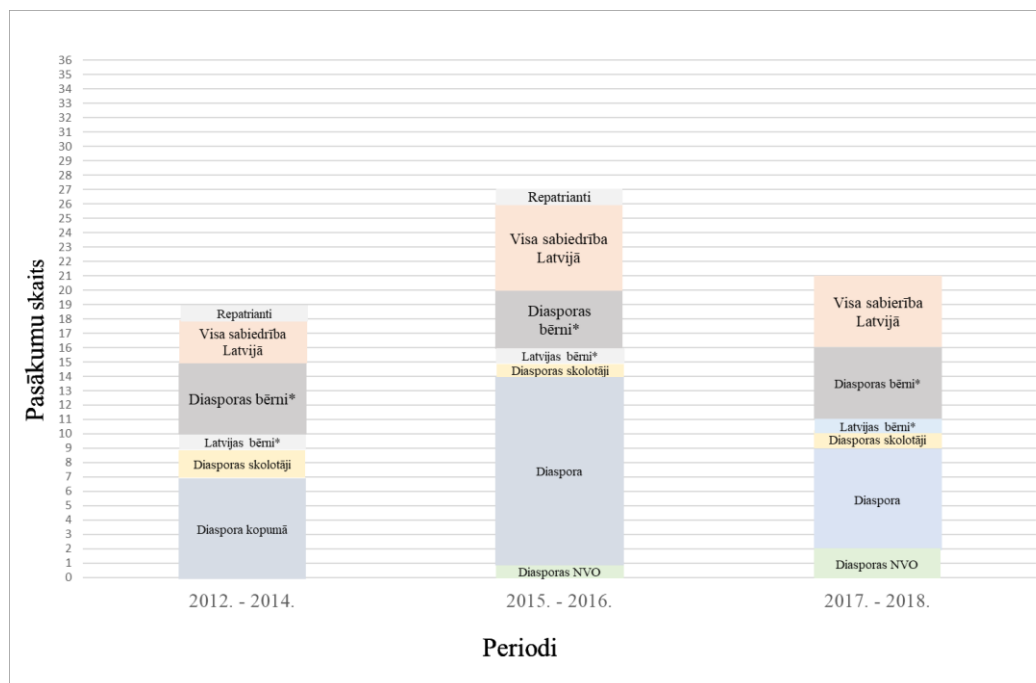
Attēls Nr. 10.3. Mērķa 2.4. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils

Avots: autoru veidots

Mērķa grupu profils visos periodos ir diezgan homogēns, atšķirība vērojama mērķa grupu - diasporas NVO un remigranti sasniegšanā (skatīt attēlu Nr. 10.4.).

Attēls Nr. 10.4. Mērķa 2.4. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils, dalījumā pa periodiem

Avots: autoru veidots

Situācija 2018. gadā un politikas īstenošanas ietekme

NIPSIPP noteiktie rezultatīvie rādītāji uzrāda mērķa vērtības pārsniegumu:

Latviešu „nedēļas nogales (svētdienas) skolu” skaits ārpus Latvijas – vairāk kā divas reizes pārsniedz mērķa vērtību. Plānoto 45 skolu vietā 2016. gadā bija izveidotas 106 skolas.

Ārvalstīs dzimušo bērnu skaits, kuriem piešķirta Latvijas pilsonība 2018.gadā bija 4924 plānoto 2500 vietā.

Tabula Nr. 10.1. NIPSIPP noteiktie rezultāti un rezultatīvie rādītāji, kas attiecināmi uz mērķi 2.4. Nostiprināt ārzemēs dzīvojošo latviešu latvisko identitāti un piederību Latvijai

Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Mērķa vērtība (2018.)	Bāzes vērtība (2007.-2011.)	Sasniegts 2012. – 2014.	Sasniegts 2015. – 2018.	Sasniegts (%) 2015. – 2018. no mērķa vērtības
Izveidota atbalsta sistēma latviskās identitātes saglabāšanai un latviešu valodas apguvei	Latviešu „nedēļas nogales (svētdienas) skolu” skaits ārpus Latvijas (skaits)	45	30 ²²¹ (2010.)	100 ²²² (2014.)	106 ²²³ (2016.)	236%
	Ārvalstīs dzimušo bērnu skaits, kuriem piešķirta Latvijas pilsonība (skaits)	2500	2326 (2010.) (aktualizētais: 3234 – 2011.)	3671	4924 ²²⁴	113%

Avots: Autoru veidots pamatojoties uz PMLP un KM datiem

²²¹ BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus. Rīga: BISS, 18.lpp.

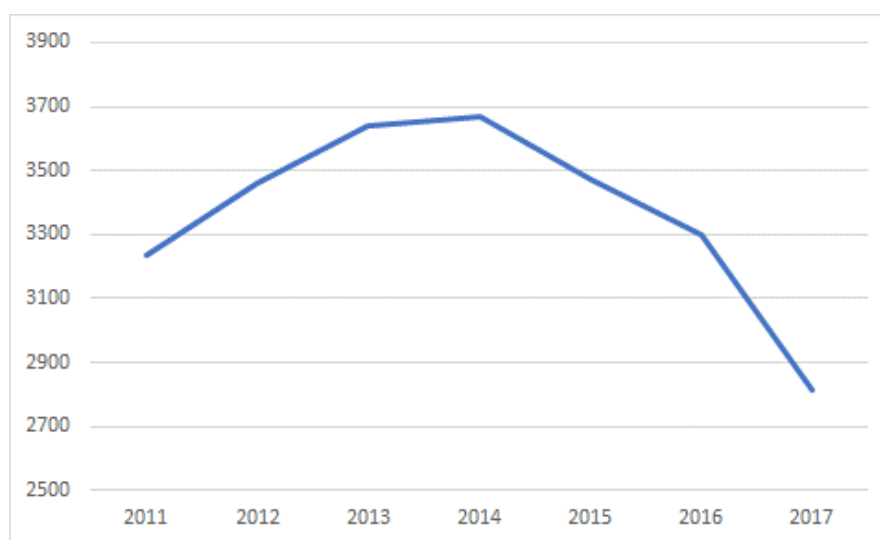
²²² ĀM (2014). Rīcības plāns Par sadarbību ar Latvijas diasporu 2015.-2017.gadam, 15.lpp.

²²³ ĀM (2017). Diasporas nedēļas nogales skolas (30.06.2017.). Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/tautiesiem-arzemes/latviesu-valodas-apguve/diasporas-nedelas-nogales-skolas>

²²⁴ PMLP sniegtie dati 04.07.2019. Dati iegūti pēc pieprasījuma.

Neskatoties uz ārvalstīs dzimušo bērnu skaitu, kuriem piešķirta Latvijas pilsonība un mērķa vērtības pārsniegumu, pēdējos gados novērojama negatīva dinamika, t.i. ar katru gadu samazinās jaundzimušo skaits, kam piešķirta Latvijas pilsonība.. PLMP aktualizētie dati²²⁵ uzrāda, ka bāzes vērtība 2011. gadā faktiski bija gandrīz par 40% lielāka. Līdz ar to, arī NIPSIPP noteiktā mērķa vērtība pēc datu aktualizācijas nav vairs uzskatāma par atskaites punktu. Salīdzinot ar 2011. gadu, skaits krities par 13%. Kritums sākās 2014. gadā, līdz 2017. gadam nokrītot par 23%. Saskaņā ar PMLP datiem, līdz 2018. gada 1. jūlijam reģistrēti 787 bērni, kas norāda, ka līdz gada beigām rādītājs, visticamāk, būs mazāks, nekā 2017. gadā. Tādēļ rezultatīvais rādītājs uzskatāms par nesasniegtu, turklāt ar izteiktu krituma tendenci.

Attēls Nr. 10.5. Ārvalstīs dzīvojošo Latvijas pilsoņu sadalījums pēc dzimšanas gada (dzimušo skaits)

Avots: PMLP

Citi rādītāji un situāciju raksturojošie vērtējumi

NIPSIPP, pie problēmām, kuras risināmas politikas ietvaros, minēta arī ierobežota pieejamība Latvijas profesionālajai mākslai. Šai problēmai nav noteikts rezultatīvais rādītājs, taču Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījumā identificēts, ka “lai gan interese un pieprasījums ir izteikti augsts, tomēr pieejamība profesionālajai mākslai un kultūrai diasporā šobrīd drīzāk vērtējama kā zema un nepietiekama”²²⁶.

²²⁵ PMLP dati (2018). Ārvalstīs dzīvojošo sadalījums pēc dzimšanas gada un valstiskās piederības 01.07.2018.

Pieejams:

https://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/Iedz%C4%ABvot%C4%81ju%20re%C4%A3istrs%20st.%20uz%2001072018/ISAG_Aarvalstiis_pec_DZGada_VPD.pdf

²²⁶ Latvijas Kultūras akadēmija, Pētījumu centrs SKDS, Biedrība Culturelab (2018). Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums.

POLITIKAS ĪSTENOŠANAS EFEKTIVITĀTE

Efektivitātes un lietderības vērtējums

2.4. Nostiprināt ārzemēs dzīvojošo latviešu latvisko identitāti un piederību Latvijai.

NIPSIPP nebija noteikti uzraudzības rādītāji, kas tiešā veidā būtu attiecināmi uz šo mērķi. Pētījums “Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana”²²⁷ norāda, ka tikai neliela daļa diasporas iesaistījusies diasporas dzīvē.

Izvērtējuma ietvaros identificēts, ka ārzemēs dzīvojošo latviešu piederības kontekstā liela loma ir motivācijas aspektiem. Zemāk apkopoti pētījumos iegūtie rezultāti par motivāciju.

- *Padziļinātās intervijas ar Latvijas remigrantiem liecina, ka galvenie motīvi atgriezties lielākoties ir ne-ekonomiska rakstura (Šūpule 2015; Eurofound 2012). Motīvu vidū būtiskākie ir: (1) sociālās saites ar tuviniekiem, kas palikuši dzimtenē, ilgas pēc mājām; (2) piederības sajūta dzimtajām vietām, valstij; (3) vēlme runāt savā dzimtajā valodā. Intervijās jaušamas ilgas pēc mājām, vēlme pavadīt vairāk laika ar saviem tuviniekiem, kas palikuši Latvijā, ilgas pēc Latvijas dabas, vēlme runāt latviski un vēlme, lai bērni izaug par latviešiem, nevis asimilētos uzņemošajā valstī. Būtiski iemesli, lai atgrieztos, ir arī grūtības integrēties mītnes zemē, jo vietējie iedzīvotāji ne vienmēr pieņem kā savējo (Šūpule 2015). Starp ekonomiska rakstura iemesliem, lai atgrieztos, ir tas, ka atrisinātas Latvijā samilzušās privātās naudas problēmas (kredīti, parādi). Svarīgs konteksta faktors ir tas, ka, mazinoties ekonomiskās krīzes apmēriem un parādoties nelielai ekonomiskajai izaugsmei, ir palielinājusies iespēja atrast darbu Latvijā un nopelnīt, lai varētu izdzīvot. Arī “Latvijas emigrantu kopienas” ietvaros veiktā emigrantu aptauja apstiprināja, ka tieši neekonomiskie faktori liek domāt par atgriešanos Latvijā, savukārt starp faktoriem, kas kavē atgriešanos, visbiežāk minētas grūtības atrast pieņemamu darbu un tas, ka nav pienācīga sociālā nodrošinājuma (pensiju, pabalstu) (minējuši ap 80%), kā arī tas, ka jau pieraduši, iedzīvojušies ārzemēs, nav profesionālās izaugsmes vai uzņēmējdarbības iespēju Latvijā, ir vīlušies Latvijā, vai satraucas, ka bērns nesaņems nepieciešamo atbalstu, iekļaujoties Latvijas skolu sistēmā (Mieriņa 2015b).²²⁸*

- *Motivācija atgriezties nav saistīta tikai ar esošo situāciju, bet arī ar to, kādas situācijas izmaiņas tiek sagaidītas nākotnē.²²⁹ Ārzemēs dzīvojošo pilsoņu motivācija pieaug, kad ir jāizsaka sava nostāja par Latvijas valstij izšķirīgiem jautājumiem.²³⁰*

²²⁷ LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.

²²⁸ Hazans, M. (2016). Atgriešanās Latvijā: remigrantu aptaujas rezultāti. Rīga: LU Diasporas un migrācijas pētījumu centrs.

²²⁹ LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.

- *Latvijas pilsonība ir stiprākā pilsoniskā saikne ar Latviju, līdz ar to, valsts attieksme pret pilsonības nosacījumiem ir svarīgs rādītājs attieksmē pret diasporu, tāpat kā valsts attieksme pret ārzemēs dzīvojošo pilsoņu piedalīšanos vēlēšanās. Pilsonība dod tiesības aktīvi piedalīties valsts procesos, t.sk. piedalīties vēlēšanās, un reizē veicina atbildības apziņu pret savu valsti.²³¹*
- *Līdzīgi kā Latvijas sabiedrībā kopumā arī diasporā motivācija balsot nav augsta, īpaši ņemot vērā to, ka daudzi neplāno atgriezties Latvijā un ir iespaids, ka Latvijā notiekošais viņus tieši neietekmē.²³²*
- *Pētījumu dati liecina, ka aptuveni puse jauniešu kā šķērslī līdzdalībai norāda laika trūkumu, un tieši tas varētu būt grūti pārvarams faktors līdzdalības veicināšanai. Tajā pašā laikā, izteikti liels – 40% ir to jauniešu īpatsvars, kuri apgalvo, ka ir neaktīvi dažādās aktivitātēs, jo viņiem nav personīgas intereses piedalīties. Tas norāda, ka jaunieši nesaskata sev personīgus ieguvumus līdzdalības aktivitātēs. Būtiski, ka, neņemot vērā plašu informācijas pieejamību kā tradicionālajos, tā jaunajos medijos, katrs ceturtais jauniešs norāda, ka viņam nav pietiekami informācijas par līdzdalības iespējām, kas savukārt liecina par jauniešu informētības problēmām.²³³*

²³⁰ ĀM (2013). Informatīvais ziņojums Par Ārlietu ministrijas sadarbību ar Latvijas diasporu 2013.–2015.gadā.

²³¹ Turpat.

²³² LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.

²³³ Turpat.

Attēls Nr. 10.6. Mērķa 2.4. politikas uzstādīto problēmu, īstenoto aktivitāšu un rezultātu apkopojums

Avots: autoru veidots

Specifisko šķēršļu, motivācijas un perspektīvu izvērtējums

Tabulā apkopotas identificētās problēmas un izaicinājumi, kas raksturo situāciju 2017.-2018. gadā.

Tabula Nr. 10.2. Identificētās problēmas un izaicinājumi, kas raksturo situāciju 2017.-2018. gados

Problēmas	Avots
Nedēļas nogales skolas un vasaras nometnes	
Daļa skolu tiek slēgtas - tieši finansējuma trūkums un nepietiekamais bērnu skaits (kas neļauj kvalificēties finansējumam) ir galvenais iemesls diasporas skolu slēgšanai.	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.
Visbiežākie iemesli, kādēļ vecāki nesūta savus bērnus latviešu nedēļas nogales skolā ir informācijas (33%), vai intereses trūkums (28%) – īpaši, ja bērns no Latvijas aizbraucis nesen un nav acīm redzamas nepieciešamības pēc latviešu valodas uzlabošanas vai, ja	Turpat.

bērns ir pusaudzis, kam šis izglītības formāts vairs nešķiet interesants.	
Nometnēm paredzētais finansējums ir nepietiekams, lai nodrošinātu iespēju tajos piedalīties visiem, kuri to vēlētos.	Turpat.
Informācijas apmaiņa	
Grūtības diasporas pārstāvju efektīvā sasniegšanā un informēšanā.	Turpat.
Nepietiekama diasporas un reemigrantu zināšanu potenciāla apzināšana un izmantošana-labi izstrādātu un veiksmīgi īstenotu Latvijas piedāvājumu sadarbībai ar diasporu un tās iesaistei trūkums ir tas, ka nav izstrādāta diasporas speciālistu datubāze vai kontaktu attiecību pārvaldības (CRM) sistēma, trūkst resursu sadarbībai ar diasporu, grūti atrast nepieciešamo mērķauditoriju, kura būtu gatava iesaistīties.	Turpat.
Politiskā līdzdalība	
Ierobežotas diasporas politiskās ietekmes iespējas.	Turpat.
Nepietiekama izpratne Latvijas sabiedrībā un lēmumu pieņēmēju aprindās par diasporas lomu un nozīmi.	Turpat.
Diasporas specifiskās intereses ir vāji pārstāvētas likumdevēja varas līmenī, tām piešķirtais finansējums ir nepietiekams, mainīgs un nestabils, politiskajai varai ir nenoturīga interese par diasporu.	Turpat.
Iekļaušanās Latvijā vidē	
Administratīvi un birokrātiski šķēršļi, kas kavē atgriešanos.	Turpat.
Grūtības atrast darbu Latvijā un atkārtotas emigrācijas risks.	Turpat.
Remigrējušo bērnu iekļaušanās skolās Latvijā.	Turpat.
Citas problēmas	
Valsts finansējuma diasporas politikai nepastāvīgums, diasporai pieejamo programmu un pasākumu neprognozējamība.	Turpat.
Latvijas diasporas vēsturi un tās pienesumu apzina un aktīvi popularizē diasporas pētnieki, aktīvisti un organizācijas. Diemžēl finansiālais atbalsts tām līdz šim bijis nepietiekams.	Turpat.
Lielākais šķērslis piedalīties dziesmu un deju svētkos, papildus grūtībām nokomplektēt kolektīvu, ir līdzekļu trūkums, lai segtu ceļu uz svētkiem.	Turpat.

Avots: autoru apkopots, balstoties uz norādītajiem avotiem

Tabula Nr. 10.3. Lietderību raksturojošo vērtējumu kopsavilkums mērķiem 2.4. Nostiprināt ārzemēs dzīvojošo latviešu latvisko identitāti un piederību Latvijai

Aspekts	Vērtējums	Komentāri
Politikas ietekmes rādītāju sniegums	Vidējs	Skolu atbalstam – augsts. Jaundzimušo Latvijas pilsonībai – ļoti zems.
Pasākumu uzraudzības un ietekmes rādītāju sniegums	-	Nav pieejami pietiekoši dati par pasākumu rādītājiem.
Sasniegtās mērķauditorijas apjoms	Daļējs	Vēsturiskā diaspora – augsts. Jaunie emigranti – zems. Diasporas jaunieši – vidējs.
Pasākumu atbilstība mērķa grupu prioritātēm	Daļēja	Augsta, trimdas latviešiem, daļēja – jaunajiem emigrantiem.
Efektivitātes sniegums	Vidēja/zema	Neatbilstoši augsts projektu administratīvo un birokrātisko izdevumu

		Īpatsvars, ņemot vērā projektu lielumu un Rietumeiropas darba algu līmeni.
Lietderības kopvērtējums kvalitatīvā skalā	Vidējs	Nepietiekošs fokuss uz jaunajiem emigrantiem.

Avots: autoru veidots

11. MĒRKIS 3.1. NOSTIPRINĀT UZ PATIESIEM FAKTIEM BALSTĪTU UN DEMOKRĀTISKĀM VĒRTĪBĀM ATBILSTOŠU IZPRATNI PAR OTRO PASAULES KARU, KĀ ARĪ PADOMJU UN NACISTU OKUPĀCIJU LATVIJĀ

Situācija, uzsākot politikas plānošanu un ieviešanu

NIPSIPP formulēts, ka “efektīvas Latvijas atmiņu politikas mērķis būtu panākt, lai lielākajai sabiedrības daļai veidotos demokrātiskām vērtībām atbilstoša nostāja pret Latvijas okupāciju un no tās izrietošajām sekām”.²³⁴ Lai to īstenotu, jārisina vairākas problēmas. 21. gs. pirmajā desmitgadē veiktajos pētījumos konstatēts, ka Latvijas sabiedrības attiecības gan kolektīvā, gan individuālā līmenī nav sakārtotas, vēstures atbildība funkcionē fragmentāri, lielām sociālām grupām ir atšķirīgs skatījums uz vēsturi un komemoratīvie rituāli, daļā sabiedrības valda uz nepatiesiem vēstures faktiem balstīti priekšstati par Latvijas padomju un nacistisko okupāciju un Otro pasaules karu, kā arī nepastāv Latvijas valsts vēstures un atmiņas politika²³⁵”. Pētnieki identificēja, ka līdz tam īstenotā sabiedrības integrācijas politika ignorēja ar Latvijas vēstures dažādo un pretrunīgo izpratni un ar to saistītās problēmas, kā arī atmiņas politikas potenciālu sabiedrības integrācijā.²³⁶ Rīcības virziena “Saliedēta sociālā atmiņa” izvirzītā mērķa – nostiprināt uz patiesiem faktiem balstītu un demokrātiskām vērtībām atbilstošu izpratni par Otro pasaules karu, kā arī padomju un nacistu okupāciju Latvijā – sasniegšanai, NIPSIPP, ir iekļauts konkrētu aktivitāšu plāns un to rezultativitāti raksturojuši sasniedzamie kvantitatīvie rādītāji.

NIPSIPP informatīvajā daļā akcentēts, ka krievvalodīgo iedzīvotāju vidū ir augoša tendence uzskatīt, ka Latvija Padomju Savienībai 1940. gadā pievienojās brīvprātīgi, kā arī pozitīvi vērtēt padomju okupācijas periodu. Šāda attieksme pret Latvijas vēsturi konstatēta arī

²³⁴ Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam (Informatīvā daļa) (2011). Grozītas ar MK rīkojumu Nr.207 (2015). Rīga, 21. lpp.

²³⁵ Dribins, L. (2006). Latvijas un latviešu vēstures interpretācijas Rīgas krievu presē (2001–2006). Latvijas Vēsture, 6, 58–70; Dribins, L. (2007). Latvijas vēstures faktors sabiedrības integrācijas procesā. Grām.: Dribins, L. (red.). Pretestība sabiedrības integrācijai. Rīga: LU FSI. 44.–64. lpp.; Boldāne, I. (2007). Latviešu etniskā identitāte un tās loma sabiedrības integrācijas procesā Latvijā. Grām.: Dribins, L. (red.). Pretestība sabiedrības integrācijai. Rīga: LU FSI. 65.–86. lpp.; Zelče, V. (2009). Vēsture – atbildība – atmiņa: Latvijas pieredze. Grām.: Rozenvalds, J., Ijabs, I. (red.). Latvija. Pārskats par tautas attīstību. 2008/2009: Atbildīgums. Rīga: LU SPPI. 42.–54. lpp.; Muižnieks, N. (ed.). (2011). The Geopolitics of History in Latvian-Russian Relations. Rīga: Academic Press of the University of Latvia; u.c.

²³⁶ Sk.: Apine, I. (2007). Etnopolitikas analīze. Grām.: Dribins, L. (red.). Pretestība sabiedrības integrācijai. Rīga: LU FSI. 19.–43. lpp.; Kunda, I. (2010). Vai sabiedrības integrācijas fonda atbalsstītie projekti ir sekmējuši etnisko integrāciju Latvijā? Grām.: Muižnieks, N. (red.). Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 61.–92. lpp.

skolēnu vidū.²³⁷ To apstiprina arī tā laika pētījumi.²³⁸ NIPSIPP akcentē, ka šāds krievvalodīgo jauniešu viedoklis vismaz daļēji ir veidojies mazākumtautību skolās. Līdz ar to, NIPSIPP definēts, ka Latvijas sociālās atmiņas politikas svarīgs uzdevums ir panākt, ka Latvijas vēsture tiek mācīta no Latvijā, nevis Krievijā izdotām grāmatām un materiāliem.²³⁹

NIPSIPP informatīvajā daļā norādīts, ka par sašķeltību Latvijas sabiedrības sociālajā atmiņā liecina 16. marta (Latviešu leģionāru piemiņas dienas) un 9. maija (PSRS uzvaras Lielajā Tēvijas karā) atzīmēšana un šo pasākumu regulāri izraisītā publiskā rezonanse.²⁴⁰ Šī situācija analītiski raksturota vairākos pētījumos.²⁴¹ Lai mazinātu sabiedrības sašķeltību attieksmē pret nozīmīgām Otrā pasaules kara norisēm un šā kara faktoriem, NIPSIPP izvirzīts uzdevums izstrādāt valstiska līmeņa atmiņas politiku, kas īstenojama konkrētu projektu formā. NIPSIPP uzsvērts, ka Latvijas atmiņas politikas mērķis ir “panākt, lai lielākajai sabiedrības daļai veidotos demokrātiskajām vērtībām atbilstoša nostāja pret Latvijas okupāciju un no tās izrietošajām sekām”.²⁴² NIPSIPP norādīts, ka efektīvs valstiskās atmiņas politikas instruments ir prasmīga dažādu sociālās atmiņas infrastruktūras elementu (kinofilmu, muzeju, jauno mediju) izmantošana, jo to bāze var kalpot dažādu, pat pretrunīgu atmiņu kopienu saliedēšanai. NIPSIPP formulēts, ka viens no šādiem infrastruktūras objektiem, kas valstij ir jāatbalsta ilgtermiņā, ir LOM, kas tiek pozitīvi vērtēts latviešu sabiedrības lielākajā daļā un visai lielā krievvalodīgo sabiedrības daļā.²⁴³

²³⁷ Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam (Informatīvā daļa) (2011). Grozītas ar MK rīkojumu Nr.207 (2015). Rīga, 20.–21. lpp.

²³⁸ Piemēram, sk.: Ozoliņa, Ž. (red.). (2005). Pagātne nākotnē: 1940. gada notikumu novērtējums. Rīga: [B. izd.]; Zelče, V. (2011). 1940. gads: notikums un izrāde. Pārdomas par pagātņi, sabiedrību, cilvēkiem un neatbildētiem jautājumiem. Grām.: Kaprāns, M., Zelče, V. (red.). Pēdējais karš: Traumas komunikācija. Rīga: Mansards. 57.–59. lpp.; Kaprāns, M. (2016). Remembering Communism in Latvia: A Nationalizing State and the Multidirectionality of the Past. In: Gubenko, I., Hanovs, D., Malahovskis, V. (eds). The New Heroes – The Old Victims. Rīga: Zinātne. P. 85–90.

²³⁹ Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam (Informatīvā daļa) (2011). Grozītas ar MK rīkojumu Nr.207 (2015). Rīga, 21. lpp.

²⁴⁰ Turpat. 21. lpp.

²⁴¹ Piemēram, sk.: Bekmanis, H., Keruss, J. (red.). (2006). 1945. gads: 8. maijs – Atbrīvošanas diena? 9. maijs – Uzvaras diena? Rīga: LU Akadēmiskais apgāds; Hanovs, D., Vinnika, I. (2006). Krievvalodīgie Latvijā: diasporas kultūras atmiņas saturs un veidošanas tehnoloģijas. Grām.: Ozoliņa, Ž. (red.). Robežu paplašināšana: Identitāte un kopienas. Starptautiskas konferences ziņojumi, Rīga, 2005. gada 9.–12. novembris. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 185.–208. lpp.; Muižnieks, N., Zelče, V. (red.). (2011). Karojošā piemiņa: 16. marts un 9. maijs. Rīga: Zinātne.

²⁴² Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam (Informatīvā daļa) (2011). Grozītas ar MK rīkojumu Nr.207 (2015). Rīga, 21. lpp.

²⁴³ Turpat, 22. lpp. 2010. gada novembrī veiktās Latvijas iedzīvotāju aptaujas rezultāti vēstīja, ka pozitīva attieksme pret Latvijas Okupācijas muzeju ir 78,4% no aptaujātajiem latviešiem un 41,6% no aptaujātajiem krievvalodīgajiem (LU SZF SPPI (2010). VPP “Nacionālā identitāte” ietvaros veiktās aptaujas dati. Rīga: SKDS).

Politikas īstenošana un iesaistīto institūciju veikto pasākumu rezultāti

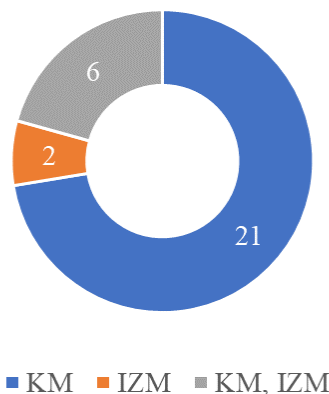
Mērķa 3.1. īstenošanai izvirzīti vairāki uzdevumi. Tie katrā no trijiem NIPSIPP īstenošanas posmiem tika precizēti, papildināti vai arī to īstenošana tika pārtraukta. Saturiski visi uzdevumi izdalāmi trijos īstenojamo pasākumu kopumos:

1. Skolēnu izglītošana par Latvijas vēsturi, tieši – par Latvijas okupāciju un Otro pasaules karu, īstenojot izglītības nodarbību programmas skolēniem par šīm tēmām un pilnveidojot vēstures skolotāju prasmes. Veicamie pasākumi ietver mācību metodikas un daudzveidīgu materiālu izstrādi, izbraukuma nodarbības, sadarbības tīklu veidošanu, skolotāju pieredzes apmaiņu.
2. Vēsturisko faktu neatbilstošas interpretācijas samazināšana par Latvijas okupāciju un Otro pasaules karu. Trešajā periodā (2017. – 2018.) šis uzdevums tika modificēts, to papildinot vēl arī ar lokālās, eiropeskās vēstures apzināšanu, izpēti un izpratni. Īstenojamo pasākumu plānā – LOM attīstīšana par ilgtermiņa platformu publiskās vēstures aktivitāšu īstenošanai un sabiedriskās domas veidošana.
3. Pētījumu popularizēšana par okupāciju, staļiniskā un nacistiskā režīma represijām pret mazākumtautībām, un to upuriem. Šī uzdevuma ietvaros bija paredzēts īstenot izglītojošus pasākumus par mazākumtautību vēsturi, pētījumu publicēšanu un popularizēšanu LOM mājaslapā, un masu medijos.

2012.–2014. gada periodā bija paredzēts interneta vidē radīt diskusiju platformu par Otro pasaules karu un padomju okupāciju. Šis uzdevums, kā atsevišķs īstenojamais pasākums, netika turpināts NIPSIPP īstenošanas nākamajos posmos. Minētā uzdevuma pasākumi pamatā ietvēra regulāras aktivitātes LOM mājaslapas ietvaros, un turpmākajos periodos šā uzdevuma aktivitātes tika plānotas citu pasākumu ietvaros.

Par rīcības virziena “Saliedēta sociālā atmiņa” mērķa – nostiprināt uz patiesiem faktiem balstītu un demokrātiskām vērtībām atbilstošu izpratni par Otro pasaules karu, kā arī padomju un nacistu okupāciju Latvijā – uzdevumu īstenošanu atbildīgas bija 2 institūcijas – KM un IZM. KM tiešā atbildībā bija par 72% jeb 21 no visiem pasākumiem, savukārt IZM tiešā atbildībā bija par 7% no visiem minētajā mērķī īstenotajiem pasākumiem, kopskaitā 2 pasākumi. Izpildē, deleģējot konkrētu pasākumu īstenošanu, bija iesaistītas arī citas institūcijas: SIF, LOM, LVK, kā arī LNA. Pārējo pasākumu īstenošanas atbildība bija sadalīta starp KM un IZM un to pārraudzībā esošajām iestādēm (skatīt attēlu Nr.11.1.).

Attēls Nr. 11.1. Mērķa 3.1. pasākumu īstenošanā iesaistītās galvenās atbildīgās institūcijas

Avots: KM dati

Pasākumu, par kuru īstenošanu atbildēja KM, galvenā mērķa grupa bija skolēni un skolotāji, mazākumtautību pārstāvji un visa sabiedrību kopumā. IZM atbildībā esošie pasākumi galvenokārt bija vērsti uz latviešu un mazākumtautību skolu vēstures skolotājiem. Taču vairums pasākumu tika īstenoti, sadarbojoties KM un IZM, un to pakļautībā esošajām iestādēm.

Skolēnu mērķa grupai paredzētie pasākumi

Pasākumus, par kuru īstenošanas galveno mērķa grupu uzskatāmi skolēni, var iedalīt vairākās grupās, izceļot būtiskākos:

- izglītojošie pasākumi skolotājiem – kursi un nodarbības, metodiskie materiāli latviešu valodā un svešvalodās, metodikas diskusiju vadīšanai;
- izglītojošie pasākumi skolēniem – nodarbības un diskusijas par Latviju Otrajā pasaules karā, gan uzlabojot formālo izglītības saturu, gan īstenojot neformālus pasākumus – filmu demonstrēšanu un diskusijas.

Daļa izstrādāto izglītojošo materiālu paredzēti gan skolēnu, gan pieaugušo auditorijām.

Plānoto pasākumu īstenošanā sociālās atmiņas kompetences centru loma tika deleģēta LOM. Viens no NIPSIPP īstenošanas plāna pasākumiem: “Attīstīt LOM par ilgtermiņa platformu publiskās vēstures aktivitāšu īstenošanai, sadarbojoties ar vēsturniekiem no Latvijas un citu valstu pētniecības institūcijām Latvijas vēstures faktu, notikumu un seku skaidrošanai Eiropas vēstures kontekstā.”²⁴⁴ LOM notika nodarbības par Latvijas neatkarības iegūšanu un atjaunošanu, Otrā pasaules karu un okupāciju, bēgļiem, staļiniskajām deportācijām. Informācija

²⁴⁴ MK rīkojums Nr. 268 (2017). Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam īstenošanas plānu 2017.–2018. gadam. Latvijas Vēstnesis, 108.

par LOM veikto NIPSIPP īstenošanā, regulāri publicēta tā mājaslapā <http://occupationmuseum.lv>.

Mazākumtautību mērķa grupai un visai sabiedrībai kopumā paredzētie pasākumi

Viens no pasākumiem, kas tiešā veidā vērts uz mazākumtautībām, ietvēra izglītojošo materiālu tulkošanu krievu valodā, kas bija nepieciešams, lai mazākumtautību pārstāvji ātrāk un precīzāk varētu apgūt objektīvas zināšanas par Latvijas vēsturi. Plašākai sabiedrībai tika piedāvāti pasākumi par mazākumtautību – romu un ebreju vēsturi, ieguldījumu Latvijas attīstībā, diskrimināciju pagātnē, pret šīm tautām vērstajiem nacistiskajiem noziegumiem un pārējo Latvijas iedzīvotāju attieksmi pret notiekošo. Savukārt visa sabiedrība NIPSIPP īstenošanas rezultātā ieguva zinātniskus pētījumus, diskusijas un informatīvus pasākumus.

- NIPSIPP īstenošanas galvenie pasākumi iedalāmi vairākās grupās: **izglītojošie pasākumi par Latvijas mazākumtautībām**, īpaši izceļot romus, viņu kultūru un vēsturi. Šajos pasākumos iesaistīta plaša mērķauditorija – jomas eksperti, sociālie darbinieki, skolotāji, pašvaldību un NVO pārstāvji, tie ietvēra zinātniskās aktivitātes, pētījuma par genocīdu pret romiem tapšanu un zinātnisko konferenci par romu un ebreju iznīcināšanu Otrā pasaules kara laikā. Līdzās KM, šo pasākumu īstenošanā iesaistītis arī SIF, LOM, LVK un LNA;
- **Informācijas pieejamības krievu valodā paplašināšanas pasākumi:** LOM mājaslapai radīta versija krievu valodā (<http://okupacijasmuzejs.lv/ru/>); izdota populārzinātnisku grāmatu sērija par Latvijas vēsturi krievu valodā;²⁴⁵ paplašināta informācijas pieejamība un īstenoti mazākumtautībām domātie pasākumi par staļinisma upuru piemiņas vietām. Par šo aktivitāšu īstenošanu atbildīga – KM un citas politikas īstenošanā iesaistītās iestādes, piemēram, SIF, LOM un LNA;
- **LOM attīstības pasākumi:** izglītības programmu izstrāde un ieviešana, nodarbības muzejā,²⁴⁶ LOM jaunas mājaslapas izstrāde un uzlabošana;
- **Sabiedriskās domas monitorings** par okupācijas un Otrā pasaules kara izpratni: pēc KM pasūtījuma īstenoti divi sociālās atmiņas monitoringi,²⁴⁷
- Populārzinātnisku grāmatu par Latvijas vēsturi izplatīšana;

²⁴⁵ Зелче, В., Нейбургс, У. (ред.). (2013). (Две) стороны: латышские военные рассказы: Вторая мировая война в солдатских дневниках. Rīga: Mansards; Блейере, Д. (2015). Жизнь в Советской Латвии. Рига: Студенческая Литература; Фелдманис, И. (2015). Крушение надежд: новый взгляд на события Второй мировой войны в Латвии: 1939–1945. Рига: Студенческая Литература.

²⁴⁶ Skolām paredzētie materiāli pieejami LOM mājaslapas sadaļā “Skolām”: <http://okupacijasmuzejs.lv/lv/skolam/>

²⁴⁷ Kaprāns, M., Procevska, O. (2013). Latvijas sociālās atmiņas monitorings. Ziņojums Nr. 1. Rīga: LU. Kaprāns, M., Saulītis, A. (2017). Latvijas sociālās atmiņas monitorings. Ziņojums Nr. 2. Rīga: Latvijas sociālās atmiņas pētniecības centrs.

- **Nodarbības un diskusijas** par Latviju Otrajā pasaules kara laikā, staļiniskajām deportācijām un Latvijas neatkarības iegūšanu un atjaunošanu, iesaistot LOM un SIF.

Apkopojot īstenotos pasākumus pa pasākumu veidiem, kā tie tika strukturēti šī izvērtējuma ietvaros veiktajā sabiedrības aptaujā, gandrīz trešo daļu NIPSIPP 3. rīcības virzienā (mērķi 3.1. un 3.2.) veido informatīvie pasākumi, bet ceturto daļu - izglītības pasākumi. Pasākumi attiecībā uz sistēmu un informatīvās infrastruktūras izstrādi, un pētījumiem veido 17% no visiem 3.rīcības virziena pasākumiem.

Ņemot vērā NIPSIPP horizontālo politikas plānošanas raksturu, daļa plānoto pasākumu formulēti, organizēti un mērīti līdzīgos, bet neudz atšķirīgos griezumos, nekā sākotnēji noteikts NIPSIPP. Tādēļ bija apgrūtināta precīza un viennozīmīga sasniegto rezultātu mērīšana pret plānoto. Turklāt NIPSIPP īstenošanas posmos atsevišķi pasākumu uzraudzības rādītāji tika arī mainīti, piemēram, izbraukuma nodarbībām skolās sākotnējais uzraudzības rādītājs bija pasākumu skaits, vidusposmā – kvantitatīvi rādītāji nebija noteikti, savukārt, 2017.–2018.gadā bija paredzēts mērīt skolēnu skaitu.

Apkopojot pieejamos pasākumu uzraudzības rādītāju datus, piektā daļa no 3.1. mērķa pasākumiem tiešā veidā vērtējama kā izpildīta 100% apmērā. Pārējo pasākumu izpilde kopumā vērtējama kā atbilstoša plānotajiem uzraudzības rādītājiem. LOM projektu uzraudzības rādītāji sasniegti vai izteikti pārsniegti.

Sasniegtās mērķauditorijas

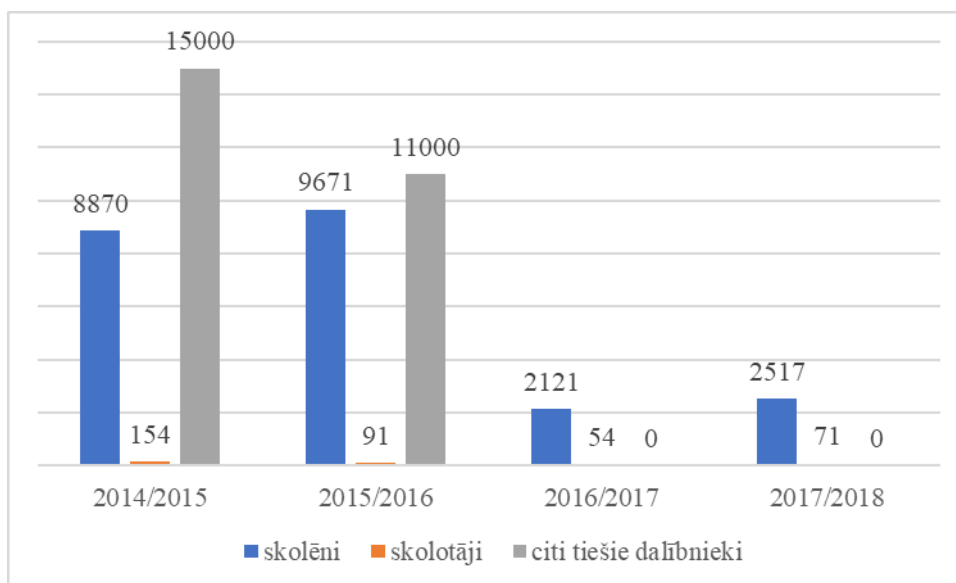
Kopējo ietekmes raksturu un līmeni labāk ataino rādītāju apkopojums pa mērķauditorijām un aktivitāšu veidiem.

Izvērtējot NIPSIPP pasākumu un projektu atskaišu informāciju, tika identificēts, ka būtiska loma specifisko mērķauditoriju tiešā sasniegšanā bija LOM. Apkopojot LOM ikgadējo atskaišu rezultātus īstenoto projektu līmenī, secināms, ka vairāk nekā 1000 atsevišķās aktivitātēs, tiešā veidā tika iesaisti 23 179 skolēni, 9 tieši skolotājiem paredzētu pasākumu ietvaros tika iesaistīti 370 skolotāji (sk. attēlu Nr. 11.2.).²⁴⁸ Tiešā veidā iesaistītie skolēni veido ap 11% no visa vispārizglītojošo skolēnu skaita.²⁴⁹ Taču jāņem vērā, ka faktiskais sasniegto skolēnu skaits ir lielāks, jo izbraukuma izstāžu, kas tika organizētas skolās, apmeklētāju skaits tiešā veidā netika mērīts.

²⁴⁸ Aprēķini veikti, balstoties LOM pārskatos/atskaitēs KM par atsevišķu valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu.

²⁴⁹ Saskaņā ar CSP datiem, vidējais skolēnu skaits 2012.–2018. gadā bija 212 750.

Attēls Nr. 11.2. LOM īstenotajās aktivitātēs (2014.–2018.) iesaistīto mērķauditoriju lielums, cilvēku skaits

Avots: LOM pārskati/atskaites KM par atsevišķu valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu

Ik gadu LOM pasākumos tiešā veidā tiek iesaistīti vairāki tūkstoši skolēnu un apmācīti daudzi skolotāji. Vairums LOM aktivitāšu paredzētas plašākai sabiedrībai – ikvienam interesentam. Laika posmā no 2014. līdz 2018. gadam, 26 000 cilvēku ir bijuši tieši iesaistīti/piedalījušies kādā no LOM aktivitātēm. Minētais tiešo dalībnieku skaits neietver ārvalstniekus un apmeklētājus, kuri tiešā veidā nav iesaistījušies NIPSIPP īstenošanas ietvaros organizētajos pasākumos. Pasākumu dalībnieku skaita dinamikai pa gadiem ir tieša korelācija ar NIPSIPP mērķa 3.1. pasākumu skaitu dažādos periodos, t.i., gan NIPSIPP īstenošanas, gan LOM darbības lielākā aktivitāte vērojama periodā līdz 2016. gadam.

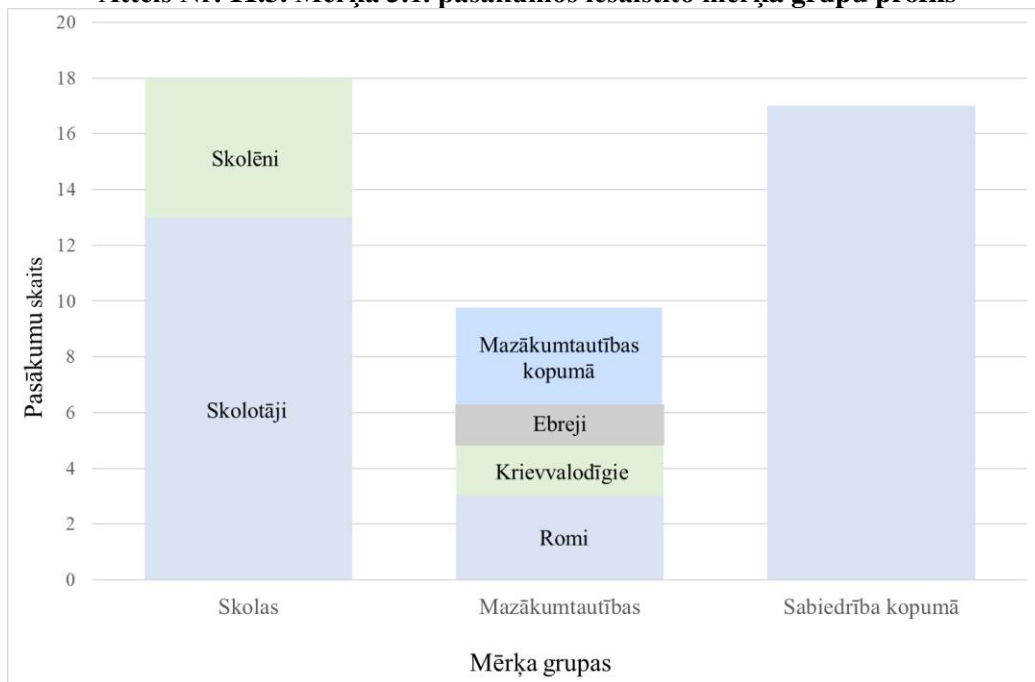
Papildu aplūkotajām LOM aktivitātēm, konstatēts, ka vismaz 230 skolotāji piedalījās IZM pārraudzībā organizētajos pieredzes apmaiņas pasākumos, tādējādi NIPSIPP īstenošanas kopējā sasniegtā skolotāju mērķauditorija bija ap 600 cilvēkiem. Faktiskais unikālo skolotāju, kuri piedalījās NIPSIPP īstenotajos pasākumos, skaits, varētu būt zemāks, jo daudzi skolotāji piedalījušies vairākās aktivitātēs.

IZM veiktā izglītības sistēmas uzlabošana ietekmē visus skolēnus, proti, kompetenču pieeju balstītā mācību satura restrukturizācijā vēstures tēmas tiek integrētas arī citu mācību priekšmetu saturā un mācīšanas metodikā.

Apkopojot informāciju par konkrētām mērķa grupām paredzēto pasākumu skaitu, redzams, ka dominē aktivitātes, kas domātas skolēnu auditorijai (skatīt attēlus Nr.11.3. un 11.4.). Vairums no tām saistīti ar mācību sagatavošanas procesu – metodiku un materiālu izstrādi,

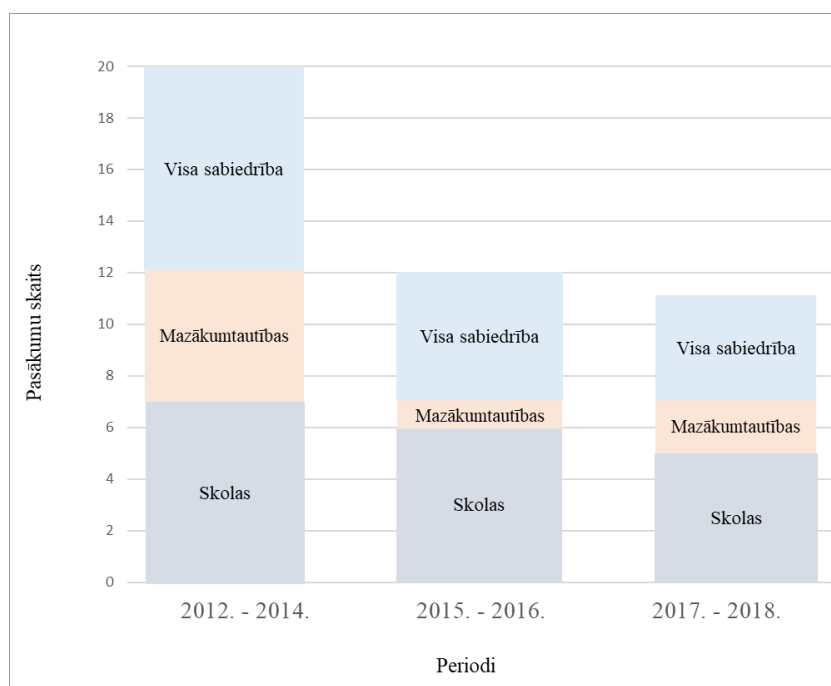
skolotāju zināšanu bagātināšanu un izpratnes veidošanu. Šajos pasākumos tieši iesaistīti bija skolotāji, kā arī vēstures speciālisti. Otra lielākā mērķa grupa ir sabiedrība kopumā, kurai paredzēta virkne pasākumu, lai nostiprinātu uz patiesiem faktiem balstītu un demokrātiskām vērtībām atbilstošu izpratni par Otro pasaules karu, kā arī padomju un nacistu okupāciju Latvijā. Mazākumtautību mērķa grupai domātie pasākumi tiešā veidā orientēti gan uz atsevišķu mazākumtautību specifiskās vēstures izpratni, gan visu Latvijas mazākumtautību vēsturi un atmiņas veidošanu.

Attēls Nr. 11.3. Mērķa 3.1. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils

Avots: autoru veidots

Attēls Nr. 11.4. Mērķa 3.1. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils, dalījumā pa periodiem

Avots: autoru veidots

Pasākumu skaitam mērķa 3.1. izpildes ietvaros otrajā un trešajā periodā bija tendence sarukt, kas attiecīgi ietekmēja arī mērķa grupu iesaisti pasākumos. Kopumā visos trīs NIPSIPP īstenošanas periodos, mērķa 3.1. īstenošanas mērķa grupu profils palika nemainīgs.

Nesasnigtās mērķauditorijas

Izvērtējuma ietvaros netika identificētas specifiskas mērķauditorijas, kas nebūtu bijušas sasniegtas. Diskutabls vienīgi var būt sasniegto auditoriju apjoms, bet par to trūkst precīzu un kvalitatīvu datu.

Situācija 2018. gadā un politikas īstenošanas ietekme

NIPSIPP definētās atmiņas politikas īstenošanas rezultāta “Lielākajai sabiedrības daļai ir vienota izpratne par Latvijas okupāciju” mērīšanai noteiktie rezultatīvie rādītāji balstītās uz krievvalodīgo Latvijas iedzīvotāju viedokli par Latvijas okupāciju, deportācijām un LOM mērīšanu. 2017.–2018. gada plāna divos pirmajos mērāmajos rādītajos mainīts formulējums: grupas “krievvalodīgiem” vietā – grupa “cittautieši” (sk. tabulu Nr. 11.1.).

Tabula Nr. 11.1. Mērķa 3.1. īstenošanas rezultāti un rezultatīvie rādītāji

Politikas rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Mērķa vērtība (2018.)	Bāzes vērtība (2007.–2011.)	Sasniegts (2012.–2014.)	Sasniegts (2015.–2018.)	Sasniegts (%) (2015.–2018.) no mērķa vērtības
<i>NIPSIPP sadaļa “Citi īstenotās politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai”</i>						
Lielākajai sabiedrības daļai ir vienota izpratne par Latvijas okupāciju	Krievvalodīgo respondentu īpatsvars, kas uzskata, ka 1940. gadā Latvija brīvprātīgi iestājās Padomju Savienībā	25%	54,9% ²⁵⁰ (2009. gads)	54,5% ²⁵¹ (2013. gads)	46% ²⁵² (2017.gads)	30% no plānotā samazinājuma
	Krievvalodīgo respondentu īpatsvars, kas par sliktāko notikumu Latvijas 20.gadsimta vēsturē atzīst 1941. un 1949. gada deportācijas (mainīts, sk. zemāk)	25%	13,2% ²⁵³ (2010. gads)	Sk. zemāk	4,3% ²⁵⁴ (2016.) Arī sk. zemāk	Nav tieši salīdzināms
	Krievvalodīgo respondentu īpatsvars, kas pozitīvi vērtē Latvijas Okupācijas muzeju	60%	41,6% ²⁵⁵	N/d	41,9% ²⁵⁶ (2016.)	83%
<i>NIPSIPP 2017.–2018. gada rīcības plānā mainītie/papildinātie rādītāji</i>						
	Cittautiešu īpatsvars, kas uzskata, ka 1940. gadā Latvija brīvprātīgi iestājās Padomju Savienībā	25%	N/d	N/d	N/d	N/a
	Cittautiešu īpatsvars, kas nekādā gadījumā neattaisno 1941. un 1949.gada deportācijas	25%	N/d	N/d	N/d	N/a
<i>Alternatīvie rādītāji</i>						
	Krievvalodīgo īpatsvars, kas nekādā gadījumā neattaisno 1941. un 1949.gada deportācijas			55,1% ²⁵⁷ (2013.)	49,9% ²⁵⁸ (2017.)	

NIPSIPP noteiktais rezultatīvais rādītājs “**Krievvalodīgo respondentu īpatsvars, kas uzskata, ka 1940. gadā Latvija brīvprātīgi iestājās Padomju Savienībā**” uzskatāms par

²⁵⁰ SKDS Latvijas iedzīvotāju aptauja. Sk.: Zelče, V. (2011). 1940. gads: notikums un izrāde. Pārdomas par pagātņi, sabiedrību, cilvēkiem un neatbildētiem jautājumiem.

²⁵¹ Kaprāns, M., Procevska, O. (2013). Latvijas sociālās atmiņas monitorings. Ziņojums Nr. 1. Rīga: LU, 26. lpp.

²⁵² Kaprāns, M., Saulītis, A. (2017.) Latvijas sociālās atmiņas monitorings. Ziņojums Nr. 2. Rīga: Latvijas sociālās atmiņas pētniecības centrs, 25. lpp.

²⁵³ LU SZF SPPI (2010). VPP “Nacionālā identitāte” ietvaros veiktās aptaujas dati. Rīga: SKDS.

²⁵⁴ SUSTINNO (2016). Latvijas iedzīvotāju aptauja. Veikta pēc LU Sociālo zinātņu fakultātes Sociālo un politisko pētījuma institūta pasūtījuma valsts pētījuma programmas “Inovācija un ilgtspējīga attīstība: Latvijas pēckrīzes procesi globālā kontekstā (SUSTINNO)” ietvaros.

²⁵⁵ LU SZF SPPI (2010). VPP “Nacionālā identitāte” ietvaros veiktās aptaujas dati. Rīga: SKDS.

²⁵⁶ SUSTINNO (2016). Latvijas iedzīvotāju aptauja.

²⁵⁷ Kaprāns, M., Procevska, O. (2013). Latvijas sociālās atmiņas monitorings. Ziņojums Nr. 1. Rīga: LU, 28. lpp.

²⁵⁸ Kaprāns, M., Saulītis, A. (2017.) Latvijas sociālās atmiņas monitorings. Ziņojums Nr. 2. Rīga: Latvijas sociālās atmiņas pētniecības centrs, 31.lpp.

izpildītu 30% apmērā, ja vērtē sasniegto samazinājumu no 54,9% 2011. gadā līdz 46% 2017. gadā pret plānoto samazinājumu no 54,9% 2011. gadā uz 25% 2018. gadā. Bāzes vērtība balstīta uz pētījuma centra "SKDS" aptaujas datiem, bet 2012. un 2017. gada dati iegūti Latvijas sociālās atmiņas monitoringā, kura ietvaros aptaujas īstenoja "SKDS". Dinamika kopš 2013. gada monitoringa liecina, ka izpildes snieguma vērtējums uzskatāms par pamatotu un būtisku, jo krievvalodīgo respondentu īpatsvars, kas uzskata, ka 1940. gadā Latvija brīvprātīgi iestājās Padomju Savienībā, politikas īstenošanas periodā samazinājies par 8,9%, taču tas atpaliek no uzstādītās mērķa vērtības, kas samazinājumu paredzēja 29,9% apmērā no krievvalodīgo respondentu skaita. Jāatzīmē arī, ka pārsvarā minētais uzlabojums panākts uz tā rēķina, ka par 11 procentpunktiem palielinājies krievvalodīgo respondentu skaits, kam grūti izšķirties viedoklī starp brīvprātīgu iestāšanos un okupāciju.

2017. gada monitoringā izvirzīts pieņēmums, ka viedokļu maiņu veicinājusi Krievijas Federācijas īstenotā Krimas aneksija: "Respektīvi, Krimas aneksijas kontekstā Latvijas publiskajā telpā ik pa laikam izskanēja salīdzinājumi ar padomju okupāciju 1940. gadā. Tādējādi var pieļaut, ka šādu paralēļu uzsvēršana ir vairojusi nenoteiktību krievvalodīgo vidū vai arī ir mazinājusi vēlmi atklāti atbalstīt brīvprātīgās pievienošanās naratīvu."²⁵⁹ Tādēļ nevar viennozīmīgi apgalvot, ka viss panāktais uzlabojums noticis tikai pateicoties NIPSIPP politikas īstenošanai.

Ņemot vērā relatīvi lielo pasākumu īpatsvaru, kas paredzēts skolēnu mērķauditorijai, lietderīgi atsevišķi vērtēt viedokļu izmaiņas tieši jauniešu auditorijā. Kaut gan monitoringa ziņojums atsevišķi neizceļ krievvalodīgo jauniešu viedokļa dinamiku, vērtējot jauniešu attieksmi, secināts: "2017. gada aptaujas dati parāda, ka jaunākajā vecumgrupā ir vismazākā varbūtība sastapt atbalstu brīvprātīgās pievienošanās naratīvam, bet lielāka varbūtība ieraudzīt neizlēmušos vai šaubīgos respondentus. Kopš 2004. gada tieši divās jaunākajās vecumgrupās (18–34) ir konstatējamā visnozīmīgākās atšķirības". Tas netieši norāda, ka NIPSIPP ietvaros īstentās aktivitātes skolēnu auditorijā ir devušas papildus ietekmi.

NIPSIPP noteiktajam rādītājam "**Krievvalodīgo respondentu īpatsvars, kas par sliktāko notikumu Latvijas 20. gadsimta vēsturē atzīst 1941. un 1949. gada deportācijas**" nav tieši salīdzināmu datu. Saturiski tuvākais rādītājs iegūts 2016. gadā veiktajā aptaujā, par sliktāko notikumu Latvijas 20. gs. vēsturē, kurā viena no izvēlēm bija "Padomju represijas pret Latvijas iedzīvotājiem". Tās par pagājušā gadsimta sliktāko notikumu atzīst 4,3% no

²⁵⁹ Kaprāns, M., Saulītis, A. (2017.) Latvijas sociālās atmiņas monitoringa ziņojums Nr. 2. Rīga: Latvijas sociālās atmiņas pētniecības centrs, 25.lpp

aptaujātajiem krievvalodīgajiem.²⁶⁰ Tas netieši liecina, ka NIPSIPP ietvaros īstenotajiem pasākumiem, kam krievvalodīgajā auditorijā bija jāveido viedoklis par padomju represijām, nav bijis efekta. NIPSIPP rīcības plānā 2017.–2018. gadam rezultatīvā rādītāja vietā noteikts rādītājs **“Cittautiešu īpatsvars, kas nekādā gadījumā neattaisno 1941. un 1949. gada deportācijas”** ar tādu pašu skaitlisko mērķa vērtību – 25%. Taču arī šādā griezumā dati netika apkopoti. Latvijas sociālās atmiņas monitoringā tiek mērīts sašaurinātāks rādītājs **“Krievvalodīgo respondentu īpatsvars, kas nekādā gadījumā neattaisno 1941. un 1949. gada deportācijas”**. Šajā rādītājā 2013. gada monitorings uzrāda 55,1%, bet 2017. gadā – 49,9% īpatsvaru. Tādējādi vērtējams, ka rādītājs ir nedaudz pasliktinājies kopš brīža, kad politikas īstenošana tikko bija uzsākta. Kaut gan formāli mērķa vērtība ir pārsniegta divas reizes, rezultāts nav uzskatāms par pamatu, jo bāzes mērījums balstīts uz citu rādītāju datiem (sākotnējam rādītājam bāzes vērtība bija 13,2%). Atsevišķi izvērtējot jauniešu auditoriju, kas bija liela daļa no NIPSIPP īstenoto pasākumu mērķauditorijas, minams 2017. gada sociālās atmiņas monitoringa ziņojuma secinājums, ka “dati neuzrāda būtiskas atšķirības starp vecuma grupām, kas nozīmē, ka atšķirīgā attieksme pret padomju deportācijām ir spēcīgāk saistīta ar etnolingvistiskās grupas pieredzi un vēsturiskajiem priekšstatiem, nevis ar dažādu paaudžu atšķirīgo sociālo atmiņu”.²⁶¹

Padziļināti salīdzinot 2013. un 2017. gada sociālās atmiņas monitoringu rezultātus, novērojams, ka samazinājums lielā mērā noticis nevis uz polāro viedokļu maiņas rēķina, bet tādēļ, ka vairāk respondentu sniedza vērtējumu, kas skalā bija tieši pa vidu starp attaisnošanu un neattaisnošanu.

Šī tendence saskan ar iepriekšējā rādītājā identificēto – arvien vairāk krievvalodīgo Latvijas iedzīvotāju, kā arī latviski runājošie ir tolerantāki pret dažādām vēstures interpretācijām, izvairoties no “melnbaltas” pozīcijas. Tas norāda uz nelielām pozitīvām pārmaiņām un valstiskās atmiņas politikas ietekmi uz sabiedrības sašķeltības mazināšanu.

Minēto NIPSIPP 3.1. īstenošanas rezultatīvo rādītāju nelielais kāpums jāvērtē Krievijas Federācijas īstenotās vēsturiskās atmiņas politikas kontekstā. Šajā valstī vēsture un sociālā atmiņa tiek uzskatīta par svarīgu valdošās elites ideoloģisko un politisko instrumentu gan iekšpolitikā, gan ārpolitikā un tās īstenošanai tiek atvelēti lieli resursi. Krievijā tiek kultivēta impēriskā vēstures koncepcija, kurā tiek cildināti PSRS sasniegumi, piemēram, uzvara Otrajā pasaules karā, teritoriālie ieguvumi, nozīmīgā loma pasaules politikā Aukstā kara gados, savukārt, totalitārā režīma noziegumi – relativizēti. Krievijas vēstures koncepcija tiek plaši

²⁶⁰ SUSTINNO (2016). Latvijas iedzīvotāju aptauja.

²⁶¹ Kaprāns, M., Saulītis, A. (2017.) Latvijas sociālās atmiņas monitoringa. Ziņojums Nr. 2. Rīga: Latvijas sociālās atmiņas pētniecības centrs, 31.lpp.

popularizēta tās masu medijos, tostarp televīzijā, kas tiek skatīta arī Latvijā. Tādējādi Krievijas vēstures un atmiņas politika atstāj ietekmi arī uz Latvijas iedzīvotāju, it īpaši tās krievvalodīgo iedzīvotāju viedokli par vēsturi.²⁶² Pēdējā laika Kremļa valdības lēmumi par 30% palielināt propagandas mašīnērijai atvēlēto finansējumu tikai apliecina kaimiņvalsts plānus arī nākotnē popularizēt savu viedokli par vēstures notikumiem.

NIPSIPP noteiktais rezultatīvais rādītājs “**Krievvalodīgo respondentu īpatsvars, kas pozitīvi vērtē Latvijas Okupācijas muzeju**” laika posmā no 2010. gada līdz 2016. gadam ir palielinājies par 0,3%. Šis nelielais LOM pozitīvā vērtējuma kāpums Latvijas krievvalodīgo iedzīvotāju vidū neatbilst plānotajam. Kopumā muzeja darbību raksturo apmeklētības dinamika, kas visaugstākos rādītājus sasniedza 2014. gadā, nākamajos gados šis rādītājs ir nedaudz krities. LOM apmeklējums ir nedaudz virs 100 tūkst. cilvēku gadā. Vairāku Latvijas muzeju, kuru ekspozīcijā arī ir iekļauts padomju un nacistiskās okupācijas laiks, apmeklētība ir augstāka: Latvijas Kara muzejam ir 154 tūkst. apmeklētāju gadā, bet Rīgas vēstures un kuģniecības muzejam – 223 tūkst. apmeklētāju.²⁶³ Iespējams, to var skaidrot ar konkrēto muzeju tēlu sabiedrības uztverē, proti, pēdējie divi relatīvi vairāk nosaukami par izzinošās izklaides pakalpojuma sniedzējiem. Savukārt LOM tēls vairāk asociējas ar sarežģītas un traģiskas vēstures izziņas procesu, kurā būtiska vieta ir psiholoģiski smagām, līdz - domāšanu un līdz - jušanu veicinošām tēmām. LOM apmeklējuma dinamikā būtisks ir fakts, ka 2012. gada novembrī muzejs no savas pastāvīgās mītnes Strēlnieku laukumā 1 pārcēlās uz pagaidu mājām Raiņa bulvārī 7. 2011. gadā MK pieņēma lēmumu par Padomju okupācijas upuru piemiņas memoriāla kompleksa celtniecības finansēšanu, kas paredzēja, ka LOM pārbūve un piebūves celtniecība jāpabeidz līdz 2013. gada 31. decembrim. Tas vairāku iemeslu dēļ netika izdarīts. Tādējādi LOM pagaidu mītnē apmeklētājiem var piedāvāt vien savas ekspozīcijas konsolidētu versiju.²⁶⁴ Tikai 2018.gadā tika uzsākta vērienīgā LOM rekonstrukcija par 5,2 mlj. EUR. Bijusī Kultūras ministre

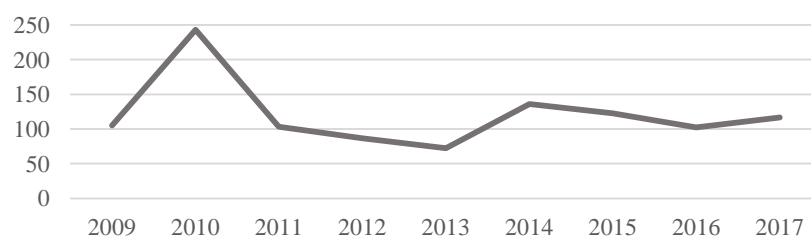
²⁶² Lerhis, A. (2014). Vēstures jautājumi Krievijas publiskajā diplomātijā. Grām.: Kudors, A. (red.). Krievijas publiskā diplomātijā: Mediji un nevalstiskais sektors. Rīga: Austrumeiropas politikas pētījumu centrs; LU Akadēmiskais apgāds. 161.–186. lpp.; Zelče, V. (2014). Latvijas sociālās atmiņas politika, Eiropas Savienības un Krievijas ietekme uz to. Grām.: Rozenvalds, J., Zobena, A. (red.). Daudzveidīgās un mainīgās Latvijas identitātes. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 211.–213. lpp.; Bērziņa, I. (red.). (2016). Sabiedrības destabilizācijas iespējamība Latvijā: potenciālie nacionālās drošības apdraudējumi Latvijā. Rīga: Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijas Drošības un stratēģiskās pētniecības centrs.

²⁶³ Latvijas Kultūras akadēmija (2018). Latvijas muzeju nozīme dažādām sabiedrības mērķgrupām: muzeju un sabiedrības mijiedarbība. Rīga: Latvijas Kultūras akadēmija. 34.lpp.

²⁶⁴ Miķelsone, M. (2018). Kāpēc vairāk nekā 10 gadu ilgst Okupācijas muzeja rekonstrukcija? Ir.lv. 17. okt. Pieejams: <https://ir.lv/kartoteka/kapec-vairak-neka-10-gadu-ilgst-okupacijas-muzeja-rekonstrukcija/>; Laganovskis, G. (2018). Okupācijas muzejs – svarīgāks nekā jebkad. LV portāls. 13. jūl. Izgūts no: <https://lvportals.lv/norises/297324-okupacijas-muzejs-svarigaks-neka-jebkad-agrak-2018>

Dace Melbārde atzina, ka “projekts ir tapis nepiedodami ilgi”.²⁶⁵ Tiek plānots, ka muzejs rekonstruētājā ēkā varētu atgriezties 2020. gada 31. decembrī un 2021. gadā sākt jaunās ekspozīcijas uzstādīšanu. LOM iespējas piedalīties NIPSIPP izvirzīto uzdevumu īstenošanā un sasniegtos rezultātus ietekmēja tā ēkas rekonstrukcijas aizkavēšanās, paredzētās jaunās ekspozīcijas neesamība, kā arī muzeja darba iekšējās problēmas, kas publiskajā telpā rezonēja 2019. gada vasarā.²⁶⁶ Tādējādi vairāki gan ārējie, gan muzeja darba iekšējie faktori apgrūtināja tā pilnvērtīgu plānoto līdzdalību NIPSIPP izvirzītā 3.1. mērķa uzdevumu īstenošanā.

Attēls. Nr. 11.5. Latvijas Okupācijas muzeja apmeklējums, tūkst. gadā

Avots: Latvijas Kultūras akadēmija²⁶⁷

2017. gada LOM apmeklētāju statistikā skolēnu grupu vizītes veidoja 2% no visiem muzeja apmeklējumiem.²⁶⁸ Apmeklētības līmeņa 2018. gada rādītāji vēsta, ka muzeju gadā apmeklēja ap 1% skolēnu. Pieņemot, ka muzejs tiek apmeklēts vienu reizi vidējās izglītības procesa laikā, šāds apmeklētības līmenis nosegtu aptuveni 10% Latvijas skolēnu. Taču kopumā muzeju pedagoģiskās programmas formālās izglītības ietvaros 2018. gadā 171 pasākuma ietvaros piedalījušies 4 522 cilvēku.²⁶⁹

Vērtējot NIPSIPP īstenošanas lomu ietekmes nodrošināšanā, būtiski ņemt vērā, ka liela daļa aktivitāšu bija vērstas uz izglītības informatīvā nodrošinājuma un cilvēkresursu kompetences un kapacitātes veicināšanu. Tas uzskatāms par būtisku priekšnoteikumu praktiskajām informatīvajām un izglītojošajām aktivitātēm, kuru ietekmi adekvāti varēs nomērīt tikai pēc vairākiem gadiem.

Salīdzinot politikas uzsākšanas posmā formulētās problēmas ar situāciju šobrīd, raksturojošs ir Ekspertu ziņojumā “Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas

²⁶⁵ Kince, A., Rozenberga, M. (2018). Okupācijas muzeju par 5,2 miljoniem eiro pārbūvēs “Skonto būve”. LSM.lv. 29. maijs. Izgūts no: <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/okupācijas-muzeju-par-52-miljoniem-eiro-parbuves-skonto-buve.a280064/>

²⁶⁶ LSM.lv ziņu redakcija (2019). Atkāpjas Okupācijas muzeja direktors; uz amatu rīkos konkursu. LSM.lv. 23. jūl. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/atkapjas-okupācijas-muzeja-direktors-uz-amatu-rikos-konkursu.a326546/>

²⁶⁷ Latvijas Kultūras akadēmija (2018). Latvijas muzeju nozīme dažādām sabiedrības mērķa grupām: muzeju un sabiedrības mijiedarbība. Rīga: Latvijas Kultūras akadēmija. 34.–35.

²⁶⁸ Turpat, 36. lpp.

²⁶⁹ Informācija no Latvijas Okupācijas muzeja mājaslapas. Pieejams: <http://okupācijasmuzejs.lv>

nostiprināšana”²⁷⁰ secinātais: “Sabiedrībā joprojām visaugstāko konflikta potenciālu saglabā padomju okupācijas un Otrā pasaules kara tēmas. Latviešu un krievvalodīgo vidū vērojamas nozīmīgas atšķirības attieksmē pret šiem vēsturiskajiem notikumiem, un tas veicina atšķirīgus priekšstatus par Latvijas valstiskuma pamatiem un ģeopolitisko orientāciju.”²⁷¹

Kaut gan pēc būtības NIPSIPP izvēlētie rādītāji vērtējami, kā labi atbilstoši mērķa uzstādījuma un atbilstošo politikas rezultātu mērīšanai, sarežģījumus radīja formulējuma detaļas. Ja sākotnēji viedokli bija paredzēts mērīt krievvalodīgo auditorijā, tad 2017.-2018. gada rīcības plānā formulējums tika mainīts uz “cittautiešiem”, precizējot arī attieksmes formulējumu. Taču Latvijas sociālās atmiņas monitorings un SUSTINNO veiktā Latvijas iedzīvotāju aptauja analizē krievvalodīgo auditoriju. NAP 2021.-2027. gada projektā paredzētajos rādītājos, uz 3.1. mērķi tiešā veidā neviens nav attiecināms. Ekspertu ziņojumā *Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam*, ieteikti ļoti līdzīgi rādītāji tiem, kas jau ietverti NIPSIPP, taču kā mērāmā auditorija ieteikta visa Latvijas sabiedrība.

Tādēļ turpmāk, šāda vai saturiski līdzīga politikas mērķa mērīšanai, ieteicams izmantot rādītājus, kas noteikti minētajā ekspertu ziņojumā, taču nodrošināt, ka analīzes vajadzībām sabiedrības viedoklis analogiskos aptauju pētījumos nākotnē pieejams arī sekojošu auditoriju griezumos: sabiedrība kopumā, latvieši, cittautieši, krievvalodīgie, un minētie griezumi pa vecuma grupām, atsevišķi izdalot jauniešus un vecāka gājuma cilvēkus.

Efektivitātes un lietderības vērtējums

Balstoties uz pieejamajiem finanšu datiem, izlietotais finansējums kopumā atbilst plānotajam. NIPSIPP plānošana tika sadalīta 3 posmos, katrā posmā aktualizējot veicamo pasākumu klāstu un nepieciešamo finansējumu. Plānošanas dokumentos iespējams identificēt, ka 20% pasākumu tika pieprasīts papildu finansējums, to pilnvērtīgai īstenošanai.

Par augstu efektivitāti liecina vairāku nozīmīgu projektu uzraudzības rādītāju pārsniegums esošā budžeta ietvaros, piemēram, LOM aktivitātes 2017.–2018. gadā pārliecinoši pārsniedza gandrīz visus projekta līmenī noteiktos uzraudzības rādītājus. Esošā budžeta ietvaros, tiešā veidā pasākumos sasniegtie 11% no kopējā skolēnu skaita (netiešā veidā vēl vairāk), vērtējams par atzīstamu sniegumu.

Taču identificēti vairāki aspekti, kas kopumā mazinājuši politikas ieviešanas efektivitāti:

²⁷⁰ LU (2017). *Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam*. Rīga: KM; LU.

²⁷¹ Turpat, 9. lpp.

- Tā kā daļa plānoto pasākumu tiešā vai netiešā veidā bija saistīti ar LOM un tā satura modernizāciju, tad rekonstrukcijai, kuras sagatavošanās un projektēšanas procesa kavējums vērtējams 7 gadu garumā, bija bremzējošs efekts. Kavējuma apstākļi bija dažādi, tai skaitā politiski, tādēļ nevar apgalvot, ka kavēšanās iemesli meklējami NIPSIPP īstenošanu rīcībā vai tās trūkumā.
- Efektivitāti raksturo integrācijas politikas ekspertu ziņojumā identificētais, ka “vēstures didaktikas pārraudzība, pedagoģiskā kontrole, metodikas un mācību priekšmeta satura veidošana ir sadrumstalota starp dažādām valsts institūcijām. Rezultātā, uzraudzība bieži ir vāja un neprofesionāla.”²⁷²
- Turpat identificēts, ka “Latvijas skolu pamatizglītības programmās tiek atsevišķi mācīta “Pasaules vēsture” un “Latvijas vēsture”. Vairums aptaujāto vēstures skolotāju uzskata, kā šāds nošķirums nav ļāvis sasniegt vēlamos mērķus – padziļinātākas zināšanas par Latvijas un pasaules vēsturi. Vēstures eksāmenu rezultāti arī apstiprina, ka dalītās vēstures modelis neveicina skolēnu izpratni par Latvijas notikumu saistību ar plašākiem procesiem.”²⁷³

Lietderības kopsavilkums

Pirms politikas īstenošanas, krievu valodā runājošo iedzīvotāju vidū pieauga tendence uzskatīt, ka Latvija Padomju Savienībai pievienojās brīvprātīgi. Politikas īstenošanas rezultātā šis viedoklis ir nedaudz mainīts, taču ne tik lielā mērā, kā bija iecerēts. Viens no šā uzskata veidošanas cēloņiem, ka mazākumtautību skolās tika izmantoti neatbilstoši izglītības materiāli, kuros bija atspoguļoti nepatiesi vēstures fakti, arī lielā mērā novērsta, pateicoties izglītības satura un mācību materiālu pilnveidei, tulkošanai un pasniegšanai tradicionālās un netradicionālās formās. Vāji apzinātā mazākumtautību pārstāvju pozitīvā loma Latvijas valsts dibināšanā un starpkaru perioda izaugsmē, kā arī pret mazākumtautībām vērstās represijas valstiskās atmiņas politikas pasākumu ietvaros risināta, galvenokārt pilnveidojot sabiedrības izpratni par romu un ebreju kopienu traģisko vēsturi nacistiskās okupācijas laikā. Sākotnējā iecere attīstīt LOM kā sava veida centrālo informatīvās infrastruktūras elementu īstenojusies daudzveidīgās LOM aktivitātēs. Pabeidzot LOM rekonstrukciju, kas tika iesākta 2018. gadā, LOM lomai NIPSIPP 3.1. mērķa īstenošanā paredzams pieauguma turpinājums.

Skolēni vērtējami kā visvairāk sasniegtā mērķauditorija NIPSIPP īstenošanā. Tiešā veidā pasākumu ietvaros sasniegti vismaz 11% visas mērķauditorijas, turpmākajā politikas

²⁷² LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.37. lpp.

²⁷³ Turpat, 36. lpp.

īstenošanā, turpināma mērķauditorijas plašāka sasniegšana. Netiešā veidā, izglītības sistēmas kompetenču pieejā balstīto reformu rezultātā, par sasniegtiem uzskatāmi visi skolēni. Pirmkārt, par lietderīgu uzskatāms fokuss uz jauno paaudzi, jo izglītības sistēmas potenciāls viņu uzskatu veidošanā ir lielāks, nekā gados vecākās paaudzes pārliecību formēšanā. Otrkārt, par lietderīgu uzskatāms, ka lielākā daļa pasākumu, kas paredzēti skolēniem, bija informatīvās bāzes, kompetenču un kapacitātes nodrošināšana, iesaistot vēstures speciālistus un skolotājus. Tādējādi nodrošināts stabils pamats turpmākajām izglītības aktivitātēm.

NIPSIPP 3.1. mērķa īstenošanas apgrūtināšie aspekti saistās ar nepietiekošu finansējumu, kas neļāva izvērst pasākumus tādā formātā, lai sasniegtu mērķauditoriju un panāktu izmaiņas vēlamajā apjomā un tempā. Piemēram, potenciāli, tieši iesaistīto skolēnu īpatsvars varēja būt lielāks. 2017. gadā joprojām tiek atzīts, ka “Latvijā tiek ļoti vāji atbalstīti pētījumi, kas varētu radīt jaunas zināšanas un konceptuālas pieejas, kuras palīdzētu agrākos Latvijas vēstures posmus iekļaut sabiedrības vēsturiskuma apziņā. Pašreizējos apstākļos vēstures zinātne lielā mērā balstās uz pētnieku entuziasmu, un cilvēkresursu piesaiste ir ierobežota pastāvīgi nepietiekošā finansējuma dēļ, bet pētniecība netiek balstīta kopējā nacionāla līmeņa pētniecības stratēģijā”.²⁷⁴

Diskusijas par valstiskās atmiņas politikas lietderību sabiedrībā novērotas arī saistībā ar LOM koncepciju kā tādu, jo latviski runājošie, it īpaši vecāka gada gājuma cilvēki, to uztver kā būtisku personīgo un nācijas atmiņu krātuvi, savukārt krieviski runājošajā vidē novērojama negatīva attieksme pret visu, kur tiek lietots jēdziens “okupācija”. Tiek izteikti pārmetumi, ka LOM koncepta ietvaros tiek izcelta tikai padomju okupācijas traģiskā pieredze. Formāli vērtējot, LOM pozicionēšanai sabiedrībā novērojami trūkumi, jo citu Latvijas vēstures tematikai veltīto muzeju, piemēram, Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja un Kara muzeja, apmeklētība ir ievērojami lielāka, jo to tēls vairāk asociējams ar populārzinātnisku izglītošanu un izklaidi. Protams, apmeklētāju piesaiste ar izklaides piedāvājumu nevar būt LOM darbības uzdevums, tomēr rekomendējama ir muzeja popularizēšanas stratēģijas pilnveide. Tādēļ, lai nodrošinātu efektīvu un lietderīgu LOM attīstību nākotnē, ieteicams attīstīt aizsākto LOM kā “kompetences centra” lomu, veidojot to nevis kā “lokālu objektu”, bet kā horizontālu informatīvās bāzes un infrastruktūras nodrošinātāju un uzturētāju.

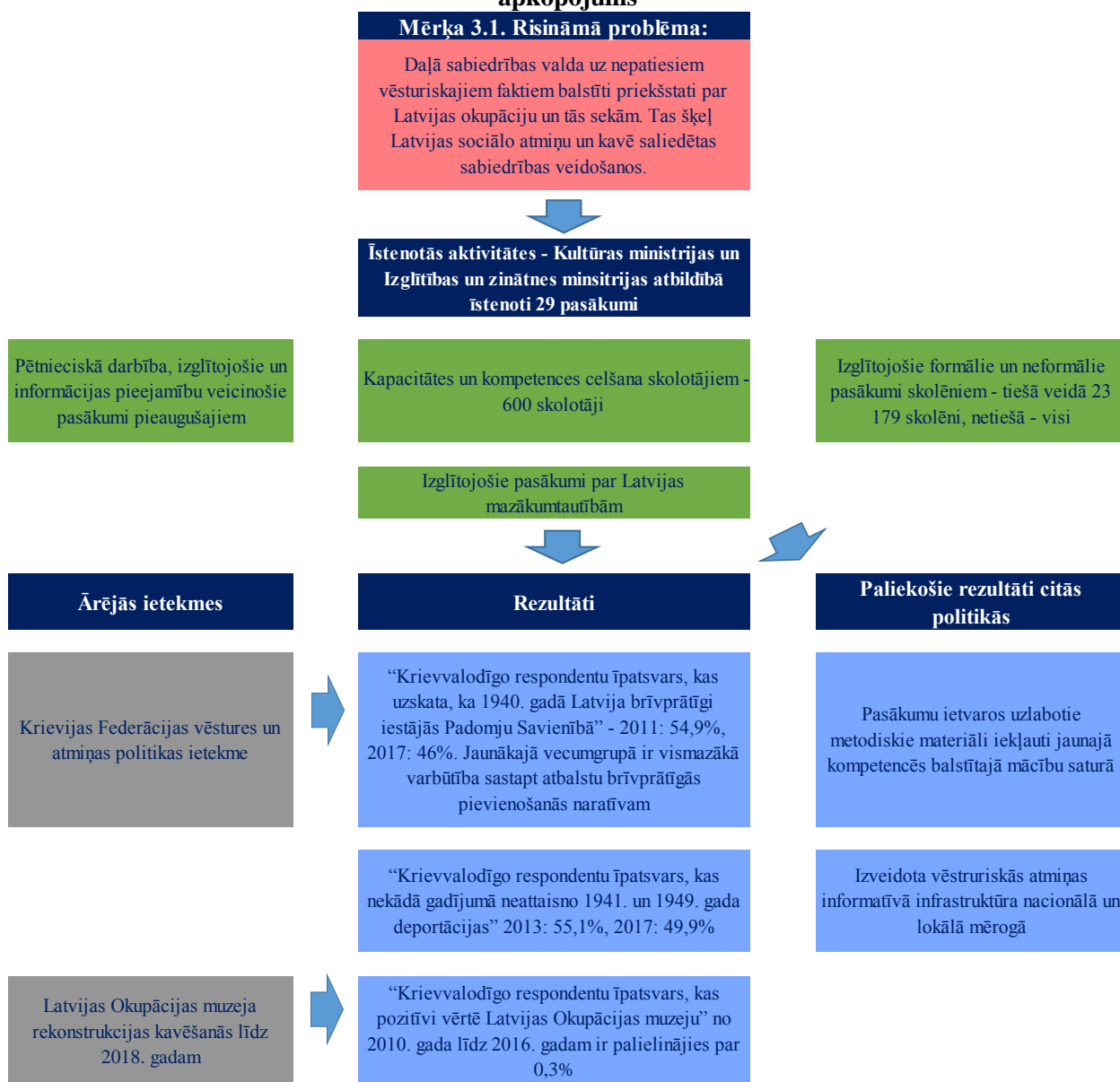
Salīdzinot īstenotās aktivitātes ar sabiedrības viedokli, par ietekmīgākajiem aktivitāšu veidiem, par lietderīgām uzskatāmas visas neformālās izglītības aktivitātes, kas veiktas NIPSIPP

²⁷⁴ LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU. 36. lpp.

īstenošanas pasākumu ietvaros, tai skaitā filmu demonstrēšana, stacionārās un ceļojošās izstādes. Tādējādi informatīvās bāzes un kompetenču nodrošināšana šīs politikas ietvaros, lielā mērā vērtējama kā īstenota. Turpmāk lielāks pasākumu un ieguldījumu īpatsvars jānodrošina neformālo izglītojošo pasākumu segmentam.

NIPSIPP 3.1. mērķa īstenošanas pieredze liecina par grūtībām efektīvi koordinēt kompleksus pasākumus ar daudziem iesaistītajiem un atbildīgajiem. Tādēļ turpmāk plāna izstrādē ieteicams veļtīt detalizētāku uzmanību precīzai pienākumu un atbildības sadalīšanai, un sasniegto rezultātu operatīvai mērīšanai, kā arī šo mērāmo rezultātu rādītāju precīzai definēšanai.

Attēls Nr. 11.6. Mērķa 3.1. politikas uzstādīto problēmu, īstenoto aktivitāšu un rezultātu apkopojums

Avots: autoru veidots

Tabula Nr. 11.2. Lietderību raksturojošo vērtējumu kopsavilkums par mērķa 3.1. “Nostiprināt uz patiesiem faktiem balstītu un demokrātiskām vērtībām atbilstošu izpratni par Otrā pasaules karu, kā arī padomju un nacistu okupāciju Latvijā” īstenošanu

Aspekts	Vērtējums	Komentāri
Politikas ietekmes rādītāju sniegums	Vidējs	Tendence mainīta no negatīvas uz pozitīvu, bet mazākā apmērā, kā iecerēts.
Pasākumu uzraudzības un ietekmes rādītāju sniegums	Labs	Pieejamie dati liecina par rādītāju izpildi vai pārsniegšanu.
Sasniegtās mērķauditorijas apjoms	Atbilstošs	Tieši un netieši iesaistītās jauniešu auditorijas lielums uzskatāms par atzīstamu rezultātu.
Pasākumu atbilstība mērķgrupu prioritātēm	Daļēji	Sabiedrība aptaujā vairāk izceļ neformālās starpkultūru komunikācijas un arī mediju atbalsta pasākumu nozīmi, pretstatā informatīviem pasākumiem, kas bija dominējošais pasākumu formāts.
Efektivitātes sniegums	Vidējs	Bremzējošus efektus radīja politikas plānošanas un īstenošanas kompleksā daba, iesaistot vairākus atbildīgos un īstenošājus.
Lietderības kopvērtējums kvalitatīvā skalā	Atbilstoša	Kopumā lietderība vērtējama kā atbilstoša sākotnēji izvirzīto problēmu un uzdevumu risinājumiem.

Avots: autoru veidots

Vērtējot sasaisti ar citiem NIPSIPP rīcības virzieniem, mērķiem, uzdevumiem un galvenajiem pasākumiem, var konstatēt ka:

- 3. Rīcības virziena 1 mērķa ietvaros veiktajiem pasākumiem ir sasaiste ar otru mērķi – 3.2. Veicināt Latvijas lokālās un eiropeskās vēstures apzināšanu, izpēti un izpratni. Tas pēc uzdevumu satura uzskatāms par plašāku mērķi, jo Otrā pasaules kara un deportāciju notikumu izpratne sabiedrībā apskatāma kā daļa Latvijas un eiropeskās vēstures apzināšanas. Hierarhiski mērķis 3.1. pozicionējams un vērtējams kā būtisks 3.2. mērķa apakšmērķis. 3.2. mērķa ietvaros veiktās aktivitātes formālo un neformālo izglītības materiālu veidošana un popularizēšana, tai skaitā skolēnu vidū, kā arī lokālās vēstures apzināšanas iniciatīvas vērtējamas kā papildinošas aktivitātes, savukārt, virzība uz atmiņu politikas izstrādi veicināja kontekstuālo ietvaru 3.1. pasākumu īstenošanai.
- NIPSIPP plānošanas periodā bija mazāka empīriskā pieredze attiecībā uz Krievijas Federācijas vēstures un atmiņas politikas izpausmēm caur mediju vidi, kas atstāj ietekmi arī uz Latvijas iedzīvotāju, it īpaši tās krievvalodīgo, viedokli par vēsturi. Tādējādi šī ārējā faktora loma attiecībā uz nesasniedzajiem politikas uzraudzības rādītājiem nosaka lielāku mērķa 3.1. efektivitātes atkarību no mērķa 1.4. *Stiprināt kvalitatīvu, demokrātisku informācijas telpu un palielināt plašsaziņas līdzekļu lomu integrācijā*, kas ietverts rīcības virzienā 1. *Pilsoniskā*

sabiedrība un integrācija. Mērķis ietvēra uzdevumus, kas vērsti uz vienojošu informācijas telpu Latvijas iedzīvotājiem, taču tiešā veidā uzdevumi nebija vērsti uz alternatīvas mediju vides veidošanu cittautiešiem, kaut gan pasākumu līmenī bija ietverta virkne atbilstošu aktivitāšu.

- Mērķa 3.1. īstenošanu veicināja arī rīcības virziena 2. *Nacionālā identitāte: valoda un kultūrtelpa* mērķa 2.3. *Nostiprināt latvisko kultūrtelpu kā sabiedrību saliedējošu pamatu un veicināt piederību kultūrtelpai lokālajā, nacionālajā un Eiropas līmenī* īstenošana. Kaut gan tam nav atrodami tieši pierādījumi, vērtējams, ka uzlabota izpratne par cittautiešu lomu un apstākļiem Latvijas vēstures kontekstā un kultūras attīstībā, veicināja arī tolerantāku attieksmi pret pretējo viedokļu pārstāvjiem attiecībā uz Otrā pasaules kara un deportāciju interpretāciju.

12. MĒRKIS 3.2. VEICINĀT LATVIJAS LOKĀLĀS UN EIROPEISKĀS VĒSTURES APZINĀŠANU, IZPĒTI UN IZPRATNI

NIPSIPP informatīvajā daļā īpaši akcentēts, ka Latvijai, atšķirībā no citām demokrātiskām valstīm, nav izstrādāta atmiņas politika kā rīcībpolitikas virziens. To definējot un īstenojot, īpaša loma jāvelta eiropēiskās vēstures apziņas veidošanai un pētniecībai, kā arī lokālās vēstures izpratnei.²⁷⁵

NIPSIPP informatīvajā daļā kā eiropēisko vēstures apziņas iesakņošanās indikatori norādīti: 1) pozitīva attieksme pret Latvijas Republikas kā eiropēiskas un demokrātiskas valsts dibināšanas dienas svinībām 18. novembrī; 2) Otrajā pasaules karā iznīcināto Latvijas nacionālo minoritāšu – ebreju un romu piemiņas nostiprināšana Latvijas tautas kopējā sociālajā atmiņā; 3) ebreju glābēju holokausta īstenošanas laikā cildināšanas kultūras radīšana; 4) dalība totalitāro režīmu represiju upuru piemiņas pasākumos un Latvijas valstiskumam veltītajos svētkos; 5) Latvijas vēstures kā daļas no Eiropas vēstures apzināšanās.²⁷⁶

Tā laika pētījumi rāda, ka tieši 18. novembra svētkiem piemīt potenciāls kļūt par dažādu etnisko un sociālo grupu un paaudžu vienojošiem svētkiem.²⁷⁷ 2008. gadā Latvija atzīmēja sava valstiskuma 90. gadadienu, kuras svinības koordinēja AiM. Šie svētki iezīmēja Latvijas valsts dibināšanas svētku svinēšanas mērķtiecīgas politikas veidošanu, finansējuma piešķiršanu un idejiskās un organizatoriskās koncepcijas radīšanu. 2008. gada novembra sākumā veiktā iedzīvotāju socioloģiskā aptauja vēstīja, ka 46% respondentu Latvijas valsts proklamēšanas svētkus atzina par nozīmīgiem un vienmēr vai gandrīz vienmēr svinēja, 34% – par maznozīmīgiem, ko dažreiz atzīmēja, 13% – par nepavisam nozīmīgiem nesvinamiem, bet 7% aptaujāto nebija viedokļa. Aptaujas dati liecināja, ka Latvijas iedzīvotāji visbiežāk 18. novembri atzīmē, klātienē apmeklējot svētku pasākumus (56 %) vai vērojot tiem veltītos raidījumus televīzijā (35 %). Aptaujā arī tika konstatēts, ka salīdzinoši biežāk Latvijas valsts dibināšanas svētkus nesvin iedzīvotāji vecumā no 21 līdz 30 gadiem, cittautieši, nepilsoņi, cilvēki ar sākumskolas, pamata vai vidējo speciālo izglītību, kā arī iedzīvotāji, kuri dzīvo vieni paši.²⁷⁸ Savukārt cieņa un līdzjūtība pret holokausta upuriem nav iesakņojusies Latvijas iedzīvotāju

²⁷⁵ Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam (Informatīvā daļa) (2011). Grozītas ar MK rīkojumu Nr.207 (2015). Rīga, 21. lpp.

²⁷⁶ Turpat. 21.–22. lpp.

²⁷⁷ Zepa, B. (red.). (2008). Mēs. Svētki. Valsts. Valsts svētku svinēšanas socioloģiskā izpēte. Rīga: BISS. 8. lpp.

²⁷⁸ Kantar TNS (2008). Lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju zina 18. novembra svētku nozīmi. 14. nov. Pieejams: <http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=2864>

atmiņas kultūrā un komemorācijā, neraugoties uz to, ka šai traģēdijai veltīti daudzi vēsturnieku pētījumi un tā detalizēti atainota akadēmiskajā literatūrā. Holokausta piemiņas rituālos galvenokārt iesaistās tikai valsts amatpersonas, pašvaldību un diplomātiskā korpusa pārstāvji un Latvijas ebreju kopiena.²⁷⁹ Pētījumi arī liecināja, ka daļība staļinisko masu deportāciju piemiņas dienās ir maza,²⁸⁰ savukārt, daudzas Latvijas valsts nozīmīgas svētku dienas, liela daļa iedzīvotāju uztver kā parastas brīvdienas.²⁸¹

Savukārt Latvijas lokālās vēstures apzināšanās un izpratnes veidošana NIPSIPP tiek definēta kā stabils pamats kopīgas un nepolitizētas sociālās atmiņas veidošanai un lokālās identitātes stiprināšanai. Tādējādi jāveicina vietējās sociālās atmiņas infrastruktūras izmantošana skolās, oficiālo atzīmējamo dienu lokālās nozīmes akcentēšana komemoratīvajā kultūrā. Lokālo atmiņas kopienu aktivitātes iesaistāmi arī ārzemēs dzīvojošie latvieši.²⁸²

Politikas īstenošana un iesaistīto institūciju veikto pasākumu rezultāti

Mērķa 3.2. īstenošanai izvirzīti četri konkrēti uzdevumi: 1) atmiņas politikas plānošana; 2) novadu vēstures izpētes atbalstīšana; 3) Latvijas vēstures kā daļu no Eiropas kopējās vēstures popularizēšana; 4) Latvijas valstiskuma stiprināšana. Katrs uzdevums iekļāva arī konkrētu pasākumu īstenošanu. Ja pirmā uzdevuma īstenošanai tika paredzēts tikai viens pasākums – Latvijas atmiņas politikas plānošanas dokumentu izstrādi, tad nākamo uzdevumu īstenošanai tika ieplānoti vairāki pasākumi. Piemēram, otrā uzdevuma īstenošana ietvēra: atbalstu privātajām vēstures muzeju veidošanas iniciatīvām Latvijas novados, skolēnu iesaistīšanu iedzīvotāju atmiņu pierakstīšanā, ekspedīciju organizēšanu uz svarīgākajām novada vēsturiskajām vietām. Trešā uzdevuma īstenošana paredzēja dokumentālu īsfilmu veidošanu izglītojošiem mērķiem par konkrētiem Latvijas vēstures jautājumiem, viegli uztveramu un ilustrētu Latvijas vēstures

²⁷⁹ Zelče, V. (2009). Vēsture – atbildība – atmiņa: Latvijas pieredze. Grām.: Rozenvalds, J., Ijabs, I. (red.). Latvija. Pārskats par tautas attīstību. 2008/2009: Atbildīgums. Rīga: LU SPPI. 46.–51. lpp. Deatlizētāk sk.: Bērziņš, D. (2015). Sociālās atmiņas komunikācija un ētika: holokausta diskursi Latvijā (1945–2014): promocijas darbs. Rīga: LU. 342.–429. lpp.

²⁸⁰ Kaprāns, M., Procevska, O., Uzule, L., Saulītis, A. (2012). Padomju deportāciju pieminēšana Latvijā. Atmiņu politika un publiskā telpa. Rīga: Mansards.

²⁸¹ Kantar TNS (2005). Latvijas iedzīvotāji maz zina par Lāčplēša dienas nozīmi. 11. nov. Pieejams: <http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=2290>; Kantar TNS (2005). Lielai daļai Latvijas iedzīvotāju 18. novembris ir parasta brīvdiena. 16. nov. Pieejams: <http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=2292>; Kantar TNS (2006). Lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju nezina, kāpēc tiek svinēta Lāčplēša diena. 10. nov. Pieejams: <http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=2501>; Kantar TNS (2006). Lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju zina 18. novembra svētku nozīmi. 16. nov. Pieejams: <http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=2506>

²⁸² Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam (Informatīvā daļa) (2011). Grozītas ar MK rīkojumu Nr.207 (2015). Rīga, 23. lpp.

skaidrojumu latviešu, krievu un angļu valodās sagatavošanu, interneta vidē pieejamu videomateriālu par dažādos gadsimtos Latvijas teritorijā dzīvojušām eiropeisko kultūru simbolizējošām vēsturiskām personībām izveidošanu, atzinības zīmes represēto glābējiem iedibināšanu. Ceturtnā uzdevuma īstenošana ietvēra kultūrizglītojošus, starpdisciplinārus pasākumus, izstādes un publisku lekciju sēriju par Latvijas amatpersonām laikposmā no 1918. gada līdz 1940. gadam, un viņu ieguldījumu neatkarīgas valsts veidošanā. Šajos pasākumos bija jāiesaista izcilas personības, kuras pārstāv publisko pārvaldi un pilsonisko sabiedrību.²⁸³

Izvirzītie uzdevumi tika precizēti, papildināti vai arī to īstenošana tika atcelta, plānojot katru NIPSIPP īstenošanas posma uzsākšanu. Tikai NIPSIPP īstenošanas pirmajā posmā (2012.-2014.) tika paredzēta atmiņas politikas plānošana un tā dokumentu izstrāde. Šā uzdevuma īstenošana bija jāveic vairākām institūcijām – KM, LVK, ĀM, IZM un LNA. Rezultāti – izstrādāts un MK apstiprināts politikas plānošanas dokuments, atbalsts sociālās atmiņas pētniecībai (līdzfinansējums LU Sociālās atmiņas pētniecības centra ekspertu darba, materiālu un priekšlikumu atmiņu politikas izstrādei sagatavošanai), ikgadēja iedzīvotāju socioloģiskā aptauja, lai noskaidrotu viedokli par sabiedrību šķeļošiem sociālās atmiņas jautājumiem (t.sk. 2013. gadā veikta vēstures skolotāju un skolēnu aptauja), organizēta konference par sociālo atmiņu šķeļošajiem un vienojošajiem notikumiem, un rituāliem (2014. gads).²⁸⁴ Vēlāk šā uzdevuma īstenošana tika pārtraukta. Trūkst informācijas par NIPSIPP īstenošanas plānā minēto pasākumu organizēšanu, norisi un rezultātiem. NIPSIPP īstenošanas otrā posmā plānojumā piedāvātā (nevis vairs kā atsevišķs uzdevums, bet uzdevuma “Popularizēt Latvijas vēsturi kā daļu no Eiropas kopējās vēstures” sastāvdaļa) “Diskusiju dokumenta izstrāde par atmiņu politiku”, ko veic KM sadarbībā ar ĀM, IZM un LNA.²⁸⁵ Arī šī pasākuma īstenošana pārtraukta, nav iekļauta mērķa 3.2 īstenošanā 2017.–2018. gadā.²⁸⁶ Nav informācijas par atmiņu politikas dokumentu izstrādēs rezultātiem.

Pirmajā posmā, uzdevuma “Popularizēt Latvijas vēsturi kā daļu no Eiropas kopējās vēstures” ievaros bija paredzēts iedibināt atzinības zīmes represēto glābējiem un ik gadu viņus

²⁸³ Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam (Informatīvā daļa) (2011). Grozītas ar MK rīkojumu Nr.207 (2015). Rīga, 89.–92. lpp.

²⁸⁴ Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam (Informatīvā daļa) (2011). Grozītas ar MK rīkojumu Nr.207 (2015). Rīga, 89. lpp.

²⁸⁵ 10. MK rīkojums Nr. 102 (2015). Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018.gadam īstenošanas plānu laikposmā līdz 2016.gadam. Latvijas Vēstnesis, 41.

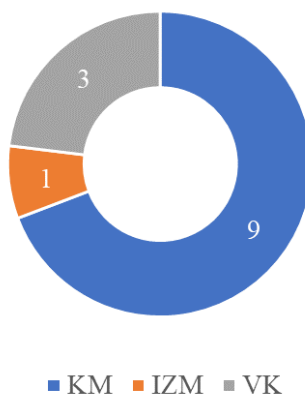
²⁸⁶ MK rīkojums Nr. 268 (2017). Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam īstenošanas plānu 2017.–2018. gadam. Latvijas Vēstnesis, 108.

godināt īpašos pasākumos. Šī uzdevuma īstenošana tika atcelta/pārtraukta. Nākamo posmu plānos tā iztrūkst.

NIPSIPP mērķa 3.2. īstenošana 2017.–2018. gadā paredzēja tikai vienu uzdevumu – īstenot Latvijas valstiskumu stiprinošus pasākumus, organizējot publiskus pasākumus, kuros īpaša uzmanība pievērsta skolēnu un jauniešu auditorijām. Šiem pasākumiem bija jāietver dalība valsts pārvaldes atvērto durvju dienās, Latvijas Republikas proklamēšanas dienas 18. novembra un citu valsts svētku pasākumus, Latvijas valsts simtgadei veltītus pasākumus, Eiropas dienai veltītus pasākumus un ekskursijas interesentiem MK ēkā.²⁸⁷

Par gandrīz visu NIPSIPP 3.2. mērķa 2012.–2014. gadu pasākumu īstenošanu atbildīga bija KM (87,5% no visiem pasākumiem), bet par vienu īstenojamo pasākumu kopu – atbildīga VK (12%). Pasākumu īstenošanā iesaistīta arī ĀM, vairāki muzeji – LOM, LNVM, LNMM, LVK, LNA un NKC. Novadu vēstures izpētes atbalstīšanā iesaistāmas arī pašvaldības. Par otrā posma (2015.–2016. gads) pasākumu īstenošanu atbildīga bija KM (33,4%), IZM (16,6%) un VK (50%). Iesaistītās institūcijas – ĀM, IZM, KM, muzeji – LOM, LNVM un LNMM, LNA, VISC un pašvaldības. Par trešā posma (2017.–2018. gads) pasākumu īstenošanu atbildīga – VK (100%).

Attēls Nr. 12.1. Mērķa 3.2. pasākumu īstenošanā iesaistītās galvenās atbildīgās institūcijas

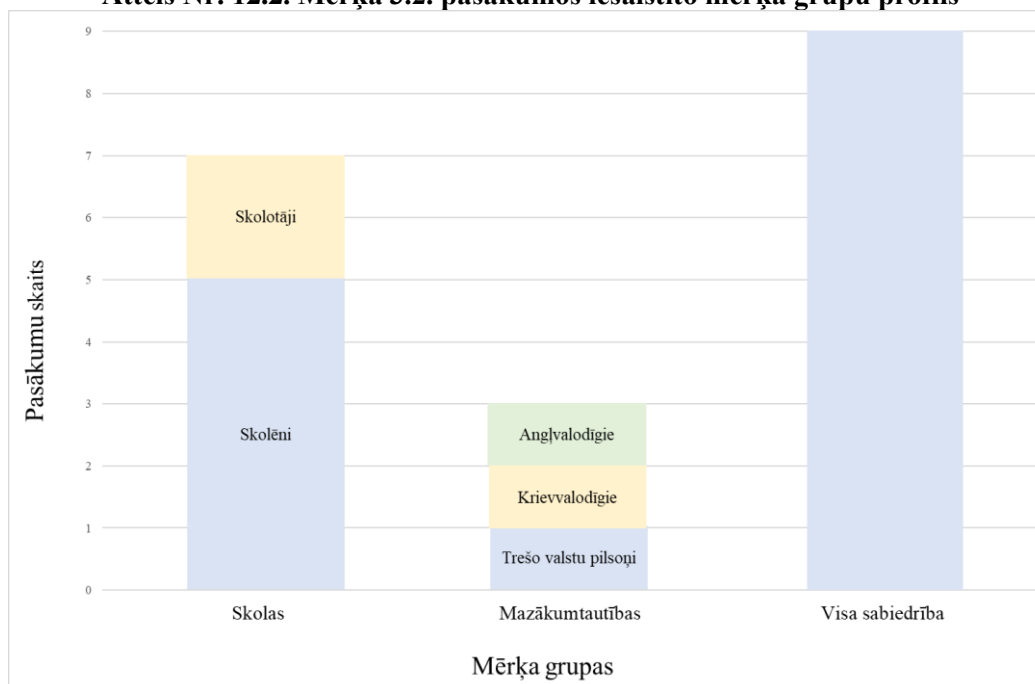

Avots: KM dati

Mērķa 3.2. pasākumu galvenās mērķa grupas: 1) skolēni un jaunieši; 2) visa sabiedrība, t.sk. reģionu iedzīvotāji; 3) visi Latvijas iedzīvotāji un/vai plašāka sabiedrība, kura jau piedalās vai kura ir iesaistāma valsts svētku svinēšanā, un kurai ir nepieciešami vienkārša satura materiāli Latvijas vēstures izpratnes veidošanai; 4) mazākumtautības, t.sk. trešo valstu pilsoņi, kuriem nav zināšanu par Latvijas vēsturi.

²⁸⁷ MK rīkojums Nr. 268 (2017). Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam īstenošanas plānu 2017.–2018. gadam. Latvijas Vēstnesis, 108.

Attēls Nr. 12.2. Mērķa 3.2. pasākumos iesaistīto mērķa grupu profils

Avots: autoru veidots

Skolēnu un jauniešu mērķa grupu vērstie pasākumi

Skolēniem un jauniešiem paredzēto pasākumu nolūks ir sekmēt viņu izglītību vēsturē. Īpaša uzmanība veltīta mazākumtautību skolām un to skolotājiem. Pasākumu uzdevums ir radīt vēstures stundas ne tikai satura ziņā bagātākas, bet arī daudzveidojot mācīšanas metodiku, kas tās dara interesantākas. Piemēram, pasākumu klāstā ir skolēnu ekspedīciju atbalstīšana, kuru laikā viņi veic mutvārdu vēstures intervijas, iepazīstas ar vēsturē nozīmīgām vietām. Paredzēta arī atmiņu vākšanas metodiskā materiāla izstrādāšana. Pasākumu plānā arī metodiskie semināri sociālo zinību un vēstures skolotājiem, kuri stādā skolās ar mazākumtautību mācību valodu. Semināru norises vietas – Rīga, Daugavpils, Liepāja, Ventspils, Jelgava un Rēzekne.

NIPSIPP 3.2. mērķa īstenošanas otrajā un trešajā posmā, nozīmīga vieta atvēlēta valsts pārvaldes iestāžu atvērto durvju dienām un ekskursijām uz MK ēku. Valsts iestāžu atvērto durvju dienas ir kļuvušas par ikgadēju pasākumu, darbojas īpašā mājaslapa (<https://www.atvertodurvjudiena.lv/>). Visai grūti ir nošķirt, cik daudz atvērto durvju dienas pasākumu norisinās tieši NIPSIPP 3.2. mērķa pasākumu ietvaros un cik pasākumu - pašu iestāžu ziņā. Informācija par ekskursiju iespējām MK ēkā atrodama MK mājaslapā (<https://www.mk.gov.lv/lv/content/ekskursija-ministru-kabineta>).

NIPSIPP 3.2. mērķa īstenošanas otrajā posmā paredzēts rīkot skolēnu auditorijai domātus publiskus pasākumus. Plānoto norišu vidū Latvijas Republikas Neatkarības deklarācijas pasludināšanas dienai – 4. maijam veltīts eseju konkurss vidusskolēniem “Mana Latvija”

(noslēgumā – diskusija par jēdzienu “valsts”), Ziemassvētku radošā darbnīca, Valsts kancelejas ceļojošā izstāde “Latvijai 95” skolām, muzejiem un kultūras centriem. Iecerēta arī datorspēles izveide pamatskolas skolēniem par MK un lēmumu pieņemšanas procesu.

Reģionu iedzīvotāju mērķa grupai vēltītie pasākumi

Šai mērķa grupai NIPSIPP 3.2. mērķa īstenošanas pirmajā posmā tika veidots pasākums, kas paredzēja atbalstīt vēstures muzeju veidošanas privātās iniciatīvas Latvijas novados, kā arī izveidot Latvijas novadu vēstures portālu. Nākamajos posmos šis pasākums vairs nav plānots.

Visu Latvijas iedzīvotāju un/vai plašākas sabiedrības mērķa grupai paredzētie pasākumi

Šai mērķa grupai galvenokārt paredzēti izglītojoša rakstura pasākumi – Latvijas vēstures grāmatu tulkošana krievu valodā, to drukāšana, audiovizuālā materiāla subtitru sagatavošana krievu valodā, DVD izdošana, kā arī publiskie pasākumi – lekcijas un izstādes. Šādas aktivitātes ir pamatojamas ar nepieciešamību tieši šī mērķa ietvaros veicināt ātrāku un precīzāku objektīvo vēstures faktu apguvi un pieņemšanu. Otrajā posmā (2015. – 2016.) paredzēts 1991. gada janvāra barikāžu atceres pasākums (t.sk. foto izstādes), publisko lekciju cikls par bijušajiem Latvijas Ministru prezidentiem, Latvijas Republikas proklamēšanas dienai – 18. novembrim – vēltīts pasākums (t.sk. izstāde).

Trešo valstu pilsoņu mērķa grupai paredzētie pasākumi

Mērķa 3.2 īstenošanas ietvaros bija paredzēts sagatavot ilustrētus materiālus (katru gadu) trešo valstu pilsoņiem. Tos iespējams lietot arī plašākai sabiedrībai, tai skaitā mazākumtautību skolu skolotājiem un skolēniem vispārējā pamatizglītībā.

2018. gadā iznāca LOM sagatavotais piecu ilustratīvu Latvijas vēsturei vēltītu burtnīcu komplekts – “Latviešu nācijas veidošanās un Latvijas valsts nodibināšana. Līdz 1918. gadam”, “Latvijas Republika (1918. – 1940.)”, “Otrais pasaules karš un Latvijas okupācija (1939. – 1945.)”, “Latvijas otrā padomju okupācija un atrašanās PSRS sastāvā (1944./45. – 1990./91.) un “Latvijas Republikas neatkarības atjaunošana un mūsdienas (1990. – 2018.)”. Šo komplektu arī papildina dokumentāla filma par Latvijas vēsturi.

Situācija 2018. gadā un politikas īstenošanas ietekme

NIPSIPP definētās atmiņas politikas īstenošanas rezultāta “Latvijas iedzīvotāji sajūt ciešāku piederību Eiropas vēsturei un palielinās piederības sajūta Eiropas Savienībai” mērīšanai

noteiktie rezultatīvie rādītāji balstītās uz cittautiešu iesaisti ar Latvijas vēsturi saistītajās atzīmējamajās dienās.

Tabula Nr. 12.1. NIPSIPP mērķa 3.2. īstenošanas rezultāti un rezultatīvie rādītāji

<i>Politikas rezultāts</i>	<i>Rezultatīvais rādītājs</i>	<i>Mērķa vērtība (2018)</i>	<i>Bāzes vērtība (2007-2011)</i>	<i>Sasniegts 2014</i>	<i>Sasniegts 2018</i>	<i>Sasniegts % no mērķa vērtības</i>
<i>Sākotnējā NIPSIPP ietvertie rādītāji</i>						
Pieaugusi mazākumtautību dalība ar Latvijas vēsturi saistītajās atzīmējamajās dienās	Cittautiešu respondentu īpatsvars, kas atzīmē LR Proklamēšanas dienu.	68%	46% (2008.)	53% (2012.)	58% (2017.) 86% (2018.)	85% (2017.) 126% (2018.)
<i>NIPSIPP 2017-2018 rīcības plānā papildinātie rādītāji</i>						
	Krievvalodīgo respondentu īpatsvars, kas pozitīvi vērtē, to, ka 1918. gada 18.novembrī tika nodibināta Latvijas Republika	40%			71,5% (2017.)	179%

Latvijas iedzīvotāju aptauju dati liecina, ka Latvijas Republikas 90. gadadienā uzsāktā šo svētku organizēšana un ieguldītās finanses dod rezultātus. Pieaug aktīvo svinētāju skaits – 2016. gadā svētkus atzīmēja jau trīs ceturtdaļas valsts iedzīvotāju, palielinās interese par piedāvātajiem publiskajiem pasākumiem, it īpaši līdzdalības pasākumiem, piemēram, ikgadējo (kopš 2008. gada) gaismas festivālu “Staro Rīga”, lāpu gājienu, kopējo valsts himnas dziedāšanu, svētku salūtu. Savas svētku programmas tiek veidotas arī reģionos. Būtiska loma ir arī sabiedriskajiem medijiem, kas piedāvā svarīgāko notikumu translācijas, Latvijas filmu izrādes, populāras mūzikas koncertus. Svētkiem veltīti raidījumi tie iekļauti arī komercmediju programmās. Socioloģisko aptauju datu analīze liecina, ka svētku atzīmēšanā kopumā piedalās visas sociālās, etniskās, profesiju un vecuma grupas. Tomēr ir vairāki līdzdalības disbalansa rādītāji šajā nozīmīgajā rituālā. Etnisko latviešu vidū svinētāju proporcija 2016. gadā sasniedza gandrīz 81%, etnisko krievu – vien 62%. Sievietes par 10% vairāk nekā vīrieši iesaistījās svētku norisēs. Cilvēki ar zemu izglītības līmeni reti piedalījās 18. novembra svētkos: vien 36,4% aptaujāto ar sākumskolas vai nepabeigtu pamatizglītību atzīmēja Latvijas valsts dibināšanu. Savukārt gandrīz 90% no visiem bakalaura un maģistra grādu ieguvējiem iesaistījās svētku pasākumos. Raugoties pēc pamatnodarbošanās, 18. novembra svinētāju vidū salīdzinoši mazāk bija zemnieku (60%), pašnodarbināto un individuālo komersantu (53% no visiem), ilgstoši slimojošo un cilvēku ar īpašām vajadzībām (48%). Vērojams, ka iedzīvotāji, kļūstot gados vecāki, aizvien retāk atzīmē valsts dzimšanas dienu. Vecuma grupā 18–24 gadi, svinētāji veidoja 86%, 25–34 gadi – gandrīz 80%, 35–44 gadi – 76%,

45–54 gadi – 71,5%, 55–64 gadi – 71% un 64–74 gadi – 67,7%. Šī lejupejošā līkne skaidrojama ar galveno svētku notikumu norises formātu, tie ir publiski pasākumi, kas norisinās pilsētvidē. Gados vecākiem cilvēkiem tos apmeklēt tumšā un aukstā laikā ne reti liedz veselības stāvoklis. Turklāt svētku organizatoriskā līmenī akcents tiek likts uz gados jaunākas paaudzes iesaisti. Piemēram, tiek veidoti rīki, lai dalībnieki savu klātbūtni svētkos iespējami ērti varētu atainot sociālajos tīklos, darbojas arī speciāli tēmturi. Tādējādi ar šo aktivitāti ir iespējams operatīvi apliecināt savas identitātes vērtības un veidot paštēlu sociālo tīklu lietotāju auditorijā un ar to interaktīvajiem rīkiem (piemēram, dalīšanos, “like” zīmi) gūt identitātes apstiprinājumu sociālo tīklu draugu un sekotāju auditorijā. Šis paradums arī daudz vairāk izplatīts gados jaunāku cilvēku un mobilo ierīču lietotāju vidū, nekā gados vecākajā paaudzē. Tomēr kopumā var secināt, ka šādi dati apliecina NIPSIPP stratēģijas ilgtermiņa fokusu, t.i. nodrošināt lielāku jauniešu iesaisti, jo tā ir mērķa grupa, kas ir mazāk ietekmēta vēsturiski un attiecīgi vieglāk uztver un akceptē objektīvo Latvijas vēstures realitāti.

Citi svētku neatzīmētāju grupas raksturlielumi ir visai tuvi sociāli atstumto cilvēku grupas radītājiem. Cilvēki, kuri dzīvē ir guvuši labākus panākumus, arī jūtās piederīgāki svētkiem un līdz ar to - valstij, kā arī to publiski apliecina iesaistoties Latvijas valsts proklamēšanas dienas svinībās.²⁸⁸

Aptauju dati liecina, ka pēdējā desmitgadē ir pieaugusi cittautiešu iesaiste 18. novembra svinībās. Sava artava šo rezultatīvo rādītāju sasniegšanā ir arī NIPSIPP 3.2. mērķa īstenošanai, tomēr nav iespējams noteikt tieši NIPSIPP devumu, jo Latvijas simtgades programmas pasākumiem bija tieši tāds pats mērķis. Jāpiezīmē, ka koncentrēšanās uz cittautiešu un jauniešu iesaisti Latvijas Republikas proklamēšanas svinībās, novārtā ir atstājusi citas sociālās grupas, it īpaši vecākajai paaudzei piederīgos.

Tabulā apkopotas citos pētījumos atlasītās specifiskās iekšējās un ārējās problēmas un izaicinājumi, kas raksturo situāciju 2017. - 2018.gadā.

Tabula Nr. 12.2. Identificētās problēmas un izaicinājumi

3.1. Nostiprināt uz patiesiem faktiem balstītu un demokrātiskām vērtībām atbilstošu izpratni par Otrā pasaules karu, kā arī padomju un nacistu okupāciju Latvijā	
Identificētās problēmas un izaicinājumi	Avots
Sabiedrībā joprojām visaugstāko konflikta potenciālu saglabā padomju okupācijas un Otrā pasaules kara tēmas. Latviešu un krievvalodīgo vidū vērojamas nozīmīgas atšķirības attieksmē pret šiem vēsturiskajiem notikumiem, un tas veicina atšķirīgus priekšstatus par Latvijas valstiskuma pamatiem un	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības

²⁸⁸ Zelče, V. (2018). Anomija Latvijas svētku un piemiņas dienu kalendārā un praksē. Grām.: Zobena, A. (red.). Apmaldījušies brīvībā: anomija mūsdienu Latvijā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 112.–113. lpp.

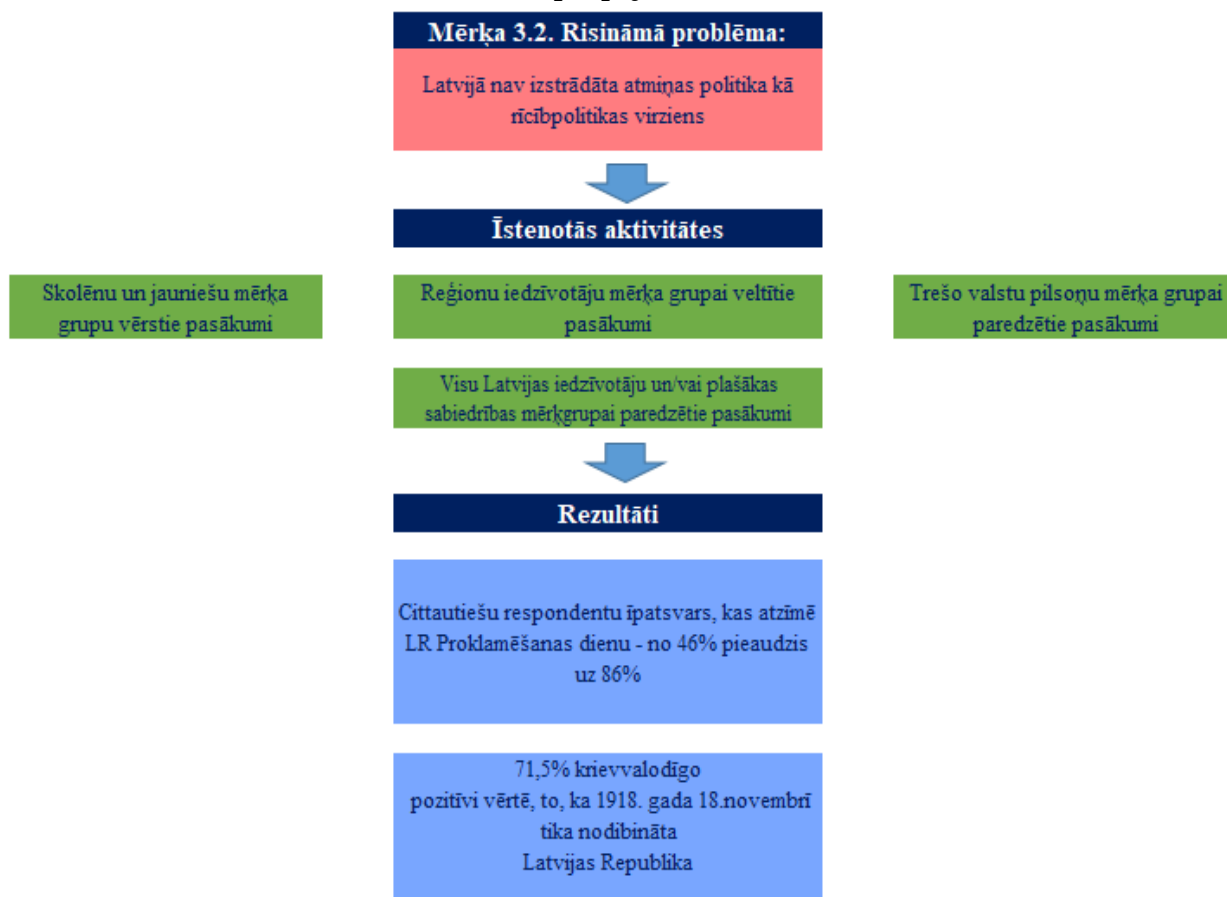
ģeopolitisko orientāciju.	integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.
---------------------------	--

3.2. Veicināt Latvijas lokālās un eiropēiskās vēstures apzināšanu, izpēti un izpratni

Identificētās problēmas un šizaicinājumi	Avots
Latvijā tiek ļoti vāji atbalstīti pētījumi, kas varētu radīt jaunas zināšanas un konceptuālas pieejas, kuras palīdzētu agrākos Latvijas vēstures posmus iekļaut sabiedrības vēsturiskuma apziņā. Pašreizējos apstākļos vēstures zinātne lielā mērā balstās uz pētnieku entuziasmu, un cilvēkresursu piesaiste ir ierobežota pastāvīgi nepietiekošā finansējuma dēļ, bet pētniecība netiek balstīta kopējā nacionāla līmeņa pētniecības stratēģijā.	LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.

Avots: autoru apkopots, balstoties uz norādītajiem avotiem

Attēls Nr. 12.3. Mērķa 3.2. politikas uzstādītās problēmas, īstenoto aktivitāšu un rezultātu apkopojums

Avots: autoru veidots

Tabula Nr. 12.3. Lietderību raksturojošo vērtējumu kopsavilkums mērķiem 3.1.Nostiprināt uz patiesiem faktiem balstītu un demokrātiskām vērtībām atbilstošu izpratni par Otro pasaules karu, kā arī padomju un nacistu okupāciju Latvijā un 3.2.Veicināt Latvijas lokālās un eiropēiskās vēstures apzināšanu, izpēti un izpratni

Aspekts	Vērtējums	Komentāri
---------	-----------	-----------

Politikas ietekmes rādītāju sniegums	Pozitīvi	Pieejamie rādītāji uzrāda mērķa vērtību pārsniegumu.
Pasākumu uzraudzības un ietekmes rādītāju sniegums	-	Nav pieejami pietiekoši dati par pasākumu rādītājiem.
Sasniegtās mērķauditorijas apjoms	-	Nav pieejami pietiekoši dati.
Pasākumu atbilstība mērķa grupu prioritātēm	Daļēji	Sabiedrība vairāk izceļ neformālās starpkultūru komunikācijas un arī mediju atbalsta pasākumiem piešķir lielāko nozīmi, pretstatā informatīviem pasākumiem, kas dominēja pasākumos.
Efektivitātes sniegums	-	Nav pieejami pietiekoši dati.
Lietderības kopvērtējums kvalitatīvā skalā	Vidējs	Nepietiekošs fokuss uz jaunajiem emigrantiem.

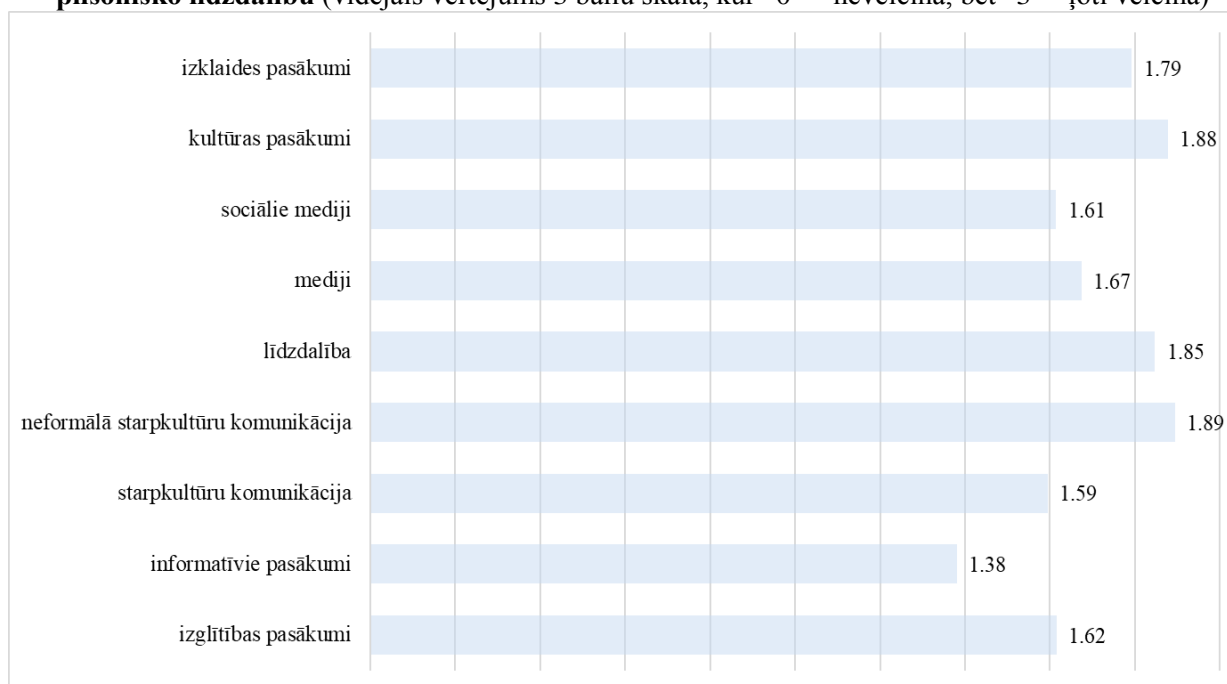
Avots: autoru veidots

13. SABIEDRĪBAS VĒRTĒJUMS

Šajā nodaļā ir analizēts Latvijas valsts piederīgo vērtējums un viedoklis par sabiedrības integrācijas procesiem un tieši, par dažādu pasākumu ietekmi uz Latvijas iedzīvotāju pilsonisko līdzdalību; dažādu iedzīvotāju grupu iekļaušanos Latvijas sabiedrībā; vēlmi ikdienā mācīties un aktīvi lietot latviešu valodu; vēlmi iekļauties latviskajā kultūrtelpā; dažādu sabiedrības grupu vēlmi tiekties uz vienotu vēstures un pagātnes notikumu izpratni (sociālo atmiņu), kā arī lūgts novērtēt sociālo tīklu nozīmi iekļaušanās Latvijas sabiedrībā veicināšanā. Aptaujas metodoloģija, apraksts un aptaujas anketas iekļautas pielikumā Nr. 5, visi aptaujas rezultāti iekļauti pielikumā Nr. 6.

Pirmajā jautājumā tika lūgts novērtēt kā dažādi pasākumi veicina Latvijas iedzīvotāju pilsonisko līdzdalību. Respondentu skatījumā, pilsonisko līdzdalību visvairāk veicina **neformālā starpkultūru komunikācija**, t.i. kopīgas diskusijas ar draugiem, kolēģiem, kaimiņiem un **kultūras pasākumi** (Simtgades svētki, Dziesmu svētki u.c.), par veicinošiem un ļoti veicinošiem šos pasākumus atzīst 70% respondentu. Kā trešais veicinošākais pasākums ir **līdzdalība** kādā biedrībā, brīvprātīgais darbs, ziedošana, pašdarbības kolektīvi, kurus par veicinošiem un ļoti veicinošiem atzīst 69% respondentu (skatīt attēlu Nr. 13.1.).

Attēls Nr. 13.1. Sabiedrības vērtējums par pasākumiem, kuri veicina Latvijas iedzīvotāju pilsonisko līdzdalību (vidējais vērtējums 3 ballu skalā, kur "0" – neveicina, bet "3" - ļoti veicina)

Avots: autoru veidots

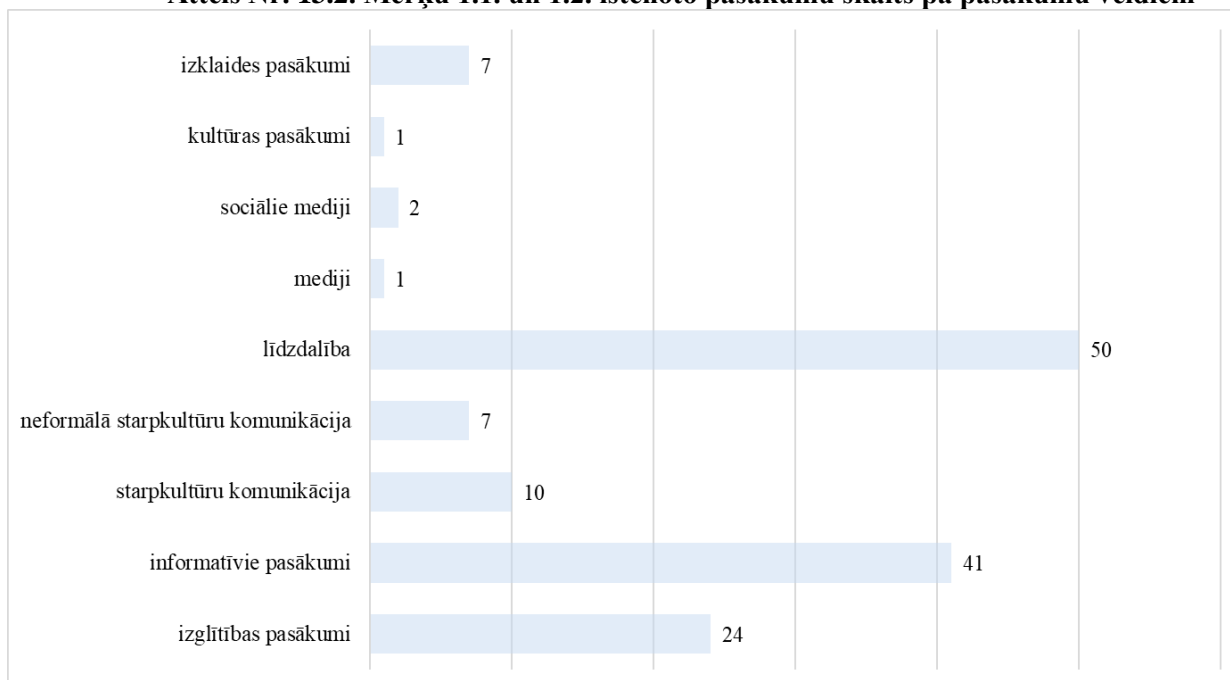
Savukārt zemāka nozīmība iedzīvotāju acīs ir **informatīvajiem pasākumiem** (informācijas bukleti, mājas lapas, informatīvie semināri u.c.), tos par veicinošiem un ļoti

veicinošiem atzīst vien 44% respondentu. Vidējais respondentu vērtējums par katru pasākumu nesasniedz 2 ballu atzīmi no 3 iespējamajām, vidējais visu pasākumu vērtējums ir 1.70 balles, kas liecina, ka kopumā respondenti norādītos pasākumus vērtē kā drīzāk daļēji veicinošus.

Aptaujā tika lūgts norādīt arī citus pasākumus, kas veicina Latvijas iedzīvotāju pilsonisko līdzdalību. Respondenti, neatkarīgi no aizpildīšanas valodas, bieži norādīja svētku svinēšanu, vairāki respondenti norādīja arī konkrētus svētkus, piemēram, pilsētu un pagastu svētkus, Dziesmusvētkus, valsts svētkus – 11.novembri, 18.novembri, 4.maiju, gadskārtas svētkus – Jauno gadu, Ziemassvētkus, Līgo, bieži minēti sporta pasākumi, talkas. Tas lielā mērā sasaucas ar iepriekš minēto respondentu pasākumu vērtējumu, jo iekļauj gan neformālās starpkultūru komunikācijas, gan kultūras pasākumu elementus. Pārējās atbildes, apkopotā veidā, uz šo un citiem jautājumiem skatāmas pielikumā Nr. 7.

NIPSIPP īstenotajos pasākumos, mērķu 1.1. un 1.2. ietvaros, vērtējot pēc īstenoto pasākumu skaita, lielāka prioritāte bija vērsta uz tiešās līdzdalības veicināšanu (ceturrtā daļa pasākumu). Piektā daļa bija informatīvie pasākumi. Tik pat daudz arī tādi, kas vērsti uz likumdošanas sakārtošanu, sistēmu un reģistru attīstību un pētījumiem, kas netika atsevišķi ietverti sabiedrības vērtējumā, bet uzskatāmi par minimālā nepieciešamā nodrošinājuma pasākumiem politikas īstenošanai (skatīt attēlu Nr. 13.2.).

Attēls Nr. 13.2. Mērķu 1.1. un 1.2. īstenoto pasākumu skaits pa pasākumu veidiem

Avots: autoru veidots

Salīdzinot sabiedrības vērtējumu ar īstenoto pasākumu skaitu, novērojams, ka:

- NIPSIPP īstenošana salīdzinājumā ar sabiedrības prioritātēm sakrīt attiecībā uz tiešās līdzdalības atbalsta pasākumiem;

- Informatīvo un izglītības pasākumu nozīmību sabiedrība vērtē zemāk, salīdzinājumā ar NIPSIPP aktivitāšu apjomu. Ņemot vērā uzraudzības rādītāju datus par salīdzinoši zemu pilsoniskās izglītības līmeni, zemais sabiedrības vērtējums nav interpretējams, ka zināšanu līmenis būtu pietiekošs, bet gan drīzāk norāda uz motivācijas un intereses trūkumu palielināt pilsonisko līdzdalību.

- Sabiedrības viedoklis, ka visvairāk pilsonisko līdzdalību veicina neformālā starpkultūru komunikācija un kultūras pasākumi, neatbilst NIPSIPP pasākumu prioritātēm, kur šos veidus pārstāv ap 5% pasākumu. Šeit jāpiebilst, ka neformālo starpkultūru komunikāciju ir grūti veicināt ar formāliem pasākumiem, tādēļ ir jāveicina vairāk tieši iedzīvotāju pašu aktivitātes šajā jomā.

Latvijas nepilsoņi zemāk kā citi vērtē līdzdalības pasākumus, vien 55% norādīja to kā veicinošu un ļoti veicinošu pasākumu, pretstatam, 96% diasporas respondentu atzīst līdzdalību kā veicinošu un ļoti veicinošu.

Analizējot respondentu atbildes, pēc to latviešu valodas pašvērtējuma, secināms, ka būtiski augstāk izglītības pasākumu (valodas, vēstures u.c. apmācības un semināri) lomu pilsoniskajā līdzdalībā vērtē respondenti, kuri savas latviešu valodas zināšanas novērtēja kā ļoti sliktas, 67% tos novērtēja kā veicinošus un ļoti veicinošus. Respondenti ar augstāku latviešu valodas pašvērtējumu, izglītības pasākumus novērtēja vidēji par 13% zemāk. Tāpat, respondenti, kuri vērtē savas latviešu valodas zināšanas kā ļoti sliktas, būtiski augstāku nozīmi piešķir starpkultūru komunikācijai, novērtējot to kā otru nozīmīgāko pasākumu pēc kultūras pasākumiem.

Iedzīvotāji ar pamata izglītību, atšķirībā no respondentiem ar citiem izglītības līmeņiem, lielāko nozīmi un augstāko vērtējumu piešķir medijiem, 61% vērtē tos kā pilsonisko līdzdalību veicinošus un ļoti veicinošus. Savukārt zemāko vērtējumu kopumā un zemāk kā citi, respondenti ar pamata izglītību, vērtē izglītības (35%) un izklaides pasākumus (48%). Pretstatam, 72% respondentu ar citu izglītības līmeni²⁸⁹, vērtē izklaides pasākumus kā veicinošus un ļoti veicinošus, kā arī piešķir tiem augstāko nozīmi (vērtējumu) starp visiem pasākumiem.

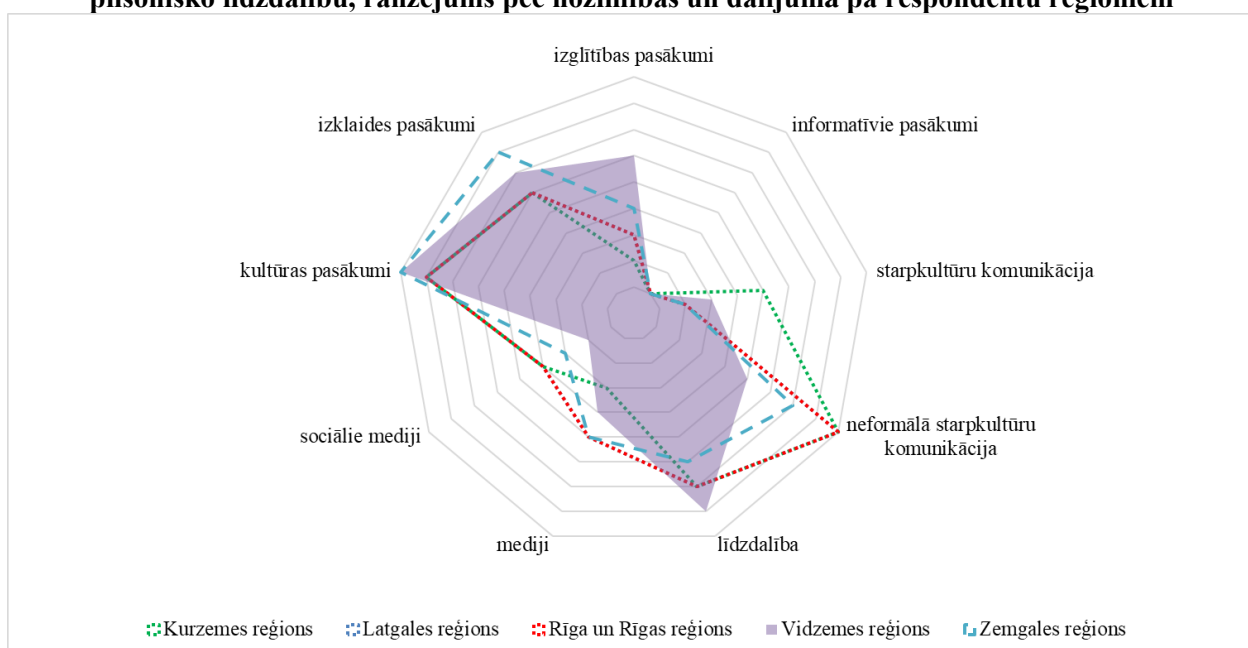
82% respondentu, kuri darbojas NVO, vērtē līdzdalību kā veicinošu un ļoti veicinošu, savukārt, respondenti, kuri nedarbojas NVO, vērtē līdzdalību gandrīz par 20% zemāk. Kā arī,

²⁸⁹ Kā citu izglītības līmeni respondenti visbiežāk minēja – vidējo profesionālo un nepabeigtu augstāko.

respondenti, kuri darbojas NVO, mazāku nozīmi piešķir medijiem, piešķirot tiem vienu no zemākajiem vērtējumiem.

Attēlā Nr.13.3. atspoguļots piecu Latvijas reģionu iedzīvotāju vērtējums par pasākumiem, kuri veicina Latvijas iedzīvotāju pilsonisko līdzdalību. Katram pasākumu tipam, pamatojoties uz respondentu vērtējumu, tika veikts ranžējums. Ranžējuma vērtība 9 tika piešķirta pasākuma tipam, kuram ir summāri lielākais respondentu vērtējums, vērtība 1 – summāri mazākajam. Attiecīgi, attēla līnijas norāda uz pasākuma nozīmību katra reģiona respondentu vērtējumā, pasākumi ar summāri mazāko vērtību koncentrējas attēla centrā, savukārt, pasākumi ar augstāko nozīmīgu – attēla ārējā līnijā.

Attēls Nr. 13.3. Sabiedrības vērtējums par pasākumiem, kuri veicina Latvijas iedzīvotāju pilsonisko līdzdalību, ranžējums pēc nozīmības un dalījuma pa respondentu reģioniem

Avots: autoru veidots

Salīdzinot respondentu vērtējumus, dalījumā pēc to dzīvesvietas, secināms, ka Vidzemes reģiona iedzīvotāji augstāku nozīmi kā citu reģionu iedzīvotāji, piešķir līdzdalībai un izglītības pasākumiem, savukārt, neformālajai starpkultūru komunikācijai (kopīgas diskusijas ar draugiem, kolēģiem, kaimiņiem) piešķir mazāku nozīmi kā citi. Kurzemes reģiona iedzīvotāji augstāku nozīmi kā citi piešķir starpkultūru komunikācijai (kopīgas diskusijas ar valsts vai pašvaldību pārstāvjiem), bet Zemgales reģiona iedzīvotāji – izklaides pasākumiem.

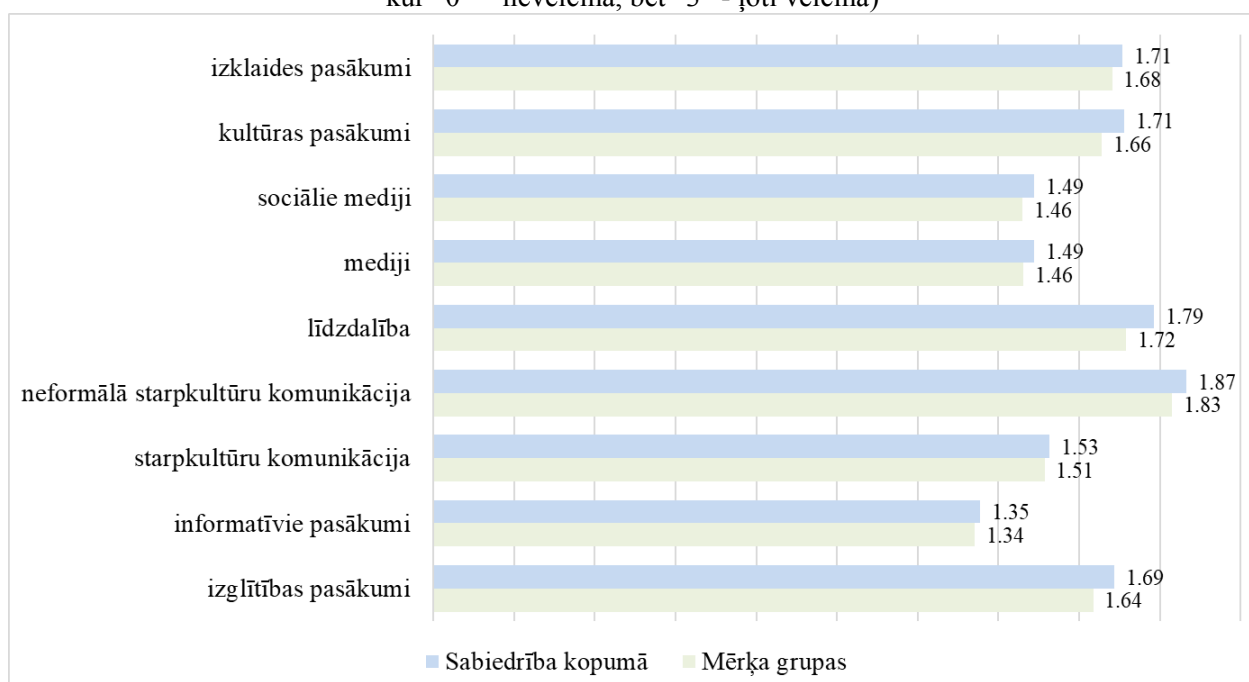
Vidēji augstāk visu pasākumu ietekmi vērtē respondenti, kuri ir trešo valstu pilsoņi (1.82), respondenti, kuri kā sarunu valodu mājās izvēlas latviešu valodu (1.83), respondenti vecumā no 19 līdz 24 gadiem (1.89), respondenti, kuri darbojas NVO (1.91), respondenti ar augstiem ienākumiem (2001 EUR un vairāk uz vienu ģimenes locekli) (1.98) un ienākumu līmeni no 501 – 1000 EUR uz vienu ģimenes locekli (1.80). Savukārt vidēji zemāk visu

pasākumu ietekmi vērtē respondenti, kuri ir Latvijas nepilsoņi (1.60), kuri savas latviešu valodas zināšanas vērtē kā ļoti zemas (1.60), kā arī respondenti vecumā no 65 – 74 (1.56).

Respondentiem tika lūgts novērtēt kā dažādi pasākumi palīdz Latvijas nepilsoņiem, imigrantiem, sociālās atstumtības un diskriminācijas riskam pakļautajām personu grupām, t.sk. romiem, mazākumtautību pārstāvjiem, bēgļiem, personām ar alternatīvo statusu, patvēruma meklētājiem (attēlā 13.4. – mērķa grupas) u.c. iedzīvotāju grupām iekļauties Latvijas sabiedrībā.

Aptaujas datu analīze liecina, ka starp pasākumiem, kuri palīdz dažādām iedzīvotāju grupām iekļauties Latvijas sabiedrībā, visaugstāk novērtēta **neformālā starpkultūru komunikācija**, 69% respondentu vērtē šo pasākumu kā ļoti palīdzošu un palīdzošu iekļaujoties Latvijas sabiedrībā. Augstu ir novērtēta arī **līdzdalība**, kā ļoti palīdzošu un palīdzošu to vērtē 67% respondentu. Pēc sabiedrības viedokļa, vismazāk iekļauties Latvijas sabiedrībā palīdz informatīvie pasākumi (43%) (skatīt attēlu Nr. 13.4.).

Attēls Nr. 13.4. Mērķa grupas un sabiedrības kopējais vērtējums par pasākumiem, kuri palīdz dažādām iedzīvotāju grupām iekļauties Latvijas sabiedrībā (vidējais vērtējums 3 ballu skalā, kur “0” – neveicina, bet “3” - ļoti veicina)

Avots: autoru veidots

Aptaujā tika lūgts norādīt arī citus pasākumus, kas palīdz dažādām iedzīvotāju grupām iekļauties Latvijas sabiedrībā. Šajā jautājumā, vairāki respondenti norādīja uz motivācijas faktoru, ka viss sākas ar cilvēka paša vēlmi iekļauties sabiedrībā. Atbildēs uz šo jautājumu, izteikts uzsvars likts uz cilvēku savstarpējo mijiedarbību - kopīgiem pasākumiem, kopīgām

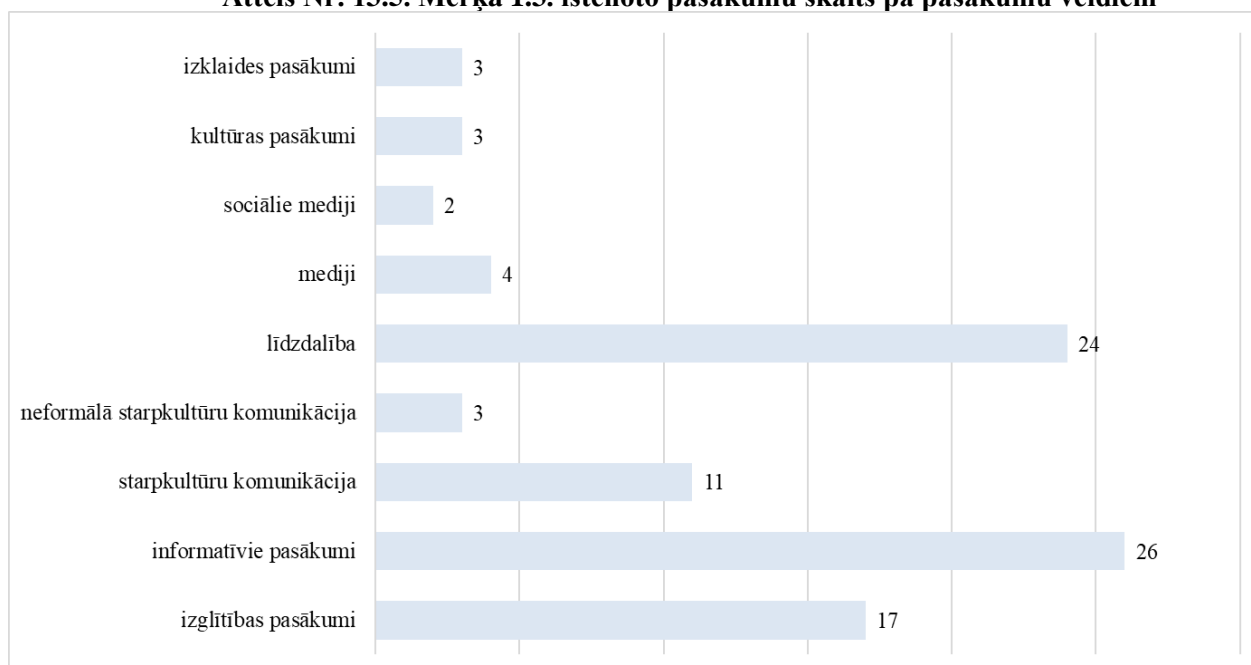
aktivitātēm, kopīgu darbu, sadarbību, komunikāciju, diskusijām. Arī šajā jautājumā, respondentu viedoklis saskan ar augstāk novērtētajiem pasākumiem.

Vidējais kopējais respondentu vērtējums par katru pasākumu nesasniedz 2 ballu atzīmi un vidēji par visiem pasākumiem kopā ir 1.62 balles, kas liecina, ka kopumā respondenti norādītos pasākumus vērtē kā drīzāk daļēji veicinošus. Mērķa grupu (mazākumtautību pārstāvji, trešo valstu pilsoņi, Latvijas nepilsoņi) viedoklis būtiski neatšķiras no kopējā sabiedrības viedokļa. Tomēr, salīdzinot ar sabiedrības vidējo vērtējumu, mērķa grupā visi pasākumi vidēji tiek vērtēti nedaudz zemāk, - 1.59 balles.

71% respondentu, kuri ir trešo valstu pilsoņi, vērtē izglītības pasākumus kā ļoti palīdzošus un palīdzošus, pretstatam, izglītības pasākumus kā ļoti palīdzošus un palīdzošus vērtē vien 49% Latvijas nepilsoņu, piebilstams, ka trešo valstu pilsoņu vērtējuma reprezentativitāte nav augsta. Integrācijas kursu organizēšana trešo valstu pilsoņiem NIPSIPP ietvaros atbilst šai mērķa grupas prioritātei.

Vērtējot kā pasākumi palīdz dažādām iedzīvotāju grupām iekļauties Latvijas sabiedrībā, pirmā un būtiskākā atšķirība starp NIPSIPP un respondentu vērtējumu, vērojama informatīvajos pasākumos. Gandrīz ceturtdaļa NIPSIPP pasākumu, kuri īstenoti mērķa 1.3. ievaros, ir informatīvie pasākumi, savukārt, gan sabiedrība kopumā, gan mērķa grupa, šo pasākumu grupu vērtē kā visneefektīvāko (skatīt attēlu Nr.13.5.).

Attēls Nr. 13.5. Mērķa 1.3. īstenoto pasākumu skaits pa pasākumu veidiem

Avots: autoru veidots

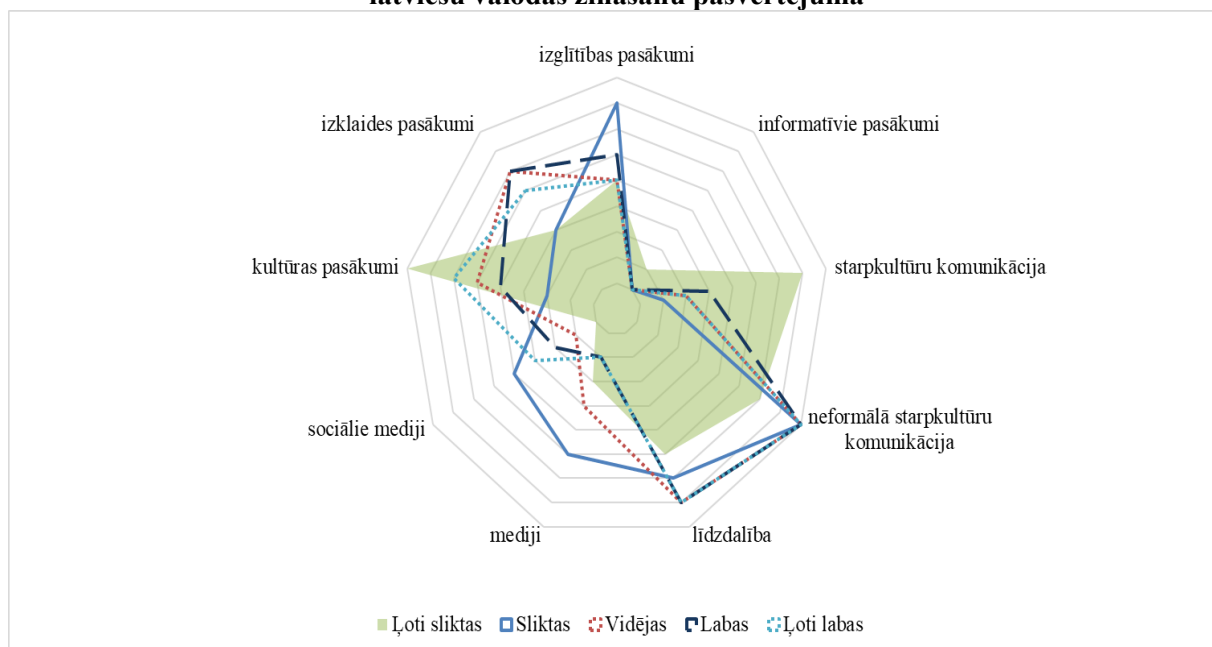
Sabiedrības skatījumā, dažādām iedzīvotāju grupām visvairāk palīdz integrēties Latvijas sabiedrībā neformālā starpkultūru komunikācija, kura veido vien 3% no NIPSIPP īstenotajiem

pasākumiem mērķa 1.3. ietvaros. Salīdzinot pārējos NIPSIPP īstenotos pasākumus mērķa 1.3. ietvaros ar sabiedrības vērtējumu, iezīmējas līdzīgas tendences kā iepriekš, NIPSIPP īstenotie pasākumi salīdzinājumā ar sabiedrības prioritātēm sakrīt attiecībā uz tiešās līdzdalības pasākumiem, tas ir otrs augstāk vērtētais pasākums starp respondentiem un veido 22% no NIPSIPP īstenotajiem pasākumiem. Izglītības pasākumus, starpkultūru komunikāciju un medijus sabiedrība vērtē zemāk, salīdzinājumā ar NIPSIPP pasākumu skaitu. Savukārt kultūras un izklaides pasākumus iedzīvotāji vērtē augstāk, NIPSIPP katrs no minētajiem pasākumu veidiem ir vien 3%.

Pasākumi attiecībā uz likumdošanu, sistēmu un reģistru izstrādi, izmaiņām, kā arī jauniem pētījumiem NIPSIPP 1.3. mērķī veido līdzīgu daļu kā izglītības pasākumi.

Analizējot respondentu atbildes, pēc to latviešu valodas pašvērtējuma, secināms, ka 59% respondentu, kuri savas latviešu valodas zināšanas vērtē kā ļoti sliktas, būtiskāko lomu piešķir starpkultūru komunikācijai (kopīgas diskusijas ar valsts vai pašvaldību pārstāvjiem) un 56% kultūras pasākumiem, uzskatot, ka šiem pasākumiem ir liela ietekme uz integrāciju sabiedrībā. Iedzīvotāji ar augstāku latviešu valodas pašvērtējumu, starpkultūru komunikācijai piešķir vienu no zemākajiem vērtējumiem (skatīt attēlu Nr.13.6.).

Attēls Nr. 13.6. Sabiedrības kopējais vērtējums par pasākumiem, kuri palīdz dažādām iedzīvotāju grupām iekļauties Latvijas sabiedrībā, ranžējums pēc nozīmības un dalījums pēc respondentu latviešu valodas zināšanu pašvērtējuma

Avots: autoru veidots

Respondenti, kuri vērtē savas valsts valodas zināšanas kā sliktas, augstāku nozīmi piešķir izglītības pasākumiem, sociālajiem medijiem un medijiem, savukārt, izteikti zemāku –

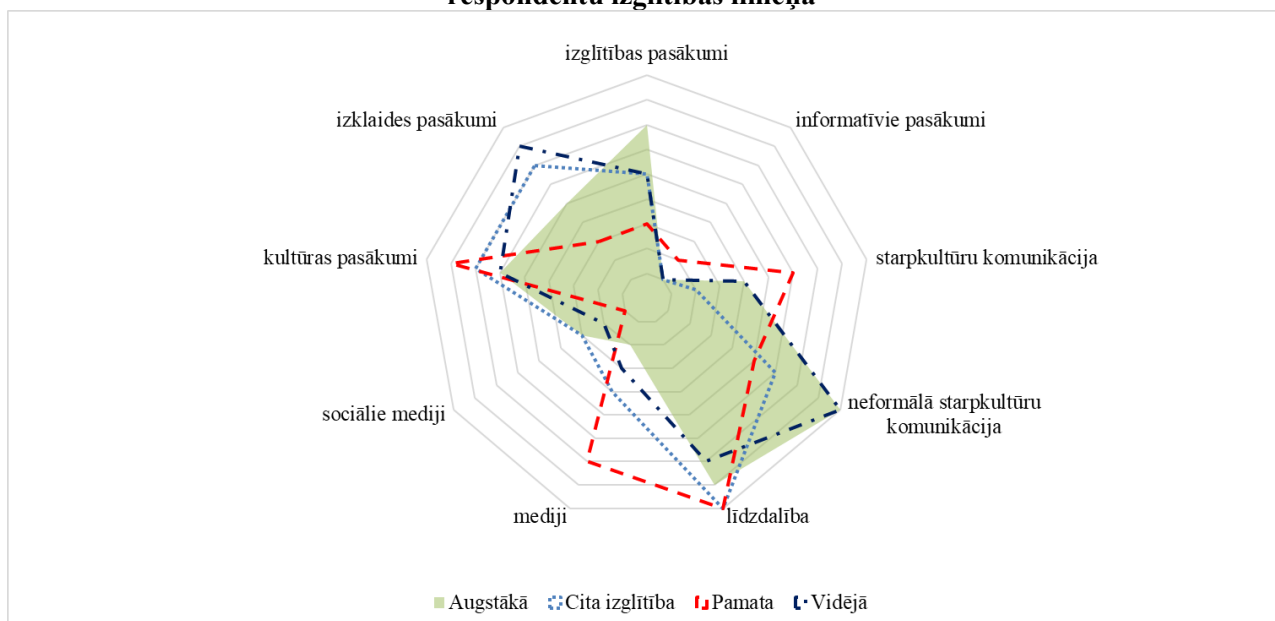
kultūras pasākumiem. Respondenti ar trīs un vairāk bērniem līdz 15 gadu vecumam, būtiski zemāku nozīmi piešķir kultūras pasākumiem.

Respondenti, kuri mājās sazinās galvenokārt latviešu valodā, vidēji augstāk vērtē pasākumu ietekmi uz dažādu iedzīvotāju grupu iekļaušanos Latvijas sabiedrībā (1.80 balles), nekā respondenti, kuri mājās sazinās galvenokārt krievu valodā (1.57 balles). Minēto respondentu salīdzinājumā, būtiska atšķirība vērojama arī attiecībā uz kultūras pasākumiem, 73% respondentu, kuri mājās sazinās latviešu valodā, vērtē tos kā ļoti veicinošus un veicinošus, starp respondentiem, kuri mājās sazinās galvenokārt krievu valodā, par ļoti veicinošiem un veicinošiem tos sauc 57% respondentu.

Analizējot vērtējumu par sociālo mediju ietekmi uz integrācijas procesiem, vērojama tendence – jo jaunāks respondents, jo augstāk vērtē sociālo mediju lomu un - jo lielāks vecums, jo zemāks vērtējums. Tā, piemēram, 73% respondentu vecuma grupā no 19 – 24 gadiem sociālos medijus vērtē kā vienu no nozīmīgākajiem instrumentiem integrācijai, savukārt tikai 31% respondentu vecuma grupā no 65 – 74 gadiem vērtē tos kā ļoti veicinošu un veicinošu līdzekli, vienlaikus piešķirot tiem zemāko vērtējumu starp visiem pasākumiem.

Respondenti no Vidzemes reģiona augstāk kā citi vērtē izglītības pasākumus, par ļoti veicinošiem un veicinošiem tos atzina 72%. Arī respondenti ar augstāko izglītību būtiski lielāku nozīmi kā citi piešķir izglītības pasākumiem, savukārt, zemāko – medijiem (skatīt attēlu Nr.13.7.).

Attēls Nr. 13.7. Sabiedrības kopējais vērtējums par pasākumiem, kuri palīdz dažādām iedzīvotāju grupām iekļauties Latvijas sabiedrībā, ranžējums pēc nozīmības un dalījums pēc respondentu izglītības līmeņa

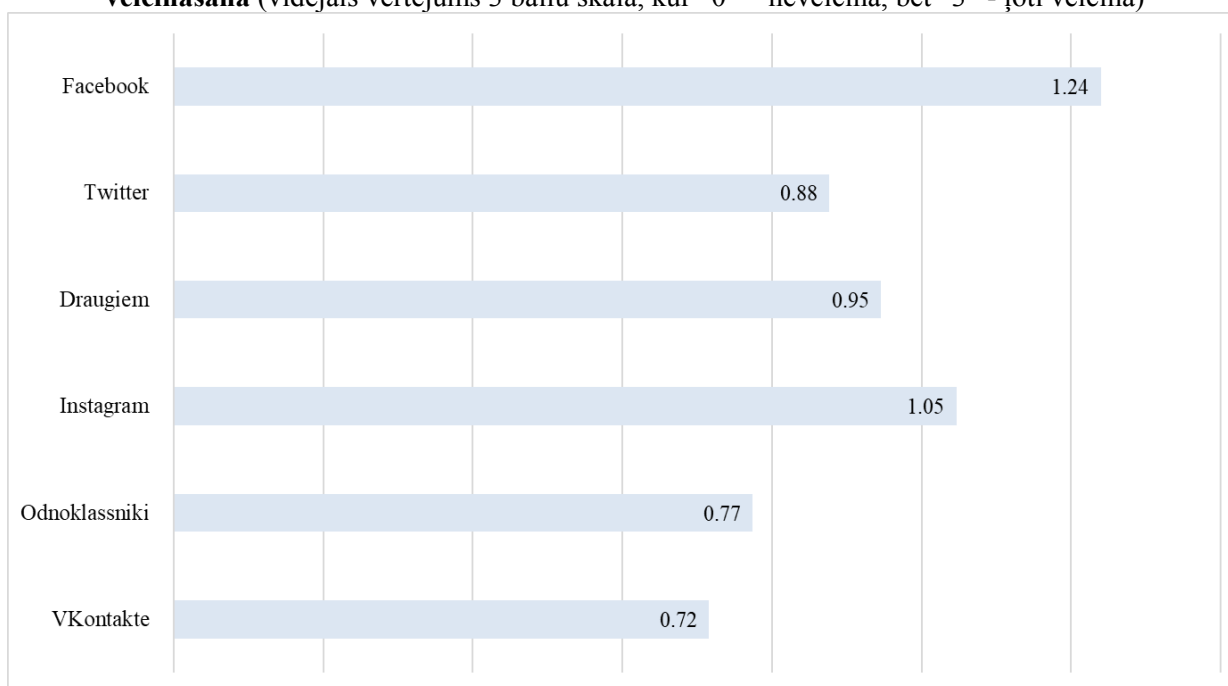
Avots: autoru veidots

Respondentu ar pamata izglītību, vērtējums ir kardināli pretējs – zemāk kā citi tie novērtēja izglītība pasākumus un būtiski augstāku lomu piešķīra medijiem.

Bez jau minētajiem, vidēji augstāk visu pasākumu ietekmi vērtē respondenti, kuri ir trešo valstu pilsoņi (1.79), respondenti no Vidzemes reģiona (1.79) un Zemgales reģiona (1.73), respondenti vecumā no 19 līdz 24 gadiem (1.83), respondenti, kuri darbojas NVO (1.81), respondenti ar augstiem ienākumiem (2001 EUR un vairāk uz vienu ģimenes locekli) (1.97) un respondenti ar diviem bērniem vecumā līdz 15 gadiem (1.73). Savukārt vidēji zemāk visu pasākumu ietekmi vērtē respondenti, kuri ir Latvijas nepilsoņi (1.47), kuri savas latviešu valodas zināšanas vērtē kā ļoti zemas (1.44), kā arī respondenti vecumā no 65 – 74 (1.48).

Respondentiem tika lūgts novērtēt kāda nozīme ir vairākiem sociālajiem tīkliem iekļaušanās Latvijas sabiedrībā veicināšanā. Sabiedrības skatījumā, lielākā nozīme ir sociālajam tīklam **Facebook**, kā nozīmīgu un ļoti nozīmīgu to novērtēja 41% respondents, piešķirot vidējo vērtējumu 1.24 balles. Lai arī Facebook ir relatīvi nozīmīgākais sociālais tīkls, tā absolūtā nozīme tiek vērtēta kā neliela. **Instagram** kā nozīmīgu un ļoti nozīmīgu novērtēja 29% respondentu, piešķirot vidējo vērtējumu 1.05 balles. **Draugiem** kā nozīmīgu un ļoti nozīmīgu novērtēja 21% un **Twitter** 17% respondentu, abiem minētajiem sociālajiem tīkliem vidējais vērtējums ir mazāks par 1 balli, kas nozīmē, ka sabiedrības skatījumā tie neveicina iekļaušanos Latvijas sabiedrībā (skatīt attēlu Nr.13.8.).

Attēls Nr. 13.8. Sabiedrības vērtējums par sociālajiem tīkliem, iekļaušanās Latvijas sabiedrībā veicināšanā (vidējais vērtējums 3 ballu skalā, kur “0” – neveicina, bet “3” - ļoti veicina)

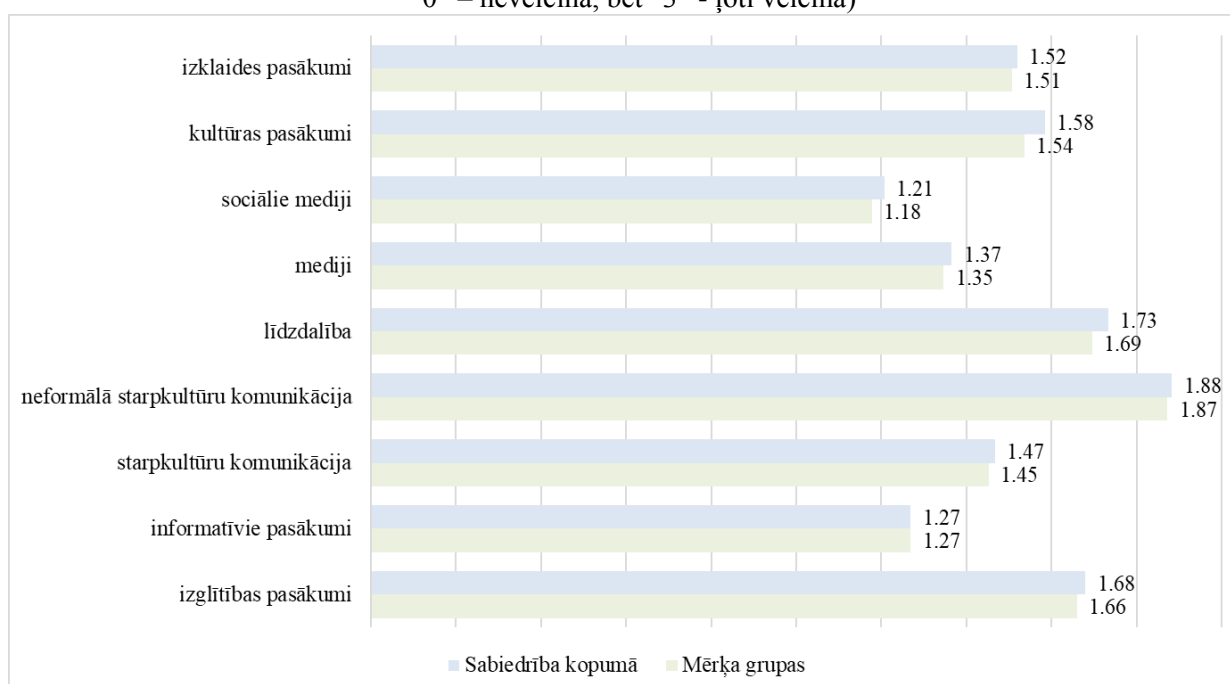
Avots: autoru veidots

Zemi vērtējumi ir sociālajiem tīkliem Odnoklassniki un VKontakte, kā nozīmīgus un ļoti nozīmīgus tos novērtēja 16% un 13% respondentu, attiecīgi. Arī šo sociālo tīklu vidējais vērtējums ir mazāks par 1 balli. 20% trešo valstu pilsoņu un 22% respondentu ar sliktām latviešu valodās zināšanām ļoti lielu un lielu nozīmi piešķir sociālajam tīklam Odnoklassniki. Vairāk kā puse respondentu vecumā no 19 – 24 gadiem piešķir lielu un ļoti lielu nozīmi gan Facebook (56%), gan Instagram (56%). Tas ir augstākais vērtējums starp visiem respondentu profiliem.

Pie citiem sociālajiem tīkliem, kuriem ir nozīme iekļaušanās Latvijas sabiedrībā, vairāki respondenti norādīja Youtube un LinkedIn.

Respondentiem tika lūgts novērtēt kā dažādi pasākumi veicina vēlmi ikdienā mācīties un aktīvi lietot latviešu valodu. Sabiedrība kopumā **neformālo starpkultūru komunikāciju** norādījusi kā pasākumu, kurš visvairāk veicina vēlmi ikdienā mācīties un aktīvi lietot latviešu valodu, 72% respondentu novērtēja to kā veicinošu un ļoti veicinošu. Pretstatam, NIPSIPP mērķos 2.1. un 2.2. nav minēts neviens pasākums, kurš būtu vērsts uz neformālo starpkultūru komunikāciju. Kā otrs būtiskākais pasākums, respondentu skatījumā, ir **līdzdalība**, kā veicinošu un ļoti veicinošu to norādīja 65% respondentu, nedaudz mazāka nozīme ir **izglītības pasākumiem**, tos par veicinošiem un ļoti veicinošiem sauc 63% respondentu (skatīt attēlu Nr.13.9.)

Attēls Nr. 13.9. Mērķa grupas un sabiedrības kopējais vērtējums par pasākumiem, kuri veicina vēlmi ikdienā mācīties un aktīvi lietot latviešu valodu (vidējais vērtējums 3 ballu skalā, kur "0" – neveicina, bet "3" - ļoti veicina)

Avots: autoru veidots

Aptaujā tika lūgts ierakstīt arī citus pasākumus, kas veicina vēlmi ikdienā mācīties un aktīvi lietot latviešu valodu. Respondenti bieži norādīja vajadzību pēc latviešu valodas darbā – darba tirgus prasības pēc latviešu valodas, darba kolektīvu un kolēģus, ar kuriem komunikācija norit latviešu valodā - gan darba laikā, gan neformālā vidē ārpus darba laika. Respondenti min, ka vēlmi mācīties un aktīvāk lietot latviešu valodu sekmē karjeras izaugsmes iespējas un iespēja iegūt labāk apmaksātu darbu. Papildus tam, minēta ikdienas nepieciešamība komunicēt ar citiem cilvēkiem, piemēram, draugiem un kaimiņiem, uzsvars likts uz draudzīgu neformālo komunikāciju, draudzīgu/labvēlīgu attieksmi. Bieži minēti bezmaksas valsts valodas kursi, kā arī uzsvērtā cilvēku pašu vēlme, norādot, ka bez vēlmes piedalīties neviens pasākums nepalīdzēs.

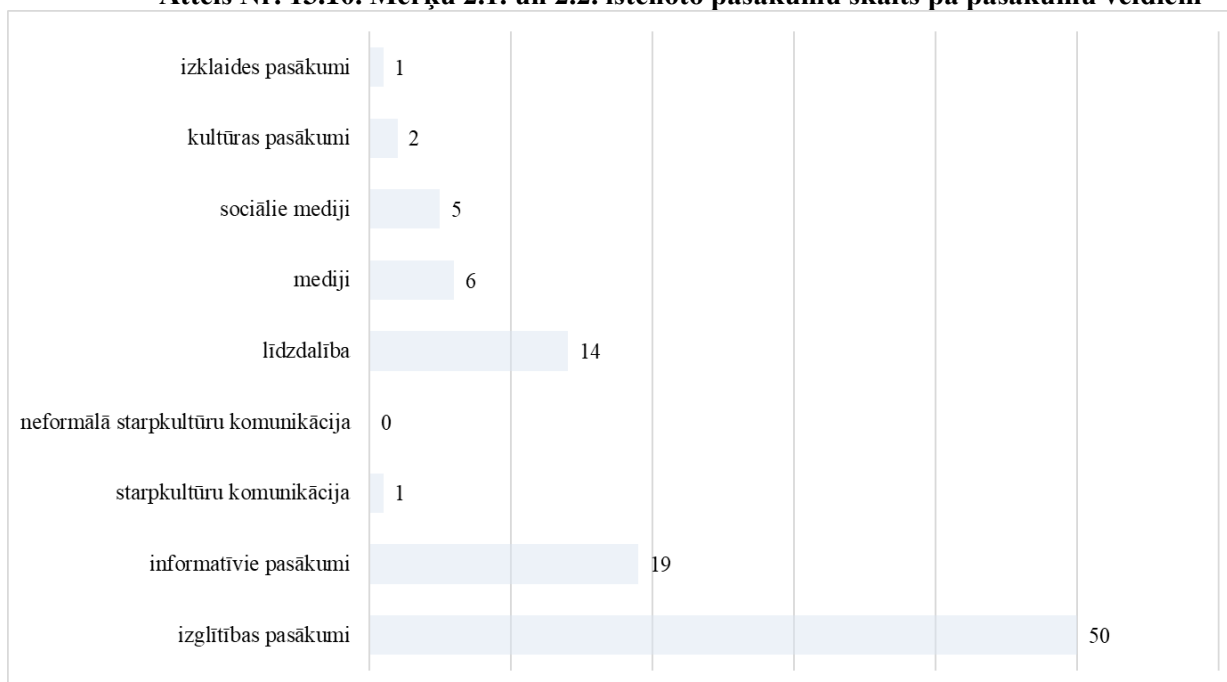
Latvijas sabiedrība sociālos medijus vērtē kā maznozīmīgāko faktoru (38% respondentu norādīja to kā veicinošu un ļoti veicinošu), kurš varētu veicināt vēlmi mācīties un aktīvi lietot latviešu valodu, informatīvos pasākumus un medijus (40% un 47%, attiecīgi, respondentu norādīja kā veicinošu un ļoti veicinošu) kā nenozīmīgākos. Minētais liecina, ka sabiedrības skatījumā, vēlmi mācīties un lietot latviešu valodu veicina pasākumi, kuros ir tiešs kontakts ar cilvēkiem - kopīgas diskusijas ar draugiem, kolēģiem, kaimiņiem, dalība biedrībās, brīvprātīgais darbs, ziedošana, dalība pašdarbības kolektīvos, apmācības, izglītojošie semināri u.c. Vidējais respondentu vērtējums par visiem pasākumiem kopā ir 1.52 balles, kas liecina, ka kopumā visu pasākumu vidējā ietekme tiek vērtēta kā daļēji veicinoša.

Aptaujā, mērķa grupas (mazākumtautību pārstāvji, trešo valstu pilsoņi, Latvijas nepilsoņi) viedoklis būtiski neatšķiras no sabiedrības kopējā viedokļa. Tomēr, vidēji, mērķa grupā visi pasākumi kopumā tiek vērtēti kā mazāk veicinoši, kopumā 1.50 balles.

No visiem NIPSIPP mērķos 2.1. un 2.2. esošajiem pasākumiem, 45% ir izglītības pasākumi. Arī Latvijas iedzīvotāju skatījumā izglītības pasākumi ir būtiski, tomēr tie nav uzskatāmi par pašiem būtiskākajiem, iedzīvotāji augstāk vērtē līdzdalības aktivitātes. Līdzdalības aktivitātēm ir būtiska loma arī starp NIPSIPP 2.1. un 2.2. mērķos esošajiem pasākumiem, tomēr tie aizņem salīdzinoši nelielu daļu, vien 13%. Identisku daļu NIPSIPP ieņem pasākumi, kuri vērsti uz likumdošanu, sistēmām, reģistriem un pētījumiem.

Būtiska atšķirība starp sabiedrības vērtējumu un NIPSIPP pasākumiem vērojama attiecībā uz informatīvajiem pasākumiem, tie veido 17% no NIPSIPP mērķos 2.1. un 2.2. esošajiem pasākumiem, tomēr sabiedrības viedoklis liecina, ka informatīvie pasākumi tiek uztverti kā nebūtiski (skatīt attēlu Nr.13.10.).

Attēls Nr. 13.10. Mērķu 2.1. un 2.2. īstenoto pasākumu skaits pa pasākumu veidiem

Avots: autoru veidots

Salīdzinot respondentu viedokli, kuri mājās visbiežāk sarunājas latviešu valodā, ar respondentiem, kuri sarunām mājās izvēlas krievu valodu, secināms, ka tie, kas sarunām izvēlas latviešu valodu, augstāk vērtē kultūras pasākumu ietekmi uz vēlmi mācīties un lietot latviešu valodu. 70% respondentu, kuri mājās visbiežāk sarunājas latviešu valodā uzskata, ka kultūras pasākumi ir veicinoši un ļoti veicinoši.

Salīdzinot respondentu vērtējumus pēc to latviešu valodas pašvērtējuma, secināms, ka respondenti, kuri novērtēja savas latviešu valodas zināšanas kā ļoti sliktas, augstāku nozīmi piešķir starpkultūru komunikācijai, bet respondenti, kuri novērtēja savas latviešu valodas zināšanas kā sliktas, augstāku nozīmi kā citi, piešķir medijiem. Arī respondenti ar pamata izglītību medijiem piešķir lielāku nozīmi, salīdzinot ar respondentiem ar citiem izglītību līmeņiem.

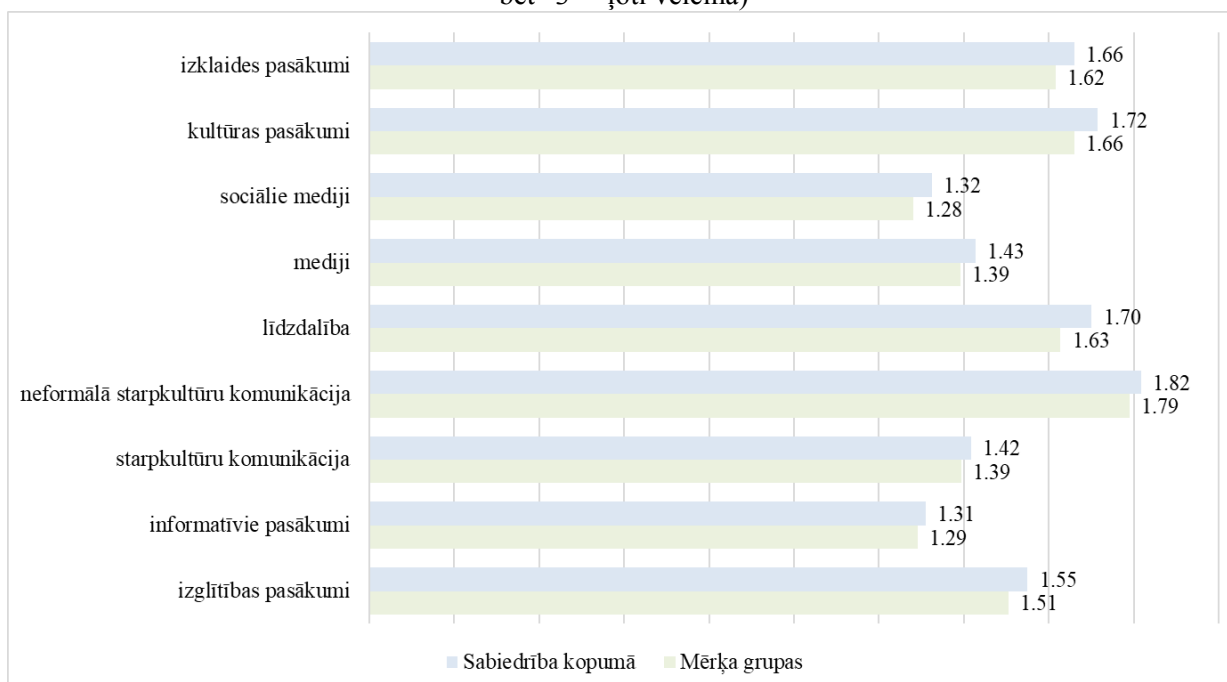
Vērtējot pasākumus, kuri ikdienā vecina vēlmi lietot un apgūt latviešu valodu, Latvijas nepilsoņi (1.38), respondenti, kuri novērtēja savas latviešu valodas zināšanas kā ļoti sliktas (1.34), sliktas (1.35) un vidējas (1.41), respondenti vecumā no 65 – 74 (1.41), kā arī respondenti ar pamata izglītību (1.36), vidēji visu pasākumu ietekmi novērtēja zemāk kā citi.

Vidēji augstāk visu pasākumu ietekmi vērtē respondenti, kuri ir trešo valstu pilsoņi (1.71), respondenti, kuri kā sarunu valodu mājās izvēlas latviešu valodu (1.71), respondenti vecumā no 19 līdz 24 gadiem (1.76), respondenti, kuri darbojas NVO (1.74) un respondenti ar augstiem ienākumiem (2001 EUR un vairāk uz vienu ģimenes locekli) (1.82).

Respondentiem tika lūgts novērtēt kā dažādi pasākumi veicina vēlmi iekļauties latviskajā kultūrtelpā. Sabiedrība kopumā par veicinošāko pasākumu uzskata **neformālo starpkultūru komunikāciju** (kopīgas diskusijas ar draugiem, kolēģiem, kaimiņiem), kā veicinošu un ļoti veicinošu to sauc 68% visu respondentu, tam seko **līdzdalība** un **kultūras pasākumi**, abas aktivitātes kā veicinošas un ļoti veicinošas sauc 63% respondentu. Neskatoties uz to, ka nozīmīga respondentu daļa minētos pasākumus vērtē kā veicinošus, vidējais respondentu vērtējums par katru no minētajiem pasākumiem ir 1.70 - 1.82 ballu robežās, kas liecina, ka kopumā respondenti norādītos pasākumus vērtē kā daļēji veicinošus. Zems ir arī vidējais respondentu vērtējums, par visiem pasākumiem kopā tas ir 1.55 balles.

Latvijas sabiedrības skatījumā, sociālo mediju un informatīvo pasākumu nozīme ir neliela, šiem pasākumiem piešķirts zemākais novērtējums, tikai 44% un 43% respondentu atzīst tos par vēlmi iekļauties latviskajā kultūrtelpā veicinošiem un ļoti veicinošiem (skatīt attēlu Nr.13.11.).

Attēls Nr. 13.11. Mērķa grupas un sabiedrības kopējais vērtējums par pasākumiem, kuri veicina vēlmi iekļauties latviskajā kultūrtelpā (vidējais vērtējums 3 ballu skalā, kur “0” – neveicina, bet “3” - ļoti veicina)

Avots: autoru veidots

Aptaujā tika lūgts ierakstīt arī citus pasākumus, kas veicina vēlmi iekļauties latviskajā kultūrtelpā. Respondentu atbildes nebija homogēnas, minēti gan dažādi koncerti, teātris, svētku pasākumi, izklaides pasākumi, festivāli, sporta aktivitātes, muzeji, izstādes, gadatirgus, filmas, pasākumi un nometnes bērniem, gan ekskursijas pa Latviju, gan neformālā komunikācija -

latviešu tautības draugi, draudzīgi darba kolēģi, gan personīgā motivācija, gan pilsonības piešķiršana visiem Latvijā dzimušajiem, gan virkne citu.

Mērķa grupas (mazākumtautību pārstāvji, trešo valstu pilsoņi, Latvijas nepilsoņi) viedoklis būtiski neatšķiras no sabiedrības kopējā viedokļa. Tomēr, vidēji mērķa grupa visus pasākumus kopumā vērtē kā mazāk veicinošus, vidēji visus pasākumus novērtējot ar 1.51 balli.

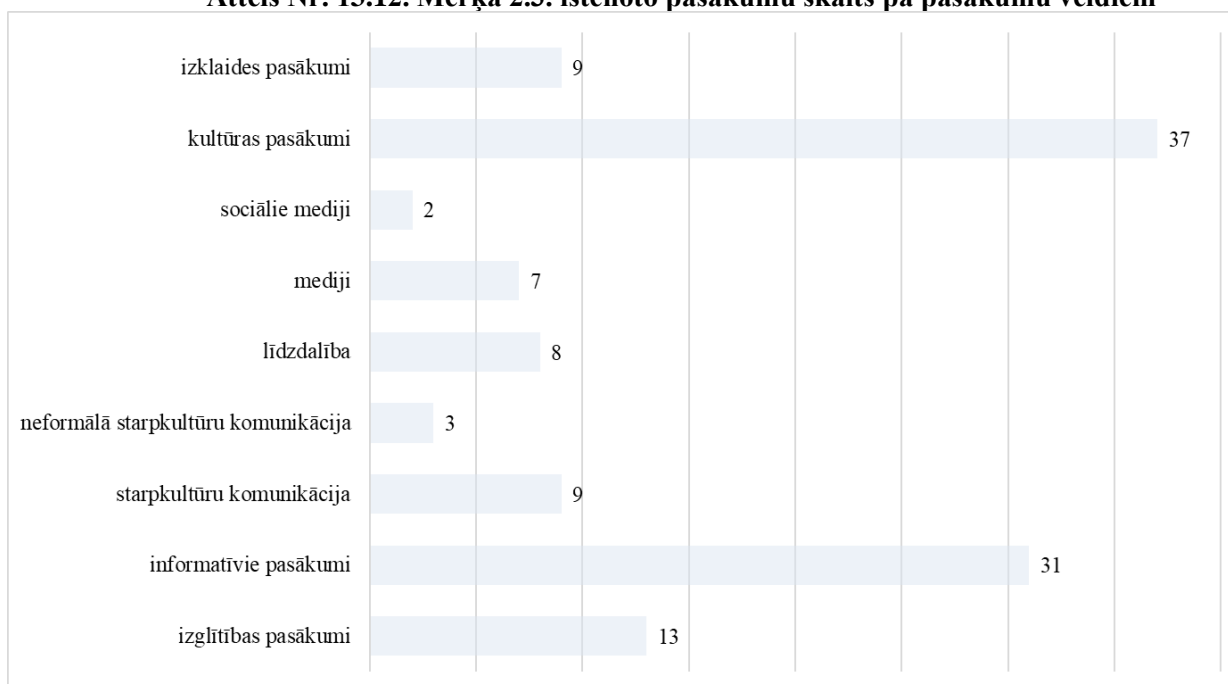
Interesanta tendence attiecībā uz neformālo starpkultūru komunikāciju iezīmējas arī attiecībā uz vēlmi iekļauties latviskajā kultūrtelpā, ja Latvijas sabiedrība uzskata neformālo starpkultūru komunikāciju kā prioritāro pasākumu, tad NIPSIPP mērķī 2.3. šis pasākumu veids minēts 3 reizes, kas veido vien 2% no visiem pasākumiem.

Starp visiem pasākumiem, kuri varētu veicināt vēlmi iekļauties latviskajā kultūrtelpā, Latvijas sabiedrība izceļ kultūras pasākumus, vienlaikus tie spēlē arī būtisku lomu un veido aptuveni trešo daļu no NIPSIPP mērķī 2.3. esošajiem pasākumiem.

Būtiskas atšķirības ir attiecībā uz informatīvajiem pasākumiem, sabiedrības vērtējumā to nozīmība ir neliela, savukārt NIPSIPP mērķī 2.3., tie veido ceturto daļu no visiem pasākumiem.

Izglītības pasākumu un starpkultūru komunikācijas nozīmību sabiedrība vērtē zemāk, salīdzinājumā ar NIPSIPP aktivitāšu apjomu, bet līdzdalības aktivitātes - augstāk. NIPSIPP mērķī 2.3. līdzdalības pasākumi veido 6% no visiem pasākumiem (skatīt attēlu Nr.13.12.).

Attēls Nr. 13.12. Mērķa 2.3. īstenoto pasākumu skaits pa pasākumu veidiem

Avots: autoru veidots

Salīdzinot respondentu atbildes, kuri mājās visbiežāk sarunājās latviešu un krievu valodās, secināms, ka respondenti, kuri sarunām mājās izvēlas latviešu valodu, vidēji, gandrīz

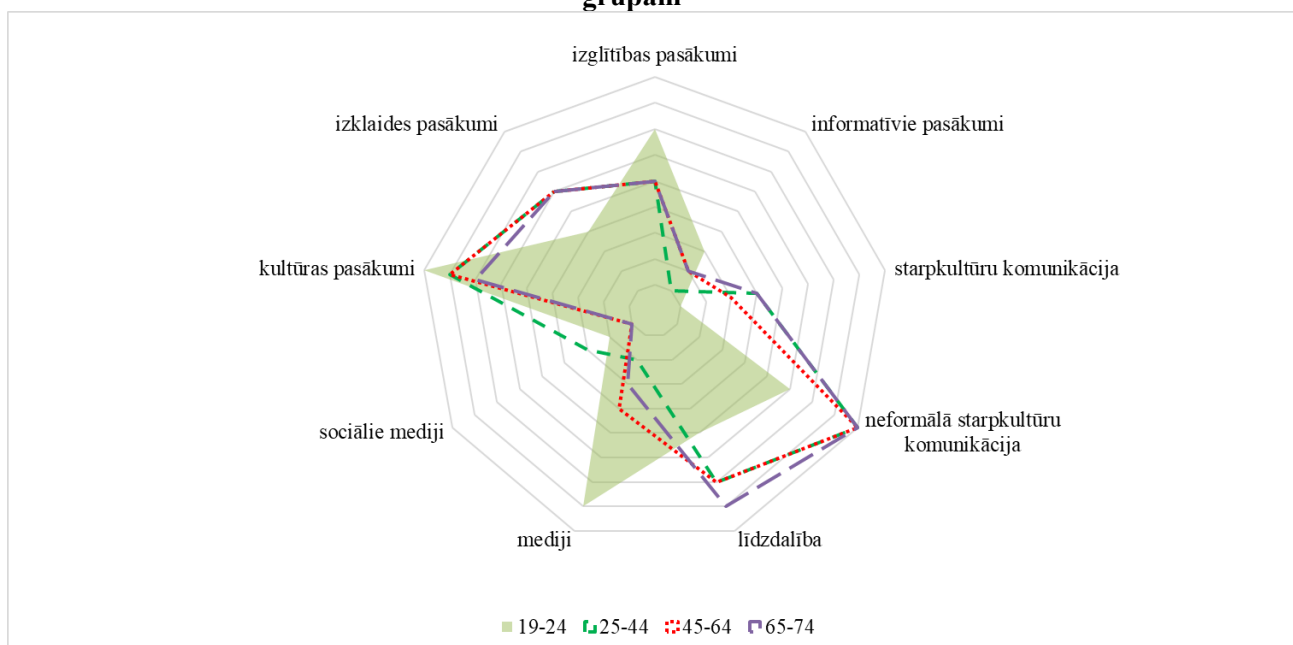
par 0.30 ballēm augstāk vērtē visus pasākumus kopumā (1.76 balles). Respondenti, kuri sarunām mājās izvēlas latviešu valodu, lielāko nozīmi piešķir kultūras pasākumiem, līdzdalībai un neformālajai starpkultūru komunikācijai, katru no pasākumiem kā veicinošu un ļoti veicinošu sauc 75%. Savukārt respondenti, kuri sarunām mājās visbiežāk izmanto krievu valodu, lielāko nozīmi piešķir neformālajai starpkultūru komunikācijai (63%), kultūras pasākumiem (57%) un izklaides pasākumiem (55%).

Iedzīvotāji, kuri vērtē savas latviešu valodas zināšanas kā ļoti sliktas, būtiski mazāku lomu piešķir sociālajiem medijiem, tikai 15% vērtē tos kā veicinošus un ļoti veicinošus, tas ir vairāk kā uz pusi zemāks vērtējums kā visos citos valodas pašvērtējuma līmeņos.

Respondenti ar augstiem ienākumiem (2001 EUR un vairāk uz vienu ģimenes locekli) augstāk kā citi vērtē izglītības pasākumus, 71% tos vērtē kā veicinošus un ļoti veicinošus. Arī respondenti ar pamata izglītību piešķir izglītības pasākumiem augstāku nozīmi kā respondenti ar citiem izglītību līmeņiem.

Respondenti vecumā no 19 līdz 24 gadiem lielu veicināšanas pakāpi kopumā un būtiski lielāku kā citās vecuma grupās, piešķir kultūras un izglītības pasākumiem. 83% respondentu minētajā vecuma grupā vērtē izglītības pasākumus kā veicinošus un ļoti veicinošus, kas ir vidēji par 30% vairāk kā citās vecuma grupās un 76% - kultūras pasākumus, kas vidēji ir gandrīz par 20% vairāk kā citās vecuma grupās (skatīt attēlu Nr.13.13.).

Attēls Nr. 13.13. Sabiedrības kopējais vērtējums par pasākumiem, kuri veicina vēlmi iekļauties latviskajā kultūrtelpā, ranžējums pēc nozīmības un dalījums pa respondentu vecuma grupām

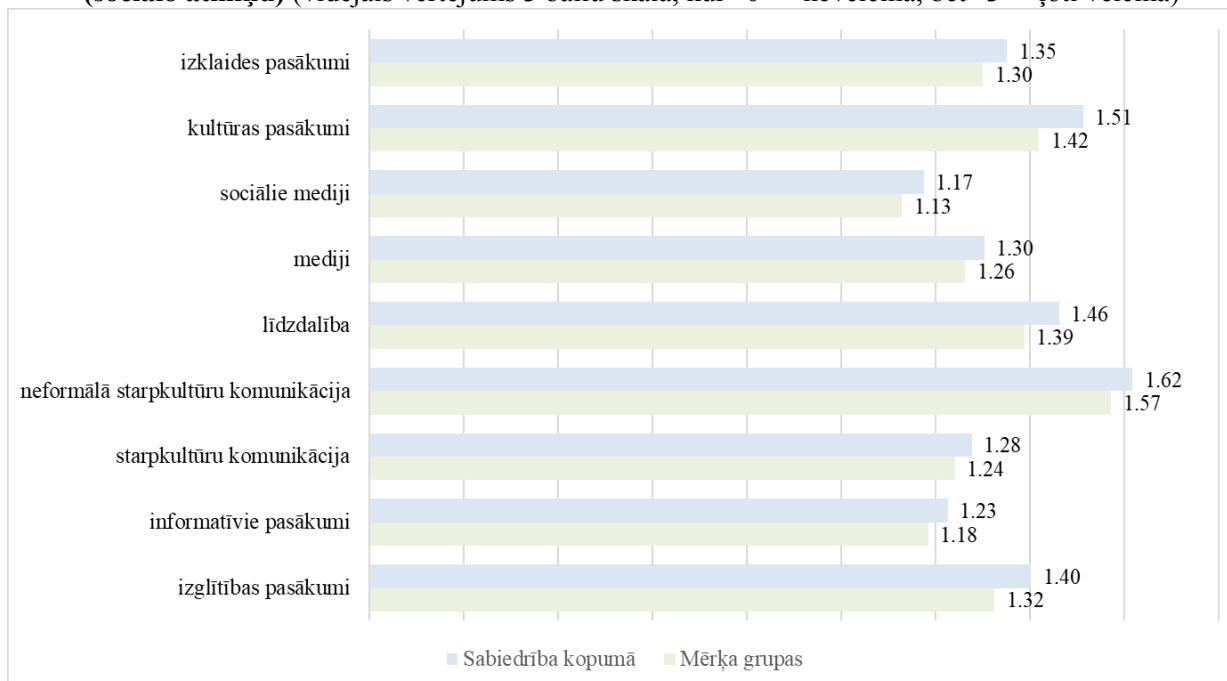
Avots: autoru veidots

Interesanti, ka jaunieši vērtē medijus kā vienu no veicinošākajiem faktoriem, 76% medijus vērtē kā vēlmi iekļauties latviskajā kultūrtelpā veicinošus un ļoti veicinošus, kas ir krietni augstāk par citu vecuma grupu vērtējumiem. Zemāko rangu jauniešu vērtējumā ieņem sociālie mediji, tomēr, ņemot vērā, ka respondenti vecuma grupā no 19 – 24 augstāk kā citas vecuma grupas vērtē visu pasākumus ietekmi (vidēji 1.81 balle), minētās vecuma grupas sociālo mediju vērtējums joprojām ir augstākais starp visām vecuma grupām. 63% respondentu vecuma grupā no 19 – 24 vērtē sociālos medijus kā veicinošus un ļoti veicinošus, salīdzinājumam, vecuma grupā 65 – 74 respondentu vērtējums ir 19%.

Bez jau minētajiem, vidēji augstāk visu pasākumu ietekmi vērtē respondenti, kuri ir trešo valstu pilsoņi (1.66), respondenti, kuri savas latviešu valodas zināšanas vērtē kā ļoti labas (1.64), respondenti no Vidzemes reģiona (1.74) un Zemgales reģiona (1.66), respondenti, kuri darbojas NVO (1.76), respondenti ar augstiem ienākumiem (2001 EUR un vairāk uz vienu ģimenes locekli) (1.78), respondenti, kuriem ir divi bērni vecumā līdz 15 gadiem (1.65). Savukārt vidēji zemāk visu pasākumu ietekmi vērtē respondenti, kuri savas latviešu valodas zināšanas vērtē kā ļoti zemas (1.27) un respondenti vecumā no 65 – 74 (1.35).

Respondentiem tika lūgts novērtēt kā dažādi pasākumi veicina dažādu sabiedrības grupu vēlmi tiekties uz vienotu vēstures un pagātnes notikumu izpratni (sociālo atmiņu). Sabiedrība kopumā visu pasākumu vidējo ietekmi vērtē zemu – 1.37 balles. Augstākais vērtējums (1.62 balles) piešķirts **neformālajai starpkultūru komunikācijai**, tomēr tikai 56% respondentu to novērtēja kā veicinošu un ļoti veicinošu. Tai seko **kultūras pasākumi** (1.51 balle) un **līdzdalība** (1.46 balles), tomēr arī šiem pasākumiem ļoti augstu un augstu veicināšanas pakāpi piešķir maza respondentu daļa, kultūras pasākumiem tie ir 53%, bet līdzdalībai – 50%. Pretstatam, NIPSIPP mērķos 3.1. un 3.2. neformālā starpkultūru komunikācija veido vien 1% no visiem pasākumiem, kultūras pasākumi 5%, bet līdzdalība 9%. Vismazāk veicinošie, pēc sabiedrības viedokļa, ir sociālie mediji (skatīt attēlu Nr.13.14.). Pretstatam, NIPSIPP mērķos 3.1. un 3.2. uz neformālās starpkultūru komunikācijas atbalstu attiecināms vien 1% no īstenoto pasākumu skaita, uz kultūras pasākumiem 5%, bet uz tiešo līdzdalību 9%.

Attēls Nr. 13.14. Mērķa grupas un sabiedrības kopējais vērtējums par pasākumiem, kuri veicina dažādu sabiedrības grupu vēlmi tiekties uz vienotu vēstures un pagātnes notikumu izpratni (sociālo atmiņu) (vidējais vērtējums 3 ballu skalā, kur “0” – neveicina, bet “3” - ļoti veicina)

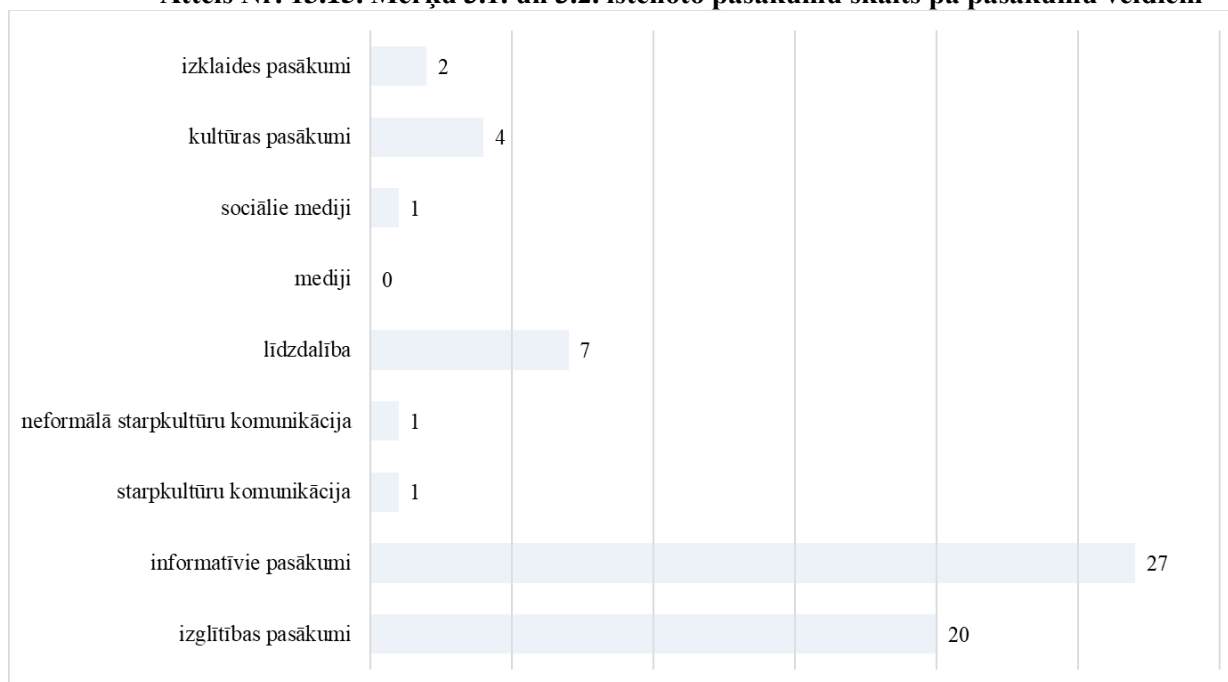
Avots: autoru veidots

Aptaujā tika lūgts norādīt arī citus pasākumus, kas veicina dažādu sabiedrības grupu vēlmi tiekties uz vienotu vēstures un pagātnes notikumu izpratni. Vairums respondentu minēja atceres un piemiņas dienas, piemēram, 14.jūniju, 23.augustu, 25.martu, 11.novembri, kā arī Nacisma sagrauves dienu un Otrā pasaules kara upuru piemiņas dienu, kas krievvalodīgo respondentu atbildēs parādījās kā Uzvaras diena un 9.maijs. Izglītošana ar filmu, muzeju, grāmatu starpniecību; lekcijas un semināri, vēstures apguve, kā arī dažādi svētku pasākumi. Atbildē uz šo jautājumu, respondenti pauda emocionālu viedokli un pārliecību, ka lielākajai sabiedrības daļai izpratne par vēsturi jau ir izveidota un apšaubīja jebkādu pasākumu ietekmi uz izpratnes maiņu, papildus tam, vairums respondentu savās atbildēs uzsvēra, ka visa pamatā ir cieņpilna attieksme vienam pret otru.

Mērķa grupas (mazākumtautību pārstāvji, trešo valstu pilsoņi, Latvijas nepilsoņi) viedoklis būtiski neatšķiras no kopējā sabiedrības viedokļa. Tomēr, vidēji mērķa grupā, visi pasākumi kopumā tiek vērtēti kā mazāk veicinoši, vidēji tie novērtēti ar 1.31 balli. Būtiskākās viedokļu atšķirības starp mērķa grupas pārstāvjiem ir attiecībā uz informatīvajiem pasākumiem un sociālajiem medijiem, Latvijas nepilsoņi abus šos pasākumu veidus vērtē viszemāk, vien 30% tos vērtē kā veicinošus un ļoti veicinošus. Savukārt respondenti, kuri ir trešo valstu pilsoņi, vidēji augstāk kā citi, vērtē pasākumus kopumā (1.51 balle) un katru no pasākumiem gandrīz par 10% augstāk kā citi.

Gandrīz trešo daļu NIPSIPP mērķos 3.1. un 3.2. veido informatīvie pasākumi, bet ceturto daļu - izglītības pasākumi. Sabiedrības vērtējums par šo pasākumu efektivitāti ir krietni zemāks, piemēram, informatīvos pasākumus vērtē kā vienus no vismazāk veicinošajiem (skatīt attēlu Nr. 13.15.). Pasākumi attiecībā uz likumdošanas, sistēmu un reģistru izstrādi, izmaiņām, kā arī jauniem pētījumiem NIPSIPP 3.1. un 3.2. mērķos veido 17% no visiem pasākumiem.

Attēls Nr. 13.15. Mērķu 3.1. un 3.2. īstenoto pasākumu skaits pa pasākumu veidiem

Avots: autoru veidots

Salīdzinot respondentu atbildes, pēc to latviešu valodas pašvērtējuma, secināms, ka respondenti, kuri savas latviešu valodas zināšanas vērtē kā ļoti sliktas, augstāk kā citi vērtē informatīvo pasākumu nozīmi, savukārt, respondenti ar augstāku latviešu valodas pašvērtējumu, informatīvos pasākumus vērtē kā vienu no neefektīvākajiem pasākumiem. Respondenti, kuri savas latviešu valodas zināšanas vērtē kā ļoti sliktas, medijiem piešķir krietni mazāku nozīmi, vērtējot tos kā vienu no neefektīvākajiem līdzekļiem, pretstatam, respondenti ar augstāku latviešu valodas pašvērtējumu, piešķir medijiem vidēji augstu nozīmi.

67% respondentu no Vidzemes reģiona kā veicinošus un ļoti veicinošus atzīst izglītības pasākumus, pārējos reģionos šis pasākums ir novērtēts vidēji par gandrīz 20% zemāk. Būtiska atšķirība vērojama starp Latgales reģiona un pārējo reģionu respondentu vērtējumiem, par mediju lomu vienotas vēstures un pagātnes notikumu izpratnes veidošanā. Latgales reģiona respondenti medijus ierindo starp pasākumiem ar augstāko veicināšanas pakāpi (trešais augstāk novērtētais pasākumus no deviņiem), Rīgas un Rīgas reģiona respondenti medijiem piešķir

nelielu nozīmi (sestais augstāk novērtētais pasākumus no deviņiem), pārējos reģionos mediji ir starp zemāk novērtētajiem pasākumiem (septītā – astotā vieta no deviņām).

Arī šajā jautājumā, respondenti 19-24 gadu vecuma grupā, augstāk kā citu vecuma grupu pārstāvji, vērtē izglītības pasākumus, 73% uzskata tos par veicinošiem un ļoti veicinošiem, pārējās vecuma grupās tos vērtē vidēji par 30% zemāk. Tāpat, minētā vecuma grupa, uz pusi lielāku nozīmi kā pārējie piešķir informatīvajiem pasākumiem. Savukārt mazāku veicināšanas pakāpi kā citi, respondenti vecumā no 19-24, piešķir līdzdalībai.

Respondenti ar pamata izglītību, izglītības pasākumiem piešķir augstāko nozīmību, savukārt, respondenti ar citiem izglītības līmeņiem, izglītības pasākumus vērtē zemāk, piešķirot vidēji augstu nozīmi (ceturtnā - piektnā vieta no deviņām). Augstāku nozīmi kā citi, izglītības pasākumiem piešķir arī respondenti, kuru ģimenēs ir vairāk par trim bērniem līdz 15 gadu vecumam, taču zemāku nozīmi kā citi, piešķir līdzdalībai.

Bez jau minētajiem, vidēji augstāk visu pasākumu ietekmi vērtē respondenti, kuri kā sarunu valodu mājās izvēlas latviešu valodu (1.63), respondenti vecumā no 19 līdz 24 gadiem (1.66), respondenti, kuri darbojas NVO (1.61) un respondenti ar augstiem ienākumiem (2001 EUR un vairāk uz vienu ģimenes locekli) (1.74). Savukārt vidēji zemāk visu pasākumu ietekmi vērtē respondenti, kuri ir Latvijas nepilsoņi (1.27), kuri kā sarunu valodu mājās izvēlas krievu valodu (1.28), kuri savas latviešu valodas zināšanas vērtē kā ļoti zemas (1.20) un vidējas (1.24), kā arī respondenti vecumā no 65 – 74 (1.23).

Diaspora

Vērtējot pasākumus, kas veicina Latvijas iedzīvotāju pilsonisko līdzdalību, un palīdz dažādām iedzīvotāju grupām iekļauties Latvijas sabiedrībā, kā arī veicina vēlmi ikdienā mācīties un aktīvi lietot latviešu valodu, iekļauties latviskajā kultūrtelpā un veicina vēlmi tiekties uz vienotu sociālo atmiņu, pretstatā sabiedrības kopējam vērtējumam, kā nozīmīgāko pasākumu, visos gadījumos, respondenti - diasporas pārstāvji, min tiešo līdzdalību. Līdzdalības augstais vērtējums saistāms ar to, ka dalība NVO, formālajās un neformālajās domubiedru/interesu grupās ir gandrīz vienīgais veids kā diasporas pārstāvji savās mītnes zemēs var piekļūt latviskajam, uzturēt un kopt valodu, kultūru, vēsturi, īstenot savu kā Latvijas pilsoņu pilsonisko līdzdalību. Līdzdalības pasākumi ieņem būtisku lomu NIPSIPP mērķa 2.4. ietvaros, tie veido piekto daļu no visiem pasākumiem.

Vērtējot pasākumus, kas veicina Latvijas iedzīvotāju pilsonisko līdzdalību, respondenti - diasporas pārstāvji, augstāk par sabiedrību kopumā, vērtē starpkultūru komunikāciju (kopīgas diskusijas ar valsts vai pašvaldību pārstāvjiem), vienlaikus krietni zemāk vērtē neformālo

starpkultūru komunikāciju (kopīgas diskusijas ar draugiem, kolēģiem, kaimiņiem), ko varētu skaidrot ar diasporas personīgo pieredzi saskarsmē ar citu tautību cilvēkiem un valsts iestādēm mītnes valstīs. Gan diasporas pārstāvji, gan Latvijas sabiedrība kopumā vienlīdz atzinīgi vērtē kultūras pasākumus kā efektīvu instrumentu iedzīvotāju pilsoniskajai līdzdalībai. Tāpat, aptaujas dati liecina, ka respondenti, kuri dzīvo ārpus Latvijas, divreiz zemāk kā sabiedrība kopumā vērtē izklaides pasākumu ietekmi uz iedzīvotāju pilsonisko līdzdalību.

Atbildot uz jautājumu par to, kuri pasākumi palīdz dažādām iedzīvotāju grupām labāk iekļauties Latvijas sabiedrībā, ārpus Latvijas dzīvojošie respondenti, augstāk kā sabiedrība kopumā, vērtē izglītības pasākumus un starpkultūru komunikāciju. Savukārt zemāk kā sabiedrība kopumā, diaspora vērtē kultūras un izklaides pasākumus. Arī šajos vērtējumos būtiska var būt diasporas personīgā pieredze integrācijai mītnes valstīs.

Vērtējot pasākumus, kuri veicina vēlmi ikdienā mācīties un aktīvi lietot latviešu valodu, kā arī vēlmi iekļauties latviskajā kultūrtelpā, diasporas viedoklis būtiski neatšķiras no kopējā sabiedrības viedokļa. Tomēr atšķirībā no citiem jautājumiem, jautājumā par vēlmi iekļauties latviskajā kultūrvidē, diaspora viszemāk vērtē tieši starpkultūru komunikāciju (kopīgas diskusijas ar valsts vai pašvaldību pārstāvjiem).

Izklaides un kultūras pasākumi ir tie, kurus diaspora, salīdzinot ar sabiedrību kopumā, vērtē kā mazāk efektīvus, vēlmi neveicinošākos vienotas sociālās atmiņas veidošanā. Tomēr augstāk kā sabiedrība kopumā, diaspora vērtē sociālo mediju lomu vienotas sociālās atmiņas veidošanā. Diasporas vērtējums par dažādu sociālo tīklu ietekmi uz iekļaušanos Latvijas sabiedrībā ir līdzīgs sabiedrības kopējam vērtējumam, vienīgā atšķirība ir tajā, ka diaspora sociālo tīklu Draugiem vērtē nedaudz augstāk un Instagram nedaudz zemāk kā sabiedrība kopumā.

NIPSIPP mērķī 2.4. lielākā daļa pasākumu ir informatīva rakstura, diasporas vērtējumā, visos gadījumos, informatīvie pasākumi ir neefektīvākie vai vieni no neefektīvākajiem. Pretēja situācija ir ar neformālo starpkultūru komunikāciju, kā iepriekš tika minēts, diasporai tas ir viens no prioritārajiem pasākumiem, bet NIPSIPP mērķa 2.4. ietvaros, tas veido vien 1% no visiem pasākumiem.

Analizējot aptaujas anketas rezultātus, secināms, ka kopumā pasākumu vidējā ietekme uz mērķiem tiek vērtēta kā daļēji veicinoša. Kā arī, vidējie vērtējumi ir ļoti homogēni, t.i., pasākumu ietekmes pakāpes ir līdzīgas. Tomēr, var novērot, ka salīdzinoši augstāka ietekme ir neformālajai starpkultūru komunikācijai un līdzdalībai, vismazākā – informatīvajiem pasākumiem un sociālajiem medijiem. Var secināt, ka visos gadījumos, respondenti, kuri ir

diasporas pārstāvji, pasākumu ietekmi vērtē augstāk nekā sabiedrība kopumā. Viszemāk pasākumu ietekmi vērtē respondenti, kuri savas latviešu valodas zināšanas vērtē kā ļoti sliktas.

Kopumā secināms, ka starp sabiedrības viedokli un NIPSIPP pasākumiem, atsevišķos pasākumu veidos pastāv būtiska neatbilstība. Piemēram, informatīvie pasākumi ir viens no izplatītākajiem pasākumu veidiem visu NIPSIPP mērķu sasniegšanā, tas veido 23% no visiem pasākumiem, savukārt, sabiedrība visos gadījumos to vērtē kā neveicinošāko pasākumu veidu. Kā arī, visos gadījumos sabiedrība visaugstāk vērtē neformālo starpkultūru komunikāciju, tikai 2% no visiem pasākumiem NIPSIPP ir saistīti ar neformālo starpkultūru komunikāciju. Mazākā atšķirība starp Latvijas sabiedrības viedokli un NIPSIPP pasākumiem vērojama attiecībā uz līdzdalības pasākumiem, tie ir vienlīdz augstu novērtēti abos gadījumos.

Pirmais rīcības virziens ir orientēts uz pilsoniskās sabiedrības attīstīšanu un sabiedrības integrāciju. Kopumā šajā rīcības virzienā ir novērojama pietiekami pozitīva attīstība, tiesa - izvirzītie mērķi ir sasniegti daļēji vai arī trūkst datu izpildes novērtēšanai. Kopumā, rīcības virzienu negatīvi ietekmēja gan ārējie, gan iekšējie faktori. Pie ārējiem ir jāpiemin citu valstu aktīvā rīcība, ar mērķi vairāk piesaistīt dažādu Latvijas iedzīvotāju grupu uzmanību. Visbūtiskākā ietekme šeit ir bijusi tieši Krievijai, kas ar aktīvu propagandu cenšas šķelt Latvijas sabiedrību un radīt negatīvu priekšstatu par valsti kopumā. Tomēr arī citas valstis aktīvi īsteno integrācijas politiku, kā rezultātā ārzemēs dzīvojošajiem Latvijas pilsoņiem tiek novērsta uzmanība no notikumiem Latvijā, bet vairāk tiek pievērsta notikumiem mītnes zemē. Pie ārējiem faktoriem var pieminēt arī dažādus starptautiskos tiesiskos aktus, kas negatīvi ietekmē Latvijas iespēju veikt mediju programmu retranslāciju ārvalstīs, bet tai pat laikā Latvijai nav pietiekami plašas iespējas regulēt citu valstu mediju darbību valsts teritorijā.

Pastāv arī virkne iekšējo faktoru, kas neļāva pilnībā sasniegt rīcības virzienā izvirzītos mērķus. Kā būtiskākais šeit jāpiemin kopējais dažādu pasākumu skaita samazinājums, ko ietekmēja nepietiekams finansējums un/vai iesaistīto institūciju kapacitāte. Traucējoša vēl joprojām ir iedzīvotāju zemā motivācija iesaistīties dažādos sabiedriskos un politiskos procesos. Tādēļ nākotnē paralēli konkrētiem pilsoniskās aktivitātes veicināšanas pasākumiem, būtu jāizstrādā arī iedzīvotāju motivācijas attīstības plāns.

Secinājumi par mērķu izpildi.

- Mērķis *1.1. Attīstīt pilsonisko izglītību, izmantojot formālās un neformālās izglītības metodes* politikas īstenošanas ietvaros ir atbalstīts, uzlabojot izglītības sistēmu un pedagogu kompetenci, veicot jauniešu un pieaugušo izglītošanas pasākumus, tai skaitā neformālā veidā. Kaut gan pilsoniskās izglītības rādītāji uzlabojas, tie joprojām uzrāda zemāku līmeni starptautiskā salīdzinājumā un, iespējams, nepieciešams ilgāks laika periods, lai vērtētu rezultātus. Sabiedrības vērtējumā, saskaņā ar veikto aptauju, lielāka loma piešķirama neformāliem risinājumiem. Tas nozīmē, ka būtu nepieciešams lielāks netiešais atbalsts iedzīvotāju iesaistei, piemēram, atbalstot viedokļa līderus (opinion leaders), kas vēlāk varētu organizēt dažāda veida neformālos pasākumus.
- Mērķis *1.2. Stiprināt tradicionālās un netradicionālās pilsoniskās līdzdalības formas* politikas īstenošanas ietvaros ir būtiski atbalstīts, galvenokārt uzlabojot institucionālo

pilsonisko sistēmu un sniedzot atbalstu nevalstiskajām organizācijām, tai skaitā interešu aizstāvībai politiskajos procesos, kā arī atbalstot diasporas, nepilsoņu un patvēruma meklētāju specifiskos pilsoniskās līdzdalības risinājumus. Politiskās līdzdalības rādītāju mērķi nav sasniegti vai pat uzrāda negatīvu tendenci. Par galveno iemeslu tam uzskatāmi nevis ārējās problēmas, kuras politika lielā mērā risināja, bet motivācijas trūkums un neticība spējai ietekmēt politiskos procesus. Dažas problēmas, kas saistās ar mērķi 1.2 ir vispārēja politikas problēma, ko nevar attiecināt tikai uz NIPSIPP un to ietekmē daudz dažādu citu faktoru, piemēram, dalība Saeimas vēlēšanās ir atkarīga no kopējā Saeimas un valdības darba un iedzīvotāju vērtējuma šī darba rezultātam.

- Jauniešu īpatsvars, kuri ir iesaistīti kādās brīvprātīgā darba aktivitātēs ir uzlabojies, un rezultāts ir 177%, kas ir ievērojami labāks un liecina par pieaugošu jauniešu interesi iesaistīties dažādos sabiedriskos procesos. Tas ir uzskatāms par ļoti svarīgu rādītāju. Jauniešu aktīvāka iesaiste šobrīd, nākotnē pozitīvi ietekmēs visu sabiedrības līdzdalību kopumā.
- Ārpus Latvijas vēlējušo skaits (personas) ir bijis ievērojami zemāks nekā plānots: mērķis sasniegts par 71%. Pētījumā tika secināts, ka ārzemēs dzīvojošie, it īpaši nesen aizbraukušie, vairāk cenšas integrēties mītnes zemes sabiedrībā. To veicina arī citu valstu integrācijas politika, kas ir izvirzīta par prioritāti, it īpaši ES valstīs. Līdz ar to var secināt, ka šajā jomā ir novērojams zināms starpvalstu integrācijas politiku konflikts, kur Latvijai, kā mazākai valstij, ir grūtāk cīnīties par tautiešu uzmanības un piesaistes noturēšanu.
- Nepilsoņu īpatsvars, kas vēlas naturalizēties ir bijis 73% no plānotā mērķa, kas ļauj secināt, ka motivācija naturalizēties nav bijusi pietiekami liela. To lielā mērā var izskaidrot ar ārējo faktoru ietekmi, piemēram, Krievijas aktīvo politisko darbību un propagandu. Tomēr nākotnē ir pamats domāt, ka situācija varētu uzlaboties, it īpaši ņemot vērā faktu, ka no 2020. gada janvāra Latvijā dzimušiem bērniem netiks piešķirts nepilsoņa statuss. Tas varētu veicināt arī šo bērnu vecāku vēlmi iegūt Latvijas pilsonību.
- Sekmēta plašāka iedzīvotāju iesaistīšanās pilsoniskās līdzdalības formās. Kopumā izpilde atpaliiek no plānotā, it īpaši krievu tautības iedzīvotāju emocionālā piederības sajūta Latvijai. Arī šajā jomā, visticamāk, liela ietekme ir bijusi aktīvai un dāsni finansētai Krievijas mediju politikai ar mērķi noturēt krievu tautības cilvēku piederības sajūtu tieši šai valstij. Salīdzinot Latvijas mediju finansiālās iespējas ir grūti pret to cīnīties.

- Mērķis 1.3. *Veicināt sociāli atstumto grupu iekļaušanos sabiedrībā un novērst diskrimināciju* politikas īstenošanas ievaros ir būtiski atbalstīts ar dažādām aktivitātēm gan tiešā veidā sniedzot nodarbinātības un iekļaušanās atbalstu diskriminētajām grupām, gan izglītojot sabiedrību diskriminācijas novēršanā. Kaut gan kopumā novērojamas pozitīvas tendences diskriminācijas novēršanā, specifiskas diskriminētās grupas vērtējamas kā atbalstu nepietiekoši saņēmušas. Mērķa izpildes novērtēšanu traucē datu pieejamība par 2018. gadu. Dati ir pieejami tikai dažiem no uzraudzības rādītājiem, tādēļ secinājumus par kopējo mērķu sasniegšanu izdarīt ir grūti. Kopumā diskriminācijas novēršana ir uzskatāma par veiksmīgu. Ir uzlabojusies iedzīvotāju tolerance un neiecietība pret diskrimināciju, kas ir svarīgākais diskriminācijas novēršanas priekšnoteikums nākotnē.
- Mērķis 1.4. *Stiprināt kvalitatīvu, demokrātisku informācijas telpu un palielināt plašsaziņas līdzekļu lomu integrācijā* politikas īstenošanas ievaros ir atbalstīts ar administratīvām, līdzsvarojošām, jaunu produktu atbalsta un citām aktivitātēm. Lielākā problēma mērķa izpildes novērtējumā ir datu trūkums. Kvantitatīvi dati par 2018. gadu nav pieejami, līdz ar to nav iespējams novērtēt mērķu sasniegšanu. Tomēr pieejamo datu novērtējums uzrāda pozitīvas tendences objektīvā sabiedrības vērtējumā par dalītās informatīvās telpas atšķirībām, un nepieciešamību pievērst lielāku uzmanību dažādu avotu izmantošanai, lai varētu iegūt pēc iespējas objektīvāku un patiesāku informāciju.

Otrais NIPSIPP rīcības virziens paredzēja Nacionālās identitātes attīstību stiprinot valodu un latvisko kultūrtelpu. Kopumā latviešu valodas lietošana ir uzlabojusies, tomēr novērtēt mērķa rādītāju izpildi nav iespējams jo trūkst salīdzināmu datu. Tomēr pastāv virkne rādītāju, kas apliecina latviešu valodas lietošanas pieaugumu. Īpaši nozīmīgs šis sasniegums ir tieši jauniešu vidū, kas ļauj prognozēt situācijas uzlabošanu arī nākotnē. Būtisks šķērslis nacionālās identitātes veidošanai vēl joprojām ir sliktas valodas zināšanas, tādēļ par stratēģiski svarīgu var uzskatītu īpašu pasākumu kopumu, kas vērsts skolotāju kompetences un kapacitātes stiprināšanai. Pasākumu skaits šajā jomā pēdējā periodā (2017. – 2018.) gan ir nedaudz samazinājies, tomēr kopumā var secināt, ka tā vēl joprojām ir politiskās dienaskārtības prioritāte un tāda tā arī būtu saglabājama.

- Mērķis 2.1. *Nodrošināt latviešu valodas lietošanu Latvijas publiskajā telpā* politikas īstenošanas ievaros, veicināta latviešu valodas lietošana tiešā veidā - ar izglītojošiem un stimulējošiem pasākumiem, un netiešā veidā - ar kapacitātes celšanas pasākumiem, plašsaziņas līdzekļu atbalstu, pētījumiem. Ietekmes rādītāji uzrāda pozitīvu tendenci, kaut

gan latvieši paši joprojām bieži izvēlas nerunāt latviski komunicējot ar cittautiešiem. No valodas lietošanas viedokļa šis ir uzskatāms par negatīvu faktu, tomēr tam nākotnē var būt pozitīva ietekme, jo ir svarīgi komunicēt ar dažādu tautību pārstāvjiem, lai radītu viņiem interesi un motivāciju iesaistīties dažādos sabiedriskos procesos Latvijā. Uz to netieši norāda arī pētījuma ietvaros veiktā aptauja, ka lielāka loma būtu dodama kultūras pasākumiem un neformālai starpkultūru komunikācijai. Salīdzināmi mērījumi par latviešu valodas lietošanu publiskajā telpā pēdējo reizi ir veikti 2014. gadā, kad bija novērojams neliels uzlabojums attiecībā uz Latviešu valodas lietošanu darbā no 57% 2011. gadā uz 59% attiecīgi 2014.gadā. Tā ir pozitīva tendence, tomēr dati ir nepietiekami, lai izdarītu ticamus secinājumus par 2018. gadu.

- Mērķis 2.2. *Nostiprināt latviešu valodas prasmes ārzemēs dzīvojošiem latviešiem, mazākumtautībām, nepilsoņiem, jaunažiem imigrantiem* politikas īstenošanas ievaros ir atbalstīts, nodrošinot mērķauditorijām pieejamību valodas apguvei, veicinot pedagogu kapacitāti un mācību materiālu izstrādi, kā arī atbalstot alternatīvas metodes, piemēram, vasaras skolas. Trešo valstu pilsoņiem kopumā ir pozitīva attieksme pret valsts valodu un raksturīga pārliecība par valsts valodas zināšanu nepieciešamību, taču mazākumtautību valodas prasmes pašvērtējums pagaidām neuzrāda stabilu pieauguma tendenci. Nesen aizbraukušie Latvijas iedzīvotāji potenciāli vērtējama kā riska grupa ar zemu motivāciju saglabāt latviešu valodu. Dati par 2018. gadu atbilstoši iepriekš paredzētajai novērtēšanas metodikai nav pieejami. Alternatīvais vērtējums uzrāda zināmu uzlabojumu: uzlabojušās iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda nav latviešu, latviešu valodas prasmes (pilsonības saņemšanai latviešu valodas eksāmenu sekmīgi nokārtojušo īpatsvars pret eksāmenu kārtojušo skaitu (2013.gadā - 59%; 50 2018.gadā - 75%); respondentu īpatsvars, kuru dzimtā valoda nav latviešu, latviešu valodas prasmes (2014.gadā - 77%; 51 2018.gadā - 80%); Latviešu valodas lietojums saziņas situācijās (latvieši/cittautieši) (2014.gadā - 96/32%; 2018.gadā - 96/38%).
- Mērķis 2.3. *Nostiprināt latvisko kultūrtelpu kā sabiedrību saliedējošu pamatu un veicināt piederību kultūrtelpai lokālajā, nacionālajā un Eiropas līmenī* politikas īstenošanas ievaros ir atbalstīts - īstenoti informatīvi un izglītības pasākumi, kultūrtelpas vēstnieku aktivitātes, dažādas mazākumtautību, diasporas un jauniešu aktivitātes, nemateriāla kultūras mantojuma popularizēšana, kā arī latgaliešu valodas atbalsts. Kaut gan kultūras biedrību un kolektīvu skaita rādītāji uzrāda neviennozīmīgu sniegumu, t.i. nav pārliecinošu pierādījumu par attīstības tendenci, aptauju rezultāti rāda, ka uzlabojas mazākumtautību piederības sajūta valstij. Latviskās kultūrtelpas veidošanas pasākumu

vērtēšana bija paredzēta vairākos rādītājos, bet dati ir pieejami tikai daļēji. Ir pārsniegts pašdarbības kolektīvu skaits uz 1000 iedzīvotājiem (112%). Ir palielinājies mazākumtautību pašdarbības kolektīvu skaits, kas piedalās Dziesmu un deju svētku procesā (81, 2018. gadā), kas nedaudz atpaliek no mērķa 100 kolektīvi. Ir palielinājies mazākumtautību kultūras biedrību skaits, no 55 biedrībām 2011. gadā uz 98 biedrībām 2018. gadā. Tomēr arī šeit plānotā mērķa vērtība (118) netika sasniegta. Tomēr kopumā var secināt, ka mērķa sasniegšanā ir vairāki pierādījumi pozitīvai attīstības tendencei. Par ievērojamu progresu mērķu sasniegšanai liecina arī alternatīvais rādītājs, kura mērījums veikts 2017. gadā. Tas parāda, ka Latvijas iedzīvotāji, kuriem dzimtā ir krievu valoda, kuri pozitīvi vērtē neatkarīgās Latvijas Republikas izveidi un šo laika periodu, ir palielinājies līdz 31.4 %.

- Mērķis 2.4. *Nostiprināt ārzemēs dzīvojošo latviešu latvisko identitāti un piederību Latvijai* politikas īstenošanas ievaros ir atbalstīts ar dažādām aktivitātēm - diasporas NVO atbalstam, nedēļas nogales skolu un vasaras nometņu Latvijā organizēšanu, latviešu valodas apguvi un citos veidos. Kaut gan diasporas pārstāvji ļoti augstu novērtē to, ka viņi tiek atbalstīti, politikas ietvaros sniegtie atbalsta pasākumi vairāk orientēti uz trimdas latviešiem (t.i. padomju gados aizbraukušie) un viņu aktivitāšu atbalstu. Jauno emigrantu (pēc neatkarības atjaunošanas emigrējušie) iniciatīvas un iesaiste ir neliela un pasākumi kopumā nebija specifiski orientēti uz viņu atšķirīgajām vajadzībām. Izpildē ir pieejami dati un tie parāda pozitīvu tendenci attiecībā uz mērķa sasniegšanu. Ir pārsniegts ārzemēs izveidoto svētdienas skolu skaits (106 skolas jeb 236% no plānotā), kā arī palielinājies ārzemēs dzimušo bērnu skaits, kam piešķirta Latvijas pilsonība (2814 bērni jeb 113% no plānotā).

Trešā rīcības virziena misija – veidot saliedētu sociālo atmiņu, kas veicinātu sabiedrības integrāciju, sekmētu valstiskās identitātes un piederības Latvijai stiprināšanu. Virziena īstenošanai, izvirzīti divi savstarpēji viens otru papildinoši un mijiedarbīgi mērķi. Pirmais vērsts uz vēstures zināšanu veidošanu par Latvijas 20. gs. sarežģītajiem vēstures jautājumiem, otrs – uz lokālās un eiropēiskās vēstures izzināšanu un popularizēšanu. Trešā rīcības virziena īstenošana vērtējam kā daļēji sekmīga. Paveikts liels darbs paplašinot skolēnu, mazākumtautībām piederīgo un trešo valstu pilsoņu vēstures zināšanu ieguves iespējas. Radīti moderni vēstures mācīšanas materiāli, paplašināta vēstures informācijas bāze interneta vidē, izdoti izglītojuši un populāri vēstures materiāli drukātā un video formātā. Sekmēta arī vēstures

tematikas muzeju, it īpaši LOM darbība un publiskās aktivitātes, atbalstīti arī citu vēstures un sociālās atmiņas valstisko un nevalstisko institūciju pasākumi.

Rīcības virziena sekmīgu īstenošanu apgrūtināja un sarežģīja vairāki iekšējie un ārējie faktori. Nozīmīgākais ārējais faktors ir vērienīgi īstenotā Krievijas vēstures un atmiņas politika, kuras īstenošanas aģenti darbojas arī Latvijā un kuras produkti pieejami Latvijas grāmatnīcās, tradicionālo un jauno mediju telpā kā arī citur. Būtiska nozīme ir Latvijas mediju auditorijas lietotajiem Krievijas televīzijas kanāliem, kuri Kremļa vēstures redzējumu par Baltijas valstu okupāciju, Otro pasaules karu, padomju un pēcpadomju periodu pasniedz kvalitatīvu populāru kultūras produktu (seriālu, koncertu, sarunu šovu, dokumentālo filmu) formātā. Savukārt Latvijas sabiedriskajos un komerciālajos televīzijas kanālos tiek piedāvāts visai maz Eiropas kultūras produktu, kas popularizētu eiropiskās vēstures vērtības un sekmētu Latvijas vēstures un sociālās atmiņas integrāciju Eiropas kopējā vēstures naratīvā. Eiropiskās vēstures vērtību nostiprināšanu Latvijas sabiedrībā sekmētu arī uz sadarbību un kopprojektiem ar citu ES valstu vēstures un atmiņas institūcijām vērsti konkrēti pasākumi un ilglaicīgas aktivitātes. Svarīga nozīme saliedētās sociālās atmiņas veidošanā ir arī svētku pasākumiem. No vienas puses, 18. novembris ir kļuvis par Latvijas iedzīvotāju galvenajiem valstiskuma un demokrātisko vērtību cildinājuma svētkiem; nozīme to svinēšanas sekmēšanā bija ne tikai NIPSIPP īstenošanai, bet arī lielajam skaitam un labi organizētajiem Latvijas simtgades gada pasākumiem. No otras puses, joprojām Latvijā tiek svinēti sabiedrības sociālo atmiņu šķeļošie un valsts atceres dienu kalendārā neesošie svētki – 9. maijs un 16. marts. Vienlaikus, maz līdzdalībnieku ir pasākumiem, kuri iemieso eiropiskās vēstures vērtības, piemēram, Ebreju tautas genocīda upuru piemiņas dienai 4. jūlijā un Nacisma sagrauves dienai un Otrā pasaules kara upuru piemiņas dienai 8. maijā.

Rīcības virziena īstenošanas efektivitāti mazināja tā plānošanas un īstenošanas gaita. Daļa izvīrīto uzdevumu (it īpaši mērķa 3.2.) netika īstenoti vai tika īstenoti nepilnīgi, atcelti un nomainīti ar citiem uzdevumiem. Rīcības virziena rezultātu izvērtēšanu apgrūtinā nepilnīgā informācija par konkrētu uzdevumu, to īstenošanas pasākumu rezultātiem un tiem plānotā finansējuma izlietojumu. Arī publiskajā telpā par šā rīcības virziena ietvaros īstenotajiem pasākumiem un aktivitātēm ir pieejams visai maz informācijas, tas apgrūtinā to efektivitātes un sasniegtās auditorijas izvērtēšanu. Nākotnē, līdzīgu pamatnostādņu īstenošanas plānos iekļaujama arī sabiedrības regulāra informēšana par to īstenošanu un pamatnostādņu ietvaros radītajiem produktiem. Vēlams veikt šā rīcības virziena īstenošanas auditu, kurā tiktu detalizēti izvērtēta finanšu resursu un rezultātu korelācija. Tas uzlabotu nākamo pamatnostādņu plānošanu un īstenošanas kontroles un uzskaites mehānisma izveidi.

- Mērķis 3.1. Nostiprināt uz patiesiem faktiem balstītu un demokrātiskām vērtībām atbilstošu izpratni par Otro pasaules karu, kā arī padomju un nacistu okupāciju Latvijā*

politikas īstenošanas ietvaros ir atbalstīts ar izglītojošām aktivitātēm skolās, tai skaitā, palielinot skolotāju kompetenci un izstrādājot metodiskos materiālus, piedāvājot informāciju digitālā formātā, attīstot LOM, attīstot pētniecību un atbalstot vēsturnieku aktivitātes. Ietekmes rādītāji uzrāda pozitīvas tendences cittautiešu Latvijas 20. gs. vēstures izpratnes dinamikā. Pētījuma ietvaros veiktā sabiedrības aptauja liecina, ka būtiska loma ir arī neformālai starpkultūru komunikācijai pretstatā informatīviem pasākumiem, uz ko bija orientēti pasākumi. Pieejamie dati par mērķa izpildi uzrāda pozitīvu tendenci. Ir samazinājies krievvalodīgo īpatsvars, kas uzskata ka Latvija 1940. gadā brīvprātīgi iestājās PSRS, no 54,9% 2011. gadā līdz 46 % 2017. gadā. Uz uzlabojumiem norāda arī alternatīvie rādītāji: 87% Latvijas jauniešu vecumā no 18 līdz 24 gadiem uzskata, ka Latvija 1940.gadā PSRS sastāvā neiestājās brīvprātīgi (2017. gadā). Ir palielinājies cittautiešu īpatsvars, kas neattaisno 1941. un 1949. gada deportācijas: 2018. gadā tā uzskatīja puse (49,9%) cittautiešu.
- Mērķa 3.2. Veicināt Latvijas lokālās un eiropeskās vēstures apzināšanu, izpēti un izpratni*

politikas īstenošanas ietvaros ir atbalstīta atmiņu politikas izstrāde un atmiņu uzkrāšanas sistēmas pilnveide, vēstures apzināšana un popularizēšana, iesaistot arī jauniešus. Tomēr šā mērķa īstenošanas kvalitāti un efektivitāti būtiski ir ietekmējusi izvirzīto uzdevumu neīstenošana vai nepilnīga īstenošana, atcelšana un nomaīņa ar citiem uzdevumiem. Arvien vairāk cittautiešu atzīmē Latvijas neatkarības proklamēšanas dienu, tomēr kopumā pieauguma temps ir mazāks nekā bija plānots, t.i. plānoto 68% vietā, 2017. gadā šis rādītājs bija 53% un 2018. gadā – 86%.

Ieteikumi politikai kopumā

- NIPSIPP arī nākotnē plānojama, organizējama un administrējama kā horizontāla politikas joma, ņemot vērā, ka vēsturiskie un iecerētie rīcības virzieni un uzdevumi saskan un pārklājas ar vairākām prioritātēm un rīcības virzieniem NAP 2021.-2027. gadu projektā, kā arī citās politikās.
- Intervences loģiku ieteicams strukturēt, kā jaunā Nacionālā attīstības plāna struktūras detalizētu turpinājumu, lai maksimāli novērstu horizontālajām politikām raksturīgās īstenošanas grūtības.
- NIPSIPP "jumta politikas" ietvaros nākotnē precīzi izdalāmas atsevišķu "mērķauditoriju integrācijas politikas", jo plašā aktivitāšu spektra dēļ iesaistītajām pusēm rodas nepilnvērtīgs viedoklis par atbalsta prioritātēm, aktivitātēm un integrācijas jomas robežām.
- Ieteicamās atsevišķās politikas vienotajā ietvarā – cittautiešu integrācijas politika, bēgļu un patvēruma meklētāju integrācijas politika, cilvēku ar īpašajām vajadzībām integrācijas politika, maznodrošināto integrācijas politika. Pārējie virzieni, tai skaitā nacionālā identitāte, pilsoniskā līdzdalība un diskriminācijas riskam pakļauto grupu integrācija iekļaujama kopīgajā integrācijas politikas ietvarā.
- Gan politikas plānošanā, gan izpildē un vērtēšanā ņemt vērā horizontālo un komplekso ietekmes dabu. Tas nozīmē, ka arī politikas intervences loģikas ietekmes shēmas veidojamas nevis hierarhiski lineāri, kā līdz šim, bet tīkla veidā, jau plānošanas procesā precīzi fiksējot sinerģiskās saites un pārklāšanos.

Ieteikumi rīcības virzienu un mērķu griezumā

Rīcības virziens- Pilsoniskā sabiedrība un integrācija

Mērķis 1.1. Attīstīt pilsonisko izglītību, izmantojot formālās un neformālās izglītības metodes un

Mērķis 1.2. Stiprināt tradicionālās un netradicionālās pilsoniskās līdzdalības formas

- Turpināt stabilu un prognozējamu atbalstu NVO interešu pārstāvībai Saeimā.
- Īstenot informācijas apkopošanu un tālāku sabiedrības informēšanas kampaņu par Saeimas un valdības pieņemtajiem lēmumiem, ko tiešā veidā ietekmējušas NVO

iniciatīvas, tādējādi samazinot sabiedrības neticību iespējām ietekmēt Saeimas un valdības darbu. Vēlamais uzraudzības rādītājs, kas ietverams sabiedriskās aptaujās par pilsonisko līdzdalību - spēja nosaukt vairākus Saeimas vai valdības lēmumus, kas panākti tieši pateicoties iedzīvotāju un NVO iniciatīvai vai uzlabojumiem.

- Turpināt pilsoniskās izglītības aktivitātes gan jauniešu, gan pieaugušo vidū, pilnveidojot pedagogu kompetenci un veicinot praktisko integrāciju kompetenču izglītības sistēmā, kā arī īpašu uzmanību pievēršot neformālām izglītības metodēm.
- Izveidot un uzturēt vienotu zīmolu pilsonisko iniciatīvu rezultātu popularizēšanai, kura marķējums fiziski tiktu sasaistīts ar iniciatīvu rezultātiem, kas pamatā tiktu lietots lokālās publiskās infrastruktūras uzlabošanai individuālā vai kopienas līmenī ar vai bez sadarbības ar pašvaldību, jo šobrīd nav vienotas maza mēroga pilsonisko publiskās infrastruktūras uzlabojumu popularizēšanas sistēmas, kas sasniegtu plašu auditoriju. Iniciatīvu marķēšanu ieteicams veidot gan fiziski, kur tas iespējams, gan ietvert virtuālā ĢIS bāzētā sistēmā, kas lokālo pilsonisko iniciatīvu intensitāti ļautu vieglāk identificēt, analizēt un popularizēt kā iedvesmas avotu iedzīvotājiem ar zemu pilsoniskās iesaistes motivācijas līmeni.
- Pilnveidot pilsoniskās līdzdalības informācijas apmaiņas sistēmu, balstoties uz pieredzi un kopīgu informatīvās sadarbības plānošanu ar Latvijas pilsonisko aliansi un Rīgas apkaimju aliansi un potenciāli arī citām organizācijām. Mērķis būtu panākt, ka jebkurš Latvijas iedzīvotājs zina, kur un kā ātri iegūt informāciju par lokālām vai tematiskām pilsoniskajām organizācijām un iniciatīvām un potenciālajiem domubiedriem un atbalstītājiem savu pilsonisko iniciatīvu ideju īstenošanai.
- Izvērtēt iespēju organizēt vai iniciēt “Pilsonisko ideju inkubatoru”, kas pilsonisko iniciatīvu autorus atbalstītu sadarbības partneru un finansējuma piesaistē. Lai izvērtētu šāda risinājuma nepieciešamību, sadarbībā ar Latvijas pilsonisko aliansi ieteicams veikt potenciālo interesentu vajadzību aptauju.
- Veicināt dažādu NVO savstarpējo sadarbību, piemēram, iekļaujot atbalsta saņemšanai prasību iekļaut projektā NVO no citiem reģioniem.
- Attīstīt viedokļu līderu veidošanu un popularizēšanu ar mērķi veicināt arī citu grupu iekļaušanos pilsoniskās aktivitātēs.

Mērķis 1.3. Veicināt sociāli atstumto grupu iekļaušanos sabiedrībā un novērst diskrimināciju

- Skaidri strukturēt atbalsta politiku pa mērķauditorijām un skaidri attēlot sasaisti un nodalījumu no citām Latvijas sociālās politikas sastāvdaļām, kā arī atbildības sadalījumu

un pārklāšanos, pirmkārt, ar Latvijas Republikas Labklājības ministriju, jo daudziem iesaistītajiem nav precīza redzējuma par integrācijas politikas lomu, tās sasaisti ar labklājības jomu.

- Attīstīt sistēmu, kas motivē latviešu valodas apguvi un integrāciju ar nosacījumiem pilsonības ieguvē.
- Turpināt attīstīt iedzīvotāju toleranci pret atšķirīgo un palielināt neiecietību pret jebkura veida diskrimināciju, veidojot to par sabiedrisku normu. Īpaši svarīga šajā procesā ir skolotāju loma, kas skolās var radīt bērniem atbilstošus uzskatus, ko tālāk ir iespējams arī projicēt uz vecākiem.

Mērķis 1.4. Stiprināt kvalitatīvu, demokrātisku informācijas telpu un palielināt plašsaziņas līdzekļu lomu integrācijā

- Kvalitatīvas, demokrātiskas informācijas telpas attīstību plānot un vērtēt ciešā sasaistē ar NIPSIPP 3. rīcības virziena turpināšanu “Saliedēta sociālā atmiņa”.
- Attīstīt viedokļu tolerances veicināšanu, balstoties uz tendencēm sabiedrības uzskatos par viedokļu atšķirībām un to nozīmi integrācijas procesos
- Veicināt medijpratības un kritiskās domāšanas iemaņu attīstību skolās, tam attiecīgi sagatavojot pedagogus un paredzot vietu mācību programmās.
- Nodrošināt Latvijas medijiem adekvātu finansējumu kvalitatīva un interesanta satura radīšanai cīņā ar Krievijas propagandu.

Rīcības virziens- Nacionālā identitāte: valoda un kultūrtelpa

Mērķis 2.1. Nodrošināt latviešu valodas lietošanu Latvijas publiskajā telpā un mērķis 2.2. Nostiprināt latviešu valodas prasmes ārzemēs dzīvojošiem latviešiem, mazākumtautībām, nepilsoņiem, jaunažiem imigrantiem

- Turpināt sniegt atbalstu latviešu valodas apguvē, īpašu uzmanību pievēršot pasākumu apmeklētāju apmierinātībai un sekmēm, lai minimizētu situācijas, kad vienā apmācības pasākumā piedalās dalībnieki ar dažādu iemaņu līmeni un dažādu motivāciju un vajadzībām.
- Attīstīt elastīgu pieeju latviešu valodas kursu piedāvājumā, t.sk. netradicionālas metodes, lai pārvarētu noteiktu pretendentu grupu sadzīvīskos un motivācijas šķēršļus dalībai.
- Turpināt meklēt risinājumu kultūrīpatnībai, kas latviešiem saziņā ar cittautiešiem liek pāriet uz citu valodu un izvērtēt iespēju, ka ar paaudžu nomaiņu šī problēma lielā mērā atrisināsies dabiskā procesā.

- Saskaņot apmācību plānus starp dažādām institūcijām (NVA, pašvaldības utt) kā arī turpināt izstrādāt uzlabotas valodas apmācību metodikas.
- Veicināt iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda ir latviešu, izpratni par to cik svarīgi ir lietot latviešu valodu jebkurā saziņas situācijā un tādējādi veicināt valodas apguvi starp tiem iedzīvotājiem, kuriem latviešu valoda nav dzimtā.

Mērķis 2.3. Nostiprināt latvisko kultūrtelpu kā sabiedrību saliedējošu pamatu un veicināt piederību kultūrtelpai lokālajā, nacionālajā un Eiropas līmenī

- Papildus līdz šim atbalstītajām aktivitātēm, kas bija orientētas uz vienojošā vai unikālā kultūras mantojuma apzināšanu un popularizēšanu, veicināt sadarbību laikmetīgajā kultūrtelpā, attīstot komunikācijas un līdzdalības stimulus kultūras, sporta, izklaides, kā arī pilsoniskās līdzdalības aktivitātēm, veicinot personisko sadarbības un saliedētības pieredzi starp dažādām kultūrtelpām ar vairāk “noslēgtu” raksturu.

Mērķis 2.4. Nostiprināt ārzemēs dzīvojošo latviešu latvisko identitāti un piederību Latvijai

- Turpināt atbalstu diasporas NVO, kas tika augstu novērtēts no diasporas pārstāvju puses.
- Veikt vispusīgu informācijas apmaiņas uzlabošanu ar diasporu, balstoties uz pēdējos gados veikto jomas pētījumu secinājumiem un ieteikumiem, t.sk. atbalstīt diasporas mediju kvalitatīvu attīstību.
- Veicināt Latvijas mediju satura pieejamību ārvalstīs t.sk. risinot juridiskos šķēršļus un autortiesību ierobežojumus.

Rīcības virziens- Saliedēta sociālā atmiņa Mērķis 3.1. Nostiprināt uz patiesiem faktiem balstītu un demokrātiskām vērtībām atbilstošu izpratni par Otro pasaules karu, kā arī padomju un nacistu okupāciju Latvijā un Mērķis 3.2. Veicināt Latvijas lokālās un eiropeskās vēstures apzināšanu, izpēti un izpratni

- Turpināt NIPSIPP ietvaros izstrādāto materiālu un attīstīto kompetenču popularizēšanu un īstenošanu, rūpējoties par jau īstenoto projektu ilgtspēju un paplašinātu ietekmi.
- Turpināt veikt vēsturisko faktu izpēti, paredzot plašāku iedzīvotāju formālu un neformālu iesaisti vēstures izpētes un popularizēšanas pasākumos.

Vispārējie ieteikumi politikas aktivitāšu un rezultatīvo rādītāju uzraudzības sistēmas izveidei.

- Īstenojot pasākumus būtu nepieciešams uzskaitīt to dalībnieku skaitu, vēlams unikālo.
- Finanšu resursu uzskaites nolūkā iesaistītajām institūcijām, kuras aktivitātes veic esošā budžeta ietvaros, būtu ieteicams nodalīt NIPSIPP aktivitātēm izlietos naudas līdzekļus.

- Īstenojot reklāmas kampaņas būtu nepieciešams iegūt datus par sasniegto auditoriju dažādās mērķa grupās.
- Politikas ietvaros īstenotos pasākumus būtu ieteicams novērtēt pēc to garuma.
- Atbalstot dažāda veida projektus ieteicams veikt projektu dalībnieku skaita apkopošanu
- Veicot iepriekš minēto datu apkopošanu perspektīvā būtu ieteicams izveidot indikatoru sistēmu, kas ļautu aprēķināt izlietos finanšu resursus uz vienu mērķa grupas pārstāvi (EUR/cilvēku), vai vienu mērķa grupas pārstāvja patērēto laiku (EUR/cilvēkdienu).

Politikas plānošanas dokumenti:

1. ĀM (2014). Rīcības plāns Par sadarbību ar Latvijas diasporu 2015.-2017.gadam. Pieejams: https://www.mfa.gov.lv/data/file/AMPlans_150714_Diaspora.662.pdf
2. MK rīkojums Nr. 102 (2015). Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.-2018.gadam īstenošanas plānu laikposmā līdz 2016.gadam. Latvijas Vēstnesis, 41. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/272471-par-nacionalas-identitates-pilsoniskas-sabiedribas-un-integracijas-politikas-pamatnostadnu-2012-2018-gadam-istenosanas>
3. MK rīkojums Nr. 268 (2017). Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam īstenošanas plānu 2017.–2018. gadam. Latvijas Vēstnesis, 108. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291179?&search=on>
4. MK rīkojums Nr. 345 (2018). Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas īstenošanas plānu 2019.-2020. gadam. Latvijas Vēstnesis, 143. <https://likumi.lv/ta/id/300483-par-nacionalas-identitates-pilsoniskas-sabiedribas-un-integracijas-politikas-istenosanas-planu-2019-2020-gadam>
5. Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.–2018.gadam (Informatīvā daļa) (2011). Grozītas ar MK rīkojumu Nr.207 (2015). Rīga. 117lpp. Pieejams: [https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedribas_integracija/KM_130515_Prec_Nac_id ent_pilson_sab_un_itegr_polit_pamatnost_2012-2018.pdf](https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedribas_integracija/KM_130515_Prec_Nac_id_ent_pilson_sab_un_itegr_polit_pamatnost_2012-2018.pdf)

Statistikas dati:

1. CSP (2011). Pastāvīgo iedzīvotāju valstiskā piederība (01.01.2011.) IS09.
2. CSP (2014). Pastāvīgo iedzīvotāju valstiskā piederība (01.01.2014.) IS09.
3. CSP (2018). Pastāvīgo iedzīvotāju valstiskā piederība gada sākumā (01.01.2018.). Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/iedz/iedz__iedzrakst/IRG109.px/table/tableViewLayout1/
4. CSP dati. ISG010. Iedzīvotāju skaits, tā izmaiņas un dabiskās kustības galvenie rādītāji Pieejams: http://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/iedz/iedz__iedzskaitis_ikgad/ISG010.px/table/tableViewLayout1/ ;

5. CVK (2010). Vēlētāju aktivitāte, derīgo vēlēšanu aploksņu un vēlēšanu zīmju skaits ārzemēs.
6. CVK (2014). 12. Saeimas vēlēšanas. Aktivitāte. Centrālā vēlēšanas komisija. Pieejams: <http://sv2014.cvk.lv/index.html>
7. CVK (2014). 12. Saeimas vēlēšanas. Ārzemēs nobalsojušie. Pieejams: <http://sv2014.cvk.lv/Result-8.html>
8. CVK (2014). 12. Saeimas vēlēšanu rezultāti. Pieejams: <http://sv2014.cvk.lv/Result-8.html>
9. CVK (2018). 13. Saeimas vēlēšanas. Aktivitāte. Centrālā vēlēšanas komisija. Pieejams: <https://sv2018.cvk.lv/pub/ElectionResults>
10. CVK (2018). 13. Saeimas vēlēšanas. Ārzemēs nobalsojušie. Pieejams: <https://sv2018.cvk.lv/pub/Activities?locationId=OsZ8k8LdxvFTNYno4Tf1Ww%3D%3D>
11. Eiropas Komisija (2018). Standarta Eiroparometrs 90: Nacionālais ziņojums. Latvija, 2018. gada rudens. 15lpp. Pieejams: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/85301>
12. Kantar TNS (2005). Latvijas iedzīvotāji maz zina par Lāčplēša dienas nozīmi. 11. nov. Pieejams: <http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=2290>;
13. Kantar TNS (2005). Lielai daļai Latvijas iedzīvotāju 18. novembris ir parasta brīvdiena. 16. nov. Pieejams: <http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=2292>;
14. Kantar TNS (2006). Lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju nezina, kāpēc tiek svinēta Lāčplēša diena. 10. nov. Pieejams: <http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=2501>;
15. Kantar TNS (2006). Lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju zina 18. novembra svētku nozīmi. 16. nov. Izgūts: <http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=2506>
16. Kantar TNS (2008). Lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju zina 18. novembra svētku nozīmi. 14. nov. Pieejams: <http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=2864>
17. Latvijas Fakti (2011). Sabiedrības viedoklis par NVO sektoru Latvijā. Rīga: Latvijas Fakti. 250lpp. Pieejams: http://www.sif.gov.lv/files/pics/Atbalstitie_projekti/EEZ_Norv_fin_instr/LATVIJAS-FAKTI-Zinojums_lv_27.04.2011.pdf
18. Lursoft dati: Sabiedrisko organizāciju, to apvienību, biedrību un nodibinājumu dibināšanas dinamika pa gadiem. Pieejams:

https://www.lursoft.lv/lursoft_statistika/?&id=41https://www.lursoft.lv/lursoft_statistika/?&id=41
1

19. NVA dati (01.01.2011.). Bezdarba rādītāji un NVA aktivitātes 2011. gadā. Pieejams:
<http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=6&mid=635>

20. NVA sniegtie dati par NVA uzskaitē esošo ilgstošo bezdarbnieku skaitu uz 2018.gada 31.decembri un to dalījumu pēc tautībām. Dati iegūti pēc pieprasījuma.

21. PMLP dati (01.07.2018.) Ārvalstīs dzīvojošo sadalījums pēc dzimšanas gada un valstiskās piederības 01.07.2018., Pieejams:

https://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/Iedz%C4%ABvot%C4%81ju%20re%C4%A3istrs%20st.%20uz%2001072018/ISAG_Aarvalstiis_pec_DZGada_VPD.pdf

22. PMLP dati (2019). Aktuālā statistika par naturalizācijas procesu (līdz 2019.gada 30.septembrim) Naturalizācija. Pieejams:

<https://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/statistika/naturalizacija.html>

23. PMLP dati (2019). Informācija par naturalizācijas gaitu no 2013.gada 1.janvāra līdz 2019.gada 30.aprīlim. Pieejams:

https://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/Naturaliz%C4%81cija_maijs_2019/stat_latv.pdf

24. PMLP statistikas dati par naturalizāciju. Pieejams:

<https://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/statistika/naturalizacija.html>

25. PMLP statistikas dati. (2014). Naturalizācija, Pieejams:

https://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/Naturalizacija/naturalizācijas_gaita_lidz_30.05.2014.pdf

26. SKDS (2019). Latvijas iedzīvotāju viedoklis par etniskajām attiecībām Latvijā. Pieejams:
[http://www.sif.gov.lv/images/files/ESF/ESF-](http://www.sif.gov.lv/images/files/ESF/ESF-integracija/petijumi/Atvertiba_ir_vertiba_SKDS_petijums.pdf)

[integracija/petijumi/Atvertiba_ir_vertiba_SKDS_petijums.pdf](http://www.sif.gov.lv/images/files/ESF/ESF-integracija/petijumi/Atvertiba_ir_vertiba_SKDS_petijums.pdf)

27. SKDS, Latvijas iedzīvotāju aptauja. 2008. gada septembris. Aizsardzības ministrijas pasūtīts pētījums.

28. TNS Latvia, TV mērītāju dati.

29. Vēlētāju aktivitāte, derīgo vēlēšanu aplokšņu un vēlēšanu zīmju skaits administratīvajās teritorijās. CVK dati.

30. VISC (2011). Centralizēto eksāmenu sadalījums līmeņos. Pieejams:

https://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/statistika/2011/dokumenti/ce_rezult_sadalijums_limenos.pdf

Drukātie materiāli:

1. Apine, I. (2007). Etnopolitikas analīze. Grām.: Dribins, L. (red.). Pretestība sabiedrības integrācijai. Rīga: LU FSI.
2. Bekmanis, H., Keruss, J. (red.) (2006). 1945. gads: 8. maijs – Atbrīvošanas diena? 9. maijs – Uzvaras diena? Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
3. Boldāne, I. (2007). Latviešu etniskā identitāte un tās loma sabiedrības integrācijas procesā Latvijā.
4. Dribins, L. (2006). Latvijas un latviešu vēstures interpretācijas Rīgas krievu presē (2001–2006). Latvijas Vēsture.
5. Dribins, L. (2007). Latvijas vēstures faktors sabiedrības integrācijas procesā. Grām.: Dribins, L. (red.). Pretestība sabiedrības integrācijai. Rīga: LU FSI.
6. Hanovs, D., Vinnika, I. (2006). Krievvalodīgie Latvijā: diasporas kultūras atmiņas saturs un veidošanas tehnoloģijas. Grām.: Ozoliņa, Ž. (red.). Robežu paplašināšana: Identitāte un kopienas. Starptautiskas konferences ziņojumi, Rīga, 2005. gada 9.–12. novembris. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
7. Kaprāns, M. (2006). Pēdējais karš: Traumas komunikācija. Rīga: Mansards.
8. Kaprāns, M. (2016). Remembering Communism in Latvia: A Nationalizing State and the Multidirectionality of the Past. In: Gubenko, I., Hanovs, D., Malahovskis, V. (eds). The New Heroes – The Old Victims. Rīga: Zinātne.
9. Kaprāns, M., Procevska, O., Uzule, L., Saulītis, A. (2012). Padomju deportāciju pieminēšana Latvijā. Atmiņu politika un publiskā telpa. Rīga: Mansards.
10. Lerhis, A. (2014). Vēstures jautājumi Krievijas publiskajā diplomātijā. Grām.: Kudors, A. (red.). Krievijas publiskā diplomātija: Mediji un nevalstiskais sektors. Rīga: Austrumeiropas politikas pētījumu centrs; LU Akadēmiskais apgāds.
11. Muižnieks, N. (ed.). (2011). The Geopolitics of History in Latvian-Russian Relations. Riga: Academic Press of the University of Latvia.
12. Muižnieks, N., Zelče, V. (red.). (2011). Karojošā piemiņa: 16. marts un 9. maijs. Rīga: Zinātne.
13. Ozoliņa, Ž. (red.). (2005). Pagātne nākotnē: 1940. gada notikumu novērtējums. Rīga: [B. izd.]

14. Ozoliņa, Ž. (red.). Robežu paplašināšana: Identitāte un kopienas. Starptautiskas konferences ziņojumi, Rīga, 2005. gada 9.–12. novembris. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
15. Rozenvalds, J., Zobena, A. (red.) (2014). Daudzveidīgās un mainīgās Latvijas identitātes. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
16. Vēsture – atbildība – atmiņa: Latvijas pieredze. Grām.: Rozenvalds, J., Ijabs, I. (red.). Latvija. Pārskats par tautas attīstību. 2008/2009: Atbildīgums. Rīga: LU SPPI. Muižnieks, N. (ed.). (2011).
17. Zelče, V. (2009). Dribins, L. (red.). Pretestība sabiedrības integrācijai. Rīga: LU FSI.
18. Zelče, V. (2011). 1940. gads: notikums un izrāde. Pārdomas par pagātņi, sabiedrību, cilvēkiem un neatbildētiem jautājumiem. Grām.: Kaprāns, M., Zelče, V. (red.). Pēdējais karš: Traumas komunikācija. Rīga: Mansards.
19. Zelče, V. (2018). Anomija Latvijas svētku un piemiņas dienu kalendārā un praksē. Grām.: Zobena, A. (red.). Apmaldījušies brīvībā: anomija mūsdienu Latvijā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
20. Жизнь в Советской Латвий. Рига: Студенческая Литература; Фелдманис, И. (2015). Крушение надежд: новый взгляд на события Второй мировой войны в Латвии: 1939–1945. Рига: Студенческая Литература.
21. Зелче, В., Нейбургс, У. (ред.). (2013). (Две) стороны: латышские военные рассказы: Вторая мировая война в солдатских дневниках. Rīga: Mansards; Блейере, Д. (2015).

Sekundārie avoti:

1. ĀM (2013). Informatīvais ziņojums Par Ārlietu ministrijas sadarbību ar Latvijas diasporu 2013.–2015. gadā. Pieejams:
https://www.mfa.gov.lv/images/archive/data/file/aminfo_040213.pdf
2. ĀM (2017). Diasporas nedēļas nogales skolas (30.06.2017.). Pieejams:
<https://www.mfa.gov.lv/tautiesiem-arzemes/latviesu-valodas-apguve/diasporas-nedelas-nogales-skolas>
3. Bērziņa, I. (red.). (2016). Sabiedrības destabilizācijas iespējamība Latvijā: potenciālie nacionālās drošības apdraudējumi Latvijā. Rīga: Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijas Drošības un stratēģiskās pētniecības centrs.
4. Bērziņš, D. (2015). Sociālās atmiņas komunikācija un ētika: holokausta diskursi Latvijā (1945–2014): promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte.

5. BISS (2010). Vidusskolēnu pilsoniskās un lingvistiskās attieksmes, apgūstot mazākumtautību izglītības programmas, Rīga: BISS. 68lpp.
6. BISS (2011). Situācijas izpēte elektronisko plašsaziņas līdzekļu nozares attīstības nacionālās stratēģijas 2012.-2017.gada izstrādei. Rīga: BISS. 42lpp.
https://www.neplpadome.lv/lv/assets/documents/Petijumi/BISS_Strategijai2012-2017_NEPLP.pdf
7. BISS (2015). Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas jomu analīze Latvijā, novērtējot „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018. gadam” īstenošanu laika posmā no 2012. – 2014. gadam, ņemot vērā pamatnostādņu 5. sadaļā noteiktos politikas rezultātus un rezultātīvos rādītājus. Rīga: BISS. 99lpp.
8. BISS: Trešo valstu pilsoņu situācijas izpēte Latvijā 2017. (2017). Rīga: BISS. 164lpp.
Pieejams:
https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedribas_integracija/Petijumi/TVP_petijuma_zinojums_2017-BISS.pdf
9. Caune, E., Neilande J., Krieviņa-Sutora B., Pīpiķe R. (2016). Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2015. Rīga: Latvijas pilsoniskā alianse. 132lpp. Pieejams:
http://providus.lv/article_files/3182/original/NVO_PARSKATS-2015.pdf?1463487936
10. CSP Preses relīze (02.08.2019). Par Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju dzimtās valodas datiem. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/iedzivotaji/meklet-tema/2747-608-latvijas-iedzivotaju-dzimta-valoda-ir-latviesu>
11. Čekse, I., Geske, A., Pole, O. (2017). Pilsoniskās izglītības problēmas un izaicinājumi. Rīga: Izglītības pētniecības institūts. 49.lpp. Pieejams:
https://www.iea.nl/sites/default/files/2019-07/ICCS_2016_National_Report_LVA.pdf
12. Dynamic University (2018). Valsts Valodas politikas attīstības 2015-2017. gadā novērtējums. Rīga: IZM. 79lpp. Pieejams:
http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/Zinojums_Valsts_valodas_politikas_attist_novert_2015_2017.pdf
13. Druviete, I., Ernštreits, V., Kibermane, K. Kļave, G., Kļave, E., Lapinska, I. Et al. (2016). Valodas situācija Latvijā: 2010-2015. Sociolingvistisks pētījums. Rīga: Latviešu valodas aģentūra. 270lpp. Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/Petijumi/Sociolingvistika/VSL_2015_web.pdf

14. European Commission (2016). The Action Plan on the integration of third-country nationals. Pieejams: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/legal-migration/integration/action-plan-integration-third-country-nationals_en
15. Golubeva, M., Kažoka, I., Rastrigina, O. (2011). Dažādības vadība publiskajā sektorā: attīstīto valstu pieredze un Latvijas situācijas novērtējums. Rīga: Sabiedriskās politikas centrs Providus. 36lpp. Pieejams: http://providus.lv/upload_file/Publikācijas/2011/Marija%20Golubeva_Zinojums_Dazadibas%20vadiba.pdf
16. Hazans, M. (2016). Atgriešanās Latvijā: remigrantu aptaujas rezultāti. Rīga: LU Diasporas un migrācijas pētījumu centrs. 58lpp. Pieejams: https://www.diaspora.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/diaspora/petijumi/Atgriesanas_Latvija_-_petijuma_zinojums.pdf
17. Hazans, M., Kļave, E., Zepa, B. (2014). Pētījums par pretdiskriminācijas politikas uzraudzības sistēmas izstrādi. Rīga: SIF. 88lpp. Pieejams: http://www.sif.gov.lv/images/files/SIF/progress-dazadiba/Petijums_diskr_final.pdf
18. IZM 2013. gada monitorings par jauniešu dzīves kvalitāti (aptaujas veicējs: SIA „Excolo Latvia”)
19. Kaprāns, M., Procevska, O. (2013). Latvijas sociālās atmiņas monitorings. Ziņojums Nr. 1. Rīga: LU. 55lpp. Pieejams: https://www.academia.edu/3232032/Latvijas_soci%C4%81%C4%81s_atmi%C5%86as_monitorings_Zi%C5%86ojums_Nr._1
20. Kaprāns, M., Saulītis, A. (2017.) Latvijas sociālās atmiņas monitorings. Ziņojums Nr. 2. Rīga: Latvijas sociālās atmiņas pētniecības centrs. 72lpp. Pieejams: https://www.academia.edu/32932266/Latvijas_soci%C4%81%C4%81s_atmi%C5%86as_monitorings_2017
21. Kince, A., Rozenberga, M. (2018). Okupācijas muzeju par 5,2 miljoniem eiro pārbūvēs “Skonto būve”. LSM.lv. 29. maijs. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/okupācijas-muzeju-par-52-miljoniem-eiro-parbuves-skonto-buve.a280064/>
22. KM (2016). ES programmas “Eiropa pilsoņiem” (2014-2020) atbalstītie projekti no Latvijas 2016.gadā. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/fondi-un-es-politika/es-programma-eiropa-pilsoniem-2014-2020/rezultati/atbalstītie-projekti-no-latvijas>
23. KM (2017). Informatīvais ziņojums „Par scenārijiem sabiedrisko mediju iziešanai no reklāmas tirgus, kā arī scenāriju, ja iziešana no reklāmas tirgus nenotiek”. Rīga: KM.

24. KM (2018). Informatīvais ziņojums par Latvijas romu integrācijas pasākumu īstenošanu 2017. gadā. Rīga: KM. 28lpp. Pieejams:
https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedribas_integracija/Romi/Dokumenti/KM_09_0418_romi.pdf
25. KM (2019). Informatīvais ziņojums „Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas veidošanu”.
26. Kudors, A. (red.) (2014). Krievijas publiskā diplomātija: Mediji un nevalstiskais sektors. Rīga: Austrumeiropas politikas pētījumu centrs; LU Akadēmiskais apgāds.
27. Laganovskis, G. (2018). Okupācijas muzejs – svarīgāks nekā jebkad. LV portāls. 13. jūl. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/297324-okupacijas-muzejs-svarigaks-neka-jebkad-agrak-2018>
28. Latvijas Kultūras akadēmija (2018). Latvijas muzeju nozīme dažādām sabiedrības mērķgrupām: muzeju un sabiedrības mijiedarbība. Rīga: Latvijas Kultūras akadēmija.
29. Latvijas Kultūras akadēmija, Pētījumu centrs SKDS, Biedrība Culturelab (2018). Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums. 161lpp. Pieejams:
https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/kultura_timekli/petijumi/LKA%20ZPC_Kult%C5%ABras%20pat%C4%93ri%C5%86%C5%A1%20un%20I%C4%ABdzdal%C4%ABba%202018.pdf
30. LNKC (2018). Par nozari. Pieejams: <https://www.lnkc.gov.lv/nozares/mazakumtautibu-kolektivi/>
31. LOM mājaslapa: <http://okupacijasmuzejs.lv>
32. Latvijas Pilsoniskā alianse (2019). Komentāri un priekšlikumi par NAP2027. 27.01.2019. vēstule Nr. LPA 1.8. – 1 Pārresoru koordinācijas centram. Pieejams:
<https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/eLPA%20par%20NAP2027.pdf>
33. Latvijas Pilsoniskās Sabiedrības Ilgtspējas indekss 2017.gadā (2017). Latvija. 10lpp.
34. KM, Eiropas TVVP fonda 2013. gada programmā noslēgto līgumu saraksts.
35. KM datu bāze “Latvijas digitālā kultūras karte”.
36. LU Filozofijas un socioloģijas institūts (2017). Mazākumtautību līdzdalība demokrātiskajos procesos Latvijā. Rīga: Latvijas Universitāte. 79lpp. Pieejams:
[https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedribas_integracija/Petijumi/Mazakumtautibu%20lidzdaliba%20petijuma%20zinojums%202017\(1\).pdf](https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedribas_integracija/Petijumi/Mazakumtautibu%20lidzdaliba%20petijuma%20zinojums%202017(1).pdf)
37. LR Tiesībsarga sniegtie dati par 2018.gadu. Dati iegūti pēc pieprasījuma.
38. LR Tiesībsargs (2011). LR Tiesībsarga 2010. gada pārskats. 177lpp. Pieejams:
http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/Tiesibsarga%20gada%20zinojums_2010.pdf

39. LR Tiesībsargs (2014). Latvijas Republikas Tiesībsarga 2013. gada ziņojums. Rīga. 200lpp. Pieejams:
http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/Tiesibsarga_2013_gada_zinojums_FINAL.pdf
40. LSM.lv ziņu redakcija (2019). Atkāpjas Okupācijas muzeja direktors; uz amatu rīkos konkursu. LSM.lv. 23. jūl. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/atkapjas-okupācijas-muzeja-direktors-uz-amatu-rikos-konkursu.a326546/>
41. LU (2017). Vienojošas nacionālās identitātes un Latvijas kultūrtelpas nostiprināšana. Priekšlikumi sabiedrības integrācijas politikas plānam 2019.–2025. gadam. Rīga: KM; LU.
42. LU SZF Sociālo un politisko pētījumu institūts (2010). Cik integrēta ir Latvijas sabiedrība? Sasniegumu, neveiksmju un izaicinājumu audits. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 292lpp.
43. LU SZF SPPI (2010). VPP “Nacionālā identitāte “ ietvaros veiktās aptaujas dati. Rīga: SKDS.
44. Miķelsone, M. (2018). Kāpēc vairāk nekā 10 gadu ilgst Okupācijas muzeja rekonstrukcija? Ir.lv. 17. okt. Pieejams: <https://ir.lv/kartoteka/kapec-vairak-neka-10-gadu-ilgst-okupācijas-muzeja-rekonstrukcija/>
45. Muižnieks, N., Tabuns, A. (2007). Nacionālo minoritāšu konvencija – diskriminācijas novēršana un identitātes saglabāšana Latvijā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 80lpp. Pieejams: https://culturelablv.files.wordpress.com/2009/04/2007_nacionalo_minoritasu_konvencija.pdf
46. Par ES programmu „Radošā Eiropa”. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/fondi-un-es-politika/es-pro-gramma-radosa-eiropa-2014-2020/es-programma-radosa-eiropa>
47. PMLP Naturalizācijas pārvalde (2017). Latvijas nepilsoņu attieksme pret Latvijas pilsonības iegūšanu. Rīga: PMLP. 32lpp. Pieejams:
[https://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/jaunumi/publikācijas/p%C4%93t%C4%ABjumi/2016.gada-p%C4%93t%C4%ABjums-latvijas-nepilso%C5%86u-attieksme-pret-latvijas-pilson%C4%ABbas-ieg%C5%AB%C5%A1anu-r%C4%ABg%C4%81-\(pdf\).pdf](https://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/jaunumi/publikācijas/p%C4%93t%C4%ABjumi/2016.gada-p%C4%93t%C4%ABjums-latvijas-nepilso%C5%86u-attieksme-pret-latvijas-pilson%C4%ABbas-ieg%C5%AB%C5%A1anu-r%C4%ABg%C4%81-(pdf).pdf)
48. Rozenvalds, J., Ijabs, I. (red.). Latvija. Pārskats par tautas attīstību. 2008/2009: Atbildīgums. Rīga: LU SPPI.
49. Rožukalne, A., Kruks, S., Skulte, I., Lūse, A., Stakle A. (2016). Migrācijas atspoguļojums un rāmējums Latvijas medijos (2015 – 2016). Pieejams:
[https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedrības_integrācija/Petijumi/Migrācijas%20at%20spoguļojums%20un%20ramejums%20LV%20medijos\(2017\).pdf](https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedrības_integrācija/Petijumi/Migrācijas%20at%20spoguļojums%20un%20ramejums%20LV%20medijos(2017).pdf)
50. SIA “AC Konsultācijas” (2008). Kvantitatīvs un kvalitatīvs pētījums par sabiedrības integrācijas un pilsonības aktuālajiem aspektiem. 54lpp. Pieejams:

http://providus.lv/article_files/2877/original/Cela_uz_pilsonisku_sabiedribu_06112008.pdf?1426767913

51. SIA “Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija” (2015). Jaunatnes politikas monitorings 2015. Rīga: SIA “Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”. 40lpp. Pieejams: https://www.izm.gov.lv/images/statistika/petijumi/jaunatne/IZM_Jaunatnes-politikas-monitorings_2015_Laboratory.pdf
52. SIF, Latvijas Fakti (2015). Romi Latvijā. 131lpp. Pieejams: https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedribas_integracija/Romi/Papildu/romi_latvija_petijums_LV.pdf
53. Special Eurobarometer 296. Discrimination in the EU in 2008. Pieejams: https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_296_en.pdf
54. Special Eurobarometer 317. Discrimination in the EU in 2009. Pieejams: https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_317_en.pdf
55. Special Eurobarometer 393. Discrimination in the EU in 2012. Pieejams: https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_393_en.pdf
56. Special Eurobarometer 393. Discrimination in the EU in 2012. Pieejams: https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_393_en.pdf
57. Special Eurobarometer 437. Discrimination in the EU in 2015. Pieejams: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKey/68004>
58. SUSTINNO (2016). Latvijas iedzīvotāju aptauja. Veikta pēc LU Sociālo zinātņu fakultātes Sociālo un politisko pētījuma institūta pasūtījuma valsts pētījuma programmas “Inovācija un ilgtspējīga attīstība: Latvijas pēckrīzes procesi globālā kontekstā (SUSTINNO)” ietvaros.
59. Šimanska, I., Neilande J., Bite K., Pīpiķe R. (2014). Pārskats par NVO sektoru Latvijā 2013. Rīga: Latvijas pilsoniskā alianse. 146lpp. Pieejams: http://providus.lv/article_files/2718/original/Petijums_Parskats_par_NVO_sektoru_LV_2013-1.pdf?1415008066
60. Tertats, A., Kraukle, S., Liepiņa, K., Zaķe, D. (2011). Romu tiesības uz izglītību: īstenošanas situācija Latvijā. Rīga: Izglītības iniciatīvu centrs. 68lpp. Pieejams: https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/Sabiedribas_integracija/Romi/Papildu/IIC_petijums_romu-tiesibas-uz-izgl.pdf

61. The Gallup Organization (2007). Young Europeans. A survey among young people aged between 15-30 in the European Union. Flash Eurobarometer 202. p. 141. Pieejams: https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/flash/fl_202_en.pdf
62. VISC (2018). Metodiskais materiāls: Par centralizētā eksāmena latviešu valodā mazākumtautību izglītības programmās 9. klasei mutvārdu daļu 2018./2019. mācību gadā. 311pp. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/09_maztaut_latval_ce_mutv_2018_2019.pdf
63. Zankovska-Odiņa, S. (2015). Romu atspoguļojums Latvijas Medijos: 2013.-2014.gada monitoringa rezultātu apkopojums. Latvijas Cilvēktiesību centrs.
64. Zelče, V. (2014). Latvijas sociālās atmiņas politika, Eiropas Savienības un Krievijas ietekme uz to. Grām.: Rozenvalds, J., Zobena, A. (red.). Daudzveidīgās un mainīgās Latvijas identitātes. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
65. Zepa, B. (red.). (2008). Mēs. Svētki. Valsts. Valsts svētku svinēšanas socioloģiskā izpēte. Rīga: BISS.

PIELIKUMI

Pielikums Nr. 1 “Pilns pasākumu apkopojums”.

Pielikums Nr. 2 “KM pasākumu apkopojums”.

Pielikums Nr. 3 ”Sekundārajos avotos identificētie šķēršļi”.

Pielikums Nr. 4 “Fokusgrupu un padziļināto interviju galvenie rezultāti.”

Pielikums Nr. 5 “Aptaujas metodoloģija un apraksts”.

Pielikums Nr. 6 “Aptaujas rezultāti”.

Pielikums Nr. 7 “Aptaujas atvērto jautājumu apkopojums”.